

Şəmil Sadiq

Odərlər

tarixi-fəlsəfi roman

2-Cİ NƏŞR

Redaktor:
Müşfiq XAN

Korrektor:
Asifə Əfəndi

Mətn tərtibatı:
Kamal Bağırzadə

Texniki redaktor:
BəxtiYar

Dizayn və qrafika:
Teymur Fərzi

© **Şəmil Sadiq**
OdƏrlər (tarixi-fəlsəfi roman)

© "XAN" nəşriyyatı
Bakı-2014-2017. 224 səh. 2-ci nəşr

ISBN:
978-9952-464-81-8

Müəllifin rəsmi razılığı olmadan kitabın yaxud onun hansısa hissələrinin təkrar çapı, yayımı və roman əsasında film çəkilişi **qadağandır!**

MÜƏLLİFDƏN

Uzun illər məni düşündürən, daha doğrusu narahat edən fəlsəfi bir mövzunu araşdırma romanı kimi yazmağı arzulasam da, sonda çox dəyərli bir dostumun təklifi üzrə milli taleyimizi düşündürən süjetlə birgə yazdım. Yazdıqca tarixi-fəlsəfi fikirlərim gah həqiqətlərlə, gah fantastik ideyalarla dost oldular. Müxtəlif oxucu kütləsi üçün həm maraqlı, həm qəbuledilməz, həm mübahisəli məqamlarla, həm də aktual problemlərlə zəngin olan bir romana çevrildi.

Mən məqsədimə çatdım. Millətimin şanlı tarixini və görmək istədiyim gələcəyini ürəyimin səsinə qulaq asaraq təxəyyülümün köməyi ilə yazdım. Romanın müxtəlif dünyagörüşlü insanımızın qınaq obyektinə çevriləcəyini bilirəm. Amma zərrə qədər də kimlərinsə fikrinə hörmətsiz yanaşmaq fikrində olmadım. Və bundan daima uzaq olmağa çalışdım. Əsərdəki qəhrəmanlar tanıdığım dostlarımdır. Bu qəhrəmanlar nə qədər ziddiyyətli dünyagörüşə sahib olsalar da, həmişə bir amalda bütün fikirlər üst-üstə düşür. Bu amal isə millətdir! Hər şeydən öncə millət!..

Dədə Əfəndinin söhbətlərini romana salmaqda öncə çox tərəddüdü idim. Hətta romanın altı ay bundan öncə hazır olmasına baxmayaraq, məhz milli düşüncə tərzinin carçısı Dədə Əfəndinin söhbətlərinə görə düşünməyə qərar verdim. Və sonda heç bir düzəliş etmədən çapa göndərdim.

Qəhrəmanım Arslan Sultanbəyli Türk millətinin tarixinin gizli mətləblərini ortaya çıxartmaq üçün oxuduğum tarixi mənbələrin izi ilə Dədə Əfəndinin tövsiyələri əsasında öncə Şuşaya getdi. Əməliyyatı şərəflə və uğurla başa vurdu. Roman üç hissədən ibarət olacağı üçün bu, birinci kitabdır. İkinci kitabda Arslan Sultanbəyli Ulu Şaman Məclisinin tapşırığı ilə Çinə, üçüncü kitabda isə Vatikanı getməlidir. Ümid edirəm ki, oxucuları intizarda saxlamadan ikinci və üçüncü kitabları da yazara

çağam. Yəqin ki, oxucuların münasibəti digər kitabların yazılması üçün böyük stimül verəcək.

Romanın ərsəyə gəlməsində bir çox mütəxəssisdən və dostlarımdan məsləhətlər və dəstək aldım. Onlardan həmişəki kimi ilk oxucum, tövsiyələri ilə daima düzgün yolu göstərərək dəstək verən həyat yoldaşım Zülfiyyə Sadıqovaya, coğrafi xəritələrlə işləməkdə daima yardım edən coğrafiyaşünas Famil İsayevə, tarixi faktları dəqiqləşdirməkdə hər zəngimə və çağırışıma səs verən tarixçi Amil Həsənova və arxeoloq Elvin Əliyevə, işğal altında olan bölgələrimizi uzaqdan da olsa, görməyimə və dağlar-dərələrlə tanış olmağım üçün mənimlə bərabər gecəsini-gündüzünə qatan Rahil Zülfəliyevə, ingilis dilli mənbələri araşdırmaqda yardım edən Fərid Hüseynliyə, zəngin kitabxana və materiallarla təmin edən Əli İbrahimbəyliyə, hərbi terminləri dəqiqləşdirməyimdə yardım edən keçmiş döyüşçümüz Heydər Rəhimova, qazimiz Kənan Nəcəfov və Sevindik Mehman ilk oxucu kimi tənqidi münasibətlərinə görə tanınmış ziyahlarımız Müşfiq XANA, Elçin Əlibəyliyə, Cəlil Cavanşirə, Elxan Nəcəfova, Yusif Alı Afşara, Zöhrə Cəfərovaya, Günəl Məmmədovaya və adının çəkilməsini istəməyən və XÜSUSİ məsləhətlər verən dostlarıma dərin minnətdarlığımı bildirirəm.

Daima stimül aldığım, əsərləri ilə həyat konsepsiyamı formalaşdırdığım ustadım, romanın ilk oxucusu, böyük yazıçımız İsa Muğannaya bir ömür boyu minnətdar olacağımı bildirməkdən qürur duyuram.

İnanıram ki, süjet xətti təxəyyülümün məhsulu olan bu roman tezliklə oxucu rəğbəti qazanacaq.

Ali roman

Yazıçı və müəllim Şamil Sadiqin erməni separatçıları ilə mübarizəyə həsr olunmuş "OdƏrlər" romanı nadir əsərdir. Nadirlik süjet xəttinin son dərəcə orijinallığı, ölkələr, siyasətlər, dirlər, təriqətlər haqqında məlumatın zənginliyindədir. Ziyalı oxucu müəllifin, şəksiz, şübhəsiz, böyük istedadının məhsulunu təşəkkür hissi ilə qarşılacaq və Azərbaycan ədəbiyyatına belə bir istedadın gəlməsi ilə fəxr edəcək. Adi oxucu isə romandakı məlumatın genişliyindən beynində genişlənmə duyacaq. Öz xalqına belə duyğular aşılamaq hər yazıçıya nəsib olmur.

Çox mənalı, müdrik, ali roman yazmışsan. Sevinə-sevinə təbrik edirəm. Böyüksən. Amma daha böyük gələcəyini gözləyirəm... Xahiş edirəm səhifələrin arxasındakı qeydlərimə laqeyd olma... Çünki bizim ikimizin taleyi var bu kitabda. Tale birliyi, əbədi yazıçılıq birliyi, gələcək həyat birliyi böyük, nadir xoşbəxtlikdir...

İsa Muğanna. 19.04.2013

*Milli Qəhrəman Mübariz İbrahimovun və "İgidliyə görə" medalı ilə
təltif edilmiş şəhid baş leytenant Fərid Əhmədovun əziz xatirəsinə
ithaf edirəm.*

1

Qısa bir zamanda dünyadan bixəbər ucqar kənddə yaşayan kəndlilər xəbər tutdu ki, kəndə nalyıqan gəlib. Hamı bir-birinə dəymişdi. Dağ kəndində heç kimin ağlına gələ bilməyəcəyi bir hadisə baş vermişdi. Şəhərdən gəldiyi ehtimal edilən bir nəfər nal yığırdı. Həm də köhnə nal. Nala verilən pulla dörd təzə nal almaq olardı. Bu iş ən çox sevinən kəndin uşaqları idi, çünki küçələrdən tapdıqları dəmir qırıntıları onları xeyli varlandırırdı. Amma nə fayda? Nalı hardan tapaydılar bu binəvalar? Texnikanın inkişafından sonra kənddə atı olan kişilərin sayı azalmışdı. Lakin bu kənd dağ döşündə olduğu üçün heç olmasa, iki-üç evə bir at düşürdü. Onların da çoxu yük daşımaq üçün yaramırdı. Təbiət qoynunda yerləşən bu kəndə yerli turistlər çox gəldiyindən kəndlilər qonaqları bu atlarda dövrəsi bir manata gəzdirirdilər. Yazıq atlar yabıya dönmüşdülər. Yalı yoluq toyuqlara bənzəyən atların qabırğaları sananır, quyruğu iki qıçının arasına qısılır, dizləri isə arıqlıqdan bir-birinə dəyirdi. Bir vaxtlar bellərində igidlər daşıyan, mərd oğulları döyüslərə apan, öz sahibinin öldüyünü, yaralandığını görüb onu qoruyan atlar indi kimlərsə əyləncə vasitəsi idi. Atların belinə minənlər ya haram pullardan harınlamış qarınqulular, ya dağın döşündə yeyib-içəndən sonra əylənməyə bir şey tapmayanlar, ya da kişiliyin, ərliyin, mərdliyin nə olduğundan xəbərsiz, əqidəsiz insanların əqidəsizlik əqidəsi ilə böyüyən harın balaları idi. Ən yaxşı halda, tələbələr olardı ki, onların da arasında at belinə minməyə cürəti ça-

tanı az idi. Çünki at belinə minib qürrələnməyə qanında türk qanı daşayıb özünü türk adlandıran şəxsın gərək mə-nəvi haqqı olaydı... Axı at belinə mindinsə özündə bir tə-pər hiss etməlisən, düşmən üstünə yeriməlisən... Türklər iki halda ata minərdilər: bir yağı düşmən üstünə gedəndə, bir də qələbə çalıb, şadyanalıq edəndə... Yoxsa ki, at mey-mun deyil ki, onunla oynayasan...

Deyəsən, türk oğlu atı və at minməyi çoxdan yadırga-mışdı. Atlar yabılaşıb, igidlər qorxaqlaşıb sıradan çıxmaq-da idi.

Atların da başqa çarələri yox idi: yüyəni onun tale azadlığına qənim kəsilmiş, düzgün yolu azmış bəni-insa-nın əlində idi. Yazıq atların nə kükrəməyə, nə də kişnə-məyə heyləri vardı. Zorlanmış və taleyi ilə barışmış kim-səsiz qadınlar kimi, bu atlar da insanların nazı ilə oynayır, "səhər naxıra, axşam axura" prinsipi ilə həyatı yola verir-dilər.

Hə, belə atlara nal nə gərəkdi ki? Gərək olmadığı üçün şəhərdən gələn nalyığan cəmi 14-15 nal yığa bilmiş-di. Amma hələ də istədiyi köhnə nalı tapa bilməmişdi. Ona daha çox nal lazım olduğunu eşidən kəndlilər nalyı-ğanı qoca Dəmirçioğlunun yanına göndərdilər. Bu nal-bəndə ona görə Dəmirçioğlu deyirdilər ki, o da cavanlı-ğında güclü olmuş, çox özündən deyən Koroğluları sın-dırmışdı. Qolunun gücü, dizinin tərəri bu yaşında onu köməyə möhtac olmaqdan qoruyurdu. Hər işini özü gö-rərdi. Qoca nalbənd bu yaşa kimi heç evlənməmişdi, am-ma kəndin bütün uşaqları özlərini Dəmirçioğlunun nəvə-nəticəsi, Dəmirçioğlunu da özlərinə baba hesab edirdilər.

Nalyığan qoca nalbənd haqqında eşidib birbaşa onun yanına yollandı:

– Yorulmayasan, ay usta!
– Sağ ol, a bala! Sağ ol! Qərib adama bənzəyirsən. Buralarda xeyir ola?

– Hə, dayı, Bakıdan gəlmişəm. Köhnə nal alıram.

– Həəə, o dedikləri sənmişsən? Bu sözü elə dedi ki, elə bil, nalyığan haqqında o nəşə bilirdi.

– Bu köhnə nalları neynirsən belə? Həm də eşitmışəm, baha qiymətə alırsan.

– Dayı, deyəcəm, güləcəksən. Bu varlılar var ha, mən onların bağlarına baxıram. Yığdığım nalları onlara satacam ki, qapılarının üstünə vursunlar, nəzər dəyməsin.

Nalbənd gülümsündü: – Sənin bu nal məsələni “Yan tütəyinə” çevrilməsin ha!

– Sən narahat olma, ay dayı, mən nə etdiyimi yaxşı bilirəm. Sən de görüm, mənə nal verirsən, ya yox?

Nalbənd onu dəmirçixananın kiçik otağına aparıb istədiyi qədər nal götürməsinə icazə verdi. Orda çoxlu nal var idi. Bu, nalyığanı sevindirə də, istədiyi nalı tapmaq üçün xeyli çalışdı. Bu qədər nalın içində onun axtardığını tapması çox çətin idi. Nalbənd bu nalların hamısını ona verdiyini desə də, nalyığan sanki nalları seçirdi. Bunun şübhə doğuracağını hiss edən nalyığan bütün nalları bir kisəyə yığıb köhnə “Moskviç” markalı maşınına qoydu. Nalbəndə xeyli təşəkkür edib maşınını işə salanda nalbəndin astadan pıçıldadığı zərbi-məsəli eşitdi:

– “Bir mıx bir nalı, bir nal bir atı, bir at bir igidi, bir igid bir eli qurtarar”.

Bu hadisədən bir neçə gün keçdi. Nalyığan yenə nalbəndin yanına gəldi. Əlində gətirdiyi nalı nalbəndə göstərərək ona yalnız bu naldan lazım olduğunu söylədi. Dünya görmüş qoca bu nalı görəni kimi, nəşə baş verdiyini anla-

dı. Amma anladığını hələ ki, bürüzə verə bilməzdi. İşin axırı onun üçün maraqlı idi. Ona görə də üzünü nalyığana tutub dedi:

– Oğul, dərdin nədirsə açıq de, mən sənə hər cür kömək edərəm. Niyə məhz bu nalı soruşursan? Bunu düz desən, sənə kömək edərəm.

– Dayı, bəlkə, bunun niyəsini soruşmayasan, amma mənə kömək etsən, elə bil, xalqa kömək edirsən. Axı sən bu el-obanın ağsaqqalı sayılırsan.

Qoca yenə həmin zərbi-məsəli özünəməxsus tərzdə pıçıldadı. Amma bu dəfə üç misranı qəlbində, “bir igid bir eli qurtarar” misrasını isə ucadan dedi. Sonra da bu nalı yalnız Lahıcdakı Ata kişinin düzəltdiyini bildirdi. Onun nalları da möhkəm olur, mıxları da. Ona görə də onun yanına daha çox seçilmiş adamlar gəlir. Seçilmişlər pullular deyil ha, bala, doğrudan da seçilmiş hesab edilməsə, Ata kişi onun atına bu naldan vurmaz. Onun yanına get, bəlkə, sənə kömək etdi. Nalyığan maşınını işə salmaq istəyəndə nalbənd qoymadı. Dedi ki, Lahıcın yolu çox pisdir, həm də maşın yolu uzun olar. Əgər at minə bilirsənsə, mən öz Qarabağ atımı verim, onunla get. Nalyığan nalbəndin bu mərdanə hərəkətinin səbəbini tam anlamasa da, el-obasında belə qeyrətli kişilərin hələ də qalmasına sevindi. Dünyanın şər xislətli insanların əlində olmasına baxmayaraq, yaxşı adamlar hələ də vardı. Ağsaqqal, sözünün, əməlinin yerini bilən kişilər haqqında xalqın işlətdiyi “Köhnə kişilərdəndir” ifadəsi, elə bil, Dəmirçi-oğlunun boyuna biçilmişdi. Tanımadığı bir adama öz atını təklif etmək, özü də az tapılan cinsdən olan Qarabağ atını vermək hər kişinin işi deyildi.

Bu düşüncələrdən onu ayıran nalbəndin bir qəşəng atı gətirməsi oldu: – Oğul, Qarabağ atları dağlıq ərazilərdə daha mükəmməl olurlar. Bu atların çaparaq yerisi var. Yorğa və çevik olurlar.

Nalyığan atı gördükdə türk ruhu sanki cövlan etdi, hündür, çevik, addımları səlis, bədən quruluşu möhkəm olan bu atın belində yalmanına yata-yata Orta Asiyanın yovşanlı çöllərindən, Cıdır düzünə, Cıdır düzündən Anadolu çöllərinə qədər çapmaq, sonra da Krıma çapıb Avropaya tərəf şahə qalxaraq qarşısındakıların qorxudan bə-rəlmiş gözlərini görmək arzusu ürəyindən keçdi. Atın yaxşı inkişaf etmiş alın və burun sümükləri, qabarıq gözləri, gödək və hündür duruşlu sürəhi boynu nalyığanı sehrləmişdi. Qarabağ cinsli atlara xarakterik olan orta boya, yorğa duruşa, balaca başa, düz belə, enli döşə və gövdəyə, quru ayaqlara məxsus olan bu atın sarı-qızılı rəngi göz qamaşdırırdı. Çox qeyri-adi bir rəng idi... Deyilənə görə, kürən, qızılı kəhər, qızılı-qonur rəngli atlar bu rəngin törəməsi idi. Nalyığan özünü nağıllar aləmində hiss etdi... Uca dağların, sərin bulaqların, geniş səmanın altında və bu atın qarşısında ovsunlanmışdı. Özünü saxlaya bilmədi, öz atı ilə haqlı olaraq qürur duyan Dəmirçioğluna tərəf getdi. Qeyri-iradi olaraq yumşaq, parıltılı, ipək kimi nazik dərisinə əlini sürtdü. Atın dərisi əlinin altında günəş şüası kimi sürüşdü.

– Oğul, bu at Qarabağ atlarının qədim nəsli olan “Əlyetməz” – “Ceyran” ayğırlarındandır.

Nalyığan Dəmirçioğluna qulaq asmırdı, elə bil, acgözlüklə tünd-şabalıdı rəngdə olan yalını və quyruğunun tüklərinin ucunu süzürdü.

– Adı “Şah”dır. Mənim əlimdən yüyəni alsan, ta ki, mənə təqdim edənəcən at sənin ən sadıq dostundur. Lahıca gedən kimi nalbənd Ata kişini soruş, hamı tanıyır, yerini deyərlər, – dedi. Uzun danışmağı sevməyən qoca nalbənd gözləri ilə onu yola saldı, əlləri ilə çörək ağacını götürdü, dili ilə də “Bir mıx bir nalı, bir nal bir atı, bir at bir igidi, bir igid bir eli qurtarar” şeirini yeni, özünəməxsus tərzdə mahnı kimi zümzümə etdi.

Nalyığan Lahıca çatan kimi, Ata kişini soruşub onun yanına getdi. Salam verdi. Nalı göstərib ona bu naldan lazım olduğunu dedikdə Ata kişi nalı ondan aldı və ikiqat əyilərək balaca taxta qapıdan içəri keçdi. Ata kişi o qədər cüssəli kişi idi ki, sanki nalları kimi o da seçilmişlərdən idi. Bir azdan həmin balaca qapıdan iki ortayaşlı kişi çıxdı və nalyığanı içəri dəvət etdi. Zil qaranlıq olan bu otaqdan başqa bir otağa apardılar. Nalyığan içəri keçən kimi qapı bağlandı və tamamilə qaranlıq oldu. Bir-iki dəfə “Ata kişi” – deyə səsləsə də, cavab gəlmədi.

Sakitcə nə baş verəcəyini gözləyən nalyığan geriyyə çəkilib arxasını söykəyəcək bir divar tapdı və orada dayandı. Nalbəndin onu tanıdığını və tələyə saldığını düşündü. Hətta ona tapşırılan bu işi tam olaraq yerinə yetirə bilmədiyi üçün özünü qınadı. Bu dəm Ata kişinin qalın və amiranə səsi eşidildi: – Sakitcə axşamı gözlə, hər şey axşam aydın olacaq, bir də əmin ol ki, bir at bir igidi qurtarar, – deyib boylandığı kiçik bacanı bağladı.

Nalyığan sakitcə oturdu və gözlədi. Birdən göz-gözü görməyən bu qaranlıq otağın düz ortasında səs eşidildi, ardınca alovlanan məşəlin dilimləri rəqs etməyə başladı.

Əlində məşəl tutmuş bir nəfər gəlib onu çıxdığı pilləkənlə aşağıya dəvət etdi. Əvvəlcə Nalyığan cəld bu əli məşəlli adamı zərərsizləşdirməyi düşünsə də, harda olduğunu, hara aparıldığını aydınlaşdırmaq istəyirdi.

Onu digər bir otağa saldı və qapını bağladı. Otağın ortasında bir od yanırdı. Qədim məbədləri xatırladan bu atəşgahın işıqlanmış divarları ona rahatlıq verdi, sanki ruhunun dincəldiyini hiss etdi. Otağın ortası gümbəz formasında idi, kənarlarında isə yaxşı görünməsə də, ulduzun bir guşəsini xatırladan kiçik eyvanı sezmək olurdu. Nalyığan alovlanan məşələ doğru getdi. Onun qarşısında durub alovun ətrafına dolanaraq otağı seyr etdi.

Bu dəm həmin eyvanlardan biri açıldı və əlində məşəl olan üzü örtülü bir nəfər içəri girdi. Əlindəki məşəl qarşısında yerə taxıb, odla üz-üzə oturdu. Onun geyiminin rəngini tam aydın etmək mümkün deyildi. Alovun işığı elə düşürdü ki, bu rəng qırmızıya da çalırdı, sarıya da. Amma hər iki rəngdən ibarət olan qızılı rəngə daha çox yaxın idi.

Ağır qapı yenə açıldı. Bu qapı guşənin bir tərəfinə düşürdü. Qapıdan içəri bir nəfər də girdi. Əlindəki məşəl onun simasını işıqlandırdı, amma niqabla örtülmüş üzü görünmürdü. Və o da eyni ağır hərəkətləri təkrarlayaraq əvvəlki məşəlli adamla üz-üzə oturdu. Bu cür məkanları və hadisələri filmlərdə görənlər Nalyığan təəccübünü gizlədə bilmir, baş verənləri anlamaq istəyirdi. Üçüncü bir nəfər də gəldi. O da əlində məşəl tutmuşdu. Və onun sahib olduğu guşə ikinci ilə hardasa yan-yanı idi. Bu üç nəfərin oturduğu nöqtələri birləşdirsəydik, ixtiyari bir üçbucağa bənzəyərdi. Bu şəxs də yerində əvvəlki kimi oturub rahatlandıqdan sonra dördüncü qapı açıldı və o da eyni

qaydada yerində oturaraq məşəli qarşısında məxsusi hazırlanmış yerə sancdı. Onların qarşısında oturduqları masa məşəldən bir az hündürdə idi. Sonuncu – dördüncü gələn üçüncü ilə üzbəüz oturdu.

Bir neçə dəqiqədən sonra bu dörd nəfərin hamısı ayağa qalxdı. Çünki beşinci şəxs gəlirdi. O, daha ağır hərəkətlərlə öz yerində əyləşdi, sonra əli ilə qarşısında oturanların da əyləşməsinə işarə elədi.

Beləliklə, beşguşəli ulduzu xatırladan bu məkana məşəlli beş adam gəldi. Gələnlərin hamısı eyni geyimdə idi. Onların oturduqları eyvanlar isə elə işıqlandırılmışdı ki, sanki onlar buludların arasında oturmuşdular. Səma da Günəşin doğuşunu xatırladırdı. Üç rəng var idi kiçik gümbəzdə: ağ fonun üzərində qırmızı, mavi rəngləri görünürdü. Nalyığan onun qarşısında yanan məşələ diqqətlə baxdıqda, gördü ki, bu məşəlin də ətrafında beşguşəli ulduz görünür. Oturanlardan biri dedi:

– Qoroğlu, aramıza xoş gəldin!

– Siz kimsiniz? Mən hara xoş gəldim?

– Oğul, sən Ata ocağına gəlmisən, narahat olma! İştirakçısı olduğun bu ocağın tarixi çox qədimdir. Türk dünyasının və bəşəriyyətin qurtuluşu üçün çalışır, zaman-zaman böyük zərbələrə məruz qalaraq itirilmiş tarixlərin üzə çıxarılması üçün mübarizə aparır. Min illərdir ki, Yaradanın və Yaradılışın sirləri şər qüvvələrin əlinə keçmək təhlükəsindədir. Seçilmişlərdən ibarət olan bu təşkilatın işi onlarla mübarizə aparmaq, Tanrının yaratdığı milləti saflaşdırmaqdır.

Səsdə bir sakitlik gətirəcək hava vardı. Bir də amirənəlik hökm sürürdü.

Səs nalyığana tanış gəldi, adının başqa adla səslənməsi onu daha da narahat etdi.

– Mən necə inana bilərəm ki, sizin məqsədiniz ali-dir? Və niyə məhz mənə öz sıranızda görmək istəyirsiniz?

Üzübağlı adamlardan biri üzünü açdı, bu MTN-in generalı Atilla Babayev idi. General dedi: – Qoroğlu, sən o nalı mənə göstərməmişdən öncə mən o evdə öldürülən Həsənin qatilini tanıyırdım. Hətta onun ölüm fərmanını da elə biz vermişdik. O, İrənin Qum şəhərində təhsil almışdı. Onun orda yaşadığı kişi üçün dəhşətli bir faciə olduğu üçün mollaların əsirinə çevrilmişdi. Bunun üçün də ona verilən tapşırıqları yerinə yetirirdi. Din missionerliyi altında gəncləri ətrafına toplayır, özünün düşdüyü bataqlığa sürükləyirdi. Bundan da başqa, Azərbaycana gizli yolla silah, narkotik vasitələr gətirməklə məşğul olurdu. Hətta son zamanlar təşkilatlanmağa da başlamışdılar. Elə bununla bağlı bizim təşkilatın OdƏrlərinə onu öldürmək tapşırığı verildi. Əməliyyatı həyata keçirən gün atlarından birinin nalı təsadüfən ora düşmüşdü. Çoxdan planlaşdırırdım ki, sən də burda – bizim aramızda olasan. Buna qərar vermək üçün səni xeyli müddətdir nəzarətdə saxlayırdım və səninlə bağlı xüsusi planlarım vardı, hətta gizlincə dəfələrlə səni sınaqdan da çıxarmışdım. O nal isə bir təsadüf oldu. O nalın sahibini axtarmağı sənə tapşırmağım sənin üçün bir sınaq idi. Bu sınağımdan da keçdin.

Bu vaxt məşəlli insanlardan digər biri də üzünü açdı. Bu da həmin Dəmirçioğlu idi.

O dedi: – Qoroğlu, general sənin haqqında zəmanət verəndə biz sənin belə mərd olduğuna inanmırıdıq. Səni tanımaq üçün mənim yanına göndərdi. Buna da bəhanə

həmin nal oldu. Səninlə söhbətdə mən də səni bəyəndim. Atı sənə təklif etməyim səni sınamaq idi. İşinin ardınca gedib getməyəcəyini bilmək üçün sənə ən çətin yolu təklif etdim. Sənsə iradəli adam olduğun üçün bundan vaz keçmədin. Bir də ki, at səni Ata kişiyyə tanıtmaq üçün bir şifrə idi. Necə ki, nal səni mənə tanıtmışdı. Gələcəyini də bildiyimiz üçün bu gün bura yığılmışdıq.

Sonra üçüncü kişi üzünü açdı, bu da Ata kişi idi. Ata kişi heç bir vaxt üz də görünməsə də, dövlətin maraqlarını qoruyur, onun güclənməsi üçün xalq arasında fəaliyyət göstərən Xüsusi Şöbənin polkovniki idi. O dedi: – Əlindəki nalı bizə göstərəndə səni tanıdıq, amma şifrədən tam əmin olmaq üçün sənin atına da baxmaq lazım idi. Əgər sən seçilmişdinsə, mindiyin atın da nalları sənin əlindəki nalla eyni olmalı idi. Onun üçün də səni içəri dəvət etdik və həmin müddətdə atının nalına baxdıq. Dəmirçioğlunun atı olduğunu təsdiqləyəndən sonra səni bu saata qədər sağ saxladıq və məclisə çıxardıq.

Nalyığan heç nə anlamırdı. Bir qədər əvvəl tanıdığı insanların burada olacağını heç gözləməirdi. Buna inanmaq isə mümkün deyildi. Hər şey bir tərəfə, o anda onu düşündürən yeganə müəmmalı məqam digər iki nəfərin kimliyi idi. Səbirsizliklə onların kim olacağını gözləyirdi. Elə bu dəm onlardan biri də üzünü açdı. Bu da hərbi xidmətdə olanda onun briqada komandiri olmuş polkovnik-leytenant Kamandar Heydərov... Əslində, Nalyığan hər şeyi indi anlayırdı. Onu indiki işinə düzəldən də, Atilla Babayevlə tanış edən də briqada komandiri olmuşdu. Dördüncü kişi üzünü açandan sonra dedi: – Qoroğlu, sən yəqin ki, hər şeyi başa düşdün. Səni kəşfiyyata göndərdiyim ilk vaxtdan seçmişdim. Həmin kəşfiyyat sənin seçil-

miş olacağına qığılcımdı. Sonrakı kəşfiyyatlar isə bu qığılcımı daha da alovlandırdı. Və beləcə, sən bura gəlib çıxdın. İndi sən beşincinin kim olduğunu səbirsizliklə gözləyirsən, buna hamımız əminik. Amma bu, hələ sənə sirr olaraq qalacaq. Bir neçə etapdan sonra bunu da biləcəksən. Əgər sınaqlardan çıxıbilsən, Ulu Şaman məclisinə də təqdim ediləcəksən. Bundan sonra da “Qoroğlu” sənənin təşkilatdakı kod adın olacaq.

– Sizi yaxşı tanıyıram. Sizə özüm qədər inanmışam, heç vaxt da bir dediyinizi iki etməmişəm. Əgər mənim də burda olmağımı istəyirsinizsə, mənimçün böyük şərəfdir. Amma mən həmişə vətən və millət üçün çalışmışam. Bundan sonra da belə olacaq, sizinlə bir yerdə də olsam, tək də. Lakin mən sizin qayənizlə daha dərindən tanış olmaq istəyirəm, kimliyinizi dəqiq bilməliyəm. Apardığınız mübarizənin konkret olaraq nədən ibarət olduğunu dərk edib, ona inanmalıyam. Bunu necə sübut edə bilərsiniz?

– Bizim təşkilat müstəqil fəaliyyət göstərsə də, hər zaman dövlətin yanındadır. Bütün kəşfiyyat materialları, verilmiş bütün qərarlarımız yalnız birinciyə çatdırılır. Təşkilatın bütün türk cümhuriyyətlərində qolları var. Bütün türk ölkələrində olduğu kimi, Azərbaycanda da beş mərhələdən ibarətdir bu ocaqlar. Hər beş nəfər şəxs onun üstündəki beş nəfərlik digər qrupa daxildir. Bizim hazırkı təşkilat dördüncü mərhələdir. Beşinci ocaqda fəaliyyət göstərən şəxsləri yalnız beşinci ünsür tanıyır. Bizim üçün Ulu Şaman məclisinin bütün qərarlarını beşinci ünsür təqdim edir. Ümumilikdə Türk dünyasının, o cümlədən Azərbaycanın xarici kəşfiyyatını qururuq. Xaricdən Azərbaycana qarşı olan bütün təzyiqləri biz zərərsizləşdirir, idarə edirik. Ulu Şaman məclisinin beşinci ünsürü isə türk

xalqlarının beşinci ünsürləri ilə hər il bir qurultay keçirirlər. Sonra da alınan qərarları yerlərə, yəni hər ölkənin beşinci məclisinə çatdırırlar. Amma sən ideologiyamızı daha dərindən öyrənmək üçün Dədə Əfəndinin söhbətlərinə qulaq asmalı olacaqsan. Əgər elminlə deyilənləri qəbul etməsən və bizi haqsız hesab etsən, məclisə girməmiş uzaqlaşa bilərsən. Yox, əgər elmi dərk etmədən, gücün çatmayıb yarımçıq qoysan və məclisdən uzaqlaşmaq istəsən, onda yanan bir ocaq kimi üstünə su töküləcək və birdəfəlik söndürüləcəksən. İndi de görüm, elmimiz və qayəmizlə tanış olmağa, onu öyrənilib daşımağa gücün, iradənin çatarmı? – deyən Dəmirçioğlu gözlərini düz Arslana zillədi.

– Mən elminizi daha yaxından öyrənmək istəyirəm. Onu öyrənilib haqlı olduğunuzu görsəm, daşıyacağıma da əminəm.

Arslan hələ də beşinci şəxsin üzünün açılmasını gözləyirdi. Ona görə hələ də sözlərini beşinciyə ünvanlayırdı.

Polkovnik-leytenant Kamandar Heydərovun yarımqaranlıq çöhrəsində bir təbəssüm yarandı. O, bununla sanki öz yetirməsi – OdƏrilə fəxr etdiyini göstərirdi. Onun daxili aləminə yaxından bələd olan polkovnik-leytenant Kamandar Heydərov öz kadrının bu cür düşüncəyinə əmin idi. Onun iradəsinin möhkəmliyinə həmişə heyran qalmışdı. O, bu təbəssümlərin müşayiəti ilə yerindən qalxaraq öz yetirməsinə bir qılınc uzatdı. Bu qılınc rəmzi bir qılınc idi. Tanrının qılıncını simvolizə edirdi. Bütün böyük sərkərdələr daim həmin bu qılıncın axtarışında olmuşdur. Atılanın əldə etdiyi qılınc da, Qoroğlunun (Goroğlunun, Koroğlunun) göylərdən gələn Misri qılıncı da bu qılıncdan idi.

– Qoroğlu, yaxın gəl, al bu qılıncı. Bundan sonra son damla qanına qədər haqq yolundan yayınmayacağına and iç!

Qoroğlu ona doğru gedib qılıncı iki əli ilə ondan alıb: “Vətən, millət yolundan yayınsam, qınımdakı qılınc göy girsin, qızılı çıxsın” dedi. Bu zaman onların hamısının ayağa durduğunu və beşinci kişiyyə baxdıqlarını gördü. Həmin kişi də ayağa qalxdı və əlinin içini göyə doğru qaldırıb: Tanrı qorusun! – dedi.

Yeni bir OdƏri ocağa qoşmaq üçün bütün mərhələlər uğurla tamamlanmışdı. Ocaqdakıların son hərəkəti bunu göstərirdi ki, Nalyğan artıq təşkilatın üzvü olmuşdu. Sönməz odun sönməməsi üçün Qoroğlu da o gündən Oda çevrildi. Vətəni, milləti qorumaq üçün o, bəzən köz olub düşmənin bağına yapışacaq, bəzən məşəl olub elin yolunu işıqlandıracaq, bəzən də tonqal olub xalqı birləşdirəcəkdi.

Qoroğlunun təşkilatın ideologiyası ilə tanışlığı Dədə Əfəndinin söhbətləri ilə başladı. Onun beynini didib-dağdan sualların cavabını, Dədə Əfəndinin ruhu cilovlayıb idarə edən fikirlərində, sehrlilərdə, cümlələrində tapacaq, OdƏrə bəşəri bir missiya veriləcəkdi. Hansı ki bu fikirlər, bu ideyalar onu fəvqəltəbii bir güc ilə qoruyacaq, bəşəriyyətin sirlərini öyrənmək üçün Şuşadan Çinə, Çindən Vatikanə, Vatikandan Hindistana, Hindistandan da Mayyallıların tarixini araşdırmaq üçün Cənubi Amerikaya aparacaqdı...

Dünya yaranandan insan sözün əsiridir. Söz formasını dəyişməsə də, zaman-zaman məna yükünü, təqdimat formasını dəyişib. Sözü təqdim edənlər onun alt şüuruna gizlin sirləri ya bilərəkdən, ya da fərqi nə varmadan yerləşdirib. Onu oxuyanlar isə öz istədikləri formada yozub, sübut etməyə çalışıb. Söz Tanrının sirri olduğu üçün insan hələ də onun seyrindən çıxıb bilmir, ifadə etdiyi mənanın çoxluğu arasında başını itirir. Qətran Təbrizi sözün həqiqətə, varlığa münasibətindən danışarkən yazır: “Söz varlığı olmayan, həqiqi aləmdən kənar bir anlayışdır”. Həqiqi aləmdən kənar, bizim dərk edə bilməyəcəyimiz yeganə varlıq isə Tanrıdır. Füzuli fəlsəfəsində deyildiyi kimi, sözün qüdrəti, məğlubedilməz azman ordulardan daha böyükdür. Tanrı haqq və ədalətin bərpası üçün insana iki böyük silah vermişdi: Söz və qılınc. Amma insanlar sözün dəstəyindən tutub onu yüksəklərə qaldırıb, şərin başını kəsə bilmədiyini təqdirdə daha asanını – silahı əlinə alıb və qan töküüb. Min illərdir ki, Tanrının sirrinin sözdə olduğunu dərk edənlər onun yarandığı mücərrəd elementləri araşdırıb, bunu əldə etmək üçün institutlar, akademiya yaradıb. Həqiqətin başının zorla kəsilməyəcəyini müəyyənləşdirən əsilsizlər qılıncı kənara qoyub, söz oyununa girişmiş, onun seyrilə bükülməyən dizləri büküb, qırılmayan iradələri qırıb, kəsilməyən başları kəsib. Artıq dünyanın idarəçiliyinin sözün əlində olduğunu çoxları dərk edir, amma ona qarşı dura bilmirlər. Uçuruma aparən seyrli sözlərin ardınca gedirlər. Uçuruma düşdükləri zaman bunu dərk etsələr də, artıq gec olur.

Bu gün dilimizdə tez-tez səslənən bir ifadə var: informasiya əsridir. Əslində, həmişə informasiya əsri olub. Amma indi informasiya yox, informasiyanın təhlilinin əsridir. Bunu dərk edə bilməyən bəşəriyyət artıq aldığı informasiya dəryasında boğulur. Halbuki hər damlasında böyük mətləblər gizlənən su kimi, sözün də hər hecasında gizlin mətləblər gah xoruldayır, gah da mışıl-mışıl yatır. Susuzluqdan yandığın zaman sənə yetəcək bir damla su əvəzinə, özünü dəryaya vurub acgözlüklə, birməfəsə informasiyaları içirsən və beləcə boğulursan. Deməli, sözün təhlili və anlamını başa düşmək daha əhəmiyyətlidir.

Ver sözə ehya ki, tutduqca səni xabi-əcəl,

Edə hər saət səni ol uyqudan bidar söz.

Bəli, zaman sözün qılıncdan güclü olduğu bir zaman idi. İnsan sözlə silahlanmış sosial şəbəkələrlə kainatı idarə edirdi. İnternet əsri dünyanın işini asanlaşdırdığı qədər də çətinləşdirirdi. Artıq camaat qəzet, televiziya və jurnallardan daha çox, sosial şəbəkələrdə olan şəxsi səhifələrdəki məlumatlarla idarə edilirdi. İnsanlarda belə bir fikir formalaşmışdı ki, böyük mətbuat qurumları sifarişlə işləyir, təqdimatlarını sifarişlə qururlar. Sifarişlərin kökü isə həmişə hansısa gizli təşkilatlara, qüvvələrə bağlanmışdı.

Yay səhərlərinin birində sosial şəbəkələrdə yeni bir xəbər yayıldı. Bu xəbərdə deyilirdi ki, Azərbaycanın Ermənistanla təmas xəttində yerləşən hərbi hissələrindən birində bir qrup hərbi silah-sursat və pul oğurlayaraq qaçmışdır. Müxalifət qəzetlərində də bu xəbər dərc edildi. Amma qəzetlərin hərəsi bir ehtimal irəli sürürdü. Aparıcı qəzetlərdən biri yazırdı: "azərbaycanlı əsgərlər hərbi hissədən külli miqdarda pul və xeyli silah-sursat götürərək

Gürcüstana qaçmış, oradan da Avropaya keçmişdilər.” Xarici qrantlar hesabına yaşayan digər bir qəzet isə yazırdı ki, həmin hərbiçilər hərbi hissənin xəzinədarını öldürərək pulları əldə etmiş, Ermənistan tərəfə sığınmışlar. Hərbi hissədəki özbaşınalıq bütün əsgərləri cana gətirmiş, çıxış yolunu Ermənistana, oradan da neytral ölkəyə keçməkdə görüblər.

Bir qəzet də yazırdı ki, bu əsgərləri erməni kəşfiyyatı əsir götürmüşdür. Ona görə də dövlət bu rəzalətə görə heç bir açıqlama verə bilmir.

Keyli versiyalar meydana atıldı... Hər kəs bu mövzuda danışır, televiziyanın xəbərlərini gözləyir, amma bu barədə dolğun və inandırıcı bir məlumat eşitmədiyindən, başını aşağı salıb güzəranını keçirirdi. Müxalifət televiziyanın bu hadisəni səssiz qarşılamasından istifadə edib sosial şəbəkə tribunalarından xalqın aldadıldığını söyləyir, siyasi məqsəd üçün çox yaxşı istifadə edirdi. Elə bil, doğrudan da iqtidar qəzetlərinə və televiziyanına bu haqda xüsusi tapşırıq verilmişdi. Hər hansı bir metronun girişindəki daşın üstündə “Allah” yazıldığını iddia edən mövhumatçı gəncləri ekranlara çıxaran, hər hansı bir kölgənin ruh olduğunu söyləyən xəstə təxəyülləri işiqləndirən, hansısa bir iti altı barmağı olduğu üçün ekrana gətirən, əqidəsi və şəxsiyyəti olmayan bəzi mütrüb tayfasının bir-biri haqqında dediyi iyrənc fikirləri Azərbaycan auditoriyasına sırayan müstəqil televiziya bu qədər həngəməyə heç nə olmamış kimi münasibət göstərdi. Hətta bunun sayə, yanlış olduğunu da səsləndirmədilər. Bunu, sadəcə, sosial şəbəkələrdə fəal olan gənclər azdan-çoxdan təhrif olunmuş formada duyur, rəylər bildirirdilər. Bu xəbərin altında verilən rəylərdən birində yazılmışdı ki, kim

nə bilir, bəlkə, bu gənclər də Mübariz İbrahimov kimi düşməndən qisas almağa gediblər. Yəqin bunun da səsi sonra çıxar.

Əhalinin böyük əksəriyyəti isə heç nədən xəbər tutmadı. Bu hadisə təzəcə yaddan çıxmağa başlamışdı ki, Amerikanın “Vaşinqton Post” qəzeti böyük bir yazı yayımladı. Bu yazıda Azərbaycan ordusunun səfil vəziyyətdə olduğundan bəhs edirdi. Bu hadisəyə üstüörtülü şəkildə eyham vurularaq deyilirdi ki, demək olar, hər ay Azərbaycan ordusunda əsgərlər ya intihar edir, ya zabitlər tərifindən öldürülür, ya da digər ölkələrə qaçırılar.

Əslində isə, hadisə tamam başqa cür olmuşdu. Çünki bu gün mətbuatda gördüklərimiz başqa, həqiqət isə tamamilə başqadır. Bəzən bəzi həvəskar mətbuat nümayəndələri bilmədən həqiqətləri yazır. Amma inanılmış digər televiziya, qəzet və saytlar həqiqəti yolundan sapdıraraq yanlış informasiyanı xalqa sırıyırlar. Bəzən də hazırlanmış gizli bir planı bilmədən söz azadlığı altında darmadağın edirlər.

3

Ermənistanın işğal etdiyi ərazilərlə sərhəddəki Azərbaycan ordusunun hərbi hissələrindən birində kəşfiyyət bölüyünün bir-birinə daha yaxın olan, çətinliklərə düşərək bir-birilərini daha yaxşı tanıyan beş gənc var idi. Onlar arasındakı tanışlığın yaşı çox olmasa da, ortaq cəhətlərini müəyyənləşdirmiş, özləri də fərfinə varmadan bir-birilərinə bağlanmışdılar. Bu, Vətən və Millət qayəsi idi. Ayrı düşüncələrə, baxışlara görə dəfələrlə mübahisələri

düşsə də, bu nöqtədə birləşməyi bacarırdılar. Bundan əlavə, onları birləşdirən digər məsələlər içərisində iradə, əzm, dürüstlük, cəsarət, sevgi kimi digər amillər də var idi. Kəşfiyyatçı idilər. Verilən tapşırıqları daim qüsursuz yerinə yetirməyə çalışırdılar. Əməllərində bəzən yanlışlıqlar və qüsurlar olsa da, niyyətləri pak idi.

Azərbaycan Respublikasının Milli Qəhrəmanı Mübariz İbrahimovun göstərdiyi igidlikdən sonra onlarda yaranan fəvqəltəbii güc və bu gücdən doğan ideyalar mühüm bir qərar vermələrinə kömək etmişdi. Bunu gizir Aliyev Elçinin dəfələrlə təklif etməsinə baxmayaraq, kapitan Altay Cavadov bir az tərəddüd edirdi. Gizir Arslan Sultanbəylinin bu ideyada qərarlı olmaması dəstənin digər üzvlərini də ruhdan salırdı. Kapitanın “vaxtı gələndə gedərik” deməsi dostların əlini işdən soyudurdu. Altay Arslana daha çox güvəndiyindən onun fikrinə xüsusi önəm verirdi. Hətta onun “hə” deməsi bu işin başlanması demək idi.

Nəhayət ki, günlərin birində məzuniyyətdən qayıdan Arslanın kapitanla uzun söhbətindən sonra qərar verildi. Sadəcə, bu dəstədə kimlərin olacağı onları narahat edirdi. Uzun və çətin bir yol idi. Bu yolun sonu isə görünmürdü. Ölüm, həbs, vətən xaini... Amma qisas hissini güclü olması bütün təhlükələri arxa plana atırdı. Həmişə qorxu hissini qürur hissini tapdalamasından əziyyət çəkən xalqın bu oğullarında, indi qisas hissi bütün qorxu hisslərini tapdalamış, əzilmiş qürur hissini yüksəlişinə səbəb olmuşdu.

Ən önəmlisi isə, erməni xofunun aradan götürülməsi idi. Kapitanı düşündürən başlıca məsələ xalqda olan ruh düşkünlüyünün yüksəldilməsi idi. Milli Qəhrəman Mü-

bariz İbrahimov bunu yaratmışdı. Əgər Mübariz İbrahimo-
movun atdığı cəsərtli addım onlarla kapitan kimi igiddə
ruh yüksəkliyi yaratmışdısa, bu beş ərin atacağı addım
bütün xalqı ruhlandıra bilərdi. Və beləcə, müharibə edib
torpaqların qaytarılmasına zəmin yaranardı. O düşünür-
dü ki, yalnız bu, xalqın özünəinam hissini qaytara bilərdi.
Çünki Xocalı və Qaradağlı kimi faciələr xalqı xeyli qor-
xutmuşdu. Həmişə “erməni kimdir ki, gəlib bizə nə isə et-
sin” deyən xalq, Xocalıda erməninin “kimliyini” görmüş-
dü. Bu isə planlı şəkildə atılan addım idi və o vaxt ermə-
nilərin işinə çox yaxşı yaramışdı. Beləcə, rayonların bir-bi-
rinin ardınca erməni yaraqlıları tərəfindən işğal olunması-
nı sürətləndirmişdi. Kapitan bu hadisəni həmişə dostları
ilə söhbətində Nizaminin “İsgəndərnamə” poeməsindəki
İsgəndərin zəncilərlə döyüşü ilə müqayisə edirdi. Belə ki,
bir gün İsgəndərin ordusu zəncilərlə döyüşdə məğlub
olub geriyə qaçır. Döyüşçülər arasında belə bir şeyiə yayı-
lır ki, düşmən tərəfin şahı qanıçəndir. Əsir düşmüş əsgər-
lərin qanını içir. İsgəndər bu hadisəni eşidəndə çox fikir-
lənmişdi. Amma yol tapa bilmirdi ki, bilmirdi. Bu zaman və-
zirə ona dedi ki, döyüş həmişə güc hesabına qazanılmır.
Burada psixoloji amillər daha önəmlidir. İndi sənəin qoşu-
nunda bir vahimə var ki, rəqib şah qan içəndir. Gör əlinə
keçsək, nələr gələr başımıza? – deyə qorxudan döyüşdən
qaçırlar. Sən bunun qarşısını almaq üçün daha vəhşi bir
addım atmalısən. Vəzirin məsləhəti ilə İsgəndər əsir gö-
türdüyü düşmən döyüşçülərindən birinin başını bişirt-
dirib, əsirlərin qarşısında yeyir. Sonra da şərait yaradır ki,
əsirlər qaçsınlar. Amma İsgəndər əslində adam kəlləsi
yox, heyvan kəlləsi yemişdi. Rəqibin ordusu arasında qısa
bir zamanda İskəndərin əsirlərin kəlləsini bişirtirib yedi-

yi hadisəsi yayıldı və bundan sonra o, istədiyinə nail oldu. Bunun üçün də qanıçən ermənilərə İsgəndər kimi cavab vermək lazım idi. Saf qəlbli, pak niyyətli bu gənclərin millətin gələcəyi üçün düşündükləri ən yaxşı yol bu idi.

Kapitan, əslində, bu yola kimlərlə çıxacağını yaxşı bilirdi. Hətta onların andı da var idi ki, bir gün bu yola birgə çıxacaqdılar. Müxtəlif bölüklərdən olan bu ərlərin bir yerə toplaşması və gecə ilə sərhədi keçmələri lazım idi. Kapitanla Arslan yola çıxacaqları beş nəfəri son dəfə müzakirə etdilər. Onlardan başqa, gizir Elçin Aliyev, əsgər Ərtoğrul Hüseynov və əsgər Ayxan İsmayılovun da bu komandada olmasına razılaşdılar. Düzdür, Arslan Ərtoğrulun komandada olmasına narazı idi. Çünki bir neçə dəfə kəşfiyyatda birgə olduqları üçün onu tanıyırdı. Mərdliyinə, vətənpərvərliyinə söz ola bilməyən Ərtoğrulun dinə ifrat dərəcədə bağlılığı bir az narahatlıq yaradırdı. İnançı o qədər möhkəm idi ki, bəzən adama elə gəlirdi ki, millət anlayışı onda dindən geri qalırdı. Bəzən elə görünürdü ki, o, ermənilərə erməni olduğuna görə yox, xristian olduqlarına görə nifrət edirdi.

Hətta bir dəfə kəşfiyyat məhz Ərtoğrulun namazına görə pozulmuşdu. O, kəşfiyyata yeni cəlb edildiyi günlərdə namazda əyilib-qalxdığı zaman erməni hərbcilər bunu görmüş və onları atəşə tutmuşdular. Bunun üstündə Arslan onu yaxşıca döymüşdü də. Ona görə yox ki, o namaz qılırdı, ona görə ki, həmin gün Arslan ona çox tapşırmışdı ki, uzandığı yerdə namazını qılsın. Amma Ərtoğrul buna məhəl qoymamış, öz istədiyini etmişdi.

Ərtoğrul güc baxımdan Arslandan geri qalmırdı. Bəlkə də, müqavimət göstərsəydi, o, Arslanı susdurardı. Uzun illər kinqboksla məşğul olmuşdu. Səhvini başa dü-

şürdü. Sonra da ağzının qanını silə-silə “eşq yolunda canım fəda olsa, uf demərəm. Nə edim, qardaş, mənim də Allaha olan eşqim öldürür məni” – demiş, Arslanı qucaqlamışdı.

Ərtoğrulun bu xasiyyətinə görə Arslan narahatlıq keçirirdi. Kəşfiyyatda belə hallar məqbul sayılmırdı. Amma Ərtoğrul kəşfiyyata getmək üçün bəzən dini dünyagörüşünü gizlətməyə çalışırdı. Millət və din eşqini heç zaman müqayisə edə bilmirdi.

Ərtoğrulun damarlarında Bakıda Sisianovun ölümünü həyata keçirən Qacarlar nəslinin cəsarətli oğlu Hüseyinqulu xanın qanı axırdı. Bütün bunların köməyi ilə kapitan Altay Arslanı inandırdı ki, elə bizə də onun əqidəcə bütövlüyü lazımdır. Kapitanı qorxudan həm də o idi ki, əsgər Ərtoğrul hiss etsə idi, neçə vaxtdır gözlədiyi səfərə dostları onsuz gedib, bəlkə tək də olsa, onların ardınca gələrdi. Bu da planın pozulması deməkdi. Buna görə də Arslanı onu da götürməyə inandıra bildi.

Ayxanı isə Arslan çoxdan tanıyırdı. Bir ilə yaxın idi ki, onlar bir yerdə gizli əməliyyatlara gedir, posta çıxırdılar. Onun dünyagörüşü, mədəniyyəti və sədaqətinə söz ola bilməzdi. Onların arasında gizli bir sirr də vardı: Arslanın kəşfiyyatda verilən tapşırıqdan kənara çıxaraq, erməni postundakı əsgəri asaraq öldürməsi, bəlkə də, qəbirə kimi gedəcəkdi bu pünhan saxlanclar. Onun ailəsini də tanıyırdı Arslan. Səbəbini özü dərk etməsə də, Ayxanın da ona böyük hörməti olduğunu bilirdi. Hərdən ona elə gəlirdi ki, bunları birləşdirən onların görüşlərinin yaxın olmasıdır. Sınanmışdı... Onun təhsili də buna imkan verirdi. Bakı Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsini bitirmişdi Ayxan. Birgə əməliyyatlar zamanı onun açığa, su-

suzluğa, ağrıya necə dözümlü olduğu Arslana məlum idi. Bunu kapitan da bilirdi. Ayxanın Qarabağdan, İbrahimxəlil xanın nəslindən olması, ona bu komandada iştirak etməyə bir vəsiqə də verirdi. Həmişə öz aralarındakı söhbətlərdə Ayxan deyirdi ki, bizim qabağımızı kim kəsir ki, partizan döyüşlərinə girməyə? Məgər buna da Prezident tapşırıq verməlidir? Mübarizə verilən “Milli Qəhrəman” adından sonra öz yerlilərini daha çox məzəmmət edərək “Prezident necə deməlidir öz fikrini? Day bundan artıq necə deyərlər ki, ay millət, oyan!”. Bunları danışanda əsəbindən az qalırdı ki, boğazındakı damarlar partlasın. Ona görə də Şuşaya bayrağın sancılması ən çox onun ürəyindən tikan çıxardardı. Bir də ki, ata yurdunu görüb ölmək onun üçün böyük xoşbəxtlik idi.

Elçin isə nə qədər sakit görünsə də, çılgın, emosional, qorxmaz bir oğlan idi. Xidmətə başlayanda uşaqlardan birinin haqqını qorumaq üçün leytenantlarla etdiyi dava onun qorxmazlığından xəbər verirdi. Hərbi xidmətə təzə gəldiyi vaxtlarda kapitan ona dayaq olmuşdu. Hətta Elçin ilk dəfə kapitana kobudluq etsə də, kapitan onun iradəsinin möhkəmliyinə görə bağışlamışdı. Və beləcə, kəşfiyyat dəstəsinə cəlb edilmişdi. Verilən tapşırıqları inanılmaz dərəcədə dəqiq yerinə yetirirdi. Bir dəfə erməni alayındakı yüksək rütbəli hərbcilərin sayının müəyyənləşdirilməsi ona tapşırılmışdı. Bu onun həm də təkbaşına aparmalı olduğu ağır əməliyyatlardan idi. Böyük çətinliklərə baxmayaraq, iki gün ərzində məlumatları dəqiq şəkildə komandanlığa təqdim etmişdi. Bu hadisəni bütün kəşfiyyat böliyyündə danışdılar. Yeni kəşfiyyatçılar ona həsədlə baxırdılar. Amma bir az dəli-dolu olduğu üçün hər adam ona yaxınlaşa bilmirdi. O, kiminlə istəsəydi, zarafat edər,

amma heç kim onunla zarafat edə bilməzdi, daha doğrusu, o, özü buna şərait yaratmazdı. Dostları onu “Mübariz” deyə çağırırdılar. Təkcə ona görə yox ki, görünüşünə görə Mübariz İbrahimova oxşayırdı. Həm də o, həyatda çox mübariz adam idi. Tutduğunu buraxmayan, əzmkar, yorulmaz, qartal baxışlı bir türk oğlu idi Elçin. Heç vaxt, heç kimin qarşısında boyun əyməzdi.

4

Goranboy rayonu... Avqustun ortaları... İsti yay günlərindən biri...

Ermənistanla təmas xəttində yerləşən hərbi hissə... Gecə saat bir... Cırcıramalardan başqa, heç nəyin oyaq olmadığı bir gecə... Bir də öz yarı ilə görüşəcəyini səbirsizliklə gözləyən və ürəyinin səmindən belə narahat olan gənclər...Və ay işığından bəzək kimi işıqlandırılmış dağlar, meşələr...

Beş gənc ürəklərinin sözünə baxaraq, sonu görünməyən bir yola çıxırlar. Kimsənin heç vaxt bilməyəcəyi, onları başa düşməyəcəyi bir yola... Bu yola ona görə çıxmırdılar ki, kimlərsə onların bu hərəkətinə pis və ya yaxşı qiymət verəcək. Sadəcə, onlar üçün bu, bir borcdu. Vətəndaş borcu. Beləcə, gecənin qaranlığında amallarının yollarına tutduğu işığın ardınca getdilər. Ürəklərində vətən, millət sevgisindən ibarət qorxmazlıq silahı, çiynlərində isə alınmadan silah anbarından icazəsiz götürdükləri silah-sursat...

Amma bu yolda onlar ilk böyük maneə ilə qarşılaşdılar. Silah anbarına keşik çəkən əsgəri əvvəlcədən qurduqları plana uyğun, gizləncə dərman iylədərək huşsuz

vəziyyətə gətirənlər də, hərbi hissənin xəzinədarı gözlənilmədən bu hadisənin şahidi olur. Hay-küy salmasına imkan verməsələr də, əsgərlər bu işin təxirəsalınmaz olduğunu qətiləşdirmişdilər. Əvvəlcə onu da huşsuz vəziyyətə gətirmək istəsələr də, səhər bu hadisənin üstünün açılacağı bəlli idi, çünki onların silah anbarından çıxanda etdikləri söhbəti xəzinədar eşitmişdi. Arslan yoldaşlarının tərəddüd etdiyini görünə, məsxələnin üstündən geydiyi hərbi jiletə əsgər bıçağını çıxardaraq günahsız mühasibin boğazına dayadı.

– Tez səyfin açarlarını ver! Bu, sorğu-suala imkan verməyən bir əmr idi.

Xəzinədar qorxusundan nə edəcəyini bilmirdi. Ətrafa nəzər saldı. Kimdənsə kömək gözləyirdi sanki. Amma bu, mümkün deyildi. Ağzı bağlı olduğu üçün kəmərinin altında olan açarı hədəqəsindən çıxmış balaca gözləri ilə işarə etdi. Arslan açarı çıxartdıqdan sonra xəzinədarın boynunu bu dəqiqə qırmağa hazır olan Ərtoğrula işarə etdi ki, onu arxasınca gətirsin. Komandir Altay Cavadov Arslanın çıxılmaz vəziyyətlərdən ustalıqla çıxdığını bilsə də, bu məqamda onun nə düşündüyünü bilmirdi. Hamı sakitcə gözlənilməz vəziyyətin xoş sonluqla bitməsini gözləyirdi. Ərtoğrul pələng biləkli əllərindən biri ilə xəzinədarın ağzını, bir əli ilə də arxadan başını tutmuşdu. Beləcə, kapitan başda olmaqla Ayxan və Elçin qapının ağzında durdular. Xəzinəni açan xəzinədarın boynunun arxasından elə bir ölümcül zərbə vurdu ki, Ərtoğrul buna görə az qaldı, Arslanın yaxasından tutub divara çırpın. Arslan bunu Ərtoğrulun gözlərindən duysa da, önəm vermədi. Astadan: “tez ol, pulları və kartları götür”, – de-

di. Bu cümlə o qədər sərt və amiranə deyilmişdi ki, Ərtoğruldən başqa heç kim tab gətirə bilməzdi.

Əslində, hamısı bilirdi ki, kassada pul olmaya da bilərlər, çünki maaşlar kartla verildiyindən hər zabitin öz kartı vardı. Hətta komandirlər əsgərlərin də maaşlarını özləri bankomatdan çıxarıb paylayırdı. Amma bəzi komandirlər kartları kassirə vermişdilər, o da gedib pulları çıxarırdı. Seyfə 15 ədəd kart, bir də iki min manat pul vardı.

Pıçıltı ilə deyilməsinə baxmayaraq, hayqırtıya daha çox oxşayan sakit səslə: – Siz nə edirsiniz, yoldaş Sultanbəyli! – deyərək Ərtoğrul ona tərs-tərs baxdı. İlk başlanğıcda ərlər arasında bu cür rəsmi münasibət olsaydı da, qısa bir zamanda səmimiyyət öz yerini tutmuşdu.

– Narahat olma, sənin fikrinlə eynidir. Dediymi elə, sonra bilərsən. Arslan bunu deyəndə çox soyuqqanlı idi.

Arslanın son cümləsi Ərtoğrulu bir az yüngülləşdirdi. Arslanın hədəfdən yayınmadığına inansa da, mübahisənin yersiz olduğunu düşünüb deyilənləri etdi. Vaxtın azlığı isə ona düşünməyə imkan vermirdi. Könülsüz də olsa, pulları götürüb otaqdan çıxdılar. Arslan qapıdan bir neçə addım aralandıqdan sonra bir də geriyyə qayıdıb açıq qalmış qapını sakitcə örtüdü.

Dostları nəyin baş verdiyini başa düşməsələr də, kapitanın əmri ilə tələsik hərbi hissənin hasarından tullandılar.

Bir neçə saatdan sonra artıq onlar plana uyğun olaraq ermənilərin işğal etdiyi Azərbaycan torpaqlarında idilər. Tanıdıkları yolları rahatca, dinib-danışmadan irəliləyirdilər. Özü də ən güclü, ötkəm addımlarla gedirdilər. Mina-

lanmış sahələri isə, elə bil, əzbər bilirdilər. Çünki bu yollardan dəfələrlə keçib getmişdilər, sanki bir gün bu tarixi addımı atacaqları an üçün hazırlanmışdılar.

Öndə istehkamçı funksiyasını yerinə yetirən Ayxan, onun ardınca Məhəmməd, sonra isə komandır, onun da ardınca Arslan və Elçin addımlayırdılar.

Günün doğmasına az qalırdı. Heç kim dinib-danışmırdı. Amma hər kəs qəlbində nəsə düşünürdü.

Kapitan iki gün bundan öncə atası evinə yola saldığı yoldaşını və 2 yaşlı oğlunun gülüşünü yadına salıb gülümsünürdü. Gülümsündükcə alından çənəsinə doğru süzülən tər damcıları yanağında iz buraxırdı. Uşağın sonuncu dəfə ondan ayrılmaq istəməməsi onu fərhləndirirdi. Həmişə anasından ayrılmayan balaca Ərturan nədənsə bu dəfə atasından ayrılmaq istəmirdi. Elə bil ona nəsə əyan olmuşdu. Kapitan həmin an sevincindən ağlayardı da. Amma dünyalar qədər sevdiyi Banunun yanında bu mümkün deyildi. Hətta Banunun “indi rahatlandın? Gördün, səni də çox istəyir, gülümşəkər oğlun?” sözünə də-rindən ah çəkərək: “Daha ölsəm də, arzum qalmadı”, – dedi. Addımlarının ritmi ilə sadəcə ailəsini düşünən kapitan düşmənlərin varlığını hiss etsə də, vecinə almırdı. O, xoşbəxt idi. Arzusunun həyata keçməsi üçün addımlayırdı. Arxasında da, hər biri 100 düşmən əsgərinə bərabər dörd igid.

Bu beş OdƏri elə addımlayırdı ki, bir ana istəyirdi bunları belə mərd, qorxmaz, qürurlu, eyni boyda-biçimdə, məzhəbindən, təriqətindən, dünyagörüşündən asılı olmayaraq, bir amal uğrunda birgə addımlamalarına “ananız qurban” deyib, yaylığının ucu ilə məsum gözlərindən axan yaşları silsin və arxalarınca su atsın.

Arslan isə sanki bir boşluqda idi. İllərdir, bu günlər üçün yetişdirilən gənc ən önəmli tapşırıqlardan birini həyata keçirmək ərafəsində idi. Əgər qayıtmasa idi, qoca anasının onun üçün necə əzab çəkəcəyini düşünürdü. Amma anasını nə qədər çox istəsəydi də, nə qədər çox düşünsəydi də, Dədə Əfəndinin dediyi sözlər onun beyində təkrar səslənərək, ən ali sevgi ünvanının millət olduğunu anladır. Addımlarını tez-tez sürətləndirən kapitan Altay Cavadov sanki ona Dədənin sözlərinin ahəngini xatırladı. Həmin fikirləri düşündükcə səhər açılmamış müəyyənləşdirdikləri məkana çatmalarını tezləşdirmək istəyirdi. Özündən asılı olmayaraq, Dədənin onunla görüşdüyü ilk günlərdə etdiyi söhbəti xatırlayırdı...

Dədə Əfəndinin birinci söhbəti

– Oğul, sən elə zənn etmə ki, türklər İslamı qəbul ediblər. Onlar İslamı qəbul etməyiblər, sadəcə tanıyıblar. Tanımaqla qəbul etmək arasında çox böyük fərq vardır. Türklərin – bəşəriyyətin uydurulmuş dinlərinə qədər dini də vardı, peyğəmbər sayılacaq insanı da, hətta müqəddəs kitabı da. Onu da bilməlisən ki, dünyada yaşayan ilk və ən qədim xalq bizik ki, əzəldən göydəki Tanrıya inanaraq, ona tapınmışıq. İslam türklərə yeni adlı din kimi gəlsə də, bu yeni dinin dərinliklərinə enərkən gördülər ki, inanıb etiqad etdikləri dinlə bu din arasında o qədər də fərq yoxdur. Onların inancının kəşşiyi ən önəmli ortaq nöqtə Tanrının tək olması və bizlərdən yuxarıda qərar tutması idi. Yeni yaradılmış İslam dinində icra olunan bir çox dini

ayinlərdən – qurban kəsmə, nəzir vermə, sədəqə paylama kimi adətlər qədim türklərin yaranışından mövcud olmuşdur.

Oğul, əski türklərin “tura” adlanan qanunları vardı. El arasında xaqa da daxil olmaqla, hər kəs turaya itaət etməyə borclu idi, ona qarşı çıxanlar və ya turaya zidd iş görənlər ciddi cəzalandırılırdı.

Turanın qayəsi bunlar idi: ədalət, yaxşılıq və faydalılıq, insanlıq və cahani olmaq. Bax türklər bunu İslamda görəndə, İslama hörmətlə yanaşdılar. Və dini fərq qoymadan özləri üçün onu müqəddəs saydılar və yaşadılar. Çünki onların əsl dini zaman-zaman təhrif edilərək yeni din adı altında xalqlara təqdim edildi. Sadəcə atalarının dilində, ürəklərində yaşayırdı qədim Tanrı inancı.

Baxma ki, bu gün bir çox təriqət sahibləri yaradana Tanrı deyəndə qıcıqlanır, onun Allah, Rəbb və s. kimi təqdim edilməsini tələb edir, şüurlarınıza təsir edirlər. Bu dünyanı yaradanın adını yaradılan özü vermişdir. Siz Yaradılanlar ona Tanrı və ya Yaradan deyəndə heç bir yanlışlığa yol vermirsiniz. Bəziləri deyir ki, Allaha Yaradan yox, Tanrı yox, məhz Allah deyilməlidir. Yox, bala, heç bir fərqi yoxdur. Ona necə səslənməyimizin nə fərqi var? Elə hislər var ki, onu duyur və yaşayırsan, amma ad verməkdə çətinlik çəkirsən. Bax Tanrı hissi də belədir. Bu Allah ərəbin deyil ki, Ona onların dediyi kimi müraciət edəsən. Onlar səni qandırmaq istəyirlər ki, Tanrı bütə, ilaha deyirlər. Başlarından böyük qələt edirlər. Türkün bütü olmayıb, o göydəki Yaradana denqri, tenqri, tanrı deyib, sən də elə deməlisən. Elə həmin ərəblər idi ki, bütün bütələrə ilahlar, allahlar deyirdilər. Görürsən, nə saçma fikirdir? Görürsən ki, məqsəd səni səndən almaqdır? Yəni in-

sanları, bəşəri bir-birindən ayırmaq. Bir olan Tanrının adından belə istifadə edib insanları bir-birinə qarşı qoymaq, aralarındakı nifaqı böyütməkdir.

Tenqri, Göydə oturan görünməz ruha deyirdilər. Babalarımıza görə O, Uludur. Göydən və bütün dünyadan uca idi. Bu üzdən, əski türklər Onu "Sonsuz Mavi Göy" və ya "Xan – Tenqri" deyər hörmətlə adlandırırdılar. Bilirsənmi Ona niyə "Xan Tenqri" deyər müraciət edirdilər? Çünki "Xan" adı Onun qalaqtikadakı hakimiyyətinə işarə demək idi.

Tenqriyə olan inancın hikmətini və dərinliyini anlamaq üçün insanların mütləq bir həqiqəti qavraması vacib idi: "Tanrı birdir, O, hər şeyi görür". Ondan heç nə gizlətmək mümkün deyil. O, malikdir, O, hakimdir.

Tanrı... Himayə və cəza bir şəxsiyyətdə! Türklərdəki bir Tanrı inancı buna söykənirdi.

Din... Türk millətinin mənəvi kultürünün ən üstün qələbəsidir. Onlar Tenqriyə həmişə fərqli müraciət etdilər: Boq, Bağ, Boje, Hoday, Koday, Alla, Ollo, Qospadi və s.

Altay dağları bu sözləri iki min beş yüz il bundan əvvəl eşitdi.

Görürsənmi, oğul, sənin dilində nələr gizlənilir. Yoxsa ki, dünyanın bir qismi Tanrının dinini Xristian, bir qismi Musəvilik, bir qismi isə İslam adlandırır. Hamısı səndən oğurlanıb, indi istəyirlər, yenidən öz mədəniyyətləri kimi sənə sırınsınlar. Əslində çoxdan sırıyıblar, sadəcə, indi yenidən dirçəlirik. Bunu unutmamalısan.

Bütün bu uydurulmuş kitablı dinlərdən öncə Yarıdan bütün sirlərini ilk insanlara – türklərə – Odörlərə vermişdi. Cənnət və cəhənnəm anlayışı (türklər buna uçmaq və damu deyərdi), qiblə anlayışı da, tək Tanrı anlayışı da türklərə məxsusdur. Hətta İslamın adına çıxarılıb

möcüzə kimi təqdim edilən donuz əti yeməmək belə qədim türklərin adətidir. Çünki onlar yürüşlərdə bu heyvanın ətindən istifadə edə bilmədikləri üçün onu özlərinə haram buyurdular. Axı yağlı əti çox saxlamaq olmurdu.

Bu üzdəniraqlar İslamı daha çox region dininə çevirdilər. Başqa xalqları düşünmədən bir çox əlavələr etdilər və beləcə bəşəri ideyaları sadəcə bir zümrənin, bir ərazinin ideyasına çevirdilər.

Ərəb dili Tanrının dili ola bilməz, oğul, heç vaxt ola bilməz. Heç indi də deyil. Sadəcə kütlə bunu belə qəbul edir. O, məkansız, zamansız, rəngsiz, cinssiz, dilsizdir. O, bütün dilləri bilir. Onun üçün bütün dillər eyni cür anlaşılır. Axı bütün dillər bir dildən – OdƏr dilindən yaranıb. Sənin niyyətin pak olduğu təqdirdə, ona necə müraciət etsən, olar. Bax görürsənmi, nəyin davası gedir? Dilin. Deməli, dil yaradılışın genetik daşıyıcısıdır. Hər şey dildə yaşayır. Bütün kodlar, sirlər hamısı dildə yaşayır. Əgər kimsə dilini unudursa, deməli, təfəkkürü manqurtlaşır. Manqurtu yadına sal. Əli vardı, ayağı vardı, hətta danışa da bilirdi. Amma danışdığıının heç bir mənası yox idi. Çünki yaddaşı dilinə xidmət etmirdi. Yaddaş dil ilə təzahür edilir. Bu siyasəti yürüdənlərin məqsədi odur ki, sən dilini unudasan, özünü unudasan. Amma bu dil süni dil deyil, Yaradanın bizə bəxş etdiyi ulu dildir. 200000 ildən çoxdur ki, sənin dilinə qarşı mübarizə aparırlar. Yərə ilk enən Qrek tayfaları səni gördükdə və anlamadıqda, onun kimi danışmadığın üçün sənə bar-bar dedi, yəni kəkələyənlər. Çox mübarizə apardılar ki, onların şər niyyətlərini məhv etmək üçün göndərilən Tanrının qılıncı olan türkləri məhv etsinlər. Fiziki gücləri çatmadıqda dilinin məhvi üçün çalışdılar. Onlar istəyirlər ki, sən öz doğma dilini

unudasan, amma bacarmırlar. Kodlardan ibarət olan dilin əlindən alınanda, sən də itib-batacaşsan. Fikir ver, bu ərəb dili dinin köməyi ilə sənin dilinə nə qədər hücum etsə də, sən indi də atalarının dediyi kimi “Yer haqqı”, “Göy haqqı”, “İşıq haqqı”, “Tanrı haqqı”, – deyə and içirsən. Bilirsən, bu niyə belədir? Bilməlisən, oğul, bil ki, sənin dilini qoruyanlar və yaşadanlar var. Uzun illərdir mübarizə aparırlar ki, qədimlərdən də qədim olan ana dilin itib-batmasın. Sən gətirəcəyin kitablar o dildə yazılıb. Qədim OdƏr dilində. Bilgə Kağanın, Atillanın, Oğuz xanın dilində yazılıb. Biz və bizdən öncəkilər sən kimilərə bunları yorulmadan, usanmadan danışmışıq. Danışmışıq ki, yaşasın, sən də danışmalısan, amma seçilmişlərə. Sistem elə qurulub ki, 1000 illərin tarxini sinəsində gəzdirən insanların arasına heç vaxt xəyanətkar girə bilməz. Bunun əsas səbəbi qan təmizliyidir. Seçilənlərin birinci şərti qan qarışığının olmamasıdır. Ən vacib məsələdir bu. Əgər bir şey kirləndisə, onu təmizləmək çox çətin olur. Nə qədər təmizlənsə də, əvvəlki saflığını qaytara bilmir. Bu mövzuya sonra yenə qayıdacağam. Bu qan məsələsini sonra daha geniş danışacağam sənə. Görürsən, hardan başlayıb, hara gedirəm?

5

Arslanı düşüncələrdən ayıran kapitanın “uşaqlar, deyəsən, yaxınlaşıyıq, bundan sonra diqqətli olmalıyıq. Artıq hava da işıqlanır. Sığınacağa təxminən 5 km qalır”, – deyə asta səslə pıçıldaması oldu.

Artıq meşə seyrəkləşirdi. Bundan sonra, sadəcə, sürünmək lazım idi. Arxalarında təqribən 20-30 kq ağırlığın

da çanta daşıyan bu əsgərlər kapitanın əmri ilə yerə uzandılar. Erməni postlarını keçsələr də, postdan bura yaxşı görünürdü. Kapitanın hələ ilk dəfə yaralanması 1992-ci ildə Kəlbəcərdə olmuşdu. Azərbaycan ordusunun N saylı milli taborunun ilk əsgərlərindən olan kapitan bu əraziləri əlinin içi kimi tanıyırdı. Demək olar ki, hər daşına, qayasına, hər cığırına, izinə bələd idi. Hansı təhlükənin hansı istiqamətdən gələcəyini bilirdi. Buna baxmayaraq, cizgilərində təbiətlə uzlaşan xoş bir təbəssüm var idi. Yayın ortası olsa da, bu dağların sərin mehi məsum bir gözəlin sevgisi kimi onu oxşayırdı.

Süründükcə 2012-ci ildə Tərtərdəki son əməliyyatı yadına salan Elçin elə bil morfi vurmuş adam kimi, heç nəyi hiss etmirdi. Bir neçə kilometr məsafəni sürünərək təmas xəttində yaralı vəziyyətdə olan dostlarını qurtarmaq üçün Elçin iki gün geriyyə qayıda bilməmişdi. Sıyrıqsıyrıq olmuş dirsəklərindən qan süzülən Elçin verilən tapşırığı yerinə yetirməmiş gəlmədi. Zabitlərin sağ olduğunu müəyyənləşdirib koordinatları verəndən sonra şəhrəsi¹ çıxmış qollarını əvəzləyərək hər dəfə bir dirsəyi üstə geriyyə qayıda bilmişdi. O iki gündə leysana düşmək, heç bir ərzağı olmadan qalmaq, hətta tapdığı qurbağanı belə çiy-çiy yemək bir tərəfə, hər an ermənilərin əlinə düşmək qorxusu və həyəcanı tamam başqa bir vahimə və dəhşət doğuran hiss idi. Cəmi otuz yaşı olan Elçinin saçları o iki gündə ağappaq olmuşdu. Uşaqların sağ olduğunu eşidəndə əslən Lənkəranlı olan hərbi hissə komandiri o ki var ağlamışdı. Hətta o boyda kişi başını Elçinin çiyinə də qoymuş, uşaq kimi ondan təsəlli almaq istəmişdi. Sonra

¹ Soyulmuş qoyun quyruğu.

da onun alnından öpmək istəyəndə Elçinin papağı başından düşmüşdü. Hərbi hissə komandiri Kamandar Heydərov dəhşətə gələrək geri sıçramışdı.

– Ay bala, bu nədir, sənin saçların niyə belə ağdır?

Elçin bunu eşidən kimi tez komandirin otağında qapının yanındakı güzgüyə baxmışdı. O, bir neçə ay həmin əzablı günləri unuda bilməmişdi. İndi bütün o dəhşətli yaşantılar təkrar yada düşdükcə, sanki başının üstündən keçən güllələrin vıyılısını təzədən eşidirdi.

Bir kilometrədən də çox bir ərazini sürünərək keçən OdƏrlər artıq rahat yürüyə bilmə əmri aldılar.

Qarşıya qoyulan əməliyyat planının birinci mərhələsi, demək olar ki, bitmişdi. Bundan sonra Şuşaya çatmaq üçün onları daha çətin sınaqlar gözləyirdi. Qorxunun nə olduğunu bilməyən bu igidlər düşmənin içinə girdikcə güclənəcək, gücləndikcə daha da ruhlanacaqlar.

Ərtoğrul özünü saxlaya bilmir, xəzinədara olan münasibəti başa düşmürdü. Arslanın buna verəcəyi izahı eşitmək üçün fürsət gözləyirdi. Amma Arslan heç nə demirdi. Ərtoğrul bu anda əməliyyatı belə unudub, sadəcə, Arslanın hərəkətini götür-qoy edirdi. Oğurladıqları pulun nəyə lazım olacağını bilmirdi. Və günahsız bir insana edilən hərəkəti özünə sığışdırmırdı. Axı bunu Allah da götürməzdi. Fırsət düşən kimi özünü saxlaya bilmədi, sürətlə addımlayan Arslana dedi:

– Sən xəzinədarı niyə öldürdün?

– Belə lazım idi, – deyərək Arslan ona baxmadan cavab verdi.

– Necə yəni belə lazım idi? Axı biz millət üçün bir yola çıxmışıq, amma sən millətin günahsız oğullarından birini öldürürsən.

– Başqa çarəmiz yox idi.

– Onu da növbətçi əsgər kimi yuxuya verə bilərdik.

“O, gözlənilməz anda ortaya çıxdı”, – deyən Arslan çox sakitcə, soyuqqanlı şəkildə cavab verdi, amma Ərtoğrulun narahatçılığını da başa düşür, hətta özü də daxilən əzab çəkirdi. Ərtoğrul isə hər cavabdan sonra daha da çılgınlaşır, qaneedicisi cavab ala bilmədiyi üçün qırmızı görmüş buğa kimi, enli burunlarından od püskürürdü.

– Bəs onda bu pulları niyə götürdük? Sənin məqsədin nədir? Yoxsa başqa planın var?

– Əlbəttə, bu, bir plandır, bilərəkdən götürdüm.

– Necə yəni “bilərəkdən”? Səncə, buna görə bizim haqqımızda ölkədə nə danışarlar?

– Onsuz da bizim haqqımızda xoş danışmayacaqlar, əksinə “vətən xaini” deyər damğalayacaqlar. Pulları götürsəydik də, götürməsəydik də.

– Bundan sonra əllərində fakt olacaq, amma pullara görə heç olmasa konkret bir nəticəyə gələ bilməz, bizdən sonra bəziləri bizi vətən xaini adlandırmağa cürət etməzdi.

Xarabalıq içində qalmış kəndlərin kimsəsiz təbiəti günəşin gəlişini paklığı ilə qarşılayırdı. Addımlar isə get-gedə daha ehtiyatlı atılmalıydı. Komandirin həmişəki kimi sayıqlığı hamını arxayınlaşdırırdı. Onlar qarşılarına çıxacaq heç bir təhlükədən qorxmurdular: nə ermənidən, nə basdırılmış minalardan, nə də vəhşi heyvanlardan.

İnstitutda oxuduğu müddətdə hər gün səhər idmanına həvəslə oyanan Ayxan qara gözlərini kəşfiyyatçı mə-

harəti ilə ətrafa gəzdirərək heç nəyi diqqətdən qaçıрмаq istəmirdi. Gözlərlə ürək arasında əlaqə qırılarsa, bu, riyakarlıq əlamətidir. Lakin bu an Ayxanın gözləri ilə ürəyi arasındakı əlaqə soyuqqanlıqdan qırılmışdı, riyakarlıqdan yox. Amma ağıl gözlərə sahib çıxaraq, sanki ona nəzarət edirdi. Ürəklə göz arasındakı əlaqənin qırılması könül sultanından ayrı düşmək idi. Ayağını qoyduğu bu torpaqlardan ilk dəfə keçərkən qundaqda olmuş, bəlkə də, hansısa bir mələfəyə bürünüb dünyadan bixəbərcəsinə keçmişdi. Hətta yəqin o zaman bu təlatümdən birboğaza ağlamışdı da. Amma o zaman ana sevgisindən bir müddət ayrıldığı üçün ağlamışdı. İndi isə anasından daha çox, sevgilisindən ayrı düşdüyü üçün kövrəlmişdi. Ona görə ki, son məktubu yaza bilməmiş, yenicə çəkib tamamladığı rəsmi sevgisinə göndərə bilməmişdi.

Ara-sıra rəssamlıqla məşğul olan Ayxan xəyallarında canlandıraraq çəkdiyi rəsmi sevgisinə göndərə bilmədiyi üçün indi bir az toxtaqlıq tapmışdı. Çünki onu yanında hiss edirdi. Amma atılan hər addım onu bir sevgisinə yaxınlaşdırsa da, o biri sevgilisindən uzaqlaşdırırdı. Qəlbinin dərinliyində şuşalı qız Turanəni düşünən bu Qarabağ əri hərdən digər sevgisinə xəyanət etmiş olduğunu ağlından keçirərək bu fikirləri özündən uzaqlaşdırmağa çalışırdı, amma mümkün deyildi, çünki ürəyin ağılı olmur axı heç vaxt. Bu qədər həssas düşüncələr onu məşğul etsə də, peşəkarlıq öz işini görürdü. Qarşıdakı yaşıl xətti anında kapitana xəbər vermişdi. Düşmənin minalanmış ərazisini əlinin içi kimi əzbər bilən Ayxan xüsusi istedadla malikdi. O, eyni anda düşünə, danışa, ətrafı da diqqətdə saxlaya bilirdi. Minalardan yayınan kimi özündən asılı olmayaraq, əlini yan cibinə salaraq rəsmi orda olub-olmadığını

bir daha yoxladı. Sanki ürəyini çıxardıb cibinə qoymuşdu. Və bu hərəkətini o anda sevgilisinin görüb onu necə sevdiyini anlamasını elə istəmişdi. Düşüncələr Ayxana mətin addımlamağa kömək edirdi, iki sevgini bir qəlbə daşımaqdan usanmayan bu oğul sanki bu sevgilərdən mənəvi güc alırdı.

Nəyisə itirəcəyindən qorxan adamlar kimi əlini masxalatın üstündən cibinə bir də sürtdü və bir anlıq duruxdu. Ona elə gəldi ki, cibindəki yoxdur. Tələsik üst-başını, ciblərini yoxladı və üzündə bir sevinc yarandı. Ona yaraşlıq verən almacıqları bir anda alışıb-yanmağa başladı, sanki kimdənsə utandı. Amma ətrafında dağ kimi durmuş ərlərdən başqa kimsə, bir də avqustun isti günləri olmasına baxmayaraq, Kəlbəcərin sərin səhər təbiətindən başqa heç nə yox idi. Sevgilisinin rəsmini cibində köksündə daşdığı ürək kimi qoruyan Ayxanın yadına bir anda beşinci sinifdə oxuyarkən sinif yoldaşı Günayın hərəkətləri düşdü. Belə ki, bir dəfə sinifdəki eşq macəralarında məsul şəxs sayılan Aygünün “kim kimi sevir” adlı siyahısı valideynlərdən birinin əlinə düşmüşdü və götürüb gəlmişdi sinfə. Bu siyahıdan xəbərdar olan sinif rəhbəri də başlamışdı siyahını oxuyub uşaqları utandıрмаğa:

– Aysel, sənə görə nəçə nəfər sevirsən? Ramil, sən nəçə nəfəri sevirsen? Vay, vay!...Siyahıda növbə Ayxanın idi. Müəllim oxuduqca gülüşən, bir-birinə baxıb qımışan uşaqlardan fərqli olaraq, Ayxan sanki dünyadan xəbərsiz idi. Birdən müəllim üzünü Ayxana tutub: “Sən də sevirsen?” – dedi. Ayxan cinayəti boynundan atmaq istəyən adamlar kimi and içməyə başladı. Müəllim uşağın bu saf hərəkətinə gülümsünərək söhbəti dəyişdi. Ayxan belə Ayxan idi.

İndi isə sevginin nə olduğunu – onu yaşamağı da, yaşatmağı da çox yaxşı bilirdi.

Hətta bir dəfə altıncı sinifdə oxuyanda Ayxanın sinif yoldaşlarından Elşən və Tuncayın ona bir sualı olmuşdu. Hər iki uşaq öz sevdikləri qızın adını deyəndən sonra: “Ayxan, sən kimi sevirsən?” sualına cavab tapa bilməyən uşaq: “heç kimi” – demişdi. Həmin gün dostları ondan incimişdilər ki, biz sənə ürəyimizi açıırıq, sənsə bizdən gizlədirsən. Belə dostluq olmaz. O zaman Ayxan çox məyus olmuşdu. Dostlarının yanında xar olduğunu düşünərək, hətta bir nəfəri sevməyə qərar da vermişdi. Amma onun sevgi anlayışı o vaxt tamam başqa idi. Çox fikirləşmişdi ki, görəsən, o, kimi sevsin? Axı yaxşı oxuyan qəşəng qızları artıq dostları sevirdi. Ayxana görə onun sevmək istədiyi qız hökmən yaxşı oxuyan olmalı idi. Çox düşündükdən sonra yadına Leyla düşmüşdü. Axı Leyla həm əlaçı, həm ağıllı, həm də gözəl qız idi. Qəti qərar verib dostlarına səhər kimi sevdini deyəcəyini düşünərək yatmışdı. Amma səhəri gün dostları ona həmin sualı verməmişdilər. Beləcə, Ayxanın sevgisi də pünhan qalmışdı.

Ayxan səssizlikdən istifadə edib uşaqlığını yadına sadıqca, çöhrəsində təbəssüm yaranırdı. Gözünün qabağından keçən xoş xatirələr ona bu çətin yolu elə asanlaşdırırdı ki, ölümə gülümsəyərək addımlayır, sevərək gedirdi. Amma o, ölümə yox, mərdlik salnaməsi yazmağa getdiyini düşünürdü.

Arslan isə Ərtoğrulu intizarda saxlamaqdan, onu daha da qəzəbləndirməkdən, sanki, həzz alırdı. Hətta bu söhbətin birinci dayanacağı qədər uzanması ona daha da

maraqlı gəlirdi. Çünki istər-istəməz, hələ də onlardan sonra olacaqları düşünməkdən vaz keçə bilmirdi. Düzdür, hisslərini çoxdan dəfn etmiş Arslan üçün hislərə qapılmaq yad idi, amma yenə də qəlbinin dərinliklərində anasını düşünməyə bilmir, getdiyi bu yolun sonunu düşünməkdən azad ola bilmirdi. Ərtoğrulla söhbəti isə onu bu düşüncələrdən uzaqlaşdırdı.

Ərtoğrulun gərginləşdiyini görən Arslan dedi:

– Qardaş, mənim, də sənin kimi bu hərəkətimizdən xoşum gəlmədi, amma bu bir şans idi ki, biz fikirləri yayındıraq. Əgər pulları götürməyib, xəzinədarı yuxuya versəydik, ayılan kimi hamımızdan danışacaq və beləliklə, hara getdiyimiz haqqında ilkin də olsa, bir fikir formalaşacaqdı. Amma indi bütün Azərbaycan elə biləcək ki, bu hərəkəti pul üçün etmişik və gizləncə başqa yerə qaçmışıq. Beləcə, Ermənistan tərəfə xəbər verməyəcəklər də. Dövlət də bundan narahat olduğu üçün bu məlumatı mətbuatda yaymayacaq, bizi isə başqa yerdə axtaracaqlar. Düzdür, ailələrimiz, bəlkə də, xeyli əziyyət çəkəcək, missiyamız bitənə qədər hörmətsizliyə məruz qalacaq, alçaldılacaq da, amma niyyətimiz ali olduğu üçün bizi bu yoldan döndərmək və bu əməliyyatı dayandırmaq mümkün olmayacaq. Pulları da yolda ocaq-zad qalayanda kağız kimi istifadə edərik.

Ərtoğrul eşitdiyi söhbətdən bir az rahatlanmış, Arslanın izahını az da olsa, qəbul etmişdi. Sərt xasiyyətə malik olduğu üçün Arslanın düzgün etdiyini birbaşa etiraf edə bilmirdi.

Birdən komandir asta səslə əmr verdi:

–Uşaqlar, bu tərəni sürünə-sürünə keçməliyik, ehtiyatlı olun! Ermənilərin axırınxı postlarından görünə bilərik. Düzdür bu saatda yuxulu olmalıdır, amma yenə də diqqətli olmalıyıq. Mən sizi snayperlə müşayiət edəcəyəm, siz bir-bir

aşmalısınız bu tərəni. Əgər nəşə şübhəli tərənış görsəm, postdakı əşgəri götürəcəyəm. O Bu zamana qədər siz tərəni aşaraq, aşağıdakı qayanın dibində sığınacağa yığışarsınız. Bir az cəld olun!

6

“Z” planı

Artıq Heyvalı kəndinə yaxınlaşmışdılar. Dağın yamacı ilə üzüyuxarı qalxaraq Heyvalının cənubundakı meşə ilə örtülmüş yüksəkliyə çıxacaqdılar.

“Z” əməliyyatının təqribən mərkəzində idilər. Əməliyyata adı Arslan vermişdi. Yola çıxmamışdan bir gün əvvəl komandir Arslanı evlərinə dəvət edərək, xəritə üzərində gizlincə işləmişdilər.

– Arslan, mən düşünürəm ki, biz bu xəritə ilə hərəkət etməliyik. Təpəkənddən üzüaşağı düşərək Tərtərçayı keçib, Sərsəngin qabağından – Uluqarabəyin altından birbaşa Heyvalıya çıxmaq.

Kəşfiyyatçılara məxsus 50 minlik miqyaslı topoqrafik xəritəyə baxan Arslan bir an duruxdu. Çünki həmişə söhbət etdikləri mövzu olsaydı da, heç vaxt xəritə üzərində bu cür ciddi işləməmişdilər. Əslində, yolun Heyvalıya qədər olan hissəsi onlara aydın idi. Çünki bura dəfələrlə gəlib, stansiyanın vəziyyəti ilə bağlı materiallar toplamışdılar. Demək olar ki, onların kəşfiyyatçı cığırları hazır idi. Nə minaaxtarana, nə də ciddi bir nəzarətə ehtiyac vardı. Arslanın da cibində xəritə vardı. Ona elə gəlirdi ki, özünün xəritəsi ondan mükəmməl olar. Amma komandirin yanındakı topoqrafik xəritənin tam hazır olduğunu, hətta

hansı gün harda duracaqları yerin işarələnməsi Arslanı düşündürsə də, bu haqda heç nə soruşmadı. Heç öz xəritəsini də cibindən çıxarmadı. Amma bəzi məqamlarla razılaşmadı:

– Niyə Sərsəngin şimalı ilə getmirik? Axı, oraları daha yaxşı tanıyıyıq. Həm də burdan getdiyimiz zaman yolu çox uzatmış oluruq.

– Arslan, öncə mən də sənin kimi düşünmüşdüm. Bax bu xəritəyə, görürsən, əvvəlcə sən dediyin kimi gəlmişdim. Hətta yadımdadır ki, bizim bir əməliyyatımızda bu məsələdən danışarkən bu yolu unutmamağımız barədə dəfələrlə söhbət etmişdik. Amma mən çox düşündüm... Həsənrizdəki erməni batalyonu bizə əngəl ola bilər. O ərazi daha təhlükəlidir. İkinci bir tərəfdən, Həsənrizdə az da olsa, erməni yaşayır. Amma Mehmana ilə Heyvalının arasındakı sıx meşələr bizə yardımçı olar. Bir də ki, qardaş, Murovun ətəklərindəki hündürürlüklər bizi çox yorar. Axı biz on günə yaxın yol gedəcəyik. Arslanın fikrə daldığını görən komandir davam etdi: – Sonra da Yayıcının cənub hissəsi ilə birbaşa Vəngliyə çıxarıq. Bir Heyvalıda, bir də Vənglidə istirahət edərik. Xocayurdun ətəkləri dincəlmək üçün ən münasib yerdir. Orada daha çox istirahət edə bilərik.

Arslan xəritədəki qırmızı xəttin sonuna fikir verdikcə gözüünün qabağına Xocayurdun, Giləz dağın, Dəli dağın keçilməz aşırımları, qayalıqları, sıx meşələri gəlirdi. Komandirdən fərqli olaraq o, yaşayış yerlərinə yaxın ərazilərdən keçməyə üstünlük verirdi. Ona görə də komandirə Meşəlinin şərqindən birbaşa Cəmilliyə çıxmağı məsləhət gördü. Bu dəfə bunu deyərkən əmin idi ki, komandir bə-

yənəcək. Amma onunla mübahisəyə ona görə girmirdi ki, komandir buraları addım-addım gəzmişdi.

Komandir yenə məğrur bir görkəm aldı. Bığaltı Arslanın üzünə gülümsünərək karandaşı qulağının dibindən çıxardı: – Səninlə razı, amma nəzərə al ki, biz ora döyüşməyə yox, kəşfiyyata gedirik. Əgər rəhmətlik Mübariz kimi edəcəyiksə, gəl birbaşa Həsənrizdəki batalyona girək, qırdığımızı qıraq, qalanını da əsir götürək. Axı bizim məqsəd Şuşaya qədər səssiz-səmirsiz getməkdir. Onun üçün də mümkün qədər qan tökmədən, iz buraxmadan irəliləməliyik. Ən son ana qədər atəş açılmamalıdır. Axı buradan qayıtmaq da var. Komandir bunu dedikdə sanki özü də inanmadı. Bir anlıq Arslanla göz-gözə gəldilər. Gözlərdə yanında nidası olan bir sual görünürdü. Məhz nidaya görə heç biri cavab vermək istəmədi. Bir müddət hər ikisi də susdu. Geriyə dönüb-dönməyəcəkləri ilə bağlı fikrindən daha çox, onları ora sağ gedib çıxmaq düşündürürdü. Onun üçün də yaxşısı sonu düşünməmək idi. Elə buna görə də kəşfiyyatın ən önəmli işi olan qayıtma planını işləməmişdi.

– Cənab komandir, bəs o yüksəkliklərdə həm aşırımları aşmaq, həm də ərzaq məsələsi bizə çox əziyyət olma-yacaq? – deyə Arslan komandirlə razılaşımaq üçün sanki bu sualı verdi.

– Əşşi, ova nə gəlib? Kəlbəcər dağları bizi ac qoymaz. O dağlar mərd və səxavətlidir. Bu dəqiqə dağkeçiləri qayadan-qayaya, yarığandan-yarığana tullanaraq dağda-daşda gəzirlər. Hələ ayıfındığını, moruğu, çiyələyi demirəm. Əsl yeməli vaxtlarıdır indi. Biz əgər bu plan üzrə getsək, Qaragovdan Yiyəli dağını keçib Kosalarda kəndə yaxınlaşarıq. Əgər məcburiyyət qarşısında yolu dəyişməli

olmasa, Başkənd, Mıxtökən dağı, Mirzəli, Xəlfəli kəndlərini keçəndən sonra həbsxana tərəfdən, Əjdaha bulağının yanından Şuşaya giririk. Hətəmxan dağından ətrafı yaxşıca müşahidə etmək olar. Olsa-olsa bir az Şuşada problemlərimiz ola bilər. Allahın köməyi ilə bu da həll olar. Problem yaranarsa, ikimiz gedərik, uşaqlar şəhərə girməzlər. Bircə ora girib üçrəngli, ay ulduzlu bayrağı o yeni təmir etdikləri alban kilsəsinin kəlləsinə sancsaydım, dərdim olmazdı, Arslan. Bunu dedikcə gözləri yaşaran kapitan sanki bayrağı sancıb onun dalğalanmasına tamaşa edirdi.

Arslan daha soyuqqanlı davrandı. O, müharibə görmüş komandirinə çox inanırdı. Bir də, Arslanın ondan daha soyuqqanlı olması özünü büruzə verirdi. Hər ikisi yaxşı bilirdi ki, çıxdıqları bu yol xəritədə göründüyü kimi asan deyil. Amma inamları olduğu üçün şübhə etmədən, yazdıqlarını pozmadan, yeni xətlər cızmaq arzusu ilə yola çıxırdılar.

Arslan komandirin qələmini Şuşanın üzərinə qoymaqla “Z” əməliyyatı başa çatdı,” – dedi.

– Niyə “Z?”

– Axı bunu sən özün hazırlamısan?

Söhbətin nədən getdiyini anlamayan komandir: – Bəs adını kim qoyub? – dedi.

Arslan gülümsünüb komandirin cızdığı xəttin üstündən qələmlə gedərək, “Bu da sənə “Z” əməliyyatı”, – dedi.

– Hə, belə de... Doğrudan ha, maraqlı alınıb. Z...Əlifbanın sonuncu hərfi... Sonluq... bitib tükənmə... Z... Bu hərfin səslənməsində o qədər kədər, o qədər dərin məna var idi ki, adam onun çəkdiyi aha dərindən bir ah çəkməyə bilmirdi. Onu anlamamaq mümkün deyildi.

– Yaxşı da, komandir, niyə belə könülsüz danışırsan? Əslində, bitmə nöqtəsi yoxdur. Sadəcə, başlanğıc var, amma başqa formada. Nəsə bitirsə, hökmən ordan yeni nəsə başlayır. Gəl, biz buna inanaq! Axı biz HƏQİQƏT İŞİQLARIYIQ! İşığın başlanğıcı nə qədər nazik və zəif olarsa, başlanğıcdan uzaqlaşdıqca məsafəsi bir o qədər böyük olur. Günəş də bəzən batıb, sonra yenidən çıxır, amma qara buludların arxasından çıxdığı zaman göz qamaşdırır və daha parlaq görünür.

Komandir hiss edirdi ki, Arslan bu mücərrəd fikirlərlə bir növ özünə də təsəlli verirdi, çünki o, danışıqca səsi gizləncə titrəyirdi. Hətta gözləri də mənasını dəyişmişdi.

Gözlər toqquşdu... Bir anlıq soyuq baxışlarla bir-birlərini seyr etdilər. Gözlənilmədən bu iki cüssəli, cəsur ər qolboyun oldular. Bir-birilərini elə sıxdılar ki, elə bil neçə illərdir görüşməyib, ayrı düşmüş qardaş həsrəti ilə qovrulurdular.

Arslan digər məsələləri də müəyyənləşdirib ayrılmaq istəyəndə komandirə İPadu yox etməyi unutmamağı xatırlatdı. Komandir də öz növbəsində “baş üstə, cənab komandir!” – deyərək zarafat etdi. Komandirin bir dəfə əsgərin “baş üstə” deməsinə “Bu boyda oğlansan, baş üstə niyə? Ayaqlara nə olub ki?” cavabı uşaqların heç vaxt yadımdan çıxmazdı, elə buna görə də komandirə heç vaxt “baş usta” deməzdilər...

Dədə Əfəndinin ikinci söhbəti

Hə, oğul, onu deyirdim axı, qədim türklər həqiqəti dərk edən, düzgünlüyə qiymət verən xalqdır. Bizim məyamız belə yoğrulub. Türklər görəndə ki, bunların yaşam tərziləri ilə Məhəmmədin təklif etdiyi yaşam tərziləri eynidir, Dədəmizin məsləhəti ilə bu dini – İslamı tanıdılar. Yenə deyirəm, tanıdılar ha, qəbul etmədilər. Ondan bəhrələnməyə başladılar. Çünki onların sahib olduqları dinin töküntüləri idi bu. Digər dinlərdən fərqli olaraq, Tanrının insanı yerə endirdiyi zaman onun üçün təqdim etdiyi qaydalar, yaşam tərziləri məhz sonuncu kitabda qismən də olsa, digərlərindən dolğun verilmişdi. Amma yenə tam deyil. Digər dinlər, sadəcə, Tanrının ilk dediklərini ucdan-qulaqdan eşidib nəşə uydurmuş və din adı altında yayılmağa çalışılmışdı. Dünyanın insanların qul kimi idarə etmək arzusunda olanlar, elə buna görə də zaman-zaman peyğəmbərlər yaradıb, Tanrının elçisi kimi təqdim etmiş, insanlara əmr etməyin yollarını araşdırmışdılar. Amma əsil kitab heç zaman tam olaraq onların əlinə keçmədi. Sadəcə, onun bəzi qalıqlarından yararlandılar və türkün yaşadığı ərazilərdə o kitabları axtardılar. Sonda isə vərəsənin nümayəndəsi olan Məhəmmədin kitab haqqındakı biliklərindən istifadə edərək, onu öz tərəflərinə çəkdilər. Çünki Məhəmməd də türk əsilli idi. Ona da bu kitab haqqında danışılmışdı. Və beləcə sonuncu, mükəmməl adlandırdıqları din yarandı. Amma o kitabda İnsan və Tanrı haqqında dolğun bilgi verə bilmədilər, çünki heç nə bilmirdilər, bilməyəclər də. Nəsimi az qalmışdı ki, qaydaları pozub vərəsənin ən gizli silahını dünyaya bəyan etsin. O, deyirdi ki, sonuncu kitabda bir neçə cüz giz-

lədilib. Amma ona da məlum deyildi ki, onu axtaranlar kimlərdir, gizlədənlər kimlər. O sirləri almaq üçün soydu-lar o bədbəxti. Yaxşı ki atalarımız hələ də onu insanlıq ta-rixində gizlin saxlaya biliblər. Təəssüflər olsun ki, həmin kitablar bizim əlimizdə deyil.

Amma türk qövmü də uzun müddət aralı düşdü öz tarixindən. Yunanların, çinlilərin əli ilə param-parça oldu. Ənənələrindən yayındılar. Sonra da türklərin sahib ol-duqları bilgini ələ keçirən qüvvələr beşguşəli ulduzu öz-lərinə rəmzi atribut seçdilər. Tanrının mukafatlandığı bir millət kimi özlərini təqdim etdilər. Bunlar olmasaydı, bəlkə də, bu baş verənlər o qədər faciəyə çevrilməzdi. Bu bilgiləri bizdən oğurlayanların da əlindən oğurlayanlar oldu. Bu oğrular isə beş güşəli yaradılış simvolunu tərsinə çevirərək özlərinin atributu etdilər. Beləliklə Tanrının qoyduğu bütün qaydaları pozdular. Halbuki, beşguşəli ulduz yaradılışı əks etdirən simvoldur. İnsanın yaşadığı Olamın simvoludur, yəni var oluşun göstəricisi. Bu gün pentoqram kimi tanınan simvol dünyanın yaranmasını özündə daşıyır. Əslində, bu beşguşəli ulduz insana oxşa-yır. Axı Yaradan insanı yaradılışın əşrəfi sayır. Beşguşəli ulduzun aşağıdakı iki ayağı su və torpağı, insan qolu kimi yanlara açılan iki guşə od və havanı, baş isə Yaradanı özündə gizlədir. Bu beşlik tamdır. Fikir verirsen, Tanrı başdır, birincidir, təkdir, idarə edəndir. Bütün əzalara siq-nallar başdan, beyindən gəlmirmi? Elə buna görə Nəsimi deyirdi də, “haqq mənam”, Tanrının adı insanın sifətində yazılıb. Çünki Tanrının dərki insan beynindən keçir. Orda hər şey kodlaşdırılıb və gizlədilmişdir. İnsan o kodları aç-malı, həqiqət mərhələsinə çataraq Tanrısına qovuşmalı-dır.

Beş rəqəmi Tanrının insan vasitəsilə özünü maddədə təzahür etdirməsi mənasına da gəlir. Ən qısa tərifi ilə müqəddəs evliliyə işarədir. Bu xüsusi və əhəmiyyətli rəqəm Tanrıya birlikdəlik və inteqrasiya arzusunu ifadə etdiyi kimi, adama aid bəzi təməl məlumatları da ifadə etməsi baxımından da xeyli əhəmiyyətlidir.

Diqqət etsən, görərsən ki, bugünkü yarımçıq dinlərin hamısında beşguşəli ulduz, beş rəqəmi simvol kimi istifadə edilir. “Quran”da yazılıb ki, Tanrı bu dünyanı 6 günə yaratdı. O nə deməkdi, niyə altı günə? Bunlar da dediyimiz bu beş rəqəmi ilə bağlı idi. Bəs niyə həftənin beşinci günü müqəddəs gün hesab edilir? Bunları düşündünmü heç? Bu, Tanrı başda olmaqla torpaq, od, su, havadan ibarət olan dünyanın yaradılışıdır. Bütün bunların vəhdəti hazır olandan sonra kainat yaradılmışdı. Beş günə bitirilib və altıncı gün bu vəhdətin fəaliyyəti başlamışdır.

Ağacların çiçək tacı, meyvəsinin daxili quruluşu, barmaqlarımızın sayı və dünyanın 5 günlük olması deyimi. Bu kimi həqiqətlər və deyimlər xalqın mifoloji anlayışıyla bağlıdır. Türk dövlətlərindən birinin paytaxtının adı Beşbalıqdı, Bişkek sözü də bununla bağlıdır. Türk dünyasında Beşalma adında bir çox yer adı vardır. Koroğlu da deyir:

*Göydən uçan beş durnalar
Bizim ellər yerindəmi?
Bir birindən xoş durnalar
Bizim ellər yerindəmi,
Çənlibellər yerindəmi?*

Niyə üç, dörd, on yox, “beş” durnalar sözü işlədilib? Bu sualın cavabı mifin özündədir. Bu xalqın müqəddəs inamlarıyla bağlı olduğunu göstərir. Bunların hamısı əsərlərə edilən dü-

zəlişlərdən sonra ortada qalan sözlərdir. Bu beş rəqəminin altında çox sirlər gizlənilir.

Beş həmçinin Çin və Fars dünyagörüşündə, Xristianlıqda, İslamda, Yəhudilikdə, Manixeyizm dinində, Pifaqor Ekolunda, Babildə, Misirdə və Hinduizmdə, Şamanizmdə, Mayya və Şimali Amerika qırmızıdərililərində müqəddəs sayılır. Bunlara təsadüf demək olarmı, oğul?!

Bilirsənmi kimyaya görə insan dörd elementdən meydana gəlir? Alimlər müqəddəs beşə çatmaq üçün sirli bir beşinci ünsür əlavə edirdi. Bu beşinci ünsürün həyatın gerçək elementi olduğu düşünüldü və onun əldə edilməsi isə orta əsrlər kimyagərlərinin başlıca hədəfi idi.

Buddizmdə ürəyin dörd istiqaməti vardır və beşinci olaraq bir mərkəzə malikdir. Bu ümum-bəşəriyyətin təmsil edilməsidir.

Çin dünyagörüşündə beş element, beş atmosfer, beş şərt, beş planet, beş müqəddəs dağ, beş taxıl, beş rəng, beş dad və beş zəhər olaraq özünü göstərir. Bu dünyada bütün həyat beş rəqəminin üzərində qurulmuşdur.

Şimali Amerika qırmızıdərililəri arasında da beş rəqəminin rolu digər xalqlarda olduğu kimidir.

Xristianlıqda da beş rəqəmi xüsusi önəm daşıyır. Xaçın beş ucu, İsanın beş yarası, Musanın beş kitabı vardır.

Misirdə Nilin beş timsahı vardır. Hindi ənənəsində isə dünyanın beşli qrupları vardır, Şivanın beş üzü və Vişnunun ikimərtəbəli beş enkarnasyonu vardır.

Qədim Hindistanda beş qoruyucu bir say olaraq olduqca böyük əhəmiyyətə malik idi.

Asteklərdə dörd ucunda və ortasında bir günəş olan, beş-günəşli xaç simvolu vardır – bu ulduz pentaqramdır.

Avropa ənənələrində mükəmməllik ilə, sirlərin yolunu açan açarla və ruhu maddəyə asılı olmaqdan qurtaran mələklə əlaqələndirilir.

Şaman türklərdə isə beş sayının dəmir – paya ulduzunu təmsil etdiyi məlumdur. Mayya və Şimali Amerika qırmızıdərilə ənənəsində də bənzər şəkildə müqəddəs bir ulduzu təmsil etdiyi qeyd edilir.

Beş Mayyalar üçün də açar bir ədəddir və bu ənənədə beşinci günün yağış yağdıran spiral formalı Tanrının günü olduğuna inanılır. Onlarda beş rəqəmi balıq formalı bir əllə təmsil edilirdi.

Beş sayı ayrıca Manixeyizmdə də əhəmiyyətli rol oynayır, ilk insanın (Bağ Atanın) beş oğlu var, işığın beş elementi (ruh, külək, su, işıq və atəş) qaranlığın beş mənası ilə qarşılaşdırılır. Manixeyistlər ayrıca yaşayan Tanrının beş köməkçisinin və ruhları toplayan beş mələyin olduğundan söz açmışlar.

Beş yəhudi ənənələrində gücün və sərtliyin, radikal bir zəkanın rəmzidir.

Beş sayı eyni zamanda kosmik insana işarədir. İnsan qolları açıq vəziyyətdə bir dairə içində yerləşdirildiyində sinəsinin ortasına eninə və dikinə çəkilən ox bir xaç meydana gətirir. Dünyaya insan üçün bir xaçdır, yəni bu dünya kosmik insana dar gəlir mənasını da verir. Bu insan fiquru astrologiyanın da simvoludur. Kabaladakı qarşılığı Adam Kadmondur. Yəni insanın aşan istiqamətini və bu planeti aşma bacarığını təyin kimi Tanrıya tam mənasıyla təslimliyati də ifadə edir. Beş, ümumiyyətlə canlı təbiətdə ortaya çıxan bir ədəddir. Bu səbəbdən də onun qalib gəlməsi baharın təbiətdəki tumurcuqlanmalarına ekvivalentdir. Bu, bizim qədim Novruz bayramımızda da özünü göstərir. Dörd çərşənbədən sonra gələn yeni il, yeni doğuş, bayram günü, təbiətin oyanışı beşinci ünsürdür.

Beş sayının, qolları və qıçları açıq haldakı insan forması nəzərə alınaraq mikrokosmos olan insanın simvolu olduğu qəbul edildiyində bu vəziyyətilə bədənin bir beşbucaqlı təmsil etdiyi də deyilə bilər.

Helenistik dövrdə Baalbək şəhərindəki Venera məbədi beşbucaqlı biçimdəydi. Xristianlıq ortaya çıxdığında Məryəm beşbucaqlı simvolunun və İştartın, Veneranın sifətlərini də boyununa götürmüşdür.

Apollo işıq Tanrısı olaraq beş xüsusiyyətə malikdir: hər şeyə gücü çatma, hər yerdə var olabilmə, hər şeyi bilmə, əbədilik və birlik.

İslami tradisiyonda dinin beş dirəyi, beş ilahi varlıq, imanun beş şərti vardır. İslamda gündə beş vaxt namaz, imanun və İslamın beş şərti olaraq yer tapar. İslamda beş, Allah sözünün beşinci və əsas hərfi "h" – nun ədədi dəyəridir.

Beşuclu ulduz bütünü təşkil etdiyində və eyni zamanda yuxarı dönük olduğunda ruhi həsrəti və təhsili simvollaşdırırlar. Eynilə dairə kimi beşbucaqlı ulduz da bütünü işarə edər, həmçinin dörd küncə və beşinci olaraq bir mərkəzə sahib olan kvadrat mərkəzin, səma ilə yer üzünün birləşmə nöqtəsinin simvoludur. O eyni zamanda Allahın simvoludur, çünki dörd böyük gücün mərkəzindəki, onları yaradanı işarə edər.

Beşbucaqlı ulduz, uclarından biri yuxarıda olduqda müsbət, tərs olduğunda isə mənfi olaraq qəbul edilməkdədir. Pentaqram, İştartın insanları pis ruhlardan qoruduğuna inanılan Qədim Şərqdə gözmuncuğu kimi istifadə edilərdi. Zaman-zaman Allahın evini İblisdən və ya bədənsiz bəzi varlıqlardan qorumaq üçün orta əsr kilsələrinin divarlarına çəkilərdi. Bir görüşə görə pentaqram ruhun elementlər üzərindəki suverenliyini ifadə edər, ayrıca hava və su ruhları və torpaqla bağlı bədənsiz varlıqları idarə edə bilmək üçündür.

Vərəsənin nümayəndəsi Muğanna da beş haqqında çox söz dedi:

İnsanı insana, Yer planetini kainata bağlayan Bağ Ata adlanır. Təkdir, lailahəilləllahdır. Dörd oğlu var: birincisi ƏsƏl-Məndir (“Əs” yaradan deməkdir. “Əl” həm də oğul deməkdir. Biz də belə deyirik.)

ƏsƏlMən – mənim yaradan oğlum deməkdir. (Ərəbcə tərcüməsi Süleyman peyğəmbərdir.)

İkinci oğlu ÜnEydir (təhrifi “Nuh” “Hoydos”).

Üçüncü oğlu EvƏrimdir (Evimin İşığı deməkdir. Ərəbcə təhrifi İbrahim peyğəmbərdir. Biz də belə deyirik. Xaçpərəstlər isə Avraam deyir.)

Dördüncü oğlu Eysardır. (“Ey” – uca deməkdir. Sar – (Çar)hökmdar deməkdir)

EySar – Uca Hökmdar deməkdir. ƏLAğ (Allah) ərəblərin təhrif etdikləridir.

EySara – Əlağ (Allah) EySar da deyirlər, çünki çarmıxdan sonra Bağ Atanın Bağdan ibarət SimOd (Uca həqiqət) məclisində ƏLAğ seçilib, indi Yer (EyƏr) planetini idarə edən ƏLAğ EySardır.

Əzizim, bu həqiqətlər OdƏr xalqının (qədim türklərin) Ağ – SafAğ elmindəndir. Türklər SafAğ elminə OdƏr mədəniyyəti deyirlər və bu elmi gizlin yaşadırlar. SafAğ elminin təhrif adı Sufidir. Bu təhrif farslardan gəlir. Nəsimi yazır: “Dövr Ağın, dövrən Ağın dövrənidir. SafAğ elmini Azərbaycan aşıqları yaşadırlar. “Divani” və “Hürufani” (təhrifdə “hürufi”) Aşıq Ələsgər deyir: “Beş gözəlin aşıqiyəm”. “Beş gözəl”deyəndə o, Bağ Ata və onun dörd oğlunu nəzərdə tutur. “Beş” rəqəminin müqəddəsliyi Bağ Ata ilə oğullarının rəmzi işarəsidir. Dünyaımızdakı beş simvol – rəmz həyatın bu atribut əsasında qurulması da Bağ Ata ilə oğullarının beşliyindən gəlir.

Mən bu həqiqətləri ulu babam Musa ağanın öz oğullarına verdiyi bilikdən almışam. Bu elm türklərin uzaq keçmiş – OdƏr adlandıqları zamanla və gələcəyi ilə bağlıdır. Xristianların “Boq Oteç”i də Bağ Atanın təhrifidir.

7

Heyvalı kəndi... Bir yanda göy suları ilə insana gəl-gəl deyən Sərsəng su ambarı, o biri yanda isə arxası görünməyən ağaclarla örtülmüş sıx meşə.

Komandır üstündə işlədiyi xəritəni çıxarıb diqqətlə baxdı. Kompasə nəzər yetirib istiqamətin düz olduğunu dəqiqləşdirəndən sonra istirahət etmək üçün uyğun yerin seçilməsini işarə etdi.

Arslanın təklifi ilə dəstənin adını OdƏrlər qoymuşdular. Dəstənin bəzi üzvləri bu ifadənin, sadəcə, Od Ərləri, Azərlər kimi qəbul etsəydilər də, Arslan bunu məqsədli şəkildə təklif etmişdi. Çünki o, bu ifadəni ilk dəfə “İdeal” əsərində oxumuş və bəyənmişdi. “İdeal” romanında “Od”un həqiqət, “Ər”in isə işiq olduğu kimi təqdim edilmişdi. “Həqiqət İşığı” anlamına gələn bu ad həm də onları ifadə edən ən mükəmməl söz idi. Axı onlar da dünyada HƏQİQƏT İŞİĞİNİN parlamasını istəyir, bunun üçün onu yandırmağa gedirdilər.

Bu əraziləri dəfələrlə araşdıran komandır hətta bir dəfə birbaşa Müdafiə nazirinə geniş bir hesabat da yazmış, ərazilərin boş olduğunu, kəşfiyyatın gücü ilə nəinki düşmən postları, hərbi hissələrin belə rahatlıqla zərərsizləşdirilə biləcəyini qeyd etmişdi.

Bir tərəfi sıldırım qayalıqlar olan meşənin ən hündür yerində mövqe tutdular.

Gündüz idi... Havanın qaralmasını gözləməli idilər.

Komandir binoklu çıxarıb qaya parçasının üstünə qalxaraq görə biləcək yerləri müşahidə etdi. Ətrafda təhlükə yox idi, təkcə elə də çox uzaqda olmayan Heyvalı kəndinin xarabalıqları gözə dəyirdi.

İki günə çox böyük məsafə qət edən OdƏrlərə elə gəlirdi ki, heç yorulmayıblar. Onlar bu cür düşünsəydilər də, ən çətin aşırımları, sıx meşələri dayanmadan, yemək belə yemədən keçən kəşfiyyatçılarda yorğunluq duyulmaqdaydı. Komandir gördüyü mənzərəyə dalmış, təbiətin gözəlliyi ilə Heyvalının dağıdılmış evlərinin təzadına heyrətlənirdi. Birinci Qarabağ müharibəsini xatırlayan komandir sanki bir anlıq zamanın kələfini itirmiş, müharibənin qanlı-qadalı, odlu-alovlu günlərinin içində hiss etmişdi özünü. Bu ərazilərdən necə geri çəkildiklərini, o zaman itirdikləri oğullar gözünün önündə canlanırdı.

Komandir Ayxana onlardan 25-30 addım öndə post qurmasını, Arslana isə təqribən eyni məsafədə arxada gözətçilik etməsini tapşırırdı.

– Uşaqlar, gün batana qədər burda qalacağıq. 20:00-dan sonra hərəkət olacaq. Vaxtımız çoxdur. Heyvalı ilə Dəvədaşını birləşdirən yolu keçməyimiz üçün ancaq havanın qaralmasını gözləməliyik. Üç saatdan bir postları dəyişirik. Arslanla Ayxanı isə mən qoruyacağam. Zərurət olmadan silahdan istifadə etməyəcəyimizi bilərsiniz. Qabaqda az qala yarım günümüz var. Onun üçün də ilk olaraq kəndirləri dairəvi qaydada bağlayın. Özünüz də həmin kəndirlərdən 7-8 addım aralıda post qurun.

Ayxan hərbi hissədən götürdükləri quru ərzaq payından birini götürüb onlardan uzaqlaşdı. Arslan isə əlini cibinə salaraq öncədən götürdüyü şokoladın qalıb-qalmasını yoxladı. Hər şey qaydasında idi. O, kəşfiyyat zamanı yeməkdən maksimum uzaq olmağı bilir və buna həmişə əməl edirdi. Çünki adam yemək yeyəndən sonra yorğunluq hiss edərək yatmaq istəyir. Postda duracağını düşünərək yemək götürməməyi daha düzgün hesab etdi.

Məhəmməd isə fürsətdən istifadə edib qayanın dibindən axan zəif, amma sərin bulaqda dəstamazını alaraq, namazına başlamışdı.

Komandir də Elçinə gözdə-qulaqda olmağı tapşırıraq, Məhəmmədlə çiyin-çiyinə durub namazını qıldı.

Rəhman və Rəhim Allahın adı ilə. Həmd-səna və tərif ələmlərin Rəbbi olan Allaha məxsusdur. Rəhm edənlərin rəhm edənidir. Qiyamət gününün sahibidir. İlahi! Yalnız sənə ibadət edir və yalnız Səndən kömək diləyirik. Bizi doğru yola hidayət et. O kəslərin yoluna ki, onlara nemət vermişən...

“Fatihə” surəsinin tərcüməsi təqribən belə idi. Amma onlar Uca Tanrıya kitabların təklifinə əsasən Rəbbin tövsiyə etdiyi dildə – ərəb dilində ibadət edirdilər.

Bu mənzərə çox maraqlı idi. İki türk oğlunun biri şiə, biri isə sünni namazı qılırdı. İkisinin də damarlarında təmiz türk qanı axırdı. İkisinin də Allahı, peyğəmbəri, inandığı kitab, qibləsi eyni idi. Gözlərini səcdədən çəkmirdilər. Səhih hədislərdən birində deyildiyi kimi, namazda xoruz kimi dənləməyi, it kimi çömbəlməyi və tülkü kimi ətrafa boylanmağı rədd edərək (Əhməd və Əbu Yəla) bir olan Tanrıya sidq ilə ibadət edir, ruhlarının paklanmasını Onda tapırdılar.

Amma biri cibindəki möhürü yerə qoyaraq alnını ona vurduğu halda, digəri möhürsüz namaz qılırdı. Biri qolları bağlı, o biri isə qolları açıq və yanına salınmış vəziyyətdə qılırdı namazını. Səcdəyə də demək olar ki, eyni anda gedirdilər. Hər ikisinin də niyyəti eyni – Tanrıya ibadət etmək idi. Tanrının yaratdığı bu füsunkar təbiətlə vəhdətdə olaraq özlərini daha yaxın hiss edirdilər Ona. Bu zaman sanki düşüncələri belə Tanrının qarşısında səcdəyə əyilmiş, Onun rəhmlili hüsurunda rəhm diləyirdi. Sanki Tanrı ilə üz-üzə durmuşdular, alınlarının dəydiyi torpaq fərqli olsa da, qolları fərqli formada bükülsə də, hər ikisi bir Tanrıya, bir haqqa tapınmışdılar.

Silahını başının altına qoyaraq onları seyr edən Elçin insanoğlunun bu cür əməllərinə qəlbində gülümsəyirdi. Lazım gələndə eyni amal uğrunda ölümə belə gedən bu iki İslam aşıqları necə olurdu ki, bir-birilərinə təriqətlər adı altında silah çəkir, fərqli fikirlərə sahib olduqları üçün bir-birilərini öldürürdülər? Bütün bunları heç cür qəbul edə bilmirdi. Onun üçün də bütün dinlərə az qala nifrət edirdi. İnsanları parçalayan dinlərdən tamamilə uzaq idi. Onun üçün sadəcə Yaradan vardı. Bir də damarında axan təmiz qanın ona söylədikləri. Şüurların dəyişkən olduğunu qəbul etmişdi. Uzun müddət ateist olan bir insanın, birdən-birə dindar, müsəlmanın birdən-birə xristian, xristianın birdən-birə dönüb müsəlman olmasını çox eşidib, çox oxumuşdu. Onun üçün də kimin nitqi güclüdürsə, zəif iradəli insanı təsir altına salması qaçılmaz idi. Bu da dinlərin – dünyagörüşlərin dəyişkən olması fikrini təsdiqləyirdi. Kim öz oxuduğunu yaxşı mənimsəyirsə və qəlbən inanırsa, özündən biliksizi asanlıqla tora salıb, dinindən döndərə bilir. Öz dinini mükəmməl bilən bir şəxs heç bir

zaman başqa dini qəbul edə bilməz, olsa da, sadəcə siyasi məqsədlərə görə mümkündür ki, bu da dinlərin nəyə qulluq etdiyinin mahiyyətinin bir sübutudur. Tanrının dediyi din bu cür ola bilməzdi. Yer üzündə baş verən prosesləri hoqqabazlıq kimi qiymətləndirən Elçin də həmin an Tanrısı ilə birgə idi. O da həmin an Tanrısı ilə danışdı, fəqət Məhəmməd kimi yox, Altay kimi yox. Öz daxili istəyi, mənəvi saflığı naminə qəlbində Uca Yaradanı yaşadırdı. Vicdanının səsinə qulaq asaraq, Onu dinləyərək, Onu duyaraq da yaşayırdı.

Ərlər uzun və təhlükəli məsafəni qət etdiklərindən dayandılar və kürək-kürəyə verib meşənin insan ayağı dəyməyən yerində istirahət etməyə başladılar. Hərdən də gün görməyən böyürtkən kolundan giləmeyvə dərib ağızlarına ataraq, düşüncələrə dalırdılar. Əslində, avqust ayının isti yay günləri onlara yemək üçün ən əlverişli zaman idi. Böyürtkən və moruqla bol olan bu meşələr sanki igidlərin bu il, bu ayda gələcəyini bilib bol tədarük görmüşdülər.

Elçin isə öz-özünə düşünürdü. Üzünün cizgiləri səyriyirdi. Özü də fərqinə varmadan dodaqaltı: “Bu düşmənlərin kökünü kəsmək üçün Babəklər lazımdır bizə”, – dedi.

Leytenant Elçinin bu sözünü ironiya ilə qarşıladı. Ağzının yanını ilə gülümsünüb başını aşağı saldı.

Elçin komandirin üzünü görməsə də, ağzının səsinə və çiyinlərinin hərəkətini hiss etmişdi. O, komandirin və Məhəmmədin bu mövzudakı münasibətlərini bilirdi. Hətta dəfələrlə mübahisə də etmişdilər.

– Nə oldu, komandirim, ərəb damarın tutdu yenə? Mən bilmirəm, Babək sənə nə edib? Səni işğal etmək istəyən bir xalqla döyüşüb də, qardaş.

– Bundan artıq nə etməlidir? Babək İslamın qatı düşməni olub. Onun sayəsində bu gün sənə əzab verən ermənilər yaşayır, yeri gələndə səni əzir də.

– Erməninin mətləbə nə dəxli? Babək olmasa idi, sən o ərəblərin bu erməniləri də müsəlmanlaşdıracaqdı? Hə, çox maraqlı sualdı. Niyə onlar erməni və gürcüləri işğal etmək istəməyib, dinlərindən döndərməyiblər?

– Çünki o zaman onlar təkallahlığa və Allahın göndərdiyi kitaba inanırdılar.

– Qardaş, Babəkin də öz dini vardı və ona inamı da yerində idi. Bir də ki Babəkin davası din davası deyildi axı, o, torpağını qoruyurdu! Bu, onun qəhrəmanlığını göstərən ən bariz nümunədir.

– Elə Babək kimilərə qəhrəman dedirdə-dedirdə bizi bu günə qoydular da. O dövrdə Babək sovet hökumətinə sərf elədiyi üçün onu belə göylərə qaldırmışdı. Halbuki, Babəkin bu millətə elədiyi pisliyi heç erməni də etməyib. Babək olmasa idi, Xilafət bütün dünyanı müsəlmanlaşdırabilərdi.

– Onda nə olacaqdı? Dünyavi-cahan abad olacaqdı? Yoxsa əyyaş, arvadbaz, əxlaqsız, kütbeyin ərəbin idarəsi və iradəsi altında Marsa uçaçaqdı? Bəşəriyyəti sevənlər gərək Babəkə heykəl qoysun. Çünki Babək olmasaydı, indi bütün dünya varın-dövlətin daşığıcaqdı Cavid demiş, “İlan, qurbağa yeyən ərəb şeyxinə”, ərəb şeyxi də həmin pulları yığıb, 5-10 arvad alıb özü üçün hurili, mələkli cənnət quracaqdı. Yaxşı ki, Babək olub. Yoxsa, doğrudan da, bu dünya ərəb zehniyyəti ilə İslamlaşa və bərbadlaşa bi-

lərdir. Bir də qardaşım, onu bil ki, Babək 40 milyonluq Güney Azərbaycan türklərinin birlik, qəhrəmanlıq simvolidir indi. Xalqın olub-qalan qəhrəmanlarını da əlindən almağa çalışırlar. Yoxsa bu qəhrəmanlığı da murdar fars rejimi uydurub deyəcəksən?

Özləri də bilmədən asta səsle mübahisəyə girişmişdilər. Komandir mübahisə etmək istəməsə də, alınmırdı. Çünki din, siyasət və xəyanət mövzuları olan zaman mübahisə bitməz, getdikcə daha da qaranlıq dərinliklərə çəki aparır insanı. Belə ki, hər üç mövzuda insanların fikirləri həmişə fərqli olub. Hər kəs öz pəncərəsindən baxır, sadəcə gördüklərinin varlığını qəbul edir və ya onlara uşaqlıqdan öyrədilən ənənə əsasında qəlibləşib formalaşır. Necə ki bir braziliyalı qızın intim həyata münasibəti ilə azərbaycanlı qızın münasibətləri arasında fərq var və hər tərəf özünün yanaşma tərzini bəyənib onu müdafiə edir, eləcə də dini baxış. Burada hər kəs ona təlqin edilən dini baxış əsasında formalaşır və yalnız onu haqq və həqiqət bilir. Müxtəlif dinlərə sahib olan hər kəs öz qəbul etdiyini düzgün hesab edir.

Məhəmməd bayaqdan komandirlə Elçinin mübahisəsinə kənardan qulaq assa da, bu məqamda dözə bilmədi. Komandirlə dini mövzularda çoxlu fikir ayrılıqları olsa da, bu məqamda onlar yenə birləşdilər. O, Elçini başa salmağa çalışdı:

– Elçin bəy, sən bir səbir elə. Əsəbiləşmə, ağzına gələni də danışma. Birincisi, dünyanın İslamlaşması bəşəriyyətin xilas demək idi. Bir də ki, onsuz da bütün insanlar müsəlmandır. Bu heç. O ki qaldı Babəkə və onun dininə, o, cəfəngiyat idi. İnsanlar mütləq Allaha inanmalı, onun buyurduqlarına əməl etməlidirlər. Əgər biri əyri yolda-

dırsa, onu başa salmaq, haqqa çağırmaq hər bir müsəlmanın borcudur.

– Həə, deyəsən, sizin ortaq nöqtəniz yenə tapıldı. Qardaşlarım, sizin dünyadan xəbəriniz yoxdur eee. Biriniz İranın, biriniz də Gülən bəyin ideologiyasını təbliğ edir, bu milləti mənlüyündən ayırırsınız, xəbəriniz yoxdur. Mənim üçün millət, torpaq min cür dindən önəmlidir, bunu dəqiq bilin. Öncə millət, sonra din. O ki qaldı, Babəkin haqq savaşına, mən ona belə baxıram: Elə bilin ki, indi müsəlman ölkəsi olan bir dövlət, lap elə tutaq ki, Azərbaycanı hansısa bir xristian ölkəsi işğal etmək üçün müharibəyə başlayıb. Və işğal etdiyi yerlərdəki bütün insanları xristian edirlər. Sizlər də üsyana qalxarsınız da yəqin ki?

Komandir özünəməxsus ağırlıqla “hə” demək istəsə də, gözlərindən qan daman Məhəmməd, üzünü ona tərəf çevirib: “əlbəttə!”, – deyərək, komandiri qabaqladı.

– Hə, lap yaxşı. Təsəvvür edək ki, sizin mübarizənizə baxmayaraq, bu ölkə işğal edildi və hamımız xristianlaşdırıldıq. Üstündən də bir 100 il keçdi. Sizin xristian varisləriniz sizi qəhrəman kimi anmalıdırlar, ya yox?

Məhəmməd düşünmədən: – “Niyə də xatırlamasınlar? Axı biz onlar üçün döyüşürdük, onlar üçün şəhid olduq”, – dedi. Amma komandir dişlərinin arasındakı çöpü oynada-oynada Elçinin nə demək istədiyini tam anlamadığı üçün təsdiq etməyə tələsmirdi. Ümumiyyətlə, komandir çox uzaqgörən, təkmlinli, ağıllı və məntiqli idi. Elçinin dili ilə desək: “onun, sadəcə, bir günahı vardı, o da dinə çox aludə olması, sufimi, nurçumu, gülənçimi özünün də tam ayırd edə bilmədiyi təriqətə çox bağlı olması idi.

Elçin Məhəmmədin tələsik verdiyi cavabdan yapışaraq özünü qalib elan etmiş kimi göstərdi və qalibənə şəkildə dedi: – Buyurun... İndi Babəkin apardığı mücadiləyə bu pəncərədən qiymət verin, onun kim və nə üçün döyüşdüyünü görün. Mən indi müsəlman olsam da, əslində müsəlman deyiləm, bax mənim kimi müsəlmanlardır sizin sayınızı çox edən. Mən genetik baxımdan saf, təmiz qanlı türkəm. Mənim atam-anam müsəlman olduğu üçün mən müsəlmanam, bu, demokratiyanın boğulması deməkdir, qardaşlar. Sizin haqq din dediyiniz bu dindir? Mən bir balaca suallar verəndə, dərk etmədən nəyisə qəbul etməyəndə məni özünüzdən saymırsınız. Amma mən sizi millətimin nümayəndəsi olaraq sevir, hətta uğrunuzda ölümə belə gedərəm. Elə siz də eləsiniz. Sizin beyinizə virus salıblar, xəbəriniz yoxdur. Elçin birdən sanki öz-özünə danışdığını hiss etdi. Məhəmmədin xarakterinə uyğun olmayan şəkildə dinləməsi, arada rəbitəsiz “yoox”, “düz demirsən” kimi yarımçıq cümlələr işlətməsi onu narahat edirdi. Danışdıqca-danışır, öz fikrini onlara yeritməyə çalışırdı. Sanki müəllim olub dərs deyirdi. Birdən o hiss etdi ki, yoldaşlarının başı onun çiyinə söykənilib. Sən demə, onları yuxu aparmışdı. Elçin oyaq olduğu üçün hər iki ərin başı onun çiyinə düşmüşdü. Hətta Məhəmməd şirin-şirin xoruldayırdı da.

Bunu hiss edəndə bir az da pərt oldu. Səssizcə gözü-nü yumub yatmaq istəsə də, dostlarının halına öz qəlbində acıyırdı. Bu bəşəriyyəti parçalayan amilin, doğrudan da, din olduğunu düşünürdü. Əgər onların təfəkküründəki bu cür ayrılıq olmasa idi, nələrin olacağını götür-qoy edirdi.

Elçin hələ hərbi hissədə olarkən hərdən yığılıb söhbət etdiyi günləri yadına saldı.

O, dostlarına məsləhət xarakterli fikir söylədikdən sonra başlamışdı axırını mübahisələri: – Qardaş, bizi birləşdirən din deyil, bizi birləşdirən milli genimizdir. Bu yola çıxmağa bizi vadar edən də budur; millət yolu, xalq yolu. Əsil haqq yolu budur.

Komandir Elçinin bu fikrinə səbir və təmkinlə cavab vermişdi: – Baxın, biz beş dostuq, elə deyilmi? Müxtəlif fəlsəfi görüşlərimiz, həyata baxış tərzimiz var, amma uzun müddətdir ki, bir yerdəyik.

– Qardaşım, mənim də demək istədiyim elə budur da. Görürsənmi, bizi din birləşdirmir, bizi birləşdirən başqa şeydir. Sən qatı İslamçı, mən isə dünyanı dərk etməkdə yola çıxan, hər şeyə şübhə ilə baxan bir insan. Beyin pəncərələri bütün fikirlərə açıq olan bir adam...

Məhəmməd həmişəki kimi söhbətə yenə sərt reaksiya verdi: – Bir sözlə, “kafir”.

– Qoy sən deyən olsun, olum kafir. Amma, cənab, sən bu işləri daha yaxşı bilərsən, de görək bizi ayıran dini görüşlərimiz olsa da, birləşdirən nəyə var, bu nədir? Həmişə müzakirələrində Məhəmməddəki radikallığı bir az da artıran Elçinin bu cür ironiyalı çıxışları olurdu. Amma komandir adətinə uyğun təmkinini pozmayaraq: – Əslində bizi dini baxışlarımız fərqləndirmir. Çünki din yaşam tərzidir. Sən də mənim inandığım yaşam tərzini yaşayırsan. Deməli, bizim baxışımızda elə də ciddi bir fərq yoxdur, – dedi.

İslamın qoyduğu qaydaları, sadəcə, özünün başa düşdüyü və hiss etdiyi kimi yaşayan Ayxan mübahisələrə çox nadir hallarda qoşulardı. Adətən də, söhbətin ortasında mübahisəni tərک edərdi. Heç zaman mübahisə ortağı olmağı sevməzdi. Amma bəzən dözə bilmirdi. Bu dəfə də söhbətin bu yerində dözə bilməmiş, sakit təbiətə malik olmasına baxmayaraq, bir az da uca səslə demişdi:

– O nə deməkdi, axı hər bir müsəlman vacib olan 5 şərti yerinə yetirməlidir. Belə çıxır ki, bunları etmədən müsəlman olmaq mümkündür?

Məhəmməd özünə və dünyagörüşünə məxsus tərzdə: “Əlbəttə, mümkün deyil” – deyərək, sonra da Elçinə: “bizim həyata baxışımız tamam fərqlidir. Sən bu dinin nümayəndəsi ola bilməzsən, qardaş”, – demişdi.

Komandır: – Yox, mən sənənlə razı deyiləm, – deyib söhbətə müdaxilə etmişdi. Bu adam əxlaqsız deyil, ailə mədəniyyətinə hörmət edir, ata-ana sevgisi var, vicdansızlıq etmir, zəkatını verir (onun dəfələrlə kasıblara əl tutduğunu bildiyi üçün belə dedi), deməli, bunda İslam əxlaqı var. Sizin dediyiniz nəzəriyyəni bu adam öz əməli ilə həyata keçirir.

– Alıyev qəbul etdiyi əxlaqı İslam əxlaqı kimi qəbul etmir axı. Bu, onun öz əxlaqıdır. Ona görə də bunu İslamla qarışdırmayın. Bu, müsəlman ola bilər, anadangəlmə, dədəsindən, babasından ona keçə bilər. “Yəni dədəsi müsəlmandırsa, bu da müsəlmandır” prizmasından yanaşsaq, hə, sən deyən kimidir. Amma bu, İslamın heç bir tələbinə əməl etmir, – deyərək Ayxan fikrini bildirmişdi.

Kapitan missionerlik fəaliyyəti göstərirmiş kimi: “O, fərqində deyil, İslamı yaşayır. Nəzəriyyə ilə praktikanı qarışdır salıb, fərziyyəni bura qarışdırmayın”.

Elçin kapitanın bu fikrindən sonra yenə ironiyalı səslə dedi:

– Ayxan bəy, yadında saxla ki, İslam əxlaqı deyilən bir şey yoxdur. Unutma ki, milli əxlaq olar, İslam hansı xalqın dinidirsə, onun əxlaqı ilə qarışır. Bir də mən bu dinçiləri buna görə sevirəm də. Demişəm də, əgər bir gün namaz qılıb, oruc tutmalı olsam, bu nurçular kimi edəcəyəm. İnsanları bax belə yığırlar ətraflarına. Görürsən, Məhəmməd, dünyada bu İslama hörmət gətirsə-gətirsə, modern İslamçılar gətirəcək. Yoxsa sənin tutduğun yol? Çox sərtidir, radikaldır. Mən heç bu adamın nə vaxt namaz qıldığını belə görməmişəm. İncimə, komandirin yaşadığı İslam daha cazib görünür. Amma sən nə edirsən? Orda qırğındır, deyirsən, mənim namazımın vaxtıdır. Bu zaman din sənə və işinə mane olur. İnsanlar da ona yük olacaq heç nəyi istəmirlər. Görürsən, Türkiyədən gələn din necə yayılır Azərbaycanda? Və hay-küy salmadan, cəmiyyəti açıq-açığına narahat etmədən öz işlərini görürlər. Düzdür, bunların da məqsədi başqadır. Özlərinə məxsus təhsil müəssisələrində savadlı və bacarıqlı müridlərini yetişirirlər. Bir müddət sonra onlar da Türkiyədəki kimi Azərbaycanda bütün yüksək postlara sahib olacaq və bu tərqi-qətin rüşeyimindəki niyyətlərini həyata keçirəcəklər. Amma yenə də xoş niyyətlə, xoş görüylə, Allah rızası ilə...

Məhəmməd artıq özündən çıxırdı: – Necə olur ki, bu, sağlam ola-ola səcdəyə durmur, əyilib qalxmır, amma namaz qılır və məndən də sadıq ibadət edir?

Kapitan Elçinin xoş sözlərindən sonra bir az yumşalmışdı. Bütün insanlar belədir, nə qədər ağır söz deyirsən də, onun başlanğıcını təriflə və qarşı tərəfin xoşuna gələcək sözlərlə, onun uğurları ilə başladınsa, sonra öz fikrini

asanlıqla yeridə bilərsən. Kapitan Məhəmmədin fikrinə münasibət bildirmişdi: – Mən təkliyə çəkilib Allaha ibadətini edirəm. Formalizm nəyə lazımdır? Əgər imkan varsa, o heç, məscidə də gedərəm, ibadətini də orda rahat edə-rəm, amma bu cür hallarda sənin dediyini qəbul etmirəm.

Bunları düşündükcə Elçinin çöhrəsində təbəssüm ya-ranırdı. Yanağındakı qara ət xalı sığalladı, gülümsündü. Bu təbəssümdə dosta sevgi, insani məhəbbət var idi. Mü-bahisə etmələrinə baxmayaraq, bir-birilərinin əvəzinə ölü-mü gözə ala biləcək dostlar idi onlar. Ona gülümsünürdü, amma mübahisələr o həddə çatırdı ki, hətta Məhəmməd az qalırdı, Elçini vursun. Sonra yenə hər şey unudulur, yaddan çıxır, qəlb dostları bir-birilərinə qarşı sevgi ilə ya-naşırdılar.

Bunun yaranmasına səbəb olan əlbəttə ki, din deyildi. Yaradılmışların bir-birinə gen bağlılığı, ruh bağlılığı idi...

Dədə Əfəndinin üçüncü söhbəti

Arslan artıq kürəyini qayanı parçalayaraq göyə uca-lan ayıfındığı ağacına söykəyib çömbəlmişdi. Əli “AKM-S”-in tətiyində idi. Gözləri isə meşənin dərinliklərini gö-rəcə qədər uzağa zillənmişdi. Ətrafı 180 dərəcə görəcə qədər bərəlməmiş gözləri dostlarını qorumaqda idi. Hər kə-sin öz dünyası olduğu kimi, onun da düşüncəsinə Dədə Əfəndinin fikirləri hakim kəsilmişdi. Əgər Elçin bunun da düşündüklərini duya bilsəydi, bəlkə də, ucadan bağırardı ki, bu da insan beynini zəhərləmək üçün meydana atılmış bir düşüncədir. Bu da dinin başqa formasıdır. Amma eşit-mirdi, görmürdü. Arslan isə Dədə Əfəndinin ona dediklə-

rini bir anlıq belə unuda bilmirdi. .. Eynən Yunis Əmrənin Tapdıq Əmrəni unuda bilmədiyini kimi...

Oğul, “Quran” ayələri Məhəmməd peyğəmbərə heç də göydən o cür gəlməmişdi. Sadəcə həm Məhəmməd peyğəmbər, həm də ondan əvvəlki peyğəmbərlər Tanrının, Yaradanın insanlığa belə bir yaşam qanunları göndərdiyini bilirdilər. Onun dediklərinin əksəriyyəti Tanrının sözüdür, amma bəzi məsələləri dövrə, şəraitə və məkana görə ya dəyişmiş, ya da əlavələr etmişlər.

Məhəmməd Şərqi yaxşı öyrənən, yaxşı tanıyan bir filosofdur. Onun zəkası, biliyi, ağılı yaşadığı dövrün insanlarından çox-çox öndə idi. O, oxuyub mənimsədiyini kitabları, atalarımızdan eşitdiyi fikirləri yaxşıca təhlil edib, müqayisələr apardı. Və öz dövrü üçün bəşəriyyətə mükəmməl bir şəkildə təqdim etdi. Onun bu düşüncələri türklərin arasında o qədər qeyri-adi ola bilməzdi. O, sadəcə, geridə qalmış ərəbi haqq yoluna çağırma, yönləndirə və idarə edə bilirdi. Necə ki etdi də.

Heç düşündünmü ki, müqəddəs kitablarda adı çəkilən Peyğəmbərlər niyə məhz eyni məkandan çıxdı? Çünki onlar hamısı Tanrının qoyduğu qadağalara əməl etməyənlərin əməli idi. Onların-Tanrı ocağından qovulmuşların qanı qarışıq, kirli qan idi. Saf qanlılarla mübarizənin çətin olacağını bildikləri üçün özlərindən peyğəmbərlər uydurmağa başladılar. Və ya İbrahim kimi, Musa kimi, İsa kimi, Məhəmməd kimi ağıllı və seçilmiş insanların ətrafında birləşərək onların ideyalarından, gücündən, qabiliyyətindən, istedadından istifadə edib dünyaya hökmranlıq etmək həmin insanların başlıca məqsədinə çevrildi.

Onlar ya özlərindən kimisə seçib əllərində olan biliklərlə göylərə qaldırır, ya da İbrahim peyğəmbərdən üzü bu tərəfə Məhəmmədə kimi seçilmişləri özlərinə peyğəmbər edir, onlardan yararlanmağa çalışırdılar. İbrahim əslən Şumerlərdən idi. Bağ Atanın üçüncü oğludur. Şumerlər də bizim vərəsəmizin ən ulusudur. Yadına sal, səncə, niyə Məhəmməd özünə “Arabi musaribe” (ərəbləşmiş ərəb) deyirdi. Çünki o, doğrudan da, ərəbləşmiş ərəb idi.

Məhəmməd əslində bir elm yaratmaq istəyində idi, yaşam elmi. Oxuduğu kitablardan ən əfsəl, mükəmməl fikirlərin əsasında ideal bir yaşam elmi yaratmaq arzusunda idi. Yaratdı da.. Sadəcə, ətrafındakılar onu başqa cür inkişaf etdirdi. “Quran”ın təhrifi əsasında yaradılan bu elm isə Türkün Gök Tanrı elmi əsasında yaranırdı.

Heç bilirsənmi bu gün qiblə dediyin məfhum niyə yaranıb? Yox, bilmirsən, oğul, hardan biləsən? Bir də sual versəm, deyəcəksən ki, bəs Kəbəyə görə. Yox, oğul, yox. Dahi Məhəmməd hansısa bir tikiliyə görə bütün insanları ora sitayiş etdirməzdi. O, insanları Gök Tanrıya, (Bağa, Boqa) Onun günəşinə tərəf sitayişə çağırırdı. Axı türklərin tarixini yadına salsan, görərsən ki, Gök Tanrı dinində günəş məşriqdən çıxdığı üçün şərq tərəf daha üstün və müqəddəs sayılırdı. Türk Xaqanlarının çadırı həmişə şərqə tərəf açıq olar, xaqan taxt üstündə üzü şərqə sarı oturardı. Bax qiblə məsələsi burdan yaranıb. Sadəcə Kəbə simvolik olaraq seçildi. Açarı da elə türklərə etibar edildi.

Sonra Məhəmməd bütə inanan avam ərəbləri inandırmaq üçün Kəbədəki qara daşdan istifadə etdi. Dünyanı dərk edə bilməyən insanlar üçün göydən düşən daş – meteor parçası müqəddəs və qeyri-adi bir şeydir, oğul. Bütə tapınan insanları müdrikəsinə bütəldən ayırıb, daşa ta-

pındırdı. İndi fikirləş gör, nə fərqi var bu bützlə qara daşın? Bax Məhəmmədin böyüklüyü elə bunda idi, oğul. Hamımız üçün də sirli məqamlar var. Hamısı o kitablarda yazılıb. Bizim üçün də qaranlıq qalan mətləblər bax o kitablarda yatır. Sənin birinci işin Muğannanı bir də oxumaq olsun. Onda Məhəmmədin kim olduğunu biləcəksən. O da seçilmişlərdən idi. O da Dədə Qorqud kimi seçilmiş, qanı təmizlərdən idi. Gök Tanrı elmini başqa formada ərəblərə satdı. Halbuki dədəmiz Mete xan əllərində olan ideyanı əsas tutaraq deyirdi ki, barış istəyən insanları qurtarmaq üçün Tanrı məni vəzifələndirdi. Biçərə insanları qorumaq üçün onun əmrinə uyaraq xaqan oldum. Dünyaya başçılıq etmək ideyası ilk dəfə türklərdə yaranıb. Babamız böyük Atilla Gök Tanrıçılığa xidmət etdiyini belə ifadə etmişdir: – Mən və mənim millətim Tanrının qırmancıyıq. Tanrı yolundan çıxmış millətləri cəzalandırmaq üçün bizi göndərib. Bəli, Tanrı türkləri yeri sahmana salmaq, onu qreklərdən təmizləmək üçün yaradıb və ona güc verib.

Bunları bilməlisən, oğul. Fikir ver İslamın (mənası “təslim ol” deməkdir) yarandığı ilk illərdə türklərin dövlətçiliyi zəifləmişdi. Çünki onların silahı əllərindən oğurlanmışdı. Fikir, ideya, düşüncə silahı idi bu. Bir neçə yüz ildən sonra özlərinə gəldilər. Öz yaratdıqları yaşam tərzinə sahib çıxdılar. İstər İslamı, istərsə də türkçülüüyü xilas etdilər.

“Quran”ın göydən kəlmə-kəlmə, surələrlə, ayələrlə, gəldiyi fikir də yanlışdır, oğul. Bizi Yaradan, səncə, o qədar dar düşüncəyə malik idi ki, insanlıq üçün fikirlər söyləsin, sonra da onların keçərsiz olduğunu qeyd etsin. İslam tarixini yadına salsan, görərsən ki, Məhəmmədin

dövründə neçə-neçə ayənin sonra gələn ayələrdə keçərsiz olduğu qeyd edilir. “Əl-bəqərə” surəsinin 106-cı ayəsini yadına sal: *“Biz (zaman və şəraitin tələbinə görə) hər hansı bir ayəni (ayənin hökmünü) ləğv edirik və ya onu unuttururuqsa, ondan yaxşısını, yaxud ona bənzərini gətiririk. Allahın hər şeyə qadir olduğunu bilmirsənmi?”* Bax, oğul, “Quran”ın özündə belə yazılıb ki, bəzi ayələri sonradan qüvvədən saldıq. Görürsən, nə qədər gülünc görünür? Necə olur ki, bu dünyanı Yaradan və insanların taleyini yazan bir qanun göndərir və sonra bu qanunu bəyənəməyib yenisini göndərir. Axı “Quran”da hər cümlədən bir “Allah hamıdan böyükdür və hər şeyi biləndir”, “Allahdan qorxun” fikri səsləndirilir. Bəs onda Tanrı niyə belə səhvlər edirmiş. Yaxşı, lap onu da başa düşək ki, o dövr üçün bu lazım idi. Bəs onda o dövrdən 1300 il keçib, yeni ayələrə, qaydalara ehtiyac yoxdur bəyənəm? Hardadır bizə təqdim edilən dinlərin Allahı? Niyə gəlib insanlara yeni qaydalar, qanunlar göndərmir? Axı Onun dini kitablarda qoyduğu qaydalar, qanunlar bu gün tamam fərqli formada həyata keçirilir. Hə, deyəcəksən ki, bəs bu imamlar, üləmələr yeni şəriət, qayda-qanunlar yazanlar kimlərdir? Onlar fırldaqçılardır, oğul. Kimlərinsə qara niyyətlərini həyata keçirmək üçün ilk baxışdan xoşniyyətli görsənir, arxasına müridlər yığır və sonra altdan-altdan öz mənfur niyyətlərini həyata keçirirlər.

Bizim inandığımız Tanrı belə ola bilməz, oğul. Milyardlarla səma cismini, təkcə beyində 140 milyard sinir hüceyrəsini yaradan Uca Tanrı heç zaman insanlara qadınlar tellərini gizlətsin, kişilər sünnət olunsun deyə hökm verməz. Bu Tanrının işi deyil, oğul. “Quran”ın ümumi mahiyyəti bütün bəşəriyyət üçün olduğunu göstə-

rir. Amma diqqətlə oxunduqda görürsən ki, bəzi ayələr var ki, yalnız o dövr üçün yaradılıb. Amma onu təqdim edənlər orda olan cümlələrin hamı üçün həmişə qüvvədə olduğunu deyirlər. Bir misal deyim sənə, “Əl-bəqərə” surəsində deyilir: *“Ey iman gətirənlər! (Qəsdən) öldürülən şəxsdən sizin üçün qisas almaq hökmü qərara alındı (vacib oldu). Azad şəxsi azad şəxsin, qulu qulun, qadını qadının əvəzində (öldürə bilərsiniz). (Öldürülən şəxsin) qardaşı (varisi) tərəfindən (müəyyən bir şey, qanbahası müqabilində) bağışlanmış (qatili) ilə adətə görə (yaxşı) rəftar edilməlidir. Bağışlanmış (qatildə) yaxşılıqla (qan sahiblərinə) “diyə” (qanbahası) verməlidir. Bu, (qisası qanbahası ilə əvəz etmək hökmü) Rəbbiniz tərəfindən sizin üçün bir yüngüllük və mərhəmətdir. Bundan (diyə müqabilində bağışlamaqdan) sonra təcavüzkarlıq edən (qatili öldürən və ya onun qohum-qardaşı ilə düşmənçilik edən) kimsəni (qiymətdə) şiddətli azab gözləyir!”* (178) İndi sən de görüm, Tanrı bu qədər dardüşüncəli və qəddar ola bilərmə? Mənim qulumu öldürənin günahı onun özünündür. Necə olur, Tanrı əmr edir ki, sən də get onun günahsız qulunu öldür? Oğul, Tanrı belə deməz. O, insana belə əmr verməz. Bunu, sadəcə, insan insana əmr edə bilər. Bir də əgər bu “Quran”da ki, insanlar iki yerə bölünür: qul və ağa. Bu necə haqq sözü oldu? Məhəmməd bunları söyləmədi, sonralar kitaba əlavə edildi. İndi biz bunları desək və yazsaq deyəcəklər ki, bunlar kimlərəsə xidmət edir. Amma əslində deməmək onlara xidmət etməkdir. Bütün bu dinlər məqsədli yaradıldı. Bunların hamısı bizim kitablarda var, oğul. Bütün dinləri, məzhəbləri, təriqətlərin hamısını yaradan dünyaya sahib çıxmaq istəyən əsilsizlərdir. Tanrı dərğahından qovulanlardır. Fikir ver, niyə həmişə Şərqdə – Peyğəmbərlərin peyda olduğu məkanda əsrlərdir qan

axır? Çünki bunu onlar yaratdı. Heç diqqətini çəkibmi ki, "Quran"ın bir çox ayələrində İsrail oğullarından danışılır? Hətta "Əl-isra" adlı surə də var. Yadına bir ayəni salmaq istəyirəm: *Ey İsrail övladı! Sizə bəxş etdiyim nemətimi və sizi (vaxtilə əcdadınızı) aləmdə xəlq olunmuşların (başqa insanlardan) üstün tutduğumu yadınıza salın!* ("Əl – bəqərə" 47). Səncə, niyə Quranda dəfələrlə İsrail oğullarını insanların seçilmişləri deyə təqdim edirlər? Necə oldu ki, bu qədər rəngarəng xalqlara sahib olan dünyada Tanrı yalnız İsrail oğullarına bu müqəddəs kitabda yer ayırdı? Bunların hamısı ora düşünülmüş, məqsədli şəkildə yerləşdirilib ki, Tanrının belə onlarla bacarmadığını insanlara təlqin etsinlər. Bunu çox mükəmməl şəkildə bacarıblar da. Bu gün dünyada nə baş verirsə, hamı yəhudilərin etdiyini düşünür. Onların iradəsi olmadan heç nəyin baş verə bilməyəcəyini fikirləşirlər. Çünki insan düşünməyi, beyninin qatlarını araşdırmağı çoxdan unudub, manqurtlaşıb, yaddaşı əlindən alınıb.

Təəssüflər olsun ki, seçilmiş Məhəmmədə türklər sahib çıxma bilmədilər. Şamanların bir qismini gizləyib saxladılar, Dədə Qorqudu qorudular, amma Məhəmmədə sahib çıxma bilmədilər. Hə, görürəm, Məhəmməd haqqında ki bu fikrimə şübhə ilə baxırsan. Bunun da zamanı gələcək. Amma hələ insanlar bunu eşitməyə hazır deyil, oğul. Heç sən də hazır deyilsən həqiqətləri eşitməyə. Ona görə də səbir etməli və öyrənməlisən. Özümüzlə insanlığın tarixini daşmalıyıq, əsilsizlərin kəşfiyyatı artıq gizlədilmiş kitablar haqqında məlumata malikdirlər. Onlar yerini bilmədən, üzə çıxarmadan sən onları bura gətirməlisən. Nəyin bahasına olursa, olsun. Sən özünü qorumalısan, əgər

görsən ki, səninlə gedən dostun ölür, sən yaşayacaqsan, ona da get, oğul. Bu, bəşəriyyətin xilasını üçündür!

Məhəmmədin ən ağıllı işi o oldu ki, "Quran"da son sözü qoydu. Özündən əvvəlki kitabları tanıdı, onlar haqqında xoş söz dedi. Tanrının dini olaraq qəbul etdiyini göstərdi. Bu, digər dinlərə mənsub olan insanların qəlbini qazanmaq üçün atılan ən gözəl addım idi. Uzaqgörənliklə o addımı atdı. Və sonda da yazıldı ki, mən axırıncı peyğəmbərəm. Vəssalam, bu da son oldu. Ondan sonra kimsə cürət etmədi ki, özünə peyğəmbər desin. Amma insanları daima parçalamaq ideyasını əllərində əsas tutanlar peyğəmbərsiz keçinə bilməyən insanlara sonradan məzhəblər, təriqətlər yaratdılar, özlərindən imamlar seçdilər. Hətta ortaliğa bir 12-ci imam məsələsi də atdılar. Bu da xristianlığın modeli üzərində quruldu. Necə ki, bir gün İsa gələcək, müsəlmanlar da 12-ci imam Mehdi-Əz-Zamanı gözləyir. Bu gün tanıdığımız dinlərdən çox öncələr qədim türklərin Gök Tanrı dinində Tanrı Xaqanın oğlunun qayıdacağını göstəriblər. Deməli, bütün dinlər bir-birindən bəhrələnərək yarandığından, burada, bir kök var ki, o da türklərin sahib olduğu ilk Tanrı dininə gedib çıxır.

Bu dinlərin əksəriyyətinin yaradıcısı eyni qüvvələrdir. Bizim mübarizəmiz də elə onlardır. Onlar bu dinləri yaradaraq, insanları bir-birinə qırdırır, məqsədlərinə doğru irəliləyirlər. Əgər Məhəmməd o nöqtəni qoymasa idi ki, məndən sonra daha Peyğəmbər gəlməyəcək, kim bilir indi neçə min peyğəmbər gəlib-getmişdi. Amma dünyanın idarəsini öz əlində saxlamaq istəyənlər dinlərin yaranmasının mümkün olmadığını gördükdə məzhəb və təriqətlər yaratmağa başladılar. Təriqət başçıları ortaya çıxartdılar. Bunu bütün dinlərdə etməyi bacardılar. Amma

İslama daha çox zərbə vurmağa çalışdılar. Çünki onlar yaxşı bilir ki, türklər İslama sahib çıxsalar, ondan öncəyə gedib öz əzəli dinlərinə tapınsalar, dünyanın ağalığı türklərin əlinə keçəcək.

Ona görə də bütün bunlar əsas verir ki, “Quran”ın ərəb dilində göndərilmiş Tanrı kitabı olmadığını biləsən. Muğanna “Quran”a heç də təsadüfən “Gur Ün” demirdi. O Məhəmmədin bizim nəsilədən olduğunu da təsadüfi demir, oğul. Ona da bəzi məlumatları vermişdilər atalarımız. Amma o, bu informasiyalara dözə bilmədi. Çoxunu açıb dedi. Bəziləri də onu dəli adlandırdı. Sonra gördünmü, peşman oldu. Daha heç nə demədi. Çünki faktları açmağın zamanı hələ gəlməyib. Qanı təmiz olanların nəslini yaşatmalı və böyütməliyik. Onlar təkcə bizim ölkədə deyil, dünyanın hər yerində yaşayırlar. İndi məqsədimiz texnologiyaya sahib olmaqdır. Onların əlindən bunu almalyıq. Bunun da sirri o kitablarda yazılıb.

Oğul, unutma ki, əqidə qardaşlığı heç vaxt qan qardaşlığından öndə ola bilməyib. Qan qardaşı ilə əqidə qardaşlığı yaransa, bu daha möhkəm və sərt olar, əks təqdirdə hökmən biri digərini əzəcək. Sənin milli bütövlüyünü məzhəblər, təriqətlər yaradaraq bölməyə çalışırlar. “Qan çəkir” atalar sözünü dədələrimiz təsadüfi işlətməyib. Gör heç insanlar bir-birini danışdırmadan deyə bilermi ki, din çəkir. Yox, deyə bilməzlər, dini düşüncə sonradan yaranan bir şeydir, amma milli ruh insanın mayasındadır. Ona görə də əmin ol, dünyanı din qardaşlığı qurtara bilməz. Bu gün bunu ortalığa atan yenə əsilsizlərdir. Bizim də bəzi nümayəndələrimizi buna inandırıb yoldan çıxarıblar. Böyük müharibələrin hamısı milli müharibələrdir. Dini müharibələr isə daxildə daima insanları bir-birinə

qarşı qoymaqladır. Bu din və təriqət bölgüsü millətləri parçalamaq üçün düşünülmüş böyük bir siyasətdir. Əsas məqsəd geni bir olan insanların qanını zəhərləyib, onları parçalamaqdır. Bu gün Azərbaycanda da bunu həyata keçirirlər. Savadsız xalq bir-biri ilə “Ramazan bayramı əsasdır, yoxsa Novruz – Bahar bayramı?” deyərək parçalanır. Görürsənmi nə qədər gülünc məsələdir? Bu gün ölkəmizdə guya bəşəri ideyalarla yaşayan insanlar bütün insanların bir-birinə qardaş olduğunu deyərək, milli kimliyi tapdalamaqda və özləri də bilmədən qarşıdurma sөvq etməkdədirlər. Hələ indi-indi şiə-sünni ayrımının məqsədli olduğunu dərk etməyə başlayan bədbəxt xalqım, indi də dini və milli ayrımın oyunçularıdır. Bax Türkiyəyə, artıq bu orada baş verir: dinçilər və millətçilər. Dinçilər həddən artıq radikallıq göstərərək Türkiyənin dünyəvi dövlətçilik prinsiplərinə zərbə vururlar. Bunu Azərbaycanda da həyata keçirmək istəyirlər. Amma hələ ki, dövləti idarə edənlər buna ciddi nəzarət edə bilir, amma yaxın gələcəkdə bu idarəçilik də əldən çıxıb bilər. Çünki yetirmələri, müridləri artıq vəzifələr tutmağa başlayıb. Bu, yaxınlaşan təhlükədən xəbər verir.

Fikir ver, gör sən türk nəslini necə parçalayıblar: bolqarlar, macarlar, finikiyalılar, hindular artıq başqa dinlərə sitayiş edərək, əriyib öz köklərindən uzaqlaşmış, kim olduqlarını belə unudublar. Qaqauzlar da xristian olaraq milli mənliliyindən uzaqlaşmış, daha səni tanımır. Bu min illərin siyasəti idi, artıq bu proses bitib. İndi isə müsəlman bayrağı altında olan türkləri parçalamaq siyasətinin son mərhələsidir. Sünni, şiə, vahabi, hənəfi, bahayi və sairə. 5-6 yüz il bundan qabaq əkilmiş toxum cücərməkdə, böyüməkdədir. Türkiyənin bugünkü siyasəti məhz ona köklə-

nib. İndiki hakimiyyət üzünü türklərdən yan çevirdi. Orta Asiya tamamilə yaddan çıxdı, unuduldu. Amma insanlığın tarixi ordan gəlir, oğul, Uzaq Sibirdən. Görürsənmi, oralar haqqında heç nə danışılmır, əhəmiyyətsiz yer kimi necə yaddaşlardan silinir. Yerli əhalinin kütbeyn olmasına “sübut” kimi alçaldıcı lətifələr quraşdırılır, gizlin-gizlin insanlara unutturulur.

Amma biz əminik ki, təmiz qanlılar – SafAğ insanları bunun öhdəsindən gələcək, millətimizin gələcəyini quraçaqlar. Buna əminik, çünki genetik kod insanları bağlayarsa, sonunda özünə gələcək və böyük olacaq. Bir şeyi də deyim sənə: bu gün müharibə olsa, ölkəndəki insanlar mən şüayəm, mən sünniyəm, mən xristianam deyərək birləşməyə bilərlərmi? Qətiyyəni yox. Onlar cəbhəyə gedib, çiyin-çiyinə döyüşürlər. Çünki onları birləşdirən genetik kod var. Nə qədər ki, milli kimlik itməyib, biz gedişatı dəyişməli, dünyanın idarəçiliyini əlimizə almalıyıq. Bunların hamısını öyrənəcəksən, oğul, hamısını. Bizdən sonra bu nəsli sən yaşadacaqsan. Sənin kiminlə evlənməyində də biz qərar verəcəyik. Onun üçün həmişə hər şeydən ehtiyatlı olmalısən.

9

Ayxan iki qocaman fıstıq ağacının arasında özünə yaxşı bir mövqe seçmişdi. O da fürsətdən istifadə edib kiçik bir zaman kəsiyində nə şiə, nə də sünni kimi, özünə-məxsus bir üsulla ibadətini etdi. Elə ayaq üstə, əyilmədən, qalxmadan... Tanrısı ilə öz istədiyi kimi söhbət etdi, duasını iki dodağının arasında sakitcə pıçıldadı. Bu pıçılıtnı

təkcə gözə görünməz, xaliqləri xələq edən, var oluğun sirri-
ni bilən Uca Yaradan eşidə bilərdi.

Uzaqdan günəşin şüaları altında parıldayan Sərsəng su anbarı görünürdü. Ürəyindən keçirdi ki, heç nədən qorxmadan, çəkinmədən hərbi hissədən iki saatlıq icazə alıb tələsik özünü bu gölə vursun, doyunca üzsün. Sonra da o əzələli qolları ilə saçlarını sığallasın. Amma təəssüf... Təəssüf ki, öz ana yurdunda oğru kimi gəzərək, evindəki oğrudan gizlənirdi. Nədənsə Ayxan kəşfiyyata göndəril-
diyi andan bu su hövzəsinə aşıq olmuşdu. Bəlkə də, bu sevgi ilk dəfə komandirin tapşırığı ilə təkbaşına su anbarı-
nın yanındakı Ulu Qarabəy kəndinə göndərilməsindən sonra yaranmışdı. Hər bir kəşfiyyatçını ən ağır sınaqlar-
dan keçirməyi xoşlayan Altay bir gün Ayxanı xüsusi bir tapşırıq üçün göndərdiyi zaman ona əlavə bir tapşırıq da vermişdi. Komandirin özünün erməni mövqelərinin lap yaxınlığında – Sərsəngin düz kənarında gizlətdiyi kəməri gətirməyə yollamışdı. Ayxan onda cəmi 5 ay idi ki, xid-
mətdə idi.

– Əsl kəşfiyyatçı olmaq istəyirsənsə, bu xəritə ilə get, qayıdanda düz su hövzəsinin yaxınlığındakı ağacda giz-
lətdiyim kəməri gətir.

– Komandir, sizcə, mən bundan vaz keçərəm? Mən uşaqlıqdan kəşfiyyatçı olmağı arzulamışam. Bu gün mən sizin kəmərinizi gətirərəm. Amma bir məsələ var: birdən hansısa erməni əsgəri təsadüfən o kəməri görüb və götür-
müş ola. O zaman mən sizi necə inandıra bilərəm ki, mən ora getmişəm.

– Bundan asan nə var ki, əsgər? Əgər kəməri görmə-
sən, həmin ağacın dibində öz kəmərinə basdırarsan. Mən gedib onu orda görsəm, onda bilərəm ki, sən deyəndir.

Ayxan gecə ilə ora getmiş, kəməri götürüb qayıdanda erməni əsgərlərini uzaqdan görmüşdü. Əsgərlər birbaşa ona qarşı gəlirdilər. Qaçıb gizlənməyə belə bir yer yox idi. Təkcə Sərsəngdən başqa. Bu zaman heç nə düşünmədən suya girmiş, kolun dalında düz burnuna qədər özünü suya basmışdı. Nəfəs belə çəkməyən Ayxan ermənilərin onun yanından keçməsinə qədər orda gizlənmişdi. Payızın soyuq çağında tamam su içində hərbi hissəyə dönmüş, kəməri komandirə təhvil vermişdi. Elə bundan sonra onun əsl kəşfiyyatçı kimi hörməti artmış, ən önəmli kəşfiyyatlarda yer almağa başlamışdı.

Ayxan nə qədər iradəli olsa da, aclığa qarşı çox zəif idi. Ac olanda canavara dönürdü. Kefi pozulur, əsəbləri gərilir, səbirsizləşirdi. Anasının qazanına yemək bişirmişdən əl uzatması, əti və ya kartofu isti-isti çörəyin arasına qoyub aradan çıxması ailədə həmişə gülüslə qarşılanırdı. Hətta anası deyirdi ki, bəxtin gətirib, sən qız olmasan, yoxsa qayınanan bir həftəyə saçlarını yolub səni keçəl edərdi. Düzdür, hərbi xidmətdə olandan rejimli yemək onu bir az qaydaya salmışdı. Onun üçün də çantasından quru əsgər payını açıb ovucun içində gizlədiləcək qədər balaca kəşfiyyatçı ocağını çıxartdı və ayaqlarını açdı. Yumru, ağ formada xüsusi hazırlanmış quru spirti, yağışda, qarda belə yana biləcək kibritlə yandırdı. Sonra da "tuşonka"nı onun üstünə qoyub həvəslə isinməsinə və sonra da ağız dadı ilə yeməsinə gözlədi.

Kapitan ağaca söykənmiş Elçinin ayaqlarına başını qoyaraq mürgüləmək istəyirdi, amma heç cür bacara bilmirdi. Sanki öz evinə girərkən evdə kiminsə olduğunu

hiss edən adamlar kimi tələş içində idi. Buna görə də gözüünə yuxu getmirdi ki, getmirdi. Əslində isə, gözlərindən yuxu tökülürdü. Elçinin bayaqkı söhbəti zamanı bir neçə dəqiqəlik mürgü vurmuş, gözünün acısını almışdı.

Bəzən bədənlə ruh beləcə bir-birini qəbul edə bilmir. Bədən köynəyinə sığışmayan ruhu uçmaq, daha böyük işlər görmək arzusu ilə ona tab gətirməyən bədəni tərək edib azadlığa çıxır. İndi kapitan Altay Cavadov yorulduğunu cismindən beyninə ötürülən siqnalla qəbul edirdi. Yolu dayanmadan davam etdirmək istəsə də, cismi ona imkan vermirdi. O, gözlərini yumub heç nəyi düşünməmək, sadəcə, yenə beşcə dəqiqə mürgü vurmaq istəyirdi. Amma var gücü ilə sıxdığı göz qapaqlarının altındakı bəbəkləri tez-tez hərəkət edirdi. Ürəyi isə sürətlə döyünürdü. Sanki nəşə baş verəcəkdə. Yata bilmədi. Başını Elçinin dizindən götürəndə fərqiənə varmadan etdiyi cəld hərəkət Elçinin avtomatı hazır vəziyyətə gətirməsinə səbəb oldu. Nəşə baş verdiyini sanmışdı. Amma kapitan sakitcə ona rahat olmasını işarə etdi və o, yenidən gözlərini yumdu.

Meşə isə, elə bil, kəşfiyyatda idi. Ayaq səslərini eşitmək üçün qulaqlarını cütləmiş heyvana bənzəyirdi. Nəfəs belə çəkmirdi. Pusquda durmuş ovçu kimi təbiəti hiss etməyə, duymağa, eşitməyə çalışırdı. Bəlkə də, onun sakitliyini bu ərlərin söhbətlərinə qulaq asmaq üçün idi. Amma ərlər elə yorulmuşdu ki, söhbət etməyə, dil tərپətməyə tapqətləri yox idi. Sadəcə, susmaq, düşünmək, sakit təbiətdən zövq almağa çalışırdılar. Ruhları isə nəşə bir rahatlıq tapmışdı. Təbiətlə vəhdətdə olan bu ruhlar dağları, qayaları, gözəllikləri seyr edir, onları daşıyan bu igidlərlə fəxr edirdi.

Bu dağları, dərələri görüb qəlbi qubar olan komandır, az qalırdı ki, Tacirin ifa etdiyi Abbas Səhhətin “Vətənim” şeirinə həsr olunmuş “Bayatı-Şirazi” var gücü ilə oxusun, dağlara-daşlara səs salsın, kimsədən qorxmadan “Vətənim!” – deyərək hayqırsın. Yatmış meşəni yerindən silkələsin, quşlara niyə susduqlarının, küləyə niyə əsmədiyinin hesabını sorsun. Amma gücü çatmırdı... Səsi boğazında ilişib qalmışdı... Sanki boğazından ciyərlərinə qışqırıb, bağırırdı. Ciyərləri isə az qalırdı bu səsdən şişib partlaya. Dərindən nəfəs aldı. Sonra da qoca fıstıq ağacının torpağın üzərinə çıxmış, yoğun kökü üstündə oturdu. Barmağındakı gümüş üzüyünü bir dövrə fırladıb, çıxardı. Üzüyün iç tərəfindəki “heç vaxt məni unutma!” sözlərini oxudu. Bu zaman ürəyi titrədi, əlləri əsdi. Unutmaq üçün tez üzüyü barmağına taxdı. Başını daşın üzərinə qoyub mışıl-mışıl yatan Məhəmmədi gördü. Amma onun xorultusu diqqətini dağıtdı. Astaca Məhəmmədin başını düzəltmək istəsə də, oyada biləcəyini düşünüb fikrindən yayındı. Əli onun qapqara, sıx saçlarına toxundu. Məhəmmədin çatma qaşlarının arasında gilələnib duran tər damcılarını əlindəki dəsmalla sildi. Bir anlıq enli kürəyi, yumru sifəti, qırmızı, dolu yanaqları olan Məhəmmədi Qazan xana oxşatdı. Sanki top atsaydılar, oyanmazdı.

Komandirin “İsmayılov təhlükədədir” deməsi ilə kəşfiyyatçıların yerlərindən sıçraması bir oldu. Amma artıq gec idi. Uzaq da olsa, komandır Ayxanın iki əsgərlə üz-üzə qaldığını işarə etdiyini gördü. Arslana yerində diqqətli olmağı bildirdi. Elçinlə Məhəmmədi sakitcə oyatdı.

Komandır snayperi özü götürüb Ayxanın postunu müşahidə etməyə başladı. Ayxan artıq ağacın arxasında

yerini rahatlayıb, mövqe tutmuşdu. Əlini isə tətikdə hazır vəziyyətdə tutmuşdu. Amma buna baxmayaraq onda qorxu hissi duyulurdu. Komandir bunu rahatca sezə bilirdi. İki nəfər zəif, çəlimsiz, əyriburun erməni əsgərinin düz onun üstünə gəlməsi işləri korlayırdı. Heç istiqaməti dəyişmək fikrində də deyildilər. Ağacların arxasında gah itən, gah da görünən bu əsgərlərdən biri nədənsə şübhələndi. Elə bu zaman o da silahını döyüşə hazır vəziyyətə gətirdi. Bunları seyr etmək komandirə nə qədər əzab verəydi belə, dözürdü. Axı atəş açmaq ən son addım olmalı idi. Komandir Məhəmmədə fırlanıb arxadan onlara yaxınlaşmasını tapşırırdı. Ayxanın nə qərar verəcəyi isə məlum deyildi. Hələ ki yerindən tərpənmir, silahını onlara tuşlayaraq gedişatı gözləyirdi. Ermənilər cəld ağacın dalına keçərək gördüklərinin nə və ya kim olduğunu aydınlaşdırmaq istəyirdilər. Hiss olunurdu ki, onlar kəşfiyyatçı deyil.

Çünki kəşfiyyatçı olsaydılar, bu cür rahat gəzməzdilər meşədə. Ən azından bir-biriləri ilə ara məsafəsi saxlayardılar, səslə danışmazdılar. Hətta ağacın arxasına belə ikisi bir yerdə girməzdi. Əslində, kəşfiyyatçıların ən çox arzuladıqları belə vəziyyətdə düşmənin heç olmasa kəşfiyyatçı olması idi. Müharibənin yazılmamış qanunlarında maraqlı maddələr var idi. Əgər iki düşmən kəşfiyyatçı ilə rastlaşırsa, o zaman ya hərə öz yoluna getməli, ya da kəşfiyyatçı dayandırılıb geri qayıtmalı idilər. Bu qanun çox nadir hallarda pozulurdu. Bu cür hallar Məhəmməd kimi çılğın igidlər olanda baş verirdi. O, buna heç vaxt əməl etmirdi. Onun üçün düşmən düşmən idi. Hətta bir dəfə erməni kəşfiyyatından bir əsgəri girov da götürmüşdü. Amma bu gün vəziyyət tamam başqa idi. Səs salmadan onları

zərərsizləşdirməli idilər. Düzdür, bu qədər dərinlikdə heç bir kəşfiyyatçı yazılmamış qanuna əməl etməzdə, amma yenə də peşəkar hərbcı ilə rastlaşmaq tamam başqa məsələ idi.

Çünki türk ərləri həmişə özünə bab ərlə döyüşməyi daha çox istəyiblər.

Ermənilər yoğun fıstıq ağacının arxasından qarşısındakı ayıfındığı ağacın arxasına keçdilər. Ayxan isə yerindən heç qımıldanmırdı. Görünür, hər şey nəzarət altında idi. Arxadan qorunması isə onu daha arxayın etmişdi. Artıq ermənilər 6-7 addım məsafəyə qədər yaxınlaşmışdılar. Deyəsən, ağacın arxasında gizlənenin insan, özü də düşmən olduğunu müəyyənləşdirmişdilər. Çünki ayaqları kəndirə ilişərkən tez gizlənməmişdilər. Erməni dilində nəse dedilər. Bu dili bilməyən Ayxan heç nə cavab vermədi. Artıq onlardan biri ağacın digər tərəfinə keçirdi. Bu isə təhlükənin artması demək idi. Ayxan üçün nəzarət əldən çıxırdı, çünki o yalnız bir istiqamətdə görə bilirdi. Ağacın arxasından isə çıxmaq olmazdı. Durduğu mövqedə yaxşı gizlənə bilməyən erməni vurmaqdan özünü çətinliklə saxlayırdı.

Komandir də artıq digər erməniyi görə bilmirdi. İmkanı olsaydı, Ayxana qışqırdı ki, sağ mənimdir, solu sən götür. Amma bu, mümkün deyildi. Ayxan komandirdən tapşırıq almaq üçün geriyyə boylandı. Komandir elə sevinirdi ki!... tez ürəyindən keçəni ona dedi. Ona gözləmə mövqeyi tutmaq tapşırığı da verdi. Ayxan anlamışdı ki, yəqin uşaqlardan biri arxadan gələcək. Ona görə də rus dilində "yaxın gəlsəniz vuraram!" – dedi. Hətta onu da əlavə etdi ki, mən Azərbaycan ordusundan qaçmışam, sizin tərəfə sığınmaq istəyirəm.

– Buna necə inanaq? Gərək sən silahını atıb əllərini qaldıraraq ortaya çıxasan.

– Mən necə inana bilərəm ki, siz məni öldürməyə cəksiniz?

– O, bizi maraqlandırmır. Sən sərhəddi pozmusan, öz ordundan qaçmısan. Ona görə də silahını at, çıx ortaya. Əsgərlərdən biri Ayxanla danışdığı halda, o biri demək olar ki, Ayxanla üz-üzə idi. Ayxan sağdakı əsgəri komandirin götürdüyünə əmin olduğu üçün artıq sol cinahı qoruyurdu. Əlindəki avtomatı ona tuşlayaraq ağacın dalından çıxan erməni əsgəri Ayxanın bir neçə metrliyində idi. O da erməni ilə üzbəüz idi. Avtomatı bu lənətə gəlmiş düşmənin qarnına doldurmaq istəyirdi. Qaradağlıda, Xocalıda ermənilərin törətdikləri vəhşiliklər gözlərinin önündən keçdi. Tez bir zamanda onu yaddan çıxarmaq istədi. Çünki beynində bu fikirlər dolaşdıqca soyuqqanlılığını itirir, tətəyi çəkmək istəyirdi. Amma hələ tez idi. Axı Məhəmməd arxadan gəlib özünü ona çatdırmalı idi.

Məhəmməd artıq öhdəsinə düşəni etmişdi. Ermənilər üç istiqamətdə mühasirədə idilər. Artıq Ayxan da Məhəmmədi gördü. Dərindən nəfəs alıb içini rahatladı, ürəyinə toxtaqlıq gəldi. Gizlincə Məhəmmədin digər erməni əsgərinə yaxınlaşmasını gözücü seyr edir, qarşısındakı erməninin başını qatmaq istəyirdi.

Məhəmməd əlindəki bıçağı üzü aşağı vəziyyətdə tutmuşdu. Özü də düz erməninin arxasında idi. Ayxana işarə etməsəydi də, aydın idi ki, hərəkəti eyni anda etməlidirlər. Ayxan da bunu bilə-bilə yavaş-yavaş silahını endirməyə başladı. Düşünürdü ki, bir neçə addımlığında olan erməninin üstünə atılaraq atəş açmaması üçün ona mane ola bilər.

Ayخان silahı yerə qoydu. Onun bu hərəkəti ermənidə bir az arxayınçılıq yaratdı. Digər erməni isə ağacın arasından hələ çıxmağı düşünmürdü. Sadəcə vəziyyəti izləyirdi. Ayخانla Məhəmmədin baxışları artıq razılaşmışdı, eyni anda hərəkət etməli idilər. Etdilər də. Amma Ayخانla üz-üzə duran erməni həmin an Məhəmmədi görmüşdü. Məhəmmədin onun dostunun üstünə atılacağını görən kimi tətiiyi çəkməsilə Ayخانın da onun üstünə atıldığı eyni oldu.

Artıq hər şey bitmişdi... Məhəmməd bıçaqla erməninin xirdəyini üzmüşdü. Amma digər erməni cəld tərpənmişdi: Ayخانın onun silahını tutması ilə dığanın tətiiyi çəkməsi eyni anda, bir göz qırpımında olmuşdu. İki nəfər susmuşdu... İki nəfərin isə gözləri bərəlmışdi. Amma birinin gözləri qorxudan, o birinin gözləri isə intiqamdan...

Erməni əsgər onun üstünə şığıyan Ayخانı vura bilməmişdi. Namərd güllə Ayخانın ürəyinin başından dəymişdi. Amma silahın açılması ilə Ayخانın avtomatı tutması bir olmuş, silahı əlindən almağa çalışan erməni sıxılmış barmaqları aç bilməmişdi.

Məhəmməd bir əli ilə qorxudan qışqıran erməninin ağzını tıxıb, o biri əli ilə ona dayanmadan ağır yumruq zərbələri endirirdi. O, bağıra-bağıra əlindəki bıçağı onun ürəyinə saplamaqla susdurdu. Bu ölüm, bəlkə də, düşmə-nə edilən böyük yaxşılıq idi. Sinəsində oturduğu ermənidən başqa heç kimi görməyən Məhəmmədə elə gəldi ki, dostları artıq orda yoxdur. Çünki kəşfiyyat üçün lazım olacaq erməninə nə onun əlindən alan vardı, nə də onu al-qışlayan. Özünə gələndə isə gördüyü mənzərədən dəhşətə gəldi: Ayخان aldığı güllə yarasından yerə sərilməmişdi. Elçin isə onun başını dizinin üstünə qoyub, zülüm-zülüm

ağlayırdı. Qanlar içində çırpınmağa belə imkanı olmayan Ayxanı gözyaşları ilə yuyurdu.

Arslan bütün olmuşlara baxmayaraq, soyuqqanlılıq və təmkinlə yerindən tərpənməmiş, başlarını itirmiş dostlarını digər baş verə biləcək təhlükələrdən qorumağa çalışırdı.

Elçin əlini Ayxanın qanlı kitelinin üstündən ürəyinin başına qoydu düz güllənin dəydiyi yerə qoydu. Ayxan heç nə deyə bilməmişdi. Mayası Şuşa torpağı ilə yoğrulmuş igid el-obanı görmədən gözlərini əbədi yummuşdu. Damarında qarabağlı qanı axan bu mərd oğulun Dağlıq Qarabağın havası, suyu, təbiəti ilə zəngin olan qəlbi bircəfəlik dayanmışdı.

Komandir gözyaşlarını qəlbinə axıtsa da, Məhəmməd sanki dəliyə dönmüşdü. Artıq gec idi, çox gec idi... Buradan tez bir zamanda uzaqlaşmalı idilər. Balaca uşaq kimi başını dostlarının çiyinə qoyub ağlamaq istəyən komandir çox soyuqqanlı davranırdı. Yadına Laçının işğalı zamanı komandirini xərəyə qoyub dağı-daşı sürüməsi düşürdü. Yazdığı son məktubu anasına çatdırmağı xahiş edən Səməndərin qollarının üstündə can verməsini xatırlayırdı.

Müharibə iştirakçısı olması onu cəfa çəkməkdə dostlarından fərqləndirirdi. İndi bir onu bilirdi ki, buradan nə qədər tez və ehtiyatla çıxsalar, bir o qədər yaxşı olar.

Elçin masxalatı kənara çəkib Ayxanın döş cibindəki rəsmi çıxartdı. Həyat rəsmindəki qız kimi, Ayxanın da üzünə gülmədi, güllə şəkildəki insanın düz alnından dəymişdi. Bu onun sevgilisinin rəsmi idi.

Gözlərini yumub onun cizgilərini yadına salmış, iri, qara gözlü gözəli ondan uzaqda ikən çəkmişdi Ayxan bu

rəsmi. Həmişə onu xatırlamaq istəyəndə ilk gördüyü gün gözünün qarşısına gəlirdi. Düzdür, Ayxanla Turanənin az da olsa, maraqlı günləri olmuş, təbəssümlü çöhrəni, küskün, məlul baxışları, küləyin tez-tez dağıtdığı uzun qara saçları, nazlı ədaləri az görməmişdi Ayxan. Amma həmişə onu xatırlayanda gözlərində donub qalmış ilk görüş, ilk baxış canlanırdı.

Artıq Arslan da dözə bilməyib, onların yanına gəlmişdi. O, vəziyyətin get-gedə gərginləşdiyini hiss edirdi. Hətta həmişə soyuqqanlılığı ilə əsgərlərini heyrətləndirən komandir belə əzgin, peşman, qürub çağındakı səmaya bənəyirdi. Arslan komandirin boynunu qucaqlayaraq: “Başımız sağ olsun!” – dedi. Komandirlə birgə Elçinə tərəf irəlilədi və baxışlarında Məhəmmədi də yaxın gəlməyə çağıran ifadə var idi. Çünki Məhəmməd Ayxanın nurlu üzünə baxa bilmirdi. Elə bil, günahkar özü idi. Ona görə də yaxınlıqdakı ağaca söykənmişdi.

Bu dörd ərin baş-başa verib, qolboyun olub bir-birilərinə başsağlığı verməkdən savayı əllərindən heç nə gəlmirdi, heç nə... Bundan sonra başlarının sağlığının nəyə lazım olacağını düşünürdülər. Güclü əllər bir-birinin çiyinlərini sıxır, sanki “güclü olmalıyıq”, – deyirdi. Komandir özündə güc tapıb dedi: – İki qəbir qazmalıyıq. Ayxanı və bu əsgərləri basdırıb getməliyik. Heç kim əlavə sual vermədi. Çünki bunun belə də olacağını çox yaxşı bilirdilər. İz buraxmaq olmazdı axı. Ona görə də ermənilərin ikisi üçün bir qəbir qazdılar. Elçinlə Məhəmməd qəbir

qazdıqları zaman komandirlə Arslan ətrafı müşahidə edirdilər. Səssizlik idi.

Erməniləri cəmdək kimi qazdıqları çalaya atan əsgərlər, Şuşa arzusu ilə alışıb yanan Ayxanı İslam dininin qaydalarına uyğun dəfn etdilər. Amma komandirlə Məhəmməd imkan tapıb cənazə namazı qıla bilmədilər. Çünki hərbin qaydaları şəriət qaydalarını qəbul etmirdi.

Sonra isə yerinin bilinməməsi üçün hər iki qəbrin üstünə çürümüş yarpaqlardan tökdülər. Amma Məhəmməd qoşa fıstıq ağacını yadında saxlamaq üçün ətrafa nəzər saldı. Hətta əlindəki bıçaqla ağacın qəlbində "A" hərfini də qazdı. Elə qazdı ki, bu hərfi Kəlbəcərin azadlığından sonra bura gələcək məktəblilər belə görə biləcəkdilər. Bəlkə də, 20-30 il bu "A" hərfini qəlbində daşıyacaqdı bu fıstıq ağacı. Amma heç kim, heç vaxt bu "A"-nin nə zaman, kim tərəfindən qazıldığını, hansı hadisənin yadigarı olduğunu bilməyəcəkdə. Bəlkə də, bu hərfə baxıb hansısa aşiqin öz sevgilisinin baş hərfini yazdığını düşünəcək, təbiəti incitdiyi üçün onu yazanı qınayacaqdı da... "Bəlkələr" sonsuz olsa da, həqiqət tək idi – bu məkanda Qarabağ, Şuşa həsrətli bir qəhrəman yatır. "A"...

10

Hər gün bir cür bəzək vuraraq gözəlləşən Bakı şəhəri... Hər kəsi öz əzəməti ilə heyran edən Dənizkənarı park... Günorta saatları olmasına baxmayaraq, qayğılı, qayğısız bir çox insan... İnsanların kimliyindən xəbəri olmayan və ya onları heç maraqlandırmayan dəniz və sahil... Dənizlə sahilin qucaqlaşdığı yerdə, sahilin lap kənarında üzü sahilə doğru durub, ləpələrin betonlara çırpıldı-

ğına fikir vermədən bir-birilərinin baxışlarında ümmana qərq olan iki aşıq. İki qumru.

Deyirlər, bir-birini sevən qumrular ömürlərinin axırına qədər ayrılmayan yeganə varlıqlardır. Əgər qumru cütlərindən biri ölərsə belə, onlar ömürlərinin sonuna qədər cütləşməzlər. Öz sevdiklərinin ruhundan belə ayrılmazlar. Bunun adı eşqdır. Eşq isə ilk növbədə sədaqət deməkdir. Könüllərin heç bir məcburiyyət tanımadan bağladığı əhd-peymandır. Sədaqət əhd-peymanı...

– Heç uşaq olmadım mən. Uşaqlığın nə olduğunu heç cür xatırlaya bilmirəm.

– Niyə elə düşünürsən?

– O qədər kasıb və acınacaqlı bir həyat yaşamışıq ki, uşaqlığım bir qayğıkeş kişi kimi keçib. Şuşanın işğalından sonra qaçqın düşəndə mənim cəmi 3 yaşım vardı. Evsiz-eşiksiz, yurdsuz-yuvasız bir körpə, uşaqlığını necə yaşaya idi? Uzun illər dəmir yolu vağzallarında vaqonlarda yaşadım. Nə doğma məhəlləmiz oldu, nə sinif yoldaşlarım, nə də ki tut ağacımız... Onun-bunun əlinə baxdıq. Verdilər yedik, vermədilər ac qaldıq. Altı yaşımdan İmişlinin dəmir yol vağzalına yaxın olan kənddə tum, beş qəpiklik xoruz şirnişi satdım. Daşaltıdakı döyüşlərdə onurğasından yaralanan atam düz on il yataq xəstəsi oldu. Əmimin dul arvadı və anam məni və digər uşaqları böyütmək üçün görmədikləri iş qalmadı. Tumu qovurdular, xoruzu bişirərdilər, biz də aparıb kənddəki toylarda satardım. Hər də o günləri yadıma salanda elə ağlamaq istəyirəm... Balaca və zəif bir uşaq... Qabağında yamaqlı bir tum torbası... Göy lentlə sarınmış şampun qapağından stəkan tumla dolu vəziyyətdə torbanın içində... Gözlərimin önündə elə bil daş kimi asılıb qalıb. Bir dəfə kəndin bizdən böyük

uşaqları aşuqlarını mənə göstərərək başımı qatdılar. Arxadan da bir uşaq ayaqlarımın arasındakı tum torbasını boşaltdı... Həmin gün o qədər ağladım ki, elə bil bütün bədənimdəki su gözlərimdən süzülüb töküldü. Ağır günlər yaşadıq. Sonra ordan Ağcabədidəki yataqxanaya koçdük. Orda məktəbə göndərdilər. Amma biz təsərrüfatla, malheyvanla məşğul olduğumuz üçün atam xəstə də olsa, qoyun-quzu saxlamağa meyilli idi. Orda da qala bilmədik. Bir-iki ildən sonra da Şəkiyə gəldik. Heç kimin olmadığı ucsuz-bucaqsız çöldə məskunlaşdıq. Həmin yay palçıqdan özümüzə bir koma tikdik. Anam elə sevinirdi ki, öz evimiz olduğuna görə. Axı Şuşadakı o cür şəraitdən sonra burda yaşamaq ağır idi ona. Yerli camaatın əvvəl-əvvəl bizə yazıq kimi baxmaları, sonralar özümüzə düzən qurmaq üçün çabamızı görəndə bizi bar-bar kimi görmələri psixologiyamızı dəyişirdi. Hərdən düşünürəm ki, o çadırlardan mənəm kimi ağı başında olan uşaq necə çıxdı? Vağzalda su satdığım vaxtlar siqaret çəkməyə başlamışdım. Yerdən siqaret kötöklərini yığıb tindəcə bir-iki qullab vurub atırdıq... Səncə, bunlar uşaqılıqdan əsər ola bilərlər? Əslində soruşsan ki, uşaqılıq necə olmalıdır onu da bilmirəm.

– Ayxan, sən elə bilirsən ki, günü-güzəranı xoş dediyin o varlı balaları uşaqılıq yaşaya bilir? Gör sənın xatırlayacağın nə qədər xatirə var. O xatirələr acı da olsa, bu gün danışırısan. Bu günündən keçmişə baxıb şükür edirsən. Tanrı o qədər əziyyətdən sonra sənə xoş gün verib, xoş günə səsləyir. Atan sağalıb, dördüncü kursda oxumağına baxmayaraq işləyirsən, qəşəng də pul qazanırısan. Ayağının altında maşının. Eviniz-əşiyiniz. Maşallah anan da in-

di sənin sayəndə istirahət edir. Gəlini də alıb yanına qoy-
san, hər şey tam olar.

– Əslində, orası elədir. Allahımın sevdiyi bəndəyəm,
deyəsən. Səni də qabağıma çıxartmaqla məni mükafat-
landırıb onsuz da. Elə anam da səni görmək istəyir.

– Niyə də Allahın sevdiyi bəndə olmayasan. Sadə,
saf, mədəni, yaxşılıqı sevən, ibadətindən qalmayan, dua-
larını əskik etməyən birini Tanrı niyə sevməsin ki. Məni
də namaza, oruca öyrətdiyin üçün yerin behişt olar. İna-
nırsan, Ayxan, namaz qılandan sonra, elə bil, özümü xoş-
bəxt hiss edirəm. İnsan yuyunandan sonra necə rahatla-
nırsa, mən də namaz qılandan sonra eləcə ruhum rahatla-
nır. Sənin tərifi verim? Eyy, mənə bax, hara getdin ye-
nə? Elə bilirsən ki, bizim uşaqlığımız xan balası kimi ke-
çib? Sənə uşaqlığımdan danışsam, ağlayarsan. Bir il baş
barmağım ayaqqabımdan çıxmış vəziyyətdə getmişəm
məktəbə. Amma xatırlayanda o qədər gülürük.

– Nə bilim eee. Nəsə mənim tərifi verə bilməyirsən?
Maraqlıdır:

– Sənə baxanda, sadə, mehriban, hər şeyə rahat, bəsit
yanaşan bir görkəmin var elə bil. Yola verən hardasa, gü-
zəştə gedən, yəni orta xasiyyətli biri. Lakin, əslində cox
dərinsən, səni yaxından tanıyanda, ünsiyyət quranda hər
şeydə bir xarakter göstərdiyini, düşüncəni, güclü müşahi-
dəni, mənalardakı ikinci, üçüncü, dördüncü qatlara kimi
gedib çıxdığını görmək olur. Yəni görünüşün kimi sadə
və bəsit deyilsən.

– Sən də məni az təriflə də. İmkan ver, uşaqlığıma xa-
tırlayım. Yaxşı dinləyən və məni başa düşən tapmışam.
İmkan verməzsən ki...

– Yaxşı, danış. Qulaq asıram. Mən də danışacağam. Əminin arvadından heç danışmırsan, o necə oldu? İndi necədir?

– Rəhmətə gedib keçən il.

Allah rəhmət eləsin! Nəsə xəstəliyi var idi?

– Yox. Amma əri və iki oğlu müharibədə şəhid olmuşdu. Ondan sonra arvadın heç üzü gülmədi. Hərdən oturub öz-özünə elə ağlayırdı. Onda mən uşaq idim. Qaçıb anama deyirdim ki, bibinin əlinə tikan batıb, ağlayır. Hərdən də deyirdi ki, gözümə milçək girib. Böyüyəndə onu başa düşdüm. Ağlım kəsəndə bir dəfə mənimlə dərdləşdi. Onun gözlərindəki kədər günəşin qürub etdiyi tələtömlü görüntünü xatırladırdı. Əzab-əziyyət elə bil, ona doğma idi. Bir dəfə ona kömək edib danarı tövləyə salandan sonra arvad daşın üstünə oturub məni də yanında əyləşdirdi. Başımı sığalladı. Dedi: – Kişi balam! Bax mən sənin kimi kişi istəyirəm. Hərdən kişilərimin yoxluğundan şikayət edəndə camaat deyir ki, bu arvadın ürəyi kişi istəyir. Day demirlər ki, torpaq da kişi istəyir, bağ da kişi istəyir, balta da kişi istəyir, odun da kişi istəyir, bazarlıq da, inəyi dartmaq da kişi istəyir... O danışdıqca üzünə baxırdım, qulaq asırdım və onun gözlərində, həqiqətən də, əzabın ən son həddini görürdüm. Arvad, doğrudan da, yorulmuşdu. Turanə, bunlarla böyüyən birinin uşaqlığı ola bilərdi, sənəcə? Ağlım kəsəndən üzlərdə sevgi görməmişəm. Anam qardaşları üçün, nənəm oğulları üçün, bimbim əri və oğulları üçün, nə bilim, qonşumuz Fatma bacı atası üçün ağlayıb. Atam da kədərini içinə basaraq yatağında özü ilə qucaqlaşmış, qardaş dərdiylə yaşayırdı. Hərdən məni danlayırsan ki, elə bil cavan oğlan deyilsən. Vallah, ola bilmirəm. Elə bilirəm ki, əyləncəyə qapılısam,

bu dəqiqə su bəndi dağdacaq və ya quzular analarını əməcək, danalar bostanı pozacaq. Bacarmıram, Turanə, bacarmıram. Hərdən sənin şıltaqlıqların məni yüngülləşdirir. Sanki ruhumu oxşamaq üçün qarşıma çıxmısan. Şükür Allaha, indi hər şey qaydasındadır. Həftədə bir dəfə belə sənə vaxt ayıranda, elə bilirəm, avaralanıram...

Ayxan bunları əsgər gedəcəyi gündən bir gün əvvəl sevgilisinə – Turanəyə danışmışdı. Uşaqlığını yaşaya bilməyən Ayxan, o zaman bilmirdi ki, o uşaqlığını yaşaya bilmədiyi kimi, gəncliyini də, ahıllığını da yaşa bilməyəcəkdi. Amma yaşamağın təkə nəfəs almaqdan, görməkdən, toxunmaqdan, hiss etməkdən ibarət olmadığını düşünsək, Ayxan əbədi yaşadı. Göstərdiyi mərdlik onu ruhlarda, uca dağlarda, yaddaşlarda yaşatdı. Nəfəs almağa belə, amalı yaşadı. Toxuna bilməsə belə, xalqını torpağına qovuşduraraq bu birlikdə, bu vəhdətdə yaşadı. Yaşatmaq üçün ölüb, həm yaşatdı, həm də yaşadı...

Dədə Əfəndinin dördüncü söhbəti

Ərəblər Quranda yazılanları Tanrının onlara bəxşişi kimi qələmə verməyə başladılar. Ərəbləri idarə edənlər qanı təmiz ali insanlara bu din vasitəsi ilə ağılıq etməyə çalışdılar. Bunu türklər duydu, amma bir az gec. Gördülər ki, bu ərəblər atalarının fikirlərini yaşada bilməyəcək, onu məhv edəcəklər, onda bu dinə yenidən sahib çıxdılar. Türklər saxladılar “Quran”ın əslini, özlərininki etdilər. Artıq onda da gec idi. Çünki ərəb xəlifələri şəxsi maraqları naminə bu saf sözlərə əməl etmədilər, ondan istifadə edib dövlət qurdular, xalqların dəyərlərinə hörmət etmə-

dən onları istismar etdilər. Türklər olmasaydı, bu gün bu din dedikləri yaşam tərzini belə böyük bir coğrafi xəritəyə sahib ola bilməzdilər. Yoxsa, 13-cü əsrdə İslam süqut edərdi, oğul, məhv olardı. Türklər ona görə bunu yaşada bildilər ki, onların yaşam tərzini elə İslamdan öncə də burada yazılanların hamısına cavab verirdi. Ərəblər və farslar İslama iyirənlik, əxlaqsızlıq, özbaşınalıq gətirdilər, əyyaşlıq gətirdilər. İslam bir yaşam tərzidir, oğul, yaşam tərzidir. Əgər o yaşam tərzini vicdana söykənsə, ona heç bir din, heç bir cəhənnəm, heç bir cənnət lazım deyil. Bu, artıq özü bir mənəvi yüksəlişdir.

Quranda çoxarvadlılığı yaratdılar. Şəhvətin qurbanı oldular. Adını da "Tanrı belə əmr edib" qoydular. Tanrının bu işlərlə heç bir əlaqəsi yoxdur, oğul, yoxdur. Ərəblərin cahiliyyə dövründə bir kişi bir neçə qadına sahib olurdu. Axı türk ənənəsindən fərqli olaraq qadının ərəblərdə heç bir dəyəri yox idi. Onun üçün bu cür şəhvəni istəklərini "Quran"ın adından insanlara sırıdılar. Gör Tanrının kitabında nə deyilir: Birini al, gördün o, sənə qane edə bilmirsən və sən ona ədalətsizlik edib öz tələbatını ödəmək üçün zorla yanaşırsan, ikincini al, gördün o da təmin eləyə bilmir, üçüncüsünü al. Gördün, o da təmin eləyə bilmir, dördüncüsünü al. Gördün o da təmin eləyə bilmir, daha evlənmə, elə qulluqçularınla keçin. *(Əgər yetim qızlarla (evlənəcəyiniz təqdirdə) ədalətlə rəftar edə bilməyəcəyinizdən qorxarsınızsa, o zaman sizə halal olan (bəyəndiyiniz) başqa qadınlardan iki, üç və dörd nəfərlə nikah bağlayın! Əgər (onlarla da) ədalətlə dolanmağa əmin deyilsinizsə, o halda tək-cə bir nəfər (azad) qadın və ya sahib olduğunuz kənizlə evlənin (yaxud, o halda tək-cə bir nəfər azad qadınla evlənin və ya əlinizin altında olan kənizlərlə kifayətlənin). Bu, ədalətli olmağa*

(ədalətdən kənara çıxmamayağa) daha yaxındır. Ən-Nisa 3. Z.B., Y.M.)

(Yetim qızlara qarşı ədalətli olmayacağımızdan qorxursunuzsa, onda xoşunuza gələn (halal) qadınlardan ikisi, üçü və dördü ilə evlənin. Əgər (o qadınlarla) ədalətlə dolanmayacağınızdan qorxursunuzsa, onda (onlardan) biri ilə və yaxud sahib olduğunuz cariyələrlə (kifayətlənin). Bu, haqsızlıq etməməyə daha yaxındır. Ən-Nisa 3. Ə.M.)

Oğul, Tanrı belə şeylər deməz və söyləməzdi. Bu sadəcə vəşhi ərəbin gördüyü əməlləri qanuniləşdirmək idi. Bu, o dövrdə kimlərəsə sərf etdiyi üçün belə hökm edilmişdi. Tanrının adından müqəddəs kitablarla təqdim edildi. Din insanları bir-birindən fərqləndirən düşüncəyə çevrilib, bala, bunu əsilsizlər bilərəkdən etdi. Qədim türk fəlsəfəsində deyilir ki, Tanrı insanları yaradanda bir yaradıb. Bunu İslamın da adından deyirlər. O İslam ki, Tanrı dinindəki bir çox fikirlərin üzərində formalaşaraq, təhrif olunaraq insanlara yeni din kimi təqdim edildi.

Bunların hamısını yavaş-yavaş biləcəksən, amma birinci işimiz maneələri aşıb qədim Şuşadan o kitabı gətirməkdir. Vərəsənin sirrini daşdığı 3 kitab var. Bunlardan yalnız biri bizim əlimizdə – Şuşadadır. Digər biri Vatikan-da, biri isə Çindədir. Amma digər kitablara gedən yolu bilmək üçün kodların gizləndiyi üçüncü kitabı gətirməliyik. Artıq zamanıdır. O kitablarda tariximizin harda gizlədildiyi, insan və Tanrı əlaqələrinin necəliyini müəyyənləşdirəcəyimiz məsələlər yazılıb. Nizamidən, Nəimidən, Nəsimidən bu tərəfə vərəsəmizin bəzi üzvləri kitab-da yazılanlar haqqında az da olsa, məlumata sahib idilər. Bunlardan biri də Muğanna idi. Ona görə onlar bəşəriyyətin mütləq hakimi gücünə sahib idilər. Amma onları başa

düşən az oldu, tez bir zamanda susduruldular. Vərəsə də şəraitin ziyanımıza işlədiyini bildiyi üçün gizləndi, yəni güclənməyi gözlədi. Həmin o zaman yetişib artıq. Biz planlaşdırılan missiyamızı yerinə yetirməli, təmiz qanı daşıyanları maarifləndirməliyik.

Nəzərində olsun ki, sənin komandada başqa məqsədlə olmağını yoldaşlarının heç biri bilməməlidir. Gizlin olaraq komandanın rəhbəri sənsən, amma dostların səni adi bir hərbi kimi biləcək, oğul.

11

Komandir xəritəni diqqətlə nəzərdən keçirdi. Yaşadıkları acı faciə onları çox sarsıtmışdı. Nə edəcəklərini, elə bil, unutmuşdular. Özünü toparlayıb: Cənuba doğru gedirik, – dedi, – yolu uzatmaq olmaz. Kolatağ istiqamətində yola düşürük.

Arslan marşrutu komandirlə birgə hazırladıqlarından necə gedəcəklərini bilirdi. Bunun üçün də soruşdu: – Axı biz Vəngli istiqamətində getməliydik. Niyə istiqaməti dəyişirik?

– Çünki mən belə məsləhət görürəm, – deyərək, komandir sərt cavab verdi. Heç bir izaha ehtiyac duymadı. Amma xəritəyə baxanda Çıldırın kəndinin cənub hissəsi ilə Kolatağ istiqamətinin daha düzgün olduğunu qətiləşdirmişdi. Onu bu qərarı verməyə Vəngli istiqamətindəki çıpaq sıldırım qayaların təhlükəli olacağı sövq etmişdi. O, internetdən yükləyərək çap etdiyi rəsmlərə bir də baxdı. Arslanın sualı onu düşünməyə vadar etmişdi. Sıx meşələri gördükdə bir daha verdiyi qərarın düzgün olduğunu təsdiq etdi.

Arslan əsəblərin gərildiyi bu məqamda mübahisə etməyi lazım bilmədi. Məhəmmədin məlum hadisədən daha gərgin olduğunu düşünərək onu özü ilə götürdü. “Elçinlə sən isə bizim arxamızca gəlirsiniz”, – deyib yola düzəldi.

Sıx meşələr onlara bir az əziyyət verirdi. Çürümüş torpaq bəzən ayaqları altından qaçıb onları ləngər vurmağa məcbur edir, irəliləməyə mane olurdu. Havanın qaralması isə şəraiti daha da çətinləşdirirdi. Məhəmməd qarşısını kəsən kolları düşməni tapdalayırmış kimi əzib keçirdi. Özündən ixtiyarsız addımlarını sürətləndirir, burnunun deşiklərindən püskürən havanın səsinə belə eşidə bilməyəcək dərəcədə iri addımlarla addımlayırdı. Komandır isə soyuqqanlı olmağı özünə borc bilən adamlar kimi guya sakit idi. O, Məhəmmədin arxasınca getdiyi üçün yolu bir az asan hiss edirdi. Ağzındakı moruq saplağını durmadan dişlərinin arasına keçirməkdən dilini yara etmişdi. Hərdən də dodağını dişləyir, sanki ordakı ağrıdan zövq alırdı. Dişləməkdən dodağının suluğunu çıxarmışdı. O, adətən, əsəbi olanda özünü bu cür sakitləşdirirdi.

Elçin isə Vənglidən keçə bilmədikləri üçün çox bikişmiş idi. Tarixi abidələrin araşdırılması ilə xeyli məşğul olmuşdu. Onun üçün də Alban Xaçın knyazlığının mərkəzi şəhəri olan Vəngli kəndini görə bilməyəcəkdi. Sənətini, peşəsini sevənlər həmişə bu cür olur. Nəinki ailələrini, bəzən sənət üçün vətənlərini belə qurban verə bilirdilər. Çünki sevdikləri və inandıqları yeganə şey sənətdir.

Xaçın çayının sol sahilində uca dağların zirvəsində Qafqaz Albaniyasının ən görkəmli abidələrindən biri olan məşhur Gəncəsər qalasının, Xudavəng monastrının qalıqlarını görə bilməyəcəkdi. Onun sirlərini daşlardan oxuya

bilməyəcəkdi. Bəlkə də, ona təskinlik verən arzusunun – bu torpaqların azad edilməsindən sonra burada aparacağı arxeoloji qazıntıların planlarının qaralamasını edə bilməyəcəkdi. Xristian türklərin qədim yurdu olan Vənglini görə bilmək onun ən böyük arzularından idi.

Ermənilərin Artsak adlandırdığı qədim türk tayfaları olan Ər Saklar ölkəsinin hökmdarı, geniş vilayətin çarı, Böyük Həsənin nəvəsi, Vaxtanqın oğlu, Həsən Calalüddövlə və anası Xorışə xatun tərəfindən 1216-1238-ci illərdə inşa edilmişdir. Vəng qədim türk dilində “abidə”, “möhkəm abidə” mənasını verirdi. Azərbaycanın bir çox bölgələrində bu toponimdən istifadə edilir. Adətən, bu cür qalalar relyef əsasında formalaşan möhkəm quruluşlu qayaların üstündə salınırdı. Naxçıvanda Araz çayının yaxınlığında yerləşən Qızıl Vəng, Şərur – Dərələyəz qəzasında yerləşən Qara Vəng, Qırçaq Vəng, Ordubad ərazisindəki Vəng monastırı və sairə kimi adlar bu adın qədim türklərə aid olduğunu birmənalı sübut edir. Düzdür, yalançı etimologiyaya görə, “vəng”in inilti mənasında olduğunu söyləyənlər də var. Bunu “ənilti” sözünün təhrif olunmuş mənası kimi izah edirdilər. Hətta itin vəngiltisi ifadəsini də buna arqument olaraq gətirənlər az deyildi. Amma bunun yalançı etimologiya olduğunu Elçin birmənalı bilirdi. Bunu hətta Kamal Abdullanın “Unutmağa kimsə yox...” əsərində oxuyanda da qəbul etməmişdi. Axı onun gördüyü ərazilərdə yerləşən Vəng adlı məkanlar, doğrudan da, möhkəm sərt qayalardan ibarət idi.

Elçin qədim tarixi araşdırdıqca ərəblərə nifrəti böyüyürdü. Ona görə, əgər ərəb ordusu qədim OdƏr torpaqlarını işğal etməsə idi, türkləri İslamlaşdırmasa idi, bu gün erməni tarixçilərin dünyaya onların sələfi olduğunu bar-

bar bağırdıqları Alban-Ağvan kilsələri bu torpağın tək sahiblərinin kimlər olduğunu göstərəcəkdə. Hətta bəzi ermənilərin belə qədim türklər olduğu iddia edilir. Çünki bir çox erməni adında və soyadında hələ də türkmənşəli sözlərin yaşadığı danılmaz fakt idi: Ərman, Ərtun, Altunyan, Koçaryan, Dəmirçiyan, Balayan və s. Amma onlar sonradan bu ərazilərə köçürülən “hay”larla qarışaraq türk millətindən qopmuşlar. Bu acı tarixin baş verməsinin ən böyük səbəbkarı dinlər, o cümlədən də İslam dini olmuşdur. Dünyada xristian milləti və müsəlman milləti olaraq qruplaşmalar bəzi xalqların kökündən ayrılmasına səbəb olan amillərdəndir. O cümlədən də, türklərin. Bu gün də gözümüzün qabağında qaqauzlar əriyib gedir, onlara türk deməyə artıq dilimiz gəlmir. Necə ki, bolqarlar, macarlar türklükdən çıxmışdılar. Çünki onları milli varlıq, genetik kod birləşdirsə də, məqsədli yaradılmış din ideologiyası onları bizə yad etmişdi. Bütün bu öyrəndikləri Elçinin beynini daima məşğul edirdi.

Arslan isə bu uca dağların fəvqündə idi. Təskinliyi Dədə Əfəndini xatırlamaqla tapırdı. Ayxan kimi bir əri kor bir güllə ilə itirmələri onu daha çox ağrıdırdı. Əgər Ayxan döyüşərək ölsə idi, bir neçə düşməni məhv etsəydi, heç onun ölümünə üzülməzdi də. Axı Ayxana bu cür ölüm yaraşmırdı. Dəfələrlə idman zalında 4-5 əsgərin güc gələ bilmədiyi bu igid, necə olurdu ki, belə sakitcə gözlərini dünyaya yumurdu. Axı bu ölüm ona yaraşmırdı...

O, damarında cəsür, döyüşkən türk qanı axan bu igidin ölümünü unuda bilmir, dəfələrlə hadisəni gözü önündə müxtəlif cür canlandırır, “belə etsəydik o ölməzdi, elə etsəydik, heç olmasa yaralı qurtara bilərdik” və s. kimi

düşüncələrin içində yenə Dədə Əfəndinin sakit, xırıltılı, ruh oxşayan səsini eşidirdi.

Dədə Əfəndinin beşinci söhbəti

Hind mifologiyasına görə, insanlığın inkişaf etmiş vəziyyətinin ortaya çıxması ani bir soyuqlaşmanın dünyanı cəhənnəmə çevirməsindən təxminən 30 min il sonra baş vermişdi. İndi türk adlandırdığımız Kurus (Məhəmməd peyğəmbər də özünün quruluşu – quruş tayfasından olduğunu deyirdi), ya da Beş Krista, Cənuba doğru qaçmaq məcburiyyətində qaldılar. Bunlar zaman-zaman Orta Asiya və Hindistanın yerli sakinləri ilə birləşdilər. Ən sonda digər bölgələrə də yayıldılar.

Nəticə olaraq, Yer üzündə yaşayan hər kəs öz nəslinin izlərini ya birbaşa, ya da dolayısıyla türklərə qədər apara bilər.

...Türklər, Xan-Tenqrinin simvolu olaraq, dörd qolu bərabər uzunluqda xaç seçdilər və buna "aji" adını verdilər. Qeyd etmək lazımdır ki, türk mədəniyyəti əvvəllər də xaçla tanış idi; azik xaç cəhənnəmin və ya əski yeraltı allahların simvolu idi.

Xaç, yəni iki xəttin kəsişməsi. Tanrının simvolunda heç bir kəsişmə yoxdur; burada başqa bir anlam vardır. Günəşin dairəvililiyi təsvir edilmişdir ki, ondan dörd işıq saçır. Tanrı bu cür təsvir edilirdi.

Günəşin insanları... Daha doğrusu, eyni mərkəzdən gələn ilahi nemətlərin işıqları. Onlar, əbədi olaraq türk ruhani mədəniyyətinə işarədir. Sonsuz Mavi Göyə inanan bir millətdə başqa cür ola bilməzdi də.

Bəzən Tanrının rəmzlərinə hilal da əlavə edərtilər. Bu isə tamamilə başqa bir anlama gəlir, bu dünyanı və o dünyanı xa-

tırlamağa xidmət edirdi. Türklər zamanı Ayın və Günəşin birliyi olaraq qəbul edirdi.

...Tanrının rəmzi xaçdır. Xristianlıqda istifadə edilən xaç Tenqri dinindən törəmişdir. Dünyadakı gəlib keçmiş və indiki bütün dinlərdə xaç hörmətli bir simvol olub və olmaqdadır. Xaç dünyaya finikiyalı xristianlar, ya da katoliklər tərəfindən daşınmışdır. Çünki həqiqətdə Türk olan xristianlar öz güclü dinlərinə türkçə Katyılka və sanskritçə Ketuloka deyirdilər. Hər iki termin də insanlığın dünyəvi dini anlamına gəlirdi.... (Gene de Matlok. "Ey dünya insanları, hamınız türksünüz")

Oğul, bütün bunları bilirsən kim yazır? ABŞ əsilli Gene de Matlok. Özü də "Ey dünya insanları, hamınız türksünüz" kitabında. Fikir verirsən siyasətə? Bir vaxtlar türk millətini dinlərə bölərək pərakəndə salan, onları özündən uzaqlaşdıran soysuzlar, indi gör nəyə əl atırlar? Vatikan-dan gəlir hamısı. Dediklərinin əksəriyyətini bütün türko-loqlar ta qədimlərdən bilir, amma heç vaxt ya dilə gətirməyiblər, ya da gətirə bilməyiblər. Həmişə bu tarixi gizlədiblər. Çünki onlara sərf eləmədi. İndi isə bir vaxtlar türkün fərqi varmadığı inancına sahiblənənlər onu yenidən türkə təqdim edirlər. Oğul, vərəsəməzdən olan Od-Ərlər Saf Ağ elminə yiyələndiklərinə görə onlar üçün ən düzgün inanc yaratmaq və inkişaf etdirmək heç zaman problem olmayıb. Xristianlığı yenidən türklərə təqdim etməkdə məqsəd – bir qisminin yalançı millətçilik ruhundan istifadə edib, təkrar qarşıdurmaya apararaq onları parçalamaqdır. Türkün İslama yenidən sahibləndiyi bir dövrdə ona bu oyunu yenidən oynamaqda məqsəd oynamaqda olan türkçülük rüşeymini məhv etməkdir.

Bu yazılmış tarixi həqiqətlər açılmayan, oxunmayan, araşdırılmayan, bəlkə də, araşdırılan, amma dünyaya

təqdim edilməyən Şumer – OdƏr mədəniyyətindən qaynaqlanır. Şumer sivilizasiyasını öz məqsədləri naminə araşdırmaq üçün güclü xristian dövlətlərinin ideoloqları, liderləri o ərazilərə məqsədyönlü ekspedisiya göndərərək tədqiqatı türk adından türk mədəniyyətindən kənar aparmadı tapşırımlar. Onlar bizim tariximizi bizdən yaxşı bilirlər, oğul. İlk tədqiqat zamanlarında bu istək və tələblər qismən yerinə yetirilmiş olsa da, dərinliklərə endikcə türk mədəniyyətinin, incəsənətinin izləri daha qabarıq üzə çıxdığından çəşqinliqlər hökm sürməyə başlamışdır. Oğul, hansı alimsə öz araşdırmasında bu inkaredilməz faktı təkzib edib gizlədə və ya dəyişdirə bilməyibsə onun karyerası bitmiş olurdu. Hansısa elm adamı özündə cəsarət tapıb daha uzağa gedərək bu ərazilərin ilk sakinləri türklərin olduğunu, mədəniyyətin isə türk sivilizasiyasına aid olduğunu söyləmişsə onun taleyinə müəmmalılıq ölümünə son qoymuşdur.

Hər şeyi səlflərimizin bizə qoyub getdiyi o üç kitabdan öyrənib biləcəyik.

Gör köpəyoğlu sonra nə deyir:

....Türklər və hindular bütün dinləri insanlığa miras buraxdılar, ancaq onlar sadəcə bir yerdə oturub Tanrıya tapınma qaydaları icad etmədilər.

Stalinin əli ilə bunları bilən və dünyaya yaymaq istəyən bütün düşünən başlar kəsildi, oğul. Bax görürsənmi, tarixin izinə düşmək və onu öyrənmək nə qədər çətin prosesdir. O əsilsizlər, Tanrı evindən qovulmuşlar, lənətlənmişlər min illərin layihəsini yazıb onlarla işləyirlər. Osmanlı hakimiyyətə gələndə artıq dünya bundan qorxuya düşdü. Bildin nə etdilər? 15-ci əsrdən sonra Osmanlı sarayını analar idarə etdi. Ana xaqanlığın bir növü idi bu. Gen

dəyişikliyi yaratdılar. Saraya və onun siyasətinə hakim kəsilənlər dönmələr oldu. Rus, yəhudi, Ukrayna və digər qarışıq qanlı qadınlar lənətlənmişlərə xidmət etdilər.

Piri Rəisin xəritəsi haqqında eşitməmiş olmazsan? Bu gün də dünya heyrət içindədir ki, orta əsrlərdə bu cür xəritə necə yarana bilib? Antraktidadan, Qrenlandiyadan, bir sözlə Tufandan qabaqkı dünya xəritəsini türklərin necə əldə etdiklərini hələ də dərk edə bilmirlər. Dünya səyahətinin baş vermədiyi bir dövrdə, dünyanın Antraktidadan hələ 18-19 əsrdə xəbər tutduğu bir dövrdə Osmanlı imperiyasının əlində dünya xəritəsi var idi. Bunu uzun illər heç açıb-ağartmadılar.

Muğanna deyəndə “insan SafAğ elmi sayəsində maariflənməli, saflaşmalı, hər cəhətdən ucalıb OdƏr bəşəriyyətinə – əbədi həyat planetinə gizlin gəlib gedən İşıq gəmilərinin düşdükləri guşələrə buraxılması halda olmalıdır. Əks halda fəlakət baş verəcək”, – çoxu inanmadı. Hamısı Vatikanın və çinlilərin əli ilə gizlədilər tarixlərdir, oğul.

12

Komandir Xankəndi yolunu bir dəfə keçmələri üçün Hayad kəndini keçib Xaçın çayından birbaşa Kolatağ kəndi yaxınlığındakı Ənkişan dağına getmələrini düşünürdü. Amma meşə yolu ilə getmək üçün Xankəndi yolunu iki dəfə kəsib keçmələrinə məcbur idilər. Meşənin içindən keçən bu yolda erməniyə rast gələ bilərdilər. Bu qaçılmaz idi. Yola yaxınlaşanda komandir gecəgörmə cihazını çıxarıb ətrafı müşahidə etdi. Əyri-üyrü yolları tam görmək olmurdu. Sıx meşə yola xüsusi bir gözəllik versə də, komandir dodaqaltı “lənətə gəlmiş!” deyə mızıldandı.

Sonra Arslan və Elçinə ehtiyatlı şəkildə yolu keçmələrini tapşırırdı. Yolum təqribən 10-15 metrliyindəki yamacda ağacların arxasında gizlənmişdilər. Komandirlə Məhəmməd ətrafı qorumalı, Arslangil yolu keçib sonra da komandirlə Məhəmmədi müşayiət etməli idilər. Hava qarlılıq olduğundan hələlik təhlükə az idi. İki snayperdən biri komandirdə, o biri isə Arslanda idi. Elçin “AKMS”-i sinəsinin üstünə qoyaraq sanki hazır olduğunu bildirdi.

Xankəndi yolunun asfalt örtüyü yeni idi. Hətta yolun üstündəki xətlər belə aydın və səliqəli idi. Görünür, Qarabağın işğalından sonra bu yolu ermənilər təmir etmişdilər. Bu magistral yolla Dərələyəz yaxınlığındakı dairədən sola getdikdə Xocalıya, düz getdikdə isə Xankəndinə gəldirdi. Yolu qaçaraq keçən Elçin bura arxasınca böyük bir ordu gələn tankın üstündə oturub üçrəngli, ay-ulduzlu bayrağı səmaya qaldıraraq qələbə nidaları ilə keçmələrini gözlərinin önündə canlandırdı.

Məhəmməd yolu tam diqqəti ilə nəzarətdə saxlamışdı. Elçingil düz yolun ortasına çatanda meşənin içindəki kəsmə yoldan güclü bir işıq onların üzərinə düşdü. İşıq o qədər güclü idi ki, nə Arslan, nə də Elçin qaçıb aradan çıxmağa macal tapmadılar. Bu dəm hərbi maşın da saxlandı. Maşın duran kimi maşının arxasından 10-a yaxın əli silahlı əsgər yerə düşərək silahlarını onlara tuşladılar. Artıq hər şey bitmişdi. Edəcək heç nə yox idi. Sadəcə, bir variant var idi: döyüşmək. Məhəmməd vəziyyətin çıxılmaz olduğunu görüb cəld ayağa qalxdı. Komandirin əmrini gözləmədən “uzanın” deyib avtomatın tətियini sıxdı. “Allahı əkbər” deyərək maşına doğru hücumla keçdi. Ayın işığında gözləri yalnız düşməni görən Məhəmməd artıq işi bitirmişdi. Məhəmmədin tələsdiyini görən komandir

də ona qoşulmuş, heç nə demədən hücumla keçmişdilər. Arslanla, Elçin də aldıqları əmrə görə yerə uzanmışdılar. Məhəmməd maşının arxasına girən ermənini dalınca nəre çəkib qaçmaq istəyirdi ki, komandirin barmağını böyründə hiss etdi.

– Nə olub sənə? Niyə belə həyəcanlısan?

Məhəmməd bir az tələş içində: – Niyə həyəcanlı olum ki? Hər şey qaydasındadır. Komandir buna baxmayaraq əlini onun alnına apardı. Soyuq bir tər vardı gərginlikdən dartılmış alnında. Komandir qolunun dalı ilə onun alnını silib: – Uşaqlar mövqə tutublar, – getdik.

Məhəmməd xəyalında canlandırıdığı səhnənin təsirindən hələ də çıxmamışdı. Amma buna baxmayaraq yolu təhlükəsiz keçdilər.

Beləcə, kəşfiyyatçılıq məharətləri ilə heç bir maneə olmadan yola davam etdilər.

Saat təxminən dörd olardı. Səhərin sərin mehi onları azacıq üşüdüdü. Təbiət yatmışdı. Sadəcə, arabir cəh-cəh vuran quşların səsi gəlirdi. Növbəti hədəf Xaçın çayını keçmək idi. Bu dəfə isə komandir tək-tək getməli olduqlarını söylədi. Lakin Məhəmməd buna razı olmadı. O, fikrini onunla əsaslandırdı ki, hər hansı bir təhlükə olarsa, mütləq döyüşməlidirlər. Buna görə də tək getməyin təhlükəli olduğunu bildirdi.

– Hamımız bir yerdə ələ keçsək, nə olacaq, Məhəmməd? – deyərək, komandir sanki balaca uşağa müraciət edərcəsinə xitab etdi.

– Ya tək gedən şəxs tərksilah edilərsə, onda necə? Mən bundan sonra kiminsə itirilməsinə dözə bilmərəm. Gəlin birlikdə keçək, qabağımıza çıxan hər bir dığanı da gəbərdək. Onsuz da səbrim tarıma çəkilib.

– Hüseynov, axı bizim missiyamız var. Axı biz fəth edilməz qalamıza – Şuşamıza çatmalıyıq. Bir neçə anlığına olsa da, onun gözünü yollardan yığışdırmalıyıq deyərək komandir astaca dilləndi.

Məhəmməd bu dəfə susdu. Gözləri yol çəkdi. Əlini büküb sinəsindəki üçrəngli bayrağın üstünə qoydu. – Bilirsən, nədən qorxuram, – deyə üzünü komandirə çevirdi. Qartal baxışlar birdən-birə anasını itirmiş maralın məsum, yazıq baxışlarına çevrildi. Qara gözləri yaş tutmuşdu, amma ağlamaq istəmirdi. Qəhər dolu səsle: – “Mən qan içində torpaqlarımızın azad olunmasını görərək bu bayrağa bürünmək istəyirəm. Qoy mənim qanım bu bayrağı tamam al rəngə bələsin. Ən böyük arzum budur. Bir də, qisas almadan ölmək bir daha öldürər məni. Gəl sən mənə icazə ver, sizdən ayrılıp, ermənilərin Xocalıda yeni inşa etdikləri o aeroportu yerlə-yeksan edim, komandir. Heç olmasa arzum gözümdə qalmasın.

Komandir Məhəmmədin Ayxandan sonra çox kövrək və əsəbi olduğunu hiss edirdi. Təcrübəsi az olan bu gəncin, ölümün gözünə dik baxa biləcək bu igidin səmimi olduğuna da adı qədər əmin idi. – Səbirli ol! Hər şeyin bir zamanı var. Onun da vaxtı gələcək. Torpaqları azad edəndən sonra səni özüm Bakıdan Xocalıya istirahətə göndərəcəyəm. Sən səbirli və soyuqqanlı ol! O gün mütləq gələcək, mütləq! Görərsən!...

Məhəmməd, sanki dilə tutulan balaca bir uşaq kimi sakitləşdi. Əslində çarəsi yox idi. Bundan istifadə edən komandir: – Birinci Alıyev gedir, – dedi. Gördüyün əkin sahələrini iri addımlarla keçib meşəyə girirsən. Sən bizi görəcəksən ordan. Bir-bir ardınca gələcəyik. Qabağına çı-

xacaq kimsə ilə söhbət etmə. Ola bilər, təsadüfən təsərrüfatla məşğul olan kəndlilərdən kimsə qabağına çıxsın.

Elçin yeridikcə səs salmaması üçün sarıdığı silahı masxalatın altına qoydu. Səsboğucusu hazır vəziyyətdə olan tapançasını bir daha yoxlayıb yola düzəldi. “Sizi o tərəfdə gözləyirəm” cümləsini elə inandırıcı dedi ki, başqa cür olacağı adamın ağına belə gəlmədi. Məhəmməd isə çox narahat idi. Elçinin boynunu qucaqladı. O da öz növbəsində qarşılıq verib digər dostları ilə vidalaşdı.

Hər üçü çayqırağı münbit torpaqda əkilmiş sarı sünbüllərin arası ilə gedən Elçini izləyirdi. Elçin elə gedirdi ki, sanki, ətrafda düşmən yox idi. Heç nədən çəkinmədən, özünə güvənərək addımlayırdı. Arxasındakı çantanın ağırlığı da onu narahat etmirdi. Amma bu cür yaraqlı vəziyyətdə açıqda gəzmək çox təhlükəli idi.

Komandirlə Arslan snayperlə onu izləyirdi. Arslan bir anlıq onu gözündən itirdi. Elə bu an əlləri əsdi. Gözünü snayperin şüşəsindən çəkdi. Onu soyuq tər basmışdı. Lakin komandirin təmkinini pozmadığını gördükdə yəni-dən gözünü şüşəyə yaxınlaşdırdı. Hər şey qaydasında idi. Artıq o, çayı keçmiş, bostanın qırağı ilə irəliləyirdi. Elçin meşəyə girən kimi Arslan yerindən tərپəndi. Havanın işıqlanmasına az qalırdı. Ona görə də əsas yükləri öndə gedənlər aparmalı idi. O da snayperi və qumbaraatanı götürüb həmin yolu keçdi. Komandir Məhəmmədə baxaraq növbənin onun olduğunu işarə etdi.

– Komandir, bəlkə, ...

Komandir “cəld ol”, – dedi. Bu bir əmr idi. Dinməzəcə yola düzəldi və çayı keçdi.

Komandir artıq rahat nəfəs alırdı. Onun özü üçün yaranacaq ölüm belə OdƏrləri yolundan döndərə bilməyə-

cəkdi. Arslan komandir vəzifəsini şəərəflə yerinə yetirə biləcək bir əsgər idi. Əsgərlər də onun bu istedadına, cəsərətinə bələd idilər. Buna görə də, ona tabe olmaqda heç bir çətinlik çəkməyəcəkdilər. O, sağa-sola baxıb hərəkətə başladı. Artıq günəşin şuaları meşənin arxasından göz qamaşdırırdı. Hələ ki, kimsə gözə dəymirdi. Bunun üçün də tələsmək lazım idi. O, qurumaqda olan çayı bir neçə addıma keçdi. Çayın o biri sahilindəki bostanın içi ilə yeri yirdi. Ayağının altında qalan qarpız tağları xırçaxırçla əzilib qırılırdı. Bunu bilsə belə, yoluna davam etməyə məcbur idi. Bu dəm bir səs eşitdi "ey". O dayanmadı. Addımlarını bir az da sürətləndirdi. Arxadan gələn səs ona ünvanlanmışdı. Komandir erməni dilini mükəmməl bildiyindən bir az rahat idi. Elə ona görə də özü arxaya qalmışdı. Təsərrüfatla məşğul olan ermənilərin səhər-səhər iş başına gəlmə ehtimalı çox idi. O, arxaya döndü. Bu, 45-50 yaşlarında olan bir kişi idi. Çayın kənarı ilə gəldiyindən komandir əvvəlcədən onu görməmişdi. Atı düz onun yanına sürən erməni bostanın içi ilə getdiyini irad tutdu. Komandir ona erməni dilində tapşırıq aldığını və bunun üçün də tələsdiyini dedi.

Aralarında kiçik bir mübahisə də düşdü. Komandir ondan üzr istəsə də, kəndli əl çəkmirdi: – Mən sizin hərbi hissəyə gələcəyəm və səndən şikayət edəcəyəm, – deyirdi. Kəndlinin gözü komandirin ayağı altındakı qarpız tağına sataşdı. Onu götürüb elə qışqırdı ki, komandir az qaldı, bu dəqiqə onun boynunu sındırırsın. Ürəyindən onu itin balası kimi döymək, sonra da xirtdəyindən tutub boğmaq keçirdi, amma səbir elədi. Birtəhər erməninini sakitləşdirəndən sonra bostanın kənarına çıxıb yoluna davam edir. Kəndli isə arxadan onu söyməkdə davam edirdi. Koman-

dir sevindi ki, kəndli ondan şübhələnmədi. Beləcə Xaçın çayı da arxada qaldı.

Məhəmməd komandiri görən kimi, ermənini öldürmədiyi üçün ona tərs-tərs baxdı. Komandir bunu duysa da, vaxt itirməmək üçün onun bu reaksiyasına əhəmiyyət vermədi.

Artıq səhər açılmışdı. Bu hündür dağların bəzi yerləri çılpaq qayalar olsa da, OdƏrlər yolun uzanmasına baxmayaraq, ağacların arası ilə yeriirdilər. Neçə gün idi ki, yalnız meyvə yediklərindən gücləri zəifləmişdi. Daha kolorili yeməyə ehtiyacları vardı. Buna görə də artıq gözləri ov axtarırdı. Silah işlətməməyə üstünlük verən ərlər dağ keçisimi, dovşanımı, kəklikmi – bir sözlə, nəsə axtarırdılar. Amma bunu kimsə dilə gətirmirdi. Götürdükləri azuqələri artıq qurtarmışdı. İndi onlar yalnız təbiətə güvənirdilər. Beləcə, onlar ağır düşüncələrin içində Ənikşan dağının lap zirvəsinə çatdılar. Gündüz burada gözləmək məcburiyyətində idilər. Elçin uzaqdan meşənin ortasında dikəlmiş qaya parçasını gördükdə: – Uşaqlar, bura qədim Qaçax qalası olub, – dedi. Və özündən asılı olmayaraq, addımlarını bir az da sürətləndirdi. Sanki ona bir güc gəlmişdi. Ora çıxmaq, dəniz səviyyəsindən 3000 metr hündürlükdə olan bu qayanın üstündən təbiəti seyr etmək eşqi onu çılğınlaşdırırdı. Hətta bu an fotoapartını unutduğu üçün özünü məzəmmət də etdi.

Onlar qalanın düz altında özlərinə sığınacaq düzəldilər. Günəşin şüaları altında gözlərinin acısını almağın vaxtı idi. Seçdikləri mövqe elə idi ki, rahatca hər tərəfi müşahidə edə, axşama qədər yaxşıca dincələ bilərdilər. Belə də etdilər. Arslan komandirə postda ilk olaraq özünün duracağını dedi. Bu, komandirin də ürəyincə olmuş-

du, çünki həm yorulmuş, həm də indiyə qədər rastlaşmadığı bir sancı onu çox narahat edirdi. Üç-dörd saat olar ki, başlayan bu ağrı artıq şiddətlənirdi.

Üç igid yenə çiyin-çiyinə söykənib kollardan düzəldilmiş sığınacağın içində dincəlməyə başladılar. Arslan isə bu yüksəklikdən Xankəndini, qədim Xındırstan kəndini, Dəli Qoşqarı müşahidə edirdi.

13

– Morfi verin, morfi!... İkiqat bükülmüş dağ boyda komandir sanki başı əzilmiş ilan kimi qıvrılırdı. O, artıq dözə bilmirdi. Səhər saatlarından başlayan ağrı getdikcə şiddətlənirdi. Havanın qaralmasına baxmayaraq, hələ də OdƏrlər səhər məskunlaşdıqları yerdə – Qaçax qalasının yanında idilər. Buna səbəb komandirin qəfildən qarın nahiyəsindən başlayan ağrının şiddətlənməsi olmuşdu. Axşama yaxın ağrıların keçəcəyinə ümid etsələr də, sanki hər şey tərsinə olmuşdu. Komandirin hərarəti də artmışdı. O tir-tir əsir, qışqırmaqdan özünü zorla saxlayırdı. Artıq ağrıkəsicilər də təsir etmirdi. Dava-dərmanın xeyri olmadığını görəndə Arslan ona ağrını sakitləşdirmək üçün morfi vurmuşdu. Bir neçə saat sakitcə yatan komandir oyanmış, yenidən ağrılarla mübarizəyə başlamışdı. Arslan artıq komandirin kor bağırsaqdan əziyyət çəkdiyini dəqiqləşdirmişdi. Onun qorxusu bağırsağın partlaması idi. Əgər belə olardısı, bu, ölümə səbəb ola bilərdi. Həkim müdaxiləsinə dərhal ehtiyac duyulurdu. Komandir-dəki hərarətin artması, ürək bulanması, hərdən sayıqlamaları, ağrının kürəyinə kimi vurması Arslanın qorxusunu artırırdı. Komandir Arslanın əlini elə sıxmışdı ki, sanki

var gücü ilə ondan yardım istəyirdi. Amma onun əlindən heç nə gəlmirdi. İnsanın yanında acı çəkən kimsə olursa, onu sevənlər, bəlkə də, ondan artıq acı çəkir. Amma bu acı fərqli olur, əlbəttə. Komandir pıçılıtlı ilə Arslana yalvarırdı: – Arslan, morfini vur!... vur Arslan!... Əgər onu bacarmırsansa, tapançanı beynimə sıx, bu bir əmr... dir... Arslan. Komandir şokda idi. Arslan dözə bilmədi. Komandiri itirə bilməzdi. Az hallarda gözündən yaş çıxan Arslan indi gözyaşlarını saxlaya bilmədi. Belə bir vəziyyətdə ona necə kömək edəcəyini bilmirdi. Amma bir onu bilirdi ki, komandirin yaşamasına böyük ehtiyacı var. O, əlləri əsə-əsə morfini komandirin gərilməmiş damarından vurdu. Bir neçə saniyədən sonra komandirin gərginliyi azaldı, gözləri süzüldü, o, təşəkkür dolu baxışlarla Arslana baxdı. Bilirdi ki, bu vəziyyət morfi ilə düzələn deyil, amma başqa çarələri də yox idi. Arslan əynindən çıxarıb kənara qoyduğu masxalatı büküb komandirin başının altına qoyaraq ayağa durdu.

Təqribən 3-4 saat olardı ki, Elçinlə Məhəmməd postda idilər. Nə yaxına gəlib vəziyyəti öyrənə bilir, nə də yerlərində qərar tuta bilirdilər. Arslan Elçinə doğru gedib işarə ilə Məhəmmədi də çağırırdı.

– Uşaqlar, komandirin vəziyyəti ağırdır, deyəsən, kor bağırsağı partlayıb!...

Elçin bunun nə demək olduğunu anlamışdı. Məhəmməd isə aydınlaşdırmaq üçün dilləndi:

– Bu nə deməkdir? Biz nə edə bilərik? Dalımıza alıb apara bilmərik?

Arslan: – Hara aparaq, Hüseynov, düşmənin yuvasına? – deyə az qala bağırırdı.

Bir anlıq hamısı susdu. Ediləcək bir şey yox idi. Bir dəfə Elçin kəşfiyyatda olanda dostlarından birinin xayasında olan yırtığın ağrısı tutmuşdu. Onlar əsgəri xaraba bir evin təndirində gizlədib, əməliyyatı davam etdirmiş, axşam qayıdanda isə onu götürmüşdülər. Amma indi vəziyyət göründüyündən də gərgin idi. Komandiri bu vəziyyətdə qoyub getmək olmazdı, çünki nə vaxt qayıdacaqları, başlarına nə gələcəyi məlum deyildi. Bu, birbaşa komandiri ölümə atmaq idi. Komandiri götürüb geriye qayıtmaq da mümkün deyildi. Buna görə də Arslana düşündüyünü dedi.

– Elə bilirsən, bizim ora qayıtmağımız asan məsələdir? Biz onu bu vəziyyətdə tərpedə bilmərik. Bir də ki, bizi Azərbaycanda gül-çiçəklə qarşılamağaqlar ki? Axı bizim əməlimiz yuxarıdan verilən tapşırıq deyil. Əgər belə olsa idi, yardım da istəmək olardı. Komandiri xilas etmək üçün lap gedib erməninin əlinə də düşərdim, – deyə Arslan fikrini davam etdirdi.

Bu durumda hamı işin xeyrini düşünsə də, haçalanmış fikirlər, getdikcə artan şübhələr tərəf müqabilini aqressivləşdirə bilərdi. Tərəflərin hamısı özünü haqlı bilir, əlindən gələnlər bir şeyin olmadığını dərk edir, amma bunu qarşı tərəfə izah etmək o qədər də asan olmurdu. Ölüm-dirim mübarizəsində isə bu, daha da mürəkkəb olur.

Məhəmməd Arslanın üzünə qəzəbli baxaraq: – İndi fikrin nədir? Deyirsən gözümüz baxa-baxa ölsün? Yox, mən buna dözmərəm. Sizi bilmirəm, amma mən komandiri götürüb yaxın kəndlərdən birinə gedirəm. İstəyirsinizsə, siz əməliyyatı davam etdirin. Ölsəm də, komandiri tək buraxmayacam.

– Hüseyinov, sən nə danışdığını bilmirsən? Bir az sakitləş. Bu ən ağılsız addımdır. Sən gedəcəksənsə, gərək biz də gedək. Bu isə mümkün deyil. Axı biz qaçmışıq, hətta and da içmişik. Qarşımıza məqsəd qoymuşuq.

Arslan, artıq özlüyündə komandir olmağı qəbul etmişdi. Bütün məsuliyyətin onun üzərində olduğunu bilirdi. Məhəmmədin bu cür yanaşmaları isə onun liderliyindən xəbər verirdi. Axı liderlər hamının görmədiyi yolu görməli, getmədiyi yolu getməli olan şəxslərdir. Onların vəzifəsi çətin vəziyyətlərdən çıxış yolunu tapmaq, komandanı xilas edib, tapşırığı vaxtında və düzgün yerinə yetirməkdən ibarətdir. Bir sözlə, əməliyyatın və şəxsi heyətin taleyi onlardan asılıdır. Bundan sonra Arslan özünə gəlmiş, soyuqqanlılığını qoruyaraq Məhəmmədin fikirlərinə hörmət etməyə başlamışdı. Həm də onu buna Məhəmmədin xarakteri məcbur edirdi. Çox dərin düşünə bilirdi, emosional idi. Operativ qərar verməkdə həmişə çətinlik çəkirdi. Uzaqgörənlik qabiliyyəti zəif olan bu əsgər əsl döyüşçü idi. Əgər ona imkan verilsə idi, o, çox böyük qəhrəmanlıqlar edərdi. Həmişə Mübariz İbrahimovun yerində olmasını arzulayırdı. Hətta Mübarizin yaşadığı döyüş anını görməsəydi belə, hərdən özünü onun yerində hiss edir, necə edəcəyini düşünürdü. Bəzən Milli Qəhrəmana irad tutaraq: “Kaş çox yaxına getməyəydi”, – deyirdi. Amma həmişə unudurdu ki, anında düzgün qərar vermək o qədər də asan iş deyil. Mükəmməl qərarlar verməkdə düşünmək üçün zaman gərəkdir.

– Lap yaxşı, o zaman ermənilərə deyərik ki, sizin tərəfə qaçıb gəlmişik, – deyə özü də inanmadığı fikrini əsəbi şəkildə Arslana dedi.

Həmişəki kimi düşüncələrə dalan Elçin bu dəfə dözə bilmədi: – Hüseyinov, səbirli ol! Yəqin, Bir çıxış yolu var. Amma sənin dediyin diriylən ölümə məhkum olmaq deməkdir. Səncə, biz komandirə cismani həyatı bəxş edərək onu yaşada biləcəyikmi? Heç bunu sən də istəməzsən, özünü ələ al, – deyib əlini onun çiyinə qoydu. İri, bir az da kobudlaşmış, silah daşımaddan qabar olan barmaqları ilə onun çiyini sıxdı. Məhəmməd sakitləşdi, çünki başqa çarələri də yox idi.

Arslan Məhəmmədin sakitləşdiyini görüncə bir az rahatlanmışdı, sanki düşünməyə macal tapmışdı. Uşaqların haqlı olduğunu başa düşürdü, amma onlar kimi Arslan da sadəcə üçrəngli bayrağı Qarabağda dalğalanmağa öz arzusu ilə gəlsə idi, bəlkə də, onlara haqq verərdi. Lakin onun qarşısında qoyulan tapşırıq üçün min illərdir, bəlkə də, neçə belə igid qurban verilmişdi. Axı onlar bir nəfərin yox, bəşəriyyətin xilasını üçün gedirdilər. Hətta bunu Elçinlə Məhəmməd bilməsə idi belə...

Arslan təəssüflənirdi ki, ürəyini onlarla bölüşə bilmir. Amma burda bir insan taleyini qurtara bilməyən birinin, bəşəriyyəti necə xilas edəcəyi fikri onu utandırır. Bayağıdan ürəyindən keçən bir fikri dilinə gətirdi: – Bir yol var... – dedi. O, bir az uzaqlara baxdı. Sanki demək istəmirdi. İkilik onu parçalayırdı. – Siz komandiri qoruyursunuz, mən aşağı düşürəm. Kolatağda bir neçə evin işığı yanır. Yəqin bir həkim taparam. Zorla da olsa gətirərəm bura.

Elçin acı bir gülüşlə: “Öz dediyinə inanırsan sən?” – dedi.

– Başqa çarə var? Axı biz onun ölümünü gözləyə bilmərik. Siz gözdə-qulaqda olun. Heç yerə tərpnəməyin.

Mən bir-iki saata qayıdaram, deyərək silahlarını yoxlayıb, kəmərinə bərkitməyə başladı.

– O zaman mən də səninlə gedim,– deyərək Məhəmməd nəşə demək istəyən Elçinin sözünü kəsdi. – Səni tək buraxa bilmərəm.

– Hüseyinov, sən narahat olma. Siz komandiri və özünü qoruyun, mən hökmən qayıdacağam. Bir də ki, sən dil bilmirsən. Qarşımıza çıxan olsa, nə edəcəksən? Ona görə də burda gözlə. Sən komandirlə məşğul ol. Elçin də postda dursun. Səhərə qalsaq, heç nə edə bilmərik. Gecə ilə hər şeyi həll etməliyik.

– Arslan, gəl inad etmə, mən səni müşayiət edərəm. Nəşə çətinlik olsa, silahla müdaxilə edərəm. Amma sənəin təkçə dığaların arasına girməyin çox təhlükəlidir.

Arslan bunların hamısını bilirdi. Edəcəyi hərəkətin də düzgün olmadığını bilirdi. Axı komandiri əməliyyat etmək lazım idi. O, lap bir həkim tapaydı, onun iynə-dərmanın olmaması, meşədəki şəraitə uyğunluq bunlar imkan vermirdi ki, komandir əməliyyat olunsun. Bütün bunları yaxşı bilən Arslan, başqa heç nə düşünə bilmirdi. Bunu isə özünü daxilən sakitləşdirmək üçün düşünmüşdü. Onun kəndə getməsi 10 ildən çox onun üzərində çalışan bir qurumun arzularını bir nəfəsdə yox etmək demək idi. Bəlkə də, bütün Turan elinin xilas bu kitablara bağlı idi. Arslan hər şeyi bilirdi. Amma kəşfiyyatçılara nə qədər ağır psixoloji təlimlər keçirilib beyinlərdə olan insan sevgisi çıxarılıb yerinə proqramlar yazılsa da, insan Tanrının etdiyini edə bilmirdi. Onu on illik bir əməliyyatı təhlükəyə atacaq addımlar atdırmasına səbəb qəlbindəki insan sevgisi idi.

Bu zaman bir inilti səsi gəldi... Bu, komandirin səsi idi. Arslan uşaqlara yerlərinə keçməyi tapşırıb tez komandirin yanına getdi. Komandir sayıqlayırdı: Ərtu..u..ran, hə, oğlum, hə... yix.. hə bir də.

Arslan komandirin yanında dizi üstə yerə çökdü. Dizin qapağına toxunan daş onu göynətsə də, bu ağrının fərqi varmadı. Əlini komandirin alnına qoydu: hərərəti çox yüksək idi. O, tez termometri komandirin qoltuğunun altına qoydu.

Ay ışıığında komandirin rənginin saraldığı aydın görünürdü. Qalın, ağı qarasını üstələnmiş bığları diqqəti cəlb edirdi. Dodaqları qıpqırmızı qızarmışdı. Ətli göz qapaqlarını isə soyuq tər damcıları örtmüşdü. Komandirin büzüşməsi canında ağrının hələ də olması demək idi. Arslan dözə bilmədi. Onun açıq alnından öpüb, eşidilməsi çətin olan bir pıçılıtlı ilə: – Komandirim, bir az güclü olun, dözün, sizi qurtaracağım, – dedi. Bu zaman artıq komandir gözlərini açmışdı. Durmağa çalışan Arslanın qolundan tutdu. Astaca: – otur aşağı, – dedi. Bu səsdə sanki bir başlanğıc vardı. Bu tapşırıq bir az da son nida kimi səsləndi. Gözləri isə Arslana təşəkkür dolu baxışlarla baxırdı. Hər şeyə görə sağ ol deyirdi. Elə bil, komandir onun nə edəcəyini duymuşdu.

Komandir bir az dirçəlmək istəsə də, bacarmadı. Aza-cıq səngimmiş ağrının güclənəcəyindən qorxdu. Sonra dedi:

– Arslan, əgər mənə bir şey olsa, siz Şuşaya yox, Xan-kəndinə gedin. O, bunu dedikcə göbək nahiyəsində başlayan küt ağrı bütün qarnını doğrayırdı. Su istədi.

– Komandir, axı bilirsiniz, su olmaz sizə.

– Su ver!... Su... Yüksək temperaturdan pörtüb çatlayan dodaqlarını gəmirirdi komandir. Bunu görən Arslan dözə bilmədi. Tez onun başı üstündəki su qabını qurumuş dodaqlarına toxundurdu. Sadəcə, boğazını yaşlayacaq qədər su verdi komandirinə. Bir az özünə gəlmiş komandir sözünə davam etdi: – Bayrağı qondarma Dağlıq Qarabağ Respublikasının prezidentinin binasının ən hündür yerindən sancacaqsınız. Özü də gecə ilə etməlisiniz. Bina ciddi şəkildə qorunur. Əgər bunun çətin olduğunu görsəniz, onunla üzbəüz binalardan birinə sancarsınız. Komandirin ağırları yenə də başlamışdı. O sancıdan qıvrılırdı. Sözlər qırıq-qırıq, parça-parça çıxırdı ağzından. Özünü toparlayıb danışığını davam etdirdi: – Bolqar qız sizi gözləyəcək. Bayrağı asdığınız zaman o gizlin çəkiliş edəcək, sizi Xankəndindən çıxaracaq. Sonrası sizi maraqlandırmasın. Onun arxasınca gedin. Sizin üçün yeni pasport da hazırlanıb. Gürcüstana qaçırılacaqsınız.

Arslan eşitdiklərinə inana bilmirdi. Deməli, onun da bilmədiyini məsələlər vardı. Axı bu, necə ola bilərdi? Özündən başqa digərlərinin, sadəcə, şəxsi istəyi ilə buraya müqəddəs iş üçün gəlməsini düşünən Arslan birdən-birə bir oyunun içində hiss etdi özünü. Sual vermək istəmirdi. Axı bütün bunları Dədə Əfəndinin bilməməsi mümkün deyildi. Ona niyə xəbər verilməmişdi bu haqda? Bu bolqar qızı məsələsi hardan çıxdı? Şuşa niyə birdən-birə Xankəndi ilə əvəz edilmişdi? Əgər belə asanca gəlib getmək olardısı, onlar bu qədər əziyyəti niyə çəkmişdilər? Bu dəqiqə hər şeyi buraxıb Dədə Əfəndidən bu sualların cavabını tələb etmək arzusu keçdi ürəyindən. Amma Dədə Əfəndinin “Sən hər şeyə hazır olmalısən, hətta dostlarının xain çıxma ehtimalına da. Adətlərimizi əldə əsas tutaraq

istənilən vəziyyətdən çıxacağına inanırıq. İki yol ayrıcında qalanda, düzgün hesab etdiyinə getməlisən. Zərurət yaranarsa, ən əzizini qurban verməyi belə bacarmalısan, oğul” – fikirləri yadına düşdü. Arslan boğulduğunu hiss etdi, sanki havası çatmırdı. Komandirə şübhə ilə baxmağa başlamışdı özü də bilmədən. Görəsən, onun niyyətini bilirdimi komandir? Onun bura nə üçün gəldiyini ona demişdilərmi? Bunu komandirdən eşitmək istəyirdi. Amma özünü toparladı. Buna bir az da komandirin qarnını tutaraq qıvrılması səbəb olmuşdu.

Arslan əməliyyat üçün ən önəmli hesab etdiyi sualı verdi: – Niyə Şuşaya yox, Xankəndinə? Bu qərara indi gəldin, komandir?! Axı bütün hazırlığımız Şuşa üçün idi.

– Bilirəm, Sultanbəyli, bilirəm, Şuşa bizim millətimiz üçün çox önəmli və dəyərləli şəhərdir. Onu hamımız çox sevirik. Amma bu gün ermənilərin əsas məskunlaşdığı şəhər Xankəndidir. Həm də inzibati bina orda yerləşir. Görürsən, biz azərbaycanlılar belə, az qalırıq Xankəndinin erməni şəhəri olması ilə barışaq. Şuşa şüurumuzda, sadəcə, işğal olunmuş bir şəhərdir. Amma Xankəndi heç yadırmıza da düşmür. Ümumilikdə, sanki ondan vaz keçmişik. Bunu qaytarmaq lazımdır. Unutma ki, bu əməliyyatın adı “Z”-dir. Axı bundan sonra yeni başlanğıc olmalıdır. Yenidən yeni nəfəslə “A”-dan başlamalıyıq.

Komandirin başını dizləri üstünə alan Arslan sanki onun xəstəliyini unutmuşdu.

– Bunu sən əvvəlcədən müəyyənləşdirmişdin? Bu sualı verməklə Arslan komandirin onu tanıyıb-tanımadığını bilmək istəyirdi. Doğrudan da, əvvəlcədən plan belə idisə, onda niyə Şuşa adı ilə yola çıxmışdılar? Bəlkə, ko-

mandir Şuşada Arslanı azad edərək ona tapşırılmanı etməyi əmr edəcəkdidi?

– Bəli.

– Axı onda niyə əvvəlcədən bunu demirdin?

– Sultanbəyli, bu əməliyyata birbaşa nəzarət edilir.

Buna Azərbaycanın taleyüklü məsələsi kimi baxılır. Bu əməliyyatın baş tutması ideoloji müharibənin psixologiyalarda qələbəsi deməkdir. Azərbaycanın müharibə edib torpaqları azad etməsi üçün yaradılan şəraitdir. Yadına sal, Mübarizin həyata keçirdiyi əməliyyatı... yadıncadır-mı, o zaman bizə hansı tapşırıqlar verilmişdi? Axı müharibə o zaman başlamalı idi. Həm xalq hazır idi, həm də ordu. Hər kəs elə bilir ki, bunlar təsadüfdür. Hamısı planlaşdırılmış məsələdir. Sən elə bilirsən ki, keçən aya qədər öldürülən əsgər sayının günü-gündən artması təsadüfi idi? Bunların hamısı Azərbaycana təzyiq vasitəsi idi. Hakimiyyəti qorxutmaq istəyən xarici qüvvələr idi. Ordumuzda da xeyli xain var. Bu seçkilərdən sonra hamısının təmizlənməsi gözlənilir. Amma bu dəyişikliyi kütləvi şəkildə aparmaq olmaz. O zaman böyük güclər masada Qarabağı bizə verməyə hələ tam razı deyildilər. Amma indi uzun illərin siyasəti öz nəticəsini vermək ərəfəsindədir. Bizim bu əməliyyat xalqdakı ruh yüksəkliyini artırmalı, müharibə edərsək, qələbə çalacağımız inancını aşılmalıdır ki, Ali Baş Komandan müharibəyə inamla girə bilsin. Son vaxtlar daxildəki satqın qüvvələr də güclənib. Çünki qida mənbələri – onları xaricdən bəsləyənlər belə istəyirlər.

– Artıq sual vermə! Deyilənlərə əməl et! Boqomilla jurnalist qismində olacaq. Həmin gecə separatçı Dağlıq Qarabağ Respublikasının prezident aparatının binasının

ətrafında olacaq. Al bu telefonu, üstündə olan nömrəyə zəng edəcəksən. – Bunları dedikdə komandirin gözlərindən yaş axdı. O, bir az susdu. Qəhər onu boğurdu... – Arslan,.. işdir... siz sağ-salamat qayıtsanız, Ərturan sənə əmanət. Banuya da onu çox sevdiyimi söylərsən.

Komandir vəsiyyəət edirdi. Hələ də düşüncələri qarışıq olan Arslan bunun heç fərqinə də varmırdı. Onu düşündürən mütəşəkkil şəkildə hazırlanmış bu əməliyyat idi. Komandirin inildəyərək: – Hüseyinova, İsmayılova da bura çağır!... – deməsi, onu qaranlıqlarda yolunu itirdiyi dərin fikirlərdən ayırdı. Arslan oradan uzaqlaşanda komandir Ərturan üçün “Bil oğlum” mahnısını zümzümə etməyə başladı: – Çabuk böyü, Çabuk yetiş tez oğlummmmm, Düşmən gəzən Qarabağda gəz oğlummm, Dostun kim, düşmənin kim, sez, oğlummm.... Vətəninə göz dikəni əz, oğlummmmm... Tarixini şərəfinlə, şərəyəəfinlə yaz, oğlum!..

Arslan iri addımlarla ağacların arası ilə qayanın arxa tərəfinə keçdi. Məhəmmədin yanına çatanda hər şeyi dərk etdi. Amma gec idi... Onun komandirin nə demək istədiyini anlamağa eşitdiyi səs yardımçı olmuşdu. Bu, güllə səsi idi. Amma səsboğucudan açılmışdı bu güllə. Arslan Məhəmmədə yaxınlaşdığı anda birdən geriye dönüb qaçması Məhəmmədə təşvişə salmışdı. Arslanın geriye heç bir ehtiyat gözləmədən: – “Komandiiiiir!”, – deyib qaçmasını Elçin də görmüşdü.

Arslan komandirin yanına çatdığı anda onlar da özünü yetirmişdi.

...Gecənin qaranlığına sanki bir şər qarışmışdı. Komandir gözlərini əbədi yummuşdu... Bir əli ilə Azərbaycan

canın bayrağını tutmuşdu. Bir əlində isə gicgahına tuşlanmış tapança vardı...

Komandirin Arslanı Elçinlə Məhəmmədi çağırmağa göndərməkdə məqsədi bu acılara son vermək idi. Əslində, komandir ağrı-acıdan heç bir zaman qorxmamışdı. Ömrünün çoxunu acılarla yaşayan komandir, əməliyyatın davam etməsi üçün intihar etmişdi...

Böyük bir iradəyə sahib olan komandirin bu cür hərəkət edəcəyini Arslan heç ağına belə gətirməzdi. Axı bu hərəkət onun düşüncələrinin, təfəkkürünün, dünyagörüşünün ziddinə idi. Komandirin inandığı "Quran" özünə zərər vurmağı, intiharı qəbul etmirdi. Dəfələrlə bunu Arslan ondan eşitmişdi. Axı həmişə intiharın günah olduğundan danışırdı komandir. Tanrının qoyduğu qaydalara zidd hərəkət etmək ruhu güclü olan bir adama yaraşmırdı axı. Komandir bunu necə edə bilərdi?.. Hamını bu sual düşündürsə də, birdən Məhəmməd Arslanın yaxasından tutub onu ağaca çırpdı: – Hamısını sən etdin. Ona nə dedin ki, özünü öldürdü!? Komandir belə asanlıqla həyatla vidalaşmazdı. Bu sözləri deməsiylə Arslana güclü bir kəllə vurması bir oldu. Arslan səndələyərək yığıldı. Onun sinəsinə çökən Məhəmməd yumruqlarını endirməkdə davam edirdi: – Hamısını sən etdin, sənin günahındır!.. – deyə bağırdı. Bu səs gecənin qaranlığında sakitliyi tələtümə gətirmişdi. Arslan ürəyini əvvəlcə Məhəmmədə boşaltmaq üçün şərait yaratsa da, artıq dözə bilmirdi. Başının üstündə körpü vəziyyəti alaraq Məhəmmədi arxaya tulladı. Elə bu zaman qartal kimi Məhəmmədin üstünə şığıyıb bütün acığını ondan çıxdı. Komandirin də, Ayxanın da hirsini Məhəmmədin üstünə tökdü. Vurduğu yumruqlar Məhəmmədin ağız-burnunu qana bələmişdi.

– Bəsdir, Hüseyinov, bəsdir!.. Elə bilirsən bunların hamısını mən dərk etmirəm, mənə təsir etmir!? Sən bilirsən, mən nələr çəkirəm? Sən bilirsən, mən niyə burdayam? Hər cümləyə bir yumruq düşürdü. Sanki Məhəmməd ölmək istədiyi üçün heç əl-qol atmırdı. O, qanlı gözlərini ona bərəltmişdi. – Mən sənə kimi keyfimdən gəlməmişəm bura, Məhəmməd!

Az qalmışdı ki, hər şeyi açıb desin. Özünü saxlaya bilmirdi. Adətən, deyirlər, soyuqqanlı adamlar hər şeyi içində çəkir. Arslan da elə idi: çıxırmaqla, bağırmaqla, dalaşmaqla, ağlamaqla ürəyini boşalda bilmirdi. Komandirlə olan son söhbəti onu dəli etmişdi. Artıq inandığı qurumdan da şübhələnirdi. Onun da aliliyinə şübhə ilə yanaşırdı. Bu əməliyyata təşkilatın başqa bir qolunun da gizlin qoşulması onu narahat edirdi. Axı bütün bu oyunlar nəyə lazım idi? Məgər bu beş Odərə tapşırıq açıq-aydın deyilsə idi, onlar bu yolu gəlməzdilərmidi? Necə ki, Arslan, Altay gəlmişdi... Əməliyyata başladığı günlərdən onsuz da vicdan əzabı çəkən Arslan bütün bunların acığını Məhəmməddən çıxırdı. Dostlarının yanında özünü həmişə riyakar kimi görürdü. Onların qəlbindəki millət, torpaq sevgisini gördükcə özünü daha çox məzəmmətləyir, hər şeyi onlara danışmaq istəyirdi. Amma həmişə də Dədə Əfəndi gözlərinin qarşısına gəlib xırıltılı səsilə “yox!” deyirdi. Hər vurduğu yumruq, elə bil, onu yüngülləşdirirdi: – Sən bilirsən, mən kiməm? Sən bilirsən, mənə nə məqsədim nədir? Sən bilirsən, komandir son vəsiyyətində mənə nə dedi? Yox, bilmirsən, heç zaman da bilməyəcəksən ... Son yumruq çox ağır oldu... Məşqlərdə bilərəkdən bir-birilərinin burnunu sındıran döyüşçülər Məhəmmə-

din də burnunu qırmışdılar. Amma bu zərbə o zərbələrdən deyildi, onlardan da güclü və tutarlı idi.

Elçin komandirin sinəsinə qoyduğu başını qaldırdı. Arslanın son sözləri onun qulağında cingildəyirdi: – Sən bilirsən, mənim məqsədım nədir? Sən bilirsən, komandir mənə son vəsiyyətimdə nə dedi?

O, güclü qolları ilə Arslanı Məhəmmədin üstündən kənara çəkdi.

– Sizin fikriniz nədir? Siz necə kəşfiyyatçısınız? Siz Gülüstanı çıxanda necə and içmişdiniz? Bu idimi sizin əhdiniz? Budurmu, sizin iradəiniz? Budurmu, komandirə sayğınız? Məgər komandir bizə “heç bir halda əməliyyat təxirə salına bilməz, hətta mən ölsəm belə” deməmişdimi?

Haldan düşmüş OdƏrlər yerə sərilmişdi. Arslan bir az yüngülləşmişdi. Gözlərini səmadakı ulduzlara zilləyib onları sayırdı. Sanki ulduzları bir-birinə calayıb “Z” yazırdı, amma bu “Z”-nin tamamlanmasını istəmirdi, çünki bu sonluq nə qədər başlanğıc olsaydı da, nəyinsə bitməsi də demək idi. Elə bu vaxt az qala onun yazıb tamamladığı “Z”-nin quyruğundakı ulduz sürətlə axmağa, axdıqca daha çox parıldamağa başladı. Arslan bu ulduzu sona qədər izləmədi. Çünki onun sönüb yox olmasını görmək istəmirdi. Bu mənzərənin sonunun necə olacağını görməmək üçün gözlərini ulduzdan çəkib, yerdə ölü kimi uzanmış Məhəmmədin yanına tərəf süründü. Onu bağına basdı... Baş-başa dayandılar, sonra heç nə demədən ayağa qalxıb əlini Məhəmmədə uzatdı.

Elçin komandirin yanında sanki səcdəyə əyilən mömin kimi dayanmışdı. Sonra da onun yumulub, kilidlənmiş ovcunu ehmalca açdı. Ağlı kəsəndən silahın tətiyinə

öyrəşmiş bu barmaqlar indi yalnız ona məxsus olan bir əşyanı sıxırdı. Bu, Banunun ona hədiyyə etdiyi nişan üzüyü idi.

Üzüyü əlinə götürən Elçin onu işığa tutaraq içini oxumağa çalışdı. O, komandirin bu üzüyə nə qədər önəm verdiyini bilirdi. Onu yanında daşımaqla sanki hara gəldirdisə, ailəsinin istisini, hənirini, məhəbbətini, doğmalığını özüylə aparırdı. Ona baxdıqca həmişə Banunun təbəssümünü görürdü. Gözünün qarşısına Banunun xınalı əlləriylə bu gümüş üzüyü onun barmağına taxdığı gün gəlirdi. Həmin gün o, Banuya çox gülmüşdü. Çünki gələcək həyat yoldaşının alnında xına görmüşdü. Özü də bilmədən gülümsəmişdi. Əslində, Banu onun nəyə güldüyünü bilməmişdi. Ona elə gəlmişdi ki, sevincindən yaranan təbəssümdür. Səbəbini çox sonralar öyrənmişdi bu gülüşün. O zaman nənəsi Saraxatunun xınanı onun alnına yaxanda danışdığı bir əhvalatı danışmışdı ona. Nənəsi demişdi ki, bu xınanı üç məqamda alına yaxarlar: biri İsmayıl qurbanı kəsildiyi zaman onun Tanrıya qurban verildiyi şərafinə, ikincisi vətəni qorumaq üçün döyüşə gədən əsgərin alnına yaxılaşaraq onu da vətənə qurban verməyə hazır olduqlarını göstərmək üçün, üçüncüsü isə bəylə gəlinin alnına yaxardılar ki, onlar bir-birilərinə qurban gedəcək qədər sədaqətli, iradəli və mətanətli olsunlar. Altay bunu eşidəndə kövrəlmiş və demişdi: sənə sənə qurban olacaq qədər sevəcəm həmişə.

Məhəmməd də komandir kimi üzüyə baxdıqda simasında bir təbəssüm yarandı. Üzüyün içindəki cümləni as-tadan, qəhər dolu bir səslə – pıçiltı ilə demişdi: “Heç vaxt məni unutma!..”

OdƏrlərin hamısı qeyri-ixtiyari olaraq, “heç vaxt!” ni-dasını nəqarət kimi pıçıldadılar. Bu pıçılıtda bir and, bir vəd vardı... Sanki “komandirə gözün arxada qalmasın, son nəfəsimizədək mübarizə aparacağıq”, – deyirdilər.

Məhəmməd seçilmiş rənglərin vəhdətini, tamlığını özündə əks etdirən bayrağı komandirin sinəsindən götürdü: ondan komandirin, Vətənin, millətin, qələbənin qoxu-sunu almış kimi dərindən nəfəs alıb, havanı acgözlüklə ciyərlərinə çəkdi. Vətənsəvənləri məst etməyi bacaran bu ətir qələbə ətrini ruhuna hopdurmuş komandirdən çökmüşdü bayrağa. Qoxuladıqca buz bulaqlı, yaşıl meşəli, başı qarlı dağların havasından daha xoş gəlirdi Məhəmmədə. Ruhü sanki bu bayraqdan gələn, vətən, millət, qələbə ətrilə qidalanmışdı. Qələbə ətrini yaradanlar, onun ətrini hamıdan öncə duyanlardır. Çünki onlar bu ətrin qoxusunu hiss etməyi, duymağı bacarmasalar, onu hazırlaya və ətrafa yaya bilməzlər. Bu ətrin nədən çəkildiyini, necə hazırlandığını bilməyənlər bu bihuşedici ətri olduğu kimi təqdim edə bilməzlər. Yaşasın qələbə ətrini zəfərdən öncə duyanlar!

Arslanın tapşırığı ilə üzü qibləyə bir qəbir qazdılar. Onu şərəfli bir əsgər kimi bayrağa büküb dəfn etdilər. Məhəmməd gözlərinin yaşı ilə islatdığı torpağa alnını qoyaraq cənazə namazı qılmağa hazırlaşsa da, Arslan onu qucaqlayaraq, qulağına: şəhidin namazı göydə qılınar, yasini də göydə oxunar, – deyə pıçıldadı. Nədənsə Məhəmməd onun etirazını bu dəfə sakit qəbul etdi.

Qəbrin yeri bilinməsin deyə onun üstünü kol-kosla örtüb Arslanın əmrlərinə tabe olaraq yola rəvan oldular.

Altay Xanlar rayonunda göz açmışdı həyata. Ailənin ilk övladı idi, ondan balaca iki qardaşı və bir də bacısı vardı. Babasının dediyinə görə, onların bir tərəfi Cavad xanın soyuna – Qacarlara dayanırdı. Babası imkan düşən kimi Altaya öz atalarının kimliyindən, xanların əsil-nəcəbətindən danışardı. Nənəsi isə həmişəki kimi dözə bilməyib cavab verirdi.

– Ay kişi, sən xan nəslindənsən deyə çox öyünmə. Bir də ki, nə olsun, xan nəslisən? Xanları xan edən bizim kimi rəiyyət adamları olub. Bizsiz kimə xanlıq edəcəkdiniz? Biz də türklərin dədəsi Oğuz xandan gələn, 24 Oğuz bəyindən olan Bozakilərə mənsub Əfşar türklərindənik. Bilirsən ki, əfşarlar Türk dünyasının hər yerinə yayılıblar. Babam Hüseyn koxa deyərdi ki, ulu babamız Əfşar oğlu Qarakişi əfşarların İnanlı tayfa-tirəsinə aid olub. Əfşarların Qasımlı, İnanlı, Ağacanlı, Qırıxlı, Təkəli, Əlibəyli tayfaları təxminən 600 il əvvəl Qazax-Borçalı səmtinə köç ediblər.

Altayın babası nənəsinin sözünü kəsərək onu qıcıqlandırardı:

– Ay Hənfə, bəs niyə sizin soya “Atıcılı” deyirlər?

– A kişi, sən bilmirsənmi bəs, “əfşar” sözünün mənası “ov etmək”, “ov həvəskarı” deməkdir. Bizim kökümüzdə də həmişə sərrast atan igidlər olduğundan “Atıcılı” deyiblər. Sən xan nəslindən olduğunu dediyin kimi, mən də babam Hüseyn koxanın, atam Mahmud koxanın eldə-obada böyük hörmət-izzət sahibi, var-dövlət sahibi olma-sını deyirəm.

Babam çox natiq adam olub. Ağa, bəy titulu olmasa da həmişə ağaların sağ əli olub. Hər zaman rəiyyətlə ağaların münasibətini tənzimləməyə çalışıb. Elə bu ədalətlik münasibətinin ucbatından da müəmmalı şəkildə öldürüldü.

Atam Mahmud koxa uzun müddət Qıraq Salahlı kəndində kənd “starşinalığı” edib. 1918-ci ildə Türkiyənin Amasya şəhərində yaşayan qohumundan aldığı məktub onun və bizim ailənin gələcək həyatını qaranlıqlara qərq etdi. Məktubda Amasyanın Qarağac kəndinə hücum etmiş yunan quldurlarının törətdikləri ağır müsibətlərdən yazılaraq, Qazax ağalarından kömək istənilirdi.

O zaman atam bu məktubu da götürüb Qazağın çox hörmətli bəylərindən olan Mədət bəyin, Alı bəyin, Yasin bəyin, Məmməd bəyin yanına gedərək məsələdən onları hali etmişdi. Qan qardaşlarının çətin və köməkətsiz durumuna dözməyən ağalar qısa müddətdə 45 nəfərlik süvari dəstə ilə Amasyaya doğru üz tutmuşdular. Böyük çətinliklər bahasına Amasyaya yetişən dəstə gördükləri mənzərədən dəhşətə gəlmişdir. Amasiyanın Qarağac kəndində yunan quldurları ağlasığmaz müsibətlər törətmişdilər. Qadınların kürəyinə qaynar su dolu samovarı bağlayıb əzab və işgəncə içində öldürmüş, hamilə qadınların qarınını yararaq körpələri çıxarmışdılar. Üç-dörd azyaşlı uşağı payaya keçirərək, üst-üstə kərpic evlərin fəsadına söykəmişdilər...

Bu gördükləri səhnədən dəhşətə gələn mücahidlər düşməndən intiqam almaq üçün qaranlıq düşməsini gözləmişdilər. Gecə quldurların əylənib, dincəldikləri məkana gələrək, onlarla atışmış, öldürdüklerini öldürüb, qalanlarını da əsir götürmüşdülər. Qohumlarının öldürüldü-

yündən qisas hissi ilə qovrulan Nəcəfoğlu bu əsirlərdən 10 nəfərini öldürərək, onları tikə-tikə doğramış və böyük çuvala dolduraraq, düşmənlərin gələ biləcəkləri ehtimal olunan yollara dağıtmışdı. Barmaqları, burunları, qulaqları kəsilib, gözlərinin biri çıxarılaraq canını qurtarmış digər dəstə üzvləri özlərini güc-bəla ilə dəstələrinə çatdıraraq qara papaqlı insanların adam əti yemələrindən danışdılar.

Bu olaydan sonra Atatürkün istiqlal mücadiləsi bitənə kimi bu ərazilərə düşmənlər ayağı dəyməmişdir.

O zaman qardaş köməyinə gedən 45 nəfər ağa-bəy sovet hakimiyyətinin ilk illərində sərbəst yaşasalar da, Stalinin kollektivləşmə siyasətinə dözə bilməyərək silaha sarıldılar və əksəriyyəti dağlara çəkilərək hökumətə qarşı qaçaqlıq etdilər. Atam Mahmud koxanın 1000 baş qoyun sürüsü, ilxısı, naxırı olduğundan sovetlər ondan torpağını və mal-qarasını, qoyun-quzusunu təhvil verməsini tələb edəndə o da hökumətə qarşı çıxmış və dağlara çəkilərək qaçaqlara qoşulmuşdur. Əmim İbrahim də dağda atışmada ruslar tərəfindən öldürülmüşdür.

Müqavimətin yersiz olduğunu görəndə Mədət bəy Alinaqov, Məmməd ağa Vəkilov və atam Mahmud koxa Türkiyə tərəfə keçərək orada gözləməyi məsləhət bilmişlər. Döyüşə-döyüşə böyük çətinliklərlə Sovet-Türkiyə sərhəddini keçən dəstə Amasya şəhərinə getmişdir. Burada bir çoxları Milli hökumətin ordu sıralarına yazılmışdır. Atatürk tərəfindən xidmətləri müqabilində onlara vətəndaşlıq və torpaq sahəsi verilmişdir. Atam yazıb-oxumağı bacarmadığından burada maldarlıq və əkinçilik təsərrüfatı yaratmışdır.

Sovetlər atamı və digər qaçaqları qolçomaq adlandıraraq xalq düşməni elan etdilər... Bundan sonra bizim ailənin acı və məşəqqətli günləri başladı. Əlimizdə nə var idisə, hamısını aldılar. Evdən çıxmağı belə bizə yasaq etdilər. Qardaşlarım İmran və Teymur gizlicə gecə ilə qohumlardan ərzaq gətirərdilər. Sən demə, qarşıda bundan da ağır sınaqlar var imiş. Nəhayət, sürgün başladı. İki saat içində bizi üstüaçıq yük maşınlarına dolduraraq dəmiryol stansiyasına gətirdilər. Burada minlərlə insan bir-birinin içində elə sıxlaşmışdılar ki, tərپənməyə belə imkan yox idi. Körpə uşaqları bu sıxlıqdan qorumaq üçün analar onları əllərində yuxarı qaldırmışdılar... Ağlaşma, çığırışma vahiməli bir səhnə yaratmışdı.

1936-cı il qışın soyuğunda bizi yük vaqonlarına mindirdilər. Saman sərilməmiş döşəmənin üzərində oturmağa belə yer yox idi. 10 saatdan sonra hərəkətə gələn qatar 11 gün yol getdikdən sonra Tomsk əyalətinə çatdı. Yolüstü stansiyalarda dayanan qatarlara soxulan əsgərlər ərzaq paylayarkən xoşu gəlmədikləri insanları yerindəcə güllələyirdilər...

Bax beləcə 17 il Tomsk əyalətinin Baxçar rayonunda məşəqqətli günlər yaşadım... Yalnız millətlər atası Stalinin ölümündən sonra Vətənə dönə bildik.

Adəti üzrə nənəsinin sözünü kəsib onu acıqlandıran babası da Altayla birlikdə nənəsinin insanı dəhşətə gətirən həyat tarixçəsinə qulaq asırdı.

Altay dəfələrlə eyni sözü eşitsə də, hər dəfə babasının onlara Cavad xan haqqındakı rəvayətləri danışanda, onların əsilli-nəcabətli olduğu fikrini aşılایanda nənəsi eyni hadisələri təkrar-təkrar danışardı. Babası da arvadının

əsəbiləşdiyini görüb sakitcə susardı. Ona görə ki, nənəsinin dediklərini Altay da dinləsin.

Orta məktəbi o qədər də yaxşı oxumayan Altay məntiqli, hazırcavab bir uşaq kimi böyüyürdü. Elə məktəbi də öz şirin dili, çevikliyi ilə seçilərək bitirmişdi. Amma o məktəbi bitirəndə Azərbaycanda ara qarışmış, aləm birbirinə dəymişdi. Ölkəni bürüyən xaos, hərc-mərclik, narazılıqlar, mitinqlər ona ali məktəb haqqında düşünməyə imkan verməmişdi. Bəlkə də, heç ali məktəbə sənəd də verməyəcəkdi, amma 1991-ci ildə ermənilərin Dağlıq Qarabağı ələ keçirmək məqsədilə başladıkları elan olunmuş müharibə onu könüllü olaraq cəbhəyə gətirib çıxarmışdı. Onu dəfələrlə evlərinə qayıtmağa təhrik edən kاپitan İlkin Xəlilbəylinin istəyini yerinə yetirməyən Altay Cavadov arıq, çəlimsiz uşaq olmasına baxmayaraq, ilk gündən hərbi hissədə əsgərlərə su daşayıb, yeməklərini bişirirdi. İlk dəfə silahı əlinə 1992-ci ildə almışdı. O vaxtdan bir an da olsun, heç vaxt əlindən yerə qoymamışdı. Amma bir dəfə mühasirəyə düşdükləri zaman səngərdən çıxanda atılmış qrad mərmisinin yeri lərzəyə salan vahiməli gurultusundan diksinib yıxılmış, silahı əlindən yerə düşmüşdü. Komandirin “geri çəkilirik!” əmrindən sonra özünü itirmiş bu uşağı əsgər yoldaşları dartıb aparmışdı. Silahı isə orda qalmışdı. Özünə gələndən sonra dostlarından ayrılaraq gizlincə silahının dalınca düşmən nəzarətində olan əraziyə qayıtmışdı. Əsgər üçün silahı itirmək ölümdən betər idi. Ola bilsin ki, ona cəza verəydilər, amma yəqin ki, ölüm hökmü olmayacaqdı. Lakin silahı üçün ölümün dalınca getmişdi. Bunun üçün də Kəlbəcərin sərt qışında dörd gün qar yeyərək dolansa da, sonuncu dəfə huşunu itirərək yıxıldığı səngəri taparaq palçığa batmış

AK-74 silahını tapmışdır. Geri dönmək istəyəndə isə istiqaməti itirdiyindən erməni əsgərləri ilə üz-üzə gəlmişdi. O zaman bu bələdan onu Allah qurtarmışdı. Sən demə, bizim döyüşçülərin hücumundan qaçan ermənilər əli silahsız bu əsgəri arxalarınca gələn döyüşçülərdən biri hesab etmiş, uzaqdan – meşədə gizləndikləri yerdən atəş açaraq Altaya istiqaməti təyin etməkdə yardım etmişdilər. Öz mövqeyimizə tərəf gələrkən yolda milli ordumuzun kəşfiyyat dəstəsi ilə rastlaşmış və onların köməyi ilə həbi hissəyə qayıda bilmişdi. Elə həmin il – 1993-cü ilin martında Kəlbəcər istiqamətində gedən döyüşlərdə çiyindən yaralanmış, hospitala göndərilmişdi. Sağalandan sonra yenidən ön cəbhəyə dönərək döyüşən ordunun tərkibində uğurlu əməliyyatlarda iştirak etmişdir. 1994-cü ilin yanvarında Füzuli rayonunun kəndləri uğrunda gedən gərgin döyüşlərdə, xüsusilə Horadiz qəsəbəsinin işğaldan azad olunmasında bir çox nümunəvi qəhrəmanlıqlar göstərmişdir. Atəşkəs elan edildikdən sonra Azərbaycan Respublikası Müdafiə nazirinin sərəncamı ilə ordudan tərxis olunmuşdu.

Müharibə bitdikdən sonra öz arzusu ilə hərbi akademiya hazırlaşmış və qəbul olunmuşdu. O, yeni başlayacaq müharibəyə əsgər kimi yox, peşəkar zabit kimi getmək arzusunda idi. Çünki Kəlbəcərin işğalını səriştəsiz hərbiçilərin günahı hesab edirdi. Koordinatı belə düzgün verə bilməyən, naşıl, səriştəsiz, komandirlər, oriyentiri seçib hədəfi düzgün vurmaq üçün bir neçə top mərmisini israf edirdilər. Heç bir hərbi dəstək almayan bir ölkə üçün bu cür israfçılıq müharibədə məğlubiyyətə gətirib çıxarırdı. Düzdür, sonralar sağ qalan komandirləri ilə dost olmuşdu, amma həmişə bu fikirdə idi ki, yüksək nizam-in-

tizamı, səriştəsi, hərbi bacarığı olmayan ordu məğlubiyətə düşürdü. Əlbəttə, əzm və cəsarət əsas olsa da, taktika həmişə gücdən üstün olub. Bugünkü dünya oyun dünyasıdır.

Akademiyada oxuduğu müddətdə bacarıqlı və istedadlı kursant olduğu üçün təhsilinin son iki ilini Türkiyədəki hərbi məktəbdə oxumuşdu. 1999-cu ildən orduda zabıt kimi xidmət edirdi. Xüsusi təyinatlı xidmət növü daima onun diqqət mərkəzində idi. Bunun üçün də mayor rütbəsinə qədər yüksəlmişdi. Amma 2010-cu ildə hissələrinin qurbanına çevrilmişdi. Hərbi qanunlara əsasən cəzalanaraq kapitan rütbəsinə endirmişdilər.

Bir gün Altayın əsgərlərindən biri kəşfiyyat zamanı ermənilər tərəfindən əsir götürülür. Elə buna görə də komandiri tərəfindən ağır töhmət alır. Bu hadisə onun qüruruna çox toxunur, çünki komandir “Əsgəri səriştəsiz olan bir komandir alnıaçıq gözə bilməz”, – deyərək, ona qəzəblənmişdi. Heç bir zaman işində nöqsana yol verməyən bir hərbiçi üçün bu, çox böyük təhqir idi.

Mayor elə həmin gecə əsgərin ermənilərdən xilas edilməsi üçün rəhbərliyə məlumat vermədən hərbi qaydaları pozub düşmən tərəfə keçmiş, onların postundan iki erməni əsgərini əsir götürmüşdü. Həmin gecə bütün hərbi hissə bu hadisədən danışdı. Komandirin şücaətini eşitməyənlər də, onun cəsaretinə qibtə edənlər də bu şücaəti təqdir edir, onun iradəsi qarşısında öz ürəklərində də olsa, baş əyirdilər. Mayor əli bağlı erməni əsgərlərini komandirin otağına aparıb hərbi salam verəndən sonra “Məncə, bir komandir əsgəri üçün ölümü gözə ala bilirsə, bundan şərəfli heç nə ola bilməz!” deyərək, hərbi qayda-

lara uyğun sağollaşaraq otaqdan çıxmış və cəzasını gözləmişdi.

Komandir eşitdiyi bu sözlərdən çox məyus olmuş, bir müddət gözlərini qırpmadan örtülən qapıya baxmışdı. Qorxudan və gördüklərindən, yaranmış gərgin vəziyyətdən çaş-baş olan, durumdan heç nə anlaya bilməyən erməni əsgərlər də sakitcə komandirə baxırdı. Komandir birdən əsgərlərin otaqda olmasının fərfinə varmış, bütün acığını heç nədən xəbəri olmayan yazıqlardan çıxmışdı. Sonra isə bu vəziyyətdən necə çıxacağı haqqında düşünmüşdü. Mayora böyük hörməti olduğundan şəxsi nüfuzundan istifadə edərək, onun rütbəsinin, sadəcə, bir pillə aşağı salınmasına nail ola bilmişdi.

Altay Banu ilə anasının məsləhəti ilə evlənmişdi. Hərbçi olandan sonra sanki özünü də unutmuşdu. Atəşkəs elan edildikdən sonra evə qayıdan oğlunu bağrına basıb ağlayan ana nə qədər çalışsa da, onu evləndirə bilməmişdi. Amma Türkiyədə təhsilini bitirib qayıdanda atasının şəkərinin yüksəlməsi onu bu barədə düşündürmüşdü. Hətta xəstəxanada yatan atası yalvarış dolu gözləri ilə ona baxıb “məni nə vaxt sevindirəcəksən, axı ömrümə az qalıb?” – deməsi və gözlərində dolub daşan gözyaşları onu yamanca kövrəltmişdi. Təyinatı gələndə anasına “kimə istəyirsən, elçi gedə bilərsən” – demişdi. Bu xəbəri eşidən anası sevinclə “Çadramı sallam başıma üz-gözüümü bəzərəm...” mahnısını oxumuş, elə səhəri gün çoxdandır gözaltı etdiyi qonşu qızı Banuya elçi getmişdir. Qısa zamanda üzük taxılmışdı. Altayın da Banudan xoşu gəlirdi, amma heç vaxt onunla evlənməyi düşünməmişdi. Banu ilə rəftarı şirin məhəllə uşağına olan münasibətdən başqa bir şey deyildi, çünki Banu Altaydan təxminən 10

yaş kiçik idi. Lakin evlilik mövzusunda onu heç nə maraqlandırmadığı üçün, heç qızın yaşı belə onu maraqlandırmırdı. Anası məsləhət bilmişdisə, deməli, onluq bir şey yox idi. Anasının zövqünə və fərasətinə söz ola bilməzdi, ona çox inanırdı.

Amma sonra elə bir mehriban, səmimi, hörmət əsasında qurulan ailə olmuşdular ki, necə deyərlər, əsl Azərbaycan ailəsinə örnək ola biləcək qədər. Evlənəndə hamıdan fərqlənərək gəlin maşınının qabağına hətta gəlincik və ya gül belə qoydurmamışdı. Azərbaycan bayrağını maşının kopotunun üstünə bəzətdirmişdi. Geyindiyi bəy kostyumunda da üçrəngli bayraq ona xüsusi qürurverici bir görkəm verirdi.

Komandirindən bu tapşırığı alanda çox sevinmişdi. Dəfələrlə ölümdən qurtulan kapitan ölüm haqqında düşünməmişdi. Daxilən optimist olan Altay heç vaxt bu barədə düşünməzdi. Hətta ən ağır günlərdə belə bu fikri ağlına gətirməzdi.

Amma nədənsə sonuncu dəfə ayrılarda qəlbinin dərinliklərində Ərturanı bir daha görə bilməmək qorxusu yaşadı. İnsanın itirdikləri çoxaldıqca, qorxu hissinin gücü də artırdı. Bir zamanlar canından başqa heç nəyi olmayan kapitan artıq üç canın ona bağlılığından qorxurdu. O ölsə, ən azından yarımcan olacaqdı. Oğlunun da böyüməyini görməyəcəkdi. Yalnız bunu düşünəndə ölmək istəmirdi.

Dədə Əfəndi yerinə əyləşərək Ata ocağının üzvlərinə də əyləşməyi işarə etdi. Onun narahatlığı tələsik söhbətə başlanmasından hiss edilirdi.

– Birinci bu sakitlikdən çox narahatdır. Bizim isə ona deyəcək heç bir sözüümüz yoxdur. OdƏrlərdən isə hələ də heç bir məlumat ala bilmirik. Boqomillanın göndərdiyi məxfi məlumatda da göstərilir ki, hələ sakitlikdir. O, OdƏrlərdən heç bir işarə almadığını bildirir. Hərbi hissədəki əsgər ölümləri xaos yaratmaqdadır. Sağlam qüvvələri belə bunların təxribat olmağına inandırmaq çətinləşib. Ordudakı casusları tam olaraq müəyyənləşdirib zərərsizləşdirmək isə tam olaraq mümkün deyil. Əksəriyyəti artıq ifşa olunub, amma birbaşa həbs edib uzaqlaşdırmağın diqqət çəkməsindən narahat olduğumuz üçün gözləmə mövqeyindəyik. Kamandar bəy, sizin kəşfiyyat nəsə əldə edibmi, son vəziyyətlə əlaqədar hansısa məlumatınız varmı?

– Dədə, təəssüflər olsun ki, heç nə əldə edə bilməmişik. Komandir Xankəndinə yaxınlaşanda onda olan telefonla bizə məlumat ötürməli idi. Amma bir xəbər gəlmir ki, gəlmir. Dünən erməni tərəfindən bir sorğu almışıq. Müdafiə Nazirliyinə göndərdikləri bu sorğuda iki əsgərlərinin itkin düşdüyü söylənilir. Ehtimal edirlər ki, əsgərlər bizim kəşfiyyat tərəfindən ələ keçirilib. Bu xəbəri eşitdikdə bir az təskinlik tapdım. Bu bir işarədir. Bizim hərbi kəşfiyyatın əlində olmadığına görə OdƏrlə rastlaşblar. Sizdən tapşırıq almadan sorğuya cavab vermədik. Nazirlik isə bizdən cavab gözləyir. Rusiya səfirliyinin də işə qa-

rışdığı bildirilir. Əslində, mənim fikrimə görə, biz əsgərlərin bizim tərəfə könüllü keçdiyini deməliyik.

Dədə Əfəndi general Atilla Babayevin üzünə baxdı. Bu ona söz verildiyini bildirirdi. Atilla Babayevin gözləri bir anlıq yol çəkdi. Sonra da mavi gözlərini Dədə Əfəndiyə yönəldərək: – Məncə, Kamandar bəy düzgün buyurur. Biz əsgərlərin bizim tərəfdə olduğunu söyləməklə erməni kəşfiyyatını sakitləşdirmiş olarıq. Və beləliklə, əgər əsgərlər sağdırlarsa, OdƏrlərin işinə dəstək ola bilərik. Təəssüflər olsun ki, bizim də əməliyyatçılarımızın OdƏrlər haqqında heç bir məlumatı yoxdur. Erməni kəşfiyyatının içinə sızdırılmış casuslarımız heç bir yenilik olmadığı haqqında məlumat göndəriblər. Bu da o deməkdir ki, OdƏrlər hələ də ələ keçməyib. Və deməli, əməliyyat davam edir.

Ata kişi Dədə Əfəndiyə baxaraq söz istədiyini işarə etdi. Qayğılı göründüyü onun da müdrək simasında sezilirdi: – Atilla bəy, sizin sonrakı planınız hazırdırmı bu vəziyyətdən çıxmaq üçün? Əməliyyat hər hansı bir səbəbdən pozularsa və bir neçə gündən sonra bu əsgərlərin qaytarılması ilə bağlı təzyiqlər olarsa, çıxış yolumuz nədir?

Təşkilatın bütün üzvləri sanki bu sualın cavabını düşünürdü. Hər kəs cavab üçün generala baxdı.

– Ocağın verdiyi qərarın əvvəlcədən böyük risk olduğunu hamımız bilirdik. Məqsədimiz də müharibənin başlanmasını şərtləndirmək idi. Dünyaya bunun da günahkarının Ermənistan olduğuna inandırılmalı idik. Məncə, biz ilk öncə OdƏrlərin taleyini düşünməliyik. Fikri yayındıraraq onların yaşayıb-yaşamaması haqqında məlumat əldə etmək üçün zaman əldə etməliyik. Prosesin ge-

dişinə uyğun olaraq qərar verə bilərik. Biz iki nəfər kimliyi bilinməyən şəxsin saxlanıldığı haqda məlumat göndərə bilərik. Kamandar bəy bu şəxslərin mülki geyimdə olduğu üçün MTN-ə təhvil verilməsini hesabatında göstərir. Biz də dindirildiyini bildirərək rahatlıq yaradırıq. O zaman qədər də aldığımız məlumata uyğun bir plan hazırlayırıq. General öz fikirlərinə inandığı üçün çox əmin görünürdü. Dədə Əfəndi də generalın fikirlərini bəyənmişdi: – Alternativ fikri olan varmı? – deyərək üzünü Ata ocağının üzvlərinə tutdu. Əlavə fikir olmadığını üzvlərin xüsusi razılıq əlaməti olan əl işarələrindən gördü. Bunun üçün də digər məsələlərin müzakirəsinə başladı: – Kamandar bəyin durumu ağırdır. Prokurorluq hərbi hissədəki məlum vəziyyətin bütün məsuliyyətini Kamandar Heydərovun üzərinə qoyur. Birinci də bu məsələ ilə bağlı heç bir hərəkətə keçməməyi məsləhət görüb. Kamandar bəyin nə qədər dürüst biri olduğunu həm ictimaiyyət, həm də sağlam qüvvələrin hamısı yaxşı bilir. Amma mətbuatın əli ilə onu da aradan götürmək istəyirlər. Yəqin ki, bugünkü iclasından sonra ev dustağı olması ilə bağlı qərar çıxarılar. Biz isə mətbuatın yazılarını analiz edərək, kimlərin marağına əsasən buna xüsusi cəhd edildiyini öyrənməliyik. Ona görə də Kamandar bəy ehtiyatı əldən verməməlidir. Təhlükəsizliyi üçün uzaqdan izlənməni ikiqat artırmışıq. Şəxsi köməkçilərini də düzgün seçməyi önəmlidir. Bir neçə günə bütün dəyişikliklər baş verər.

Dədə Əfəndi Dəmirçi oğlunun söz istədiyini gördü və buyurmasını işarə etdi.

– Məncə, xalqın əksəriyyəti dövlətə qarşı fikrini dəyişməkdədir. Artıq son zamanlar orduda baş verənlər insanların əsəblərini tarıma çəkib. Sadə insanlar belə dilə

gəlir, bu özbaşınalığın durdurulmasını istəyirlər. Biz isə prosesi uzatdıqca sağlam qüvvələri itirmiş oluruq. Bəzi məmurların vəzifəsindən uzaqlaşdırılmasını sürətləndirmək vacibdir. Mitinqlərin təşkilatçılarının kim olduğunu biz bilsək də, gənclik tam dərk edə bilmir. Azad söz demək istəklərinin reallaşmasını bu mitinqlərdə görürlər. İdarə edilməz bir vəziyyətə gəlib çıxıb. Və beləliklə ölkədə xaos yaratmağa çalışırlar. Dövlət atdığı addımları daxili vəziyyətə uyğunlaşdırmalıdır. İrandan gələn kəşfiyyat xəbərlərinə görə onlara dəstək lazımdır. Çünki Türkiyənin oyuna gətirilməsi sayəsində başı öz işinə qarışıb. Cənublu qardaşlarımıza heç bir dəstək verə bilmir. Bu baxımdan Azərbaycan bu tarixi şəraiti səngitməmək üçün dəstək ayırmalıdır. Amma hələ də biz heç nə edə bilmirik. İranın təhdidləri isə ara vermir. Dədə, bir an öncə bütün kartlarımızı açmalıyıq, mənəcə. Böyük güclərin vədindən istifadə edərək maraqlarımızı həyata keçirməliyik. Dəmirçi oğlu fikrini bitirdi və qurumuş dodaqlarını qarşısındakı su ilə islatdı.

Dədə Əfəndi məclisin tələş içində olduğunu hiss edirdi. Amma dəstədən xəbər çıxmıyınca heç bir ciddi addım atılmayacağına da əmin idi. Onun birinci ilə son söhbəti də elə bu haqda olmuşdu. Təşkilatın bütün üst qurumları Dədə Əfəndiyə tapşırılmış bu əməliyyatın nəticəsini gözləyirdi. O, ayağa durdu: – Mən tədirginəm bu vəziyyətdən. Amma neyləməli, illərdir hazırlanan plan, aparılan siyasəti təhlükəyə ata bilmərik. Odərlərin vəziyyətini araşdırmalıyıq. İki gündən sonra yəqin ki, toplantımız olacaq. Ola bilsin ki, Kamandar bəy, aramızda olmayacaq. Onun üçün də bu əməliyyat barədə bütün məlumatları və şifrələri generala ver. Ata kişi, sən də mətbu-

at vasitəsilə ordudakı yüksək çinli hərbiçilərin vəzifəsindən uzaqlaşdırılacağı məlumatını yay.

16

İnsan təsadüflərə inanmaq istəmir. Elə təsadüflər də olur ki, bunun zərurət olduğunu birmənalı qəbul edir. Ayxanın şəhid olduğu gün Turanə də o qara, iri gözlərini bu dünyaya birdəfəlik yummuşdu. Hələ üçüncü kursda oxuyan bu qız Ayxanın hərbi hissədən qaçdığını eşitdiyi gündən özünə sığa bilməmişdi. Xaraktercə qapalı olan Turanə sevgisi haqqında yalnız rəfiqəsinə demişdi. Amma buna baxmayaraq, kim olduğunu ondan da gizlətməmişdi. Anası ilə nə qədər səmimi dost kimi olsalar da, həya edib ona bu haqda bir kəlmə də deməmişdi. Ayxanın hərbi xidmətdən qayıdıb gəlməsini gözləyirdi ki, əhvalatı anasına desin. Birdən-birə dəlicəsinə sevdiyi bir oğlanın hərbi hissədən qaçması dəhşət idi. Hələ cəmiyyətin bu əsgəri xain, şərəfsiz adlandırdığını eşitdikcə nəfəsini kəsəcək bir əlin xirtdəyindən yapışdığını hiss edirdi sanki. Boğulurdu... Kiminləsə bu haqda söhbət edib, Ayxanın bu cür oğlan olmadığını inandırmaq, qarşısındakının inanası ilə özü də təsəlli tapmaq istəyirdi. Axı o, Ayxana qəlbinə sadəcə onun yaraşığı olmasına görə verməmişdi. O, Ayxanın ruhunu sevmişdi, mənliliyini, cəsarətini sevmişdi. Etdiyi söhbətlərdə onun dünyaya baxış tərzini sevmişdi. Onun tanıdığı Ayxan heç vaxt belə etməzdi. Düzdür, xəbər yayılan gündən Turanə onun zəngini gözləyirdi. Onun, sadəcə, Turanəyə açıqlama verəcəyinə inanırdı. Nə baş verirdi, versin, o, Turanəyə bir mesaj da olsa, yazmalı və hadisəni ona mütləq deməli idi. Bütün bu fikirlə-

rin içində cəhənnəm alovunda qovrulan bir çarəsiz kimi çırpınırdı. Ayxanın şəhid olduğu gün Turanə işlədiyi kursa gedəcəyini qətiləşdirmişdi. Onun harda və nə etdiyini bilmədən belə. Çünki artıq Ayxansız yaşamaq mümkün deyildi. O, işlədiyi kursa gedərək öz müəlliminə hadisəni, sevgisini, sevdiyinin kimliyini danışmaq, ondan təsəlli almaq üçün gedəcəkdi. Müəllimi onun gözündə çox müdrik bir dost idi. Hər dəfə onu görməyə gedəndə müəlliminin ilk sualı belə olurdu: “Qara qız, təzə xəbər-zad yoxdur hələ?” Bu sualın cavabını həmişə vermək istəsə də, yenə də utanmış, deməkdən çəkinmişdi. O, həmin gün müəllimini sevindirməyi düşünmüşdü. Gedib ona qaraya bükülmüş təzə bir xəbər olduğunu deyəcəkdi. Düşünürdü ki, müəllimi ilə dərdləşsə, bəlkə də, bir az yüngülləşər, sevdiyi bir insanın xain olmadığını müəllimindən də eşidərdi. Həmin gün evdən çıxanda yaxşıca bəzənmişdi də. Güzgünün qabağında özünə bir neçə dəfə baxmış, hətta yığdığı atquyruğu saçlarını yenidən açmışdı. Çünki o istəyirdi ki, qardaş, ata kimi sevdiyi müəlliminin diqqətini cəlb etsin. Etsin ki, müəllimi həmişəki sualını versin. O da bundan cürətlənib ona hər şeyi danışsın, ürəyini açsın, başını onun çiyinlərinə söykəyib ağlasın, gözlərində təsəlli tapsın. Amma nə müəllimini görə bildi, nə də onun məşhur sualını eşidə...

Dayanacaqda marşrut gözlədiyi ərafədə “facebook” profilini açıb səhifəni barmaqları ilə gəzirdi. Sadəcə, bir xəbər oxumaq istəyirdi: “Hərbi hissədən qaçmış əsgərlər xain, fərari deyilmiş”. Onun yaşaması, ölməsi artıq Turanə üçün maraqlı deyildi. Sadəcə, qəlbini verdiyi gəncin xain olmadığını eşitmək və ya oxumaq yetərdi. Amma oxuduğu bir xəbər sarsıtdı onu: “Hərbi hissədən icazəsiz

qaçmış əsgərlər Ermənistan dövlətindən vətəndaşlıq istəyiblər". Bunu rüsvətlə diplom, üz tüpürcəyi ilə də jurnalist vəsiqəsi almış, gündəmdə qalmaq üçün onun-bunun qoltuğunun altını iyləyərək əyri qələmi ilə ürəkləri bulandıran bir jurnalist qadının saytından oxumuşdu.

Ayxana dəyən erməni gülləsindən daha ağır olan şə-rəfsiz birinin uydurduğu yalanın atom bombası kimi partlaması olmuşdu. Şeytana xidmət edən öz əlinin bir iblisə çevrilib ilan kimi səni boğması çox ağır olur. Bunu Turanə yaşamışdı... O, sosial şəbəkələrin yaratdığı növbəti qurbana çevrilmişdi.

Xəbəri oxuyan Turanənin başı hərlənmiş, ürəyinin döyüntüləri birə yüz artmış, onu boğmaq istəyən o qara tükü əlləri yenə xirdəyində hiss etmişdi. Bütün damarları gərilməmiş, qurumuş, ürəyinin tələblərinə cavab verə bilməmişdi. Amma bundan da ağırı beyninin hüceyrələrinin darmadağın olması idi. Qatlanmış dil onu yerə çırpmış, göstərilən yardımlara baxmayaraq Turanə də eyni gündə, sadəcə Ayxanın ölümündən bir saat sonra bu iyrənc dünya ilə vidalaşmışdı.

Dərdini, sirrini açacağı müəlliminin çiyinlərində sakit, susqun, hərəkətsiz gedərək qara torpağa tapşırılmışdı. Özündən başqa heç kim o el qızının niyə vəfat etdiyini bilməmişdi. Bilməyəcəkdi də...

17

OdƏrlər başsız atlı kimi yürüyürdülər. Fikirlər uzaqlarda, ruhlar isə göylərdə idi. Artıq xeyli məsafə qət etmişdilər, amma heç biri danışmırdı. Sadəcə, Arslanın ardınca sabit addımlarla gedirdilər. İndi daha yorğun görü-

nürdülər. Daşdıqları çantanın yükünü azaltsalar da, yenə də ağırlığını hiss edirdilər. Altı gün idi ki, OdƏrlər Qarabağın bu füsunkar təbiətində mənəvi əzab çəkirdilər. Bu əsrarəngiz təbiətin qoynunda heç bir maraqlı gün keçirməmişdilər. Bu qısa müddətdə Ayxanı itirərək ağır bir faciə yaşamış, onun kədərini unutmamış üstünə komandirin itkisinin ağır kədəri gəlmişdi.

Yamacla üzüaşağı enirdilər. Pərakəndə, başsız dəstə tez bir zamanda toparlanmalı idi. Bunu özləri də hiss edirdi. Amma toparlanmaq üçün nə düşünür, nə də bir iş görürdülər. Əsəb Arslanın dizlərini yerə gətirmişdi. Həm itirdikləri, həm də eşitdikləri ona böyük əzab verirdi. Komandirin dediklərini dostları ilə necə paylaşsın, onlardan necə gizlətsin deyə, bir düşüncə ona hakim kəsilmişdi. Beynini məşğul edən bu mühüm məsələ onu vəzifəsindən yayındırırdı. Ən azından Məhəmməd deyilənlərə sərt reaksiya verə bilərdi. Bu ərafədə də buna heç bir lüzum yox idi. Hər şeyi soyuq başla həll etmək lazım idi. Yaxud stimül verən nəşə olmalı idi.

Öz ana torpaqlarında yamacdan üzüaşağı heç nədən, heç kimdən qorxmadan addımlayırdılar. Artıq səhər açılmışdı. Meşədəki otların üstündəki şəh damcıları yanaqdan axan göz yaşına bənzəyirdi. Quşların xoş nəğməsi istər-istəməz diqqəti özünə tərəf dartıb aparırdı. Səma çox aydın idi. Mavi rəng o qədər gözəl görünürdü ki, Elçin bir anlıq köks ötürüb, yadına Ordubad və Şahbuz dağlarını saldı. Gülümsündü. Sonra da dərindən bir ah çəkdi...

Arslan öndə gedirdi. Beynindəki çarpışmalarla, qarışıq düşüncələr içində döyüşərək çətinliklə də olsa irəliyə doğru atılırdı, amma dizlərində taqət qalmamış, gücü tükənmişdi. Artıq meşənin ortasındakı talaya çıxmışdılar.

Birdən onun gözləri uca palıd ağacını kəsməyə hazırlaşan erməni əsgərlərinə sataşdı. Gizlənməyə yer yox idi. Birbaşa onların üstünə gedirdilər. Arslan astaca “əliniz tətikdə olsun!..”, – dedi. Və istiqaməti dəyişmədən düz onların üstünə getdilər. Aralarında təxminən 15-20 metr məsafə vardı. Arslanın müşahidəsinə görə erməni əsgərləri 6 nəfər idi. Sadəcə, onlardan birində silah vardı. Bu da yəqin komandir idi. İşlədikləri üçün səhər olmasına baxmayaraq, kitəllərini soyunmuşdular. Buna görə də rütbələri bilinmirdi. Elə bil silahı olan erməni siqaretini damağına qoyub avtomatı yoxlayırdı. Gözlərinə dolan siqaretin tütüsündən yaşaran gözlərini tez-tez silirdi.

Onları görən kimi ayağa qalxdı. Üç böyük palıd ağacını yerə sərmiş əsgərlər, deyəsən, dincəldikdən sonra yenidən işə başlamaq fikrində idilər. Arslan: – Lazım gəlsə, sadəcə, əlbəyaxa döyüş olacaq, silah işlətmək olmaz, – dedi. Yəqin, Arslan erməni hərbi hissəsinin yaxınlıqda olduğunu düşündüyü üçün belə demişdi. Elçin də, Məhəmməd də sanki daxilən sevinirdilər. Çoxdandır qırışqları açılmırdı. Yığılıb qalan əsəblərini yalnız bununla cilovlaya bilərdilər.

– Sizə kim icazə verib bu ağacları kəsirsiniz?– deyərək Arslan ucadan səsləndi.

– Arturun göstərişidir.

Arslan onun kimliyini soruşmasa da, böyük bir vəzifə sahibi olduğunu anlamışdı. Bəlkə də hərbi hissə komandiri idi, onun üçün də söhbəti dəyişmək lazım idi. Amma erməni zabiti artıq nəşə hiss etmişdi. Elə bil gələnlərin erməni olmadığını qətiləşdirmişdi. Birdən: – Əllər yuxarı!..” – dedi.

Arslan isə bu əmri eşitməmiş kimi özünü çox təmkinli aparırdı. – Silahı aşağı endir!.. – dedi.

– Sənədlərinizi!...Erməni zabitinin son sözünü deməyə imkanı olmadı. Elçin digər əsgərlərin sadəcə balta və mişarla silahlandığını dəqiqləşdirdikdən sonra səboğucu tapança ilə onun alnından vurmuşdu. Bunu görən erməni əsgərləri sanki dəliyə dönmüşdülər. Erməni qan görmüşdü. Əsgərlərdən biri əlindəki aləti atıb qaçdı. Elçin onu da gözədən qoymadı, cəld onun arxasınca getdi.

Bu vaxt əlində tutduğu mühərrikli “Drujba” mişarını işə salan əsgərlərdən biri Arslana hücum etmişdi. Digər ikisi isə balta ilə Məhəmmədə tərəf qaçırdı. Qışqıra-qışqıra Arslanı doğramağa hazır olan, gözləri dana gözləri kimi bərəlməsinə baxmayaraq, tülkü ürəkli əsgər birinci həmlədə Arslana toxuna bilməmişdi. Mişarın ağırlığından bir də yorğunluqdan yerə yığılmış erməni sol qolunu doğramışdı. Dana kimi böyürürdü... Arslan dərhal fürsətdən istifadə edib onun boynunu bir göz qırpımındaca sındırmışdı. Məhəmməd isə erməni əsgərinin birini mədəsinə vurduğu təpiklə yerə sərmişdi. Xoşbəxtlikdən o biri əsgərin qorxusundan ona tərəf atdığı baltanın küt tərəfi onun çiyinə dəymişdi. Məhəmməd baltanı tullayıb sonra qaçmağa çalışan erməninəni haqlamışdı. Yenə özündə deyildi, sağdan və soldan endirdiyi ağır zərbələr erməninin qulaq pərdələrini dağıtmışdı. Onun yaxasından tutaraq üzünü özünə tərəf çevirib necə gəldi, dayanmadan döşəyirdi. 17-18 yaşı olan bu cüssəli, amma sanki aclıqdan belinin donqarı çıxmış erməninin üzünü tutmasına imkan belə verməmişdi. Məhəmməd ermənilərin azərbaycanlıların başına gətirdikləri azmış kimi Ayxanla Altayın acısını da onlardan çıxırdı. “Heç vaxt məni unutma!..” kəlməsi

qulaqlarında səslənirdi. Əslində bu kəlməni Banu komandir üçün yazsa da, indi onun qulaqlarında komandirin yorğun və xırıltılı səsi ilə səslənirdi.

O, erməninin sinəsini dizi ilə elə sıxırdı ki, artıq qabırğaları sınımışdı. Sınımış qabırğalar isə ürəyinə batırdı. Bunu hiss edən Məhəmməd ayağa durub dabanı ilə onun düz ürəyinin başından yüz kiloluq çəkiddən istifadə edərək 300 kiloluq daş ağırlığında ölümcül zərbə endirdi. Erməninin ağzından qan gəldi.

Elçin isə qaçan erməniyi öldürmüş, digər əsgərlərdən birinin başına tapançanı dayayıb gözləyirdi. Erməni dizləri üstə çökmüşdü. Qorxusundan əllərini göyə qaldırıb öz murdar dilində yalvarırdı. Arslan mədəsini qucaqlayıb dizi üstə çökmüş erməniyi də sürüyüb onun yanına gətirdi.

– Yaxında hərbi hissə varmı? – deyər Arslan onun çirkədən qaralmış maykasının yaxalığından tutaraq düşmən əsgərini yuxarı qaldırdı.

– Hə, var. Xocalının yanındadır.

– Burdan nə qədər uzaqlıqdadır?

– Hardasa 5-10 km olar. Bunu deyib fürsətdən istifadə edən erməni əsgəri burnunun qanını sildi.

Arslanın işarəsi ilə Elçin onun da başından böyük bir dəlik açdı. Ardınca digər erməniyi də cəhənnəmə vasil etdi.

Arslanın tapşırığı ilə əyinlərindəki Azərbaycan Milli Ordusuna məxsus hərbi formaları erməni əsgərlərinin işləyərkən çıxardıqları formaları ilə əvəz etdilər. Sonra da bu erməniləri əşyaları ilə birgə bir çuxura basdırdılar. Öz geyimlərini də həmin qaydada torpaqda gizlətdilər.

OdƏrlərə sanki yeni güc gəlmişdi. Altı ermənini tər-ləmədən zərərsizləşdirən dəstə az da olsa ruhlanmışdı. İtirdikləri ümidləri yenidən qayıtmışdı. İndi onlar nəinki, üçrəngli bayrağı uca zirvələrə sancardılar, hətta bir taboru belə məhv edə bilərdilər.

Arslan xəritəyə baxdı. Kompasla istiqaməti müəyyən-ləşdirib:

– Uşaqlar, tələsməliyik. Axşama Şuşaya çatmalıyıq. Əsgərlərin hərbi hissəyə qayıtmadığını görəndə hərbi hissə komandanlığı axtarışa başlaya bilər. Bəlkə də, onlar bu axtarışa daha tez başladılar.

Elçin: – Nəyə görə deyirsən? – deyərək soruşdu.

– Ola bilər ki, kəsilməmiş ağacları aparmaq istəyən kö-məkçi dəstə gəlmiş olsun. Onları burada görmədikdə şüb-hələnə bilərlər, odur ki, yeni təhlükə ilə üzləşə bilərik. Beş-altı gündə səkkiz hərbcisini itirən komandanlıq niza-mi ordudursa, bunu hiss etməli, ciddi axtarışa başlamalı-dır.

– “Nizami ordu ha...”, – deyərək ironiya ilə gülən Elçin: – Bu qədər ərazini gəlmişik, qabağımıza bir nəfər çıxma-yıb, bir post belə yoxdur, yaşayış da ki, ən aşağı vəziyyətdə, bunların geyimlərinin cır-cındır olduğunu görmür-sən? Sən hansı nizami ordudan danışırısan? – dedi.

– O qədər də lağ eləmə, axşama kimi mütləq axtarışa başlayarlar.

Məşəli dağlarının zirvələri ilə Kosalar kəndinə doğru istiqamət almışdılar. Gündüz olmasına baxmayaraq, OdƏrlər dayanmadan, uca dağ zirvələrindən keçərək Ko-salarla Eyvazlı kəndinin arasındakı seyrək meşəliyə çat-mışdılar. Kərkicahanla Kosaları birləşdirən bu dağda azacıq istirahət etməli oldular. Ən yüksək zirvədə sığınacaq

düzəltdilər. Bu cür təbiəti olan meşələrdə heç vaxt yemək-
içmək dərdi çəkmək olmazdı. Azacıq çölə, çölçülüyə bə-
ləd olan insan təbiətin müalicəvi otlarından, meyvəsin-
dən, giləmeyvəsindən elə ayaqüstü qidalana bilərdi.

Hərbi hissədən götürdükləri ərzaq artıq çoxdan qur-
tarmışdı. Səhra kisəsində qənddən savayı heç nə qalmadı-
ğından, Tanrının bəxş etdiyi yabanı nemətlərlə girələnib,
mədələrini aldadırdılar. Bu cür qidalanma isə demək olar
ki, onların bağırsaqlarını qurutmuşdu. Komandirin kor
bağırsağından ağrı tutmasının səbəbi də yaqın ki, elə bu
idi.

Məhəmmədin meşənin bir az dərinliyinə gedib ar-
mud axtarması yaxşı nəticə verdi. Ayağının altında qala-
raq qıvrılıb Məhəmmədi sancmaq istəyən uzun bir gürzə
ilanının ağzı Məhəmmədin şalvarının aşağı cibindəki gül-
lə paketində ilişib qalmışdı. O, adəti üzrə dişlərini keçirə-
rək burulub zəhərini dişlədiyi yerə tökmək istəyən ilan
bir göz qırpımındaca başından tutub əlindəki süngü ilə
başını bədənindən ayırdı. Cəld ilanın dərisini soyub onun
əzələli cəmdəyini lent kimi qoluna dolayaraq geri qayıtdı.
Xəlvət bir yerdə ocaq çatıb doğradığı ilanı qabığını soydu-
ğu vələs çubuğuna keçirərək oda tutdu. Nəhayət, yağlı
ilan qəşəngcə qızardı. Böyük bir iştahla yedikləri bu ilan
ətindən sonra gözlərinə işıq gəlmişdi. Sonra da meşəçiyə-
ləyi ilə qidalanan ərlər artıq əməliyyatın bitməsinə az vaxt
qaldığını söyləyib özlərinə təskinlik verirdilər.

Arslan beynini yeyib-dağıdan şübhəni və nigarançılı-
ğı aradan qaldırmaq üçün qərar verməli olduğunu düşü-
nürdü. Çünki bütün olub bitənləri onlara danışmalı, edə-
cəkləri hər şeyi planlaşdırmalı idi. Amma haradan başla-
yacağını müəyyənləşdirə bilmirdi.

Yenə kürək-kürəyə söykənən bu ərələr Qafqaz dağları kimi yenilməz idilər. Söykəndikləri dağlar dünyanın ən etibarlı gücləri idi. Kimsənin buna şübhəsi ola bilməzdi. İnsanın qəlbində bu cür sevgi olandan sonra yenilməz qalaya bənzəyir. Bu qalalar xarabalığa, bayquş məskəninə o zaman çevrilərdi ki, qəlb sevgisiz, ürək cəsarətsiz, könül arzusuz olsun. Bu sevgi vətən, millət sevgisidirsə, həmin qəlb Əlincə qalası kimi yenilməz, Bəzz qalası kimi sarsılmaz, Qız qalası kimi əlçatmazdır.

– Uşaqlar, sizə bir sirr açmalıyam. Bundan sonra birgə qərar verməliyik, – deyən Arslan bir az susdu. Uşaqlar da susurdu... Arslanın nə deyəcəyini gözləyirdilər. Axı son həmlə qalırdı. Buna görə də komandirin tapşırıqları və tövsiyələri çox önəmli idi.

– Bilirəm, indi deyəcəklərim sizin üçün çətin olacaq. Amma buna baxmayaraq səbirlə düşünməlisiniz. Komandir ölməmişdən öncə mənə vəsiyyəət etdi. Dedi ki, biz bayrağı Şuşaya yox, Xankəndinə – qondarma Dağlıq Qarabağ Respublikasının prezidentinin oturduğu binaya sancmalıyıq. Çünki o bina strateji binadır. Bayrağın ora sancılması daha çox diqqət cəlb edər, Dağlıq Qarabağın mərkəzi kimi Xankəndi ən önəmli şəhərdir. Gecə ilə bayraq ora sancılmalı, sonra isə bizi əvvəlcədən gözləyən Boqomilla adlı qıza zəng edilməlidir. O, bizə gizləncə qaçmağa kömək edəcək.

– Qız hardan çıxdı? – deyə Elçin sual verdi.

Arslan ah çəkdi. Hər şeyi açıb dostlarına danışmalı idi, yoxsa heç kim inanmayacaqdı. Hətta geniş sərthə də ehtiyac duyulurdu.

–Bəylər, vəziyyəət belədir. Bizim bu əməliyyat heç də təsadüfi olmayıb. Komandir yuxarıdan aldığı gizlin tapşırı-

rığa əsasən əməliyyata başçılıq edib. Çünki ordunun içində olan informasiya sızmaları, Azərbaycanın bir neçə dəfə müharibəyə başlamasına mane olub. Dövlətimiz qarşısına böyük bir məqsəd qoyub. Orduda ciddi təmizləmələr gedir. Nəinki orduda, bütün strukturlarda. Çünki bir çox məmurun casus silahdaşları ortaya çıxıb. Hətta ölkədə ermənilərlə gizləncə əməkdaşlıq edən məmur, o cümlədən məmur övladları və iş adamları var. Prezidentin son həmlələri həmin dayaqları zəiflətməyə yönəlib. Bir çox böyük vəzifəli məmurlar var ki, onlar çox güclüdürlər. Biznesləri və bağlantıları çox dərinidir. Dövlət bəzən onların nazı ilə oynamağa məcbur olub. Amma dönmə dəyişir. Yeni komanda işə başlamağa hazırdır. Türk birliyi də genişlənməkdə və bizə dəstək verməyə hazırdır. Azərbaycan gücünü göstərə bilsə, ardımızca Qazaxıstan gələcək. Bu çağ ən kritik dönmədir. Dövlət bizi bura göndərməklə dünyaya mesaj göndərmiş olacağını düşünür. Təzyiqlərin də çox olacağını bilir. Amma xalqın bu hadisədən sonra dövlətə rəğbətini bir az daha böyüməsi planlaşdırılır. Bir çox xarici qurumlar hökuməti ləkələməklə dövlətə qarşı anti-patiya yaratmaq istəyir. Bunu isə mənfur, kirli qan sahibi olan bəzi qüvvələrin əli ilə etmək istəyirlər. Azərbaycanda fəaliyyət göstərən beynəlxalq təşkilatlar böyük bir sosioloq qrupunun yardımı ilə dövlətin təməlini silkələməyə çalışırlar. Son dövrlərdəki əsgər ölümləri, intiharlar, xarici təşkilatların bəyanatları proseslərin onların xeyrinə işlədiyini əsaslandırır.

Bunun üçün də biz təlimatlandırılaraq bura göndərdik. Bu bir əməliyyat idi. Biz istənilən halda dönməyəcəyimizi gözümüz önünə alaraq vətən və millət üçün bura gəlmişik. Boqomilla Azərbaycan kəşfiyyatının xaricdəki

əməkdaşdır. O, bizim üçün xarici pasportlar da hazırladı. Əməliyyatdan sonra təyyarə ilə Gürcüstana gedəcəyik. Ordan da Vətənə dönməliyik.

Elçin dözə bilmədi:

– Ona necə inana bilərik, Sultanbəyli? Biz nə bilək ki, o, doğrudan da, bizi ələ verməyəcək? Bütün planları alt-üst etməyəcəyinə necə əmin olaq?

– O, uzun müddətdir ki, kəşfiyyatın xüsusi əməkdaşı kimi xaricdə fəaliyyət göstərir. Əgər bura qədər bizi ələ verməyibsə, satqınlıq etməyibsə, deməli, inanılmış adamdır.

– Məncə, bu, inandırıcı deyil. Bəlkə bu barədə qərar vermək hələ tezdir!? Bizi əməliyyat başında da ələ verə bilər. Bu gün dünyadakı tanınmış kəşfiyyatçılar da ikili oyun oynayır axı. Mən onunla heç bir təmasa keçilməsini istəmirəm. Amalımız var. Ona da şəərəflə əməl etməliyik. Bura qədər gələ bilməyibsə, qayıtmağın da yollarını tapırıq. Bir də ki, mən ölümü – şəhidliyi gözə alaram, nəinki bir qadının yardımından istifadə etməyi, – deyən Elçin etiraz etdi.

Arslan nədənsə Elçini müəyyən mənada yola gətirəcəyinə və inandıracağına şübhə etmirdi. Amma Məhəmmədin susması onu narahat edirdi. Onun fikirlərini dinləyib planını sonra deməyi düşünürdü. Çünki birdən-birə iki müxtəlif məxfi faktı həzm edə bilməzdilər. Bir tərəfdən də, onun bura hansı məqsədlə gəldiyini yalnız onun bilməsi vacib idi. Hətta ona verilən tapşırığa əsasən ölüm ayağında olsa idi belə, kimsəyə deməməli idi. Tarixin sirrini yüz illərdir yaşadanlar, çox böyük sınaqlardan çıxmalı idilər. Amma bu məqam tamam fərqli idi. Yaşanılan vəziyyət bəzən insanı qaydaları pozmağa məcbur edir. Bun-

ları düşünə-düşünə ağına gələn bir fikri heç düşünmədən səsləndirdi:

–Siz ikiniz birgə Xankəndinə gedəcəksiniz, mənə Şuşaya. Bayrağımızı həm orada sancacağıq, həm də Şuşada. Eyni vaxtda. Sağ qalarsaq, axşam burda görüşərik. Sonra lazım gələrsə, Boqomillaya da zəng edərik. Bu plan özünün də xoşuna gəlmişdi. Ürəyi bir az rahatladı. Sanki bir az yüngülləşdi. Çünki onun tək qalması əsas məsələ idi.

Bu vaxt Məhəmməd cəld ayağa qalxdı. Əlindəki AK-MS-i dostlarına tərəf tuşladı. Üz cizgiləri tərpənirdi. Əlləri ilə avtomatı elə sıxmışdı ki, yüz pəhləvan gəlsəydi belə, onun əlindən ala bilməzdi. Üzündəki yorğunluq, ruh düşkünlüyü ondakı cəsərlə qovuşmuş və daha təhlükəli vəziyyətə gəlmişdi. Onun gözlərində bir şübhə görünürdü. Sanki bu dəqiqə imkan olsa idi, başını dağa, daşa çırpıb ağlayardı. Dodağı da özündən ixtiyarsız tərpənirdi:

– Qalxın ayağa!..

Arslan Elçinin əlini silahına aparmaq istəyini duyduqda qolundan dartaraq sakit olmasını istədi. Və birinci özü qalxdı ayağa. Elçin də onun ardınca ağır-ağır tərpənirdi. Ay işığında gözlər canavar gözü kimi toqquşdu. Hamısı bir-birinə çox sərt baxırdı. Bu baxışlarda nə qorxu, nə də cəsərlətsizlik duyulurdu. Amma təəccüb və qəzəb çox rahat sezilirdi. Elçin artıq Məhəmmədin bu cür hərəkətlərindən bezmişdi. Onun soyuqqanlı ola bilməməsi, hər dəfə bu cür çılğınlıq etməsi onu cana yıxmışdı. Bu dəqiqə onun üstünə tullanıb parçalamaq və susdurmaq istəyirdi. Məhəmmədin xain çıxacağı onun ağına belə gəlmirdi. Arslan isə bütün ehtimalları nəzərdən keçirməli idi. Ola bilərdi ki, Məhəmməd də onların arasına başqa bir təşkilat tərəfindən yerləşdirilsin. Onun radikal formada dinə

inancı həmişə dostlarını qorxutmuşdu. Axı İslam adı altında özləri belə bilmədən xarici qüvvələrə xidmət edənləri çox görmüşdü. Müxtəlif dini təriqətlərə, məzhəblərə qulluq edən insanlar və onların başında kimlərin durduğu məlum deyildi. Məsələ getdikcə qəlizləşirdi. Kim deyə bilərdi ki, İranın ali dini lideri dünyanı idarə edənlərə xidmət etmirdi? Kim nə bilərdi ki, Fətullah Gülənə inanan milyonlarla insan xəbəri olmadan bir mərkəzdən idarə olunan qüvvələrə xidmət etmir? Bunların hamısı ehtimal olduğu qədər həqiqətə də çox yaxın idi. Bu baxımdan Məhəmmədin də bu əməliyyatı pozmaq üçün yetişdirildiyi arxa plana atıla bilməzdi. Onun nə qədər çılğın olduğunu bilsələr də, dostlarının üstünə silah çəkəcəyini düşünməzdilər. Bu düşüncələr içində burulğana düşən Arslan onun yeni bir əmri ilə üz-üzə qaldı:

– Xəritələri çıxar!

Arslan sakitcə xəritələri çıxarıb ona tərəf uzatdı.

– Gecəgörmə cihazını da ver!

Arslan artıq onun nəyə xidmət etdiyini anladı. Buna görə də imkan yaranan kimi onu zərərsizləşdirmək lazım idi.

Məhəmməd xəritəni açaraq, birini götürdü. Gecəgörməci cihazını da boynuna keçirdi. Sonra da onlardan bir addım aralandı. Elçin artıq hər şeyin gec olduğunu hiss etdi. Özünü açılacaq silahın qarşısına atıb Arslanı xilas etməyi düşünürdü. Amma Məhəmmədin: – Mən Xankəndinə gedirəm! – deməsi, alovlanmaqda olan közün üstünə su səpdi. Onun cızıltısı ciyərlərini yandırdı. Çünki Məhəmmədə qarşı yanlış fikri ağıllarından keçirmişdilər. Arslan isə özünü elə apardı ki, sanki elə belə də olacağını bilirdi. Bu isə təcrübədən irəli gəlirdi.

– Mən nə Allahımı, nə də millətimi kiminsə tapşırığı ilə sevməyə alıbmamışam. Mən bura ideya, məslək, əqidə uğrunda mübarizə aparmağa gəlmişəm. Kimlərinsə iy-rənc oyunlarının “peşkası” kimi yox. Mən sizə inanmışdım, mənə verilən əhdə sədaqətlə yaşamışam. Gedin, özü də məni unudun. Madam ki, komandır Xankəndinə getməyimizi əmr edib, mən onun son tapşırığına əməl edəcəyəm. Amma unutmayın ki, mən bunu öz iradəmlə edirəm, kiminsə tapşırığıdır deyə yox. Planlar quran dövlətiniz isə bundan sonra qəlbində vətən eşqi gəzdirən oğullara inanmağı öyrənsin, o qəlbləri qazana bilsin. Arxasından oyunlar çevirib başının altına yastıq qoymasın. Dövlətin silkələnib ayağa qalxmasını gözləyən oğullara həmişə onların yanında olduğunu deməyə cəsarət etsin. Aşıqlərin, dostların bir-birindən sirri olmaz! Şəhid olmaq alınma yazılıbsa, şəhid olaram, yox əgər yazılmayıbsa, sabah axşam burada görüşərik. Məhəmməd bunları dedikcə hayqırırdı. Sevgilisindən gileylənən aşıqlər kimi titrəyirdi. Ona xəyanət etmiş sevgilisini niyə sevdiyinə təəssüflənməsə də, elə bil, öz halına acıyırdı. O, – Sultanbəyli, telefonu da mənə ver, – deyib susdu.

Arslan yenə sakitcə telefonu ona uzatdı. O, çox məyus olmuşdu. Məhəmmədin tək getməsindən daha çox, Elçinlə onun birgə qalması işi çox qəlizləşdirirdi. Məhəmmədlə bərabər burada Elçini də itirmək təhlükəsi vardı. Elçin bilsəydi ki, Arslan da başqa məqsədlə bura gəlib, onda daha böyük faciə olardı.

Məhəmməd telefonu yaxındakı daşa cırparaq parçaladı. Bunu görən Elçin də, Arslan da çox narahat oldu. Deməli, Məhəmmədin yeganə amalı vardı: haqq yolunda şəhid olmaq!..

Arslan Məhəmmədə tərəf bir addım atmaq istəyirdi ki, o, lüləsi aşağı əyilmiş silahı bir az da qaldırdı: – Yaxın gəlmə!.. – dedi.

– Hüseyinov, sənə bu cür çılgınlıq yaraşmır. Axı sən kəşfiyyatçısan, sənin dərin düşünmə qabiliyyətin var. Bəyəm dövlətin bütün planlarını bizim kimi sadə əsgərlər bilməlidir? Bəyəm biz bu millətə hansısa məmura görə xidmət edirik? Bu millət, bu vətən bütövdür, qardaş! İnad etmə, silahı endir aşağı, necə deyirsən, elə də edək, amma məsləhətləşək. Axı cıgırları yaxşı tanımırsan, özü də indi əsəbisən. Bu vəziyyətdə erməninin əlinə düşə bilərsən, bütün planlarımız alt-üst ola bilər. Bir şeyə sevinməlisən ki, səndən xəbərsiz, sənin dövlətin sənin ürəyindən keçəni sənə tapşırıb. Bu isə qarşılıqlı məhəbbətdir. Bu, ürəklərin eyni döyünməsi deməkdir.

– Arslan, bəsdir, mənə nağıl danışma. Mən “vətən”, – deyib, – “sevgimiz” bağıranda sənin dediyin o dövlət harda idi? Olmazdı ki, komandır bizə bunu öncədən deyəydi? Yoxsa sən də xəbərin vardı? Yoxsa sən də ikiüzlülük edərək, başqa bir tapşırıq almısan? Bəlkə, sən də sürpriz edəsən. Nə qədər ki, gec deyil, sən də de. Məhəmmədin simasında acı bir gülüş vardı. Özünün də qəbul etmədiyi günahkarı axtarırdı.

Elçin Məhəmmədin psixoloji durumunun yaxşı olmadığını hiss edirdi. Təsəlli edəcək söz tapa bilmirdi. Hardasa o da Məhəmmədlə razı idi və Məhəmmədi başa düşməyə çalışırdı.

– Məhəmməd, mən də sən deyənlərlə razıyam. Hər şeyin əvvəlcədən bizə deyilməsi vacib idi. Əməliyyatın planı eyni olsa da, mahiyyəti başqadır. Amma biz bir-birimizi bu cür başa düşməsək, millət bundan ziyan görər.

Necə ki, görür də. Gəlin soyuq başla düzgün plan hansıdırsa, onu cızacaq.

– Sizi bilmirəm, amma artıq mən planımı cızmışam. Yolumdan da dönən deyiləm. Sizə uğurlar! Sabah axşam burda gözləyəcəm sizi. Əgər gəlsəniz, onda plan cızarıq. Yox, əgər gəlməyəcəksinizsə, sonuncu gülləmə qədər diğalara yedirdəcəyəm. Vətən sağ olsun! – deyib Məhəmməd bir neçə addım geriyə dalı-dalı gedərək sonra çevrildi. Ağacların arası ilə yürüməyə başladı.

Arslanın dizləri titrədi. Gözlərini ondan çəkmədən yerə oturdu. Dizlərini qucaqladı. Gözləri bir anlıq yol çəkdi. Qoca anası yadına düşdü. Düşündü ki, bu gedən igidin arxasınca su atıb, “sağ get, salamat qayıt”, – desin.

Məhəmməd birdən dayanıb, cəld arxaya çevrildi. Gözləri alaqaaranlıqda OdƏrləri axtardı. “Sabah, sabah axşam sizi gözləyəcəyəm!” – dedi. Bu sözdə güclü bir inam, bir güvən vardı. Atılan addımlar da bunu deyirdi. O, qısa bir zamanda gözdən itdi. Bir daha görünməyəcək kimi qeyb oldu. Elə bil, o yox idi. Sadəcə, arzuları, amalları vardı! Bu arzu və amallar dağın arxasında qüruba gedən günəşə bənzəyirdi: özü görünməsə də, işığı aləmi işıqlandırırdı...

17

Boqomilla uzunboğaz, qara çəkməsini tələsik bağlayıb, ona xüsusi yaraşlıq verən qara saçlarını başı ilə arxaya ataraq, telefonunu götürüb hoteldən çıxdı. Qara rəngli mini ətəyi onun uzun ayaqlarına xüsusi yaraşlıq verirdi. O, Kaliforniya ştatına yenicə gəlmişdi. Bir ilə yaxın idi ki, görüşdüyü erməni əsilli iş adamı, gələcək senata seçilmə

şansı çox böyük olan Tridat Asemyanla görüş təyin etmişdi. Axşam yeməyini Los-Ancelesin ən bahalı restoranı olan "Providence"- də yeyəcəkdilər, sonra isə hara gedəcəklərini o da dəqiq bilmirdi. Amma cazibədar olmaq üçün lazım olan bütün vasitələrdən istifadə etmişdi. Vurduğu "Hypnose"la təninin vəhdətindən doğan ətirsə Patrik Zuskindin "Ətriyyatçı"sındakı Jan Batist Qrenuyun hazırladığı ətir kimi insanların aqlını başından çıxarırdı.

Boqomilla müxtəlif təyinatlı araşdırmalarla məşğul olan tanınmış bir jurnalist idi. Daha çox insan oğurluğu üzrə araşdırma aparan bu gözəl jurnalist nədənsə son bir ildə siyasi araşdırmalar edir, mübahisəli ərazilər haqqında yazırdı. Jurnalist peşəsi ilə məşğul olan çox az xanım gözəlliyi ilə seçilir. Əslində, bu peşəni daha çox o qədər də cazibədar olmayan xanımlar seçir. Gözəllər isə əksər hallarda, müəyyən bir məqsədlə bu peşə ilə məşğul olur və ya yönləndirirlər.

Yazılarından birində türklərin dünya üçün təhlükəyə çevrilməsini isbatlamağa çalışırdı. Axırncı yazısı isə, Azərbaycan Ordusunun iflic vəziyyətdə olduğunu göstərirdi. Bu yazı Azərbaycanda çox əks-səda doğurmuş, hətta ona qarşı müəyyən vasitələrlə təzyiqlər də başlamışdı. Tridat buna görə də ona xüsusi mühafizəçi də ayırmışdı.

Boqomilla ilə Tridatı bağlayan tək cə sevgi deyil, böyük miqdarda pul və ideologiya idi. Boqomilla Tridatın ona vurğunluğunu və onun əlində olan mətbuatın gücünə ehtiyacı olduğunu bilirdi. Hətta bundan məharətlə istifadə edirdi. Qadın böyük qüvvədir, amma bu qadın gözəl və hiyləgər olarsa, Tanrı kimi qəlblərə nur səpəcək, şeytan kimi könülləri ovsunlayıb bərbad edəcək gücə sahibdir. Boqomillada isə hər ikisi var idi: yeri gələndə onun Tanrı-

sı olub ona rahatlanmağı, səbirli olmağı, yeri gələndə isə onu cəllada çevirib qan tökməyi, can almağı tələq edirdi. Bunu da məharətlə bacarırdı. Bir də Tridatı həmişə həsrətdə saxlamağı xüsusi hiylə və ciddiliklə həyata keçirirdi.

Tridat isə qazandığı bütün var-dövlətini “Böyük Ermənistan” ideologiyası yolunda xərcləməyə hazır idi. Bir zamanlar yəhudi lobbisinin fəaliyyətini diqqətlə izləyən erməni lobbisi bunu olduğu kimi öz təşkilatlanmalarında həyata keçirməyə çalışırlar. Güclü mətbuata sahib olan qurum güclülərdəndir. Tridat bu bacarıqlı xanımdan iki məqsədlə istifadə edirdi: birinci onun qələmi, ikinci, cismi. Bir kişi olaraq özünün xəbəri olmadan belə artıq ona aşiq də olmuşdu. Amma işi, vəzifəsi daha dərinə getməyə imkan vermirdi. Onun bir qadınla görüşünün işdən başqa digər yöndə inkişafını eşidən milliyətçi erməni gizli təşkilatı dərhal onu aradan götürərdi. Bunu Tridat daha yaxşı bilir, bütün hislərini gizlətməyə çalışırdı. Bu vəziyyət isə, Boqomillanın işinə daha çox yarıyırdı.

Tridatla ilk dəfə 2012-ci ilin aprel ayında ermənilərin uydurduğu türklərin ermənilərə qarşı törətdikləri qondarma soyqırımın anım mərasimində tanış olmuşdu. Ona yaxınlaşıb başsağlığı verərək özünü təqdim edərək: – Əgər vaxtınız varsa, hazırlayacağım yeni yazı üçün sizə bir neçə sual vermək istəyirəm, – demiş və vizitkartını ona vermişdi. Əslində, Boqomillanın bu tanışlığa və onun fikirlərinə çox böyük ehtiyacı vardı. Amma o, bunu böyük ustalıqla heç sezdirmədi də. Tridat isə vizitkartını götürərək özündənrazı halda etiraz etmədiyini bildirmişdi. Beləcə, tanışlıq başlamış, dərinləşmiş, artıq sifarişlərə çevrilmişdi. Tridat ona mövzular verərək, bu barədə yazı-

lar yazmasını istəyirdi, Boqomilla isə bu istəyi məharətlə həyata keçirirdi.

Boqomilla içəri girəndə həzin bir saksafon səsi onu qarşılıdı. Bu qaba musiqi alətindən çıxan incə səs sanki Boqomillanın ətri ilə havada görüşüb rəqs etməyə başladılar. Sonra isə əlində şərab dolu badə tutan səliqəli geyimli, ilk baxışdan şən və səmimi görünən 40-42 yaşlı bir iş adamı Boqomillanı görər-görməz tələsik bakalı masaya qoyub yerindən qalxdı, hətta onu qarşılamaq üçün ləng bir addım da atdı. Amma artıq Boqomilla ona yaxınlaşmışdı. Rəsmi şəkildə Boqomillanın əlini sıxdı, sonra isə stulu çəkmək üçün əmrə müntəzir olan ofisiyanta getməsinə işarə edərək, bu nəvazişi özü göstərdi və onun əyləşməsinə gözlədi.

– Son yazıya görə təbriklər və təşəkkürlər! Çox mükəmməl iş bacardın. Eşitdinmi son xəbəri?

– Hansı xəbəri nəzərdə tutursan?

– Azərbaycanın müharibəyə hazırlaşdığını. Azərbaycan Prezidenti son çıxışında “yolun sonuna gəlirik artıq, yol bitdi, ya maneə kimlər tərəfindən qoyuldusa, götürülsün, ya da biz o maneəni necə aşacağımızı bilirik” demişdi.

– Hə, xəbərim var, – Boqomilla bunu deyərək, onun əlinə toxundu. Gözlərini isə ondan çəkmirdi. Baxışlar bir-başə Tridatın gözlərinin bəbəyindən keçərək, ta şüurunu görəcək qədər uzağa getdi. Bu baxışlarla o, Tridatın beynini ələk-vələk edib, düşüncələrini oxuyurdu. Ürəyindən keçənləri hiss edirdi. Amma hər şeyin öz vaxtı-vədəsi vardı. Söhbəti dəyişərək dedi:

– İstəyirəm, sizin Şuşa şəhəriniz haqqında böyük bir araşdırma aparım. Sən keçən dəfə danışıdın, oranın tarixi

məni yaman maraqlandırdı. Çoxdandır, internetdə araşdırma aparıram. Bura daha çox türklərin yaşadığı ərazi kimi qeyd olunur bir çox mənbələrdə.

– O şəhərin adı Şuşa deyil, Şuşidir. Oradakı qədim erməni kilsələrini, orda yaşayan insanları görsəniz, o zaman o şəhərin kimlər tərəfindən salındığını bilərsiniz. Buna çox sevindim, – deyə cümləsini bitirəndən sonra menyusunda daha çox dəniz yeməklərinə üstünlük verən restoranın yeməklər siyahısını götürüb seçimini etdi. Boqomillanın da sifarişini qəbul edən ofisiant gedəndən sonra ondan nə vaxt getmək istədiyini soruşdu.

– Əgər şərait yaradılsa, üç gündən sonra.

– Niyə belə tez? Axı neçə vaxtdır, mən istəsəm də, sən razılıq vermirdin?

– Hər bir şeyin zamanı gəlməli idi. Bilirsən ki, mən bir yazım üçün, bəlkə də, aylarla araşdırma aparıram.

Əslində, isə Boqomilla gəldiyi tarixi qənaətləri sübut etmək üçün ora getməkdə maraqlı idi. O, hətta ermənilərin Türkmənçay və Gülüstan müqaviləsindən sonra Qarabağa – Şuşaya kütləvi köçürüldüyünü yaxşı bilirdi. Hətta onun bu şəhər haqqında yazılar yazmasını istəyən erməni lobbisinin məqsədini də. Bundan başqa o, gizlin bir kitab da yazırdı. Yazılarının necə, kimlər tərəfindən, hansı sifarişlərlə yazılmasını həmin kitabında aydınlığı ilə açıb göstərmişdi. Amma bu yazılmaqda olan kitabı ələ keçəydi, nəinki onun, bütün nəslinin belə həyatı təhlükə altına düşərdi. Amerika və Rusiya siyasətini yönləndirən gizlin qüvvələrin kimliyini də müəyyənləşdirmişdi özü üçün. Dövlətlərin idarəçiliyinin kimlər tərəfindən yürüdüldüyünə dair xeyli faktları vardı. “Vikiliks”də açığlanan materialların da nəyə xidmət etdiyini yaxşı bilirdi. Amma

ona o da məlum idi ki, öz müqəddəratını müəyyənləşdir-mək gücünü yavaş-yavaş əldə edən Böyük Türk Birliyi formalaşmaqdadır.

Nə qədər çalışsa da, hələ də Vatikandakı qədim ar-xivlərə girə bilmirdi. Bunun üçün çox da qabarıq formada cəhd etmirdi. Çünki yaxşı bilirdi ki, bu məlumatları öy-rənmək istəyən tarixçilər, jurnalistlər müəmmalı şəkildə qətlə yetirilir, ya da böyük güclər tərəfindən yox edilirdi.

Erməni lobbisinin planlarını başa düşmək o qədər də çətin deyildi. Azacıq siyasi təhlil və şərhətmə qabiliyyəti olan şəxs bunu görə bilər, həmçinin aparılan siyasətə mü-daxilə edə bilmə yollarını tapardı. Türk dövlətləri birliyi-nin qarşısını almaq istəyən başqa qüvvələr idi. Bu qüvvə-lərin öz aralarındakı kəskin mübarizələr belə, onlara qarşı olan fikirlərindən yayındırmağa mane olmurdu. İkinci Dünya müharibəsində dünyaya qarşı olan Hitler belə düşmənləri Amerika və Rusiyaya rəğmən türklərə yardım etmədi, onların güclənmələrinə imkan yaratmadı.

Boqomillanın Qarabağa getməkdə məqsədi sonralar bilinəcək və yazılarında öz əksini tapacaqdı. Bəlkə də, heç kim bilməyəcəkdi, amma Boqomilla öz həqiqətinin arxa-sınca gedirdi. Artıq elə bir mərhələdə idi ki, həqiqəti ona böyük güclər, pullar, silahlar yox, dünyanın qədim, düz-gün tarixinə yaxınlaşması diqtə edirdi.

Bunun təhlükəli olduğunu çox yaxşı bilirdi, amma həqiqəti görmək istəyi onda ölüm qorxusundan çox üstün idi. Öz gözəl, tərəvətli cismini belə bu yolda istifadə et-məkdən çəkinmirdi. Dünyanın idarə edilmə sirlərini ad-dımbaaddım öyrənir, öyrəndiklərini isə yazdığı “Son ça-ğırış” kitabında cilalayır. Onun üçün dörd böyük və sir-li xalq vardı: türklər, çinlilər, yəhudilər, hindlilər. Ona elə

gəlirdi ki, bu xalqların tarixini, mifologiyasını, mənşəyini doğru-dürüst öyrənərsə, yaradılışın sirrini bilər. Amma bu düşüncə onun heç bir yazısında görünmürdü. O, məqalələrində, reportajlarında kimlərsə xidmət etdiyini göstərsə də, tamamilə fərqli yolda idi. Çox sirli həyat tərzinə məxsus olan bu qızın qədim Şumer dilini, OdƏr dilini, ari dilini, latın dilini bildiyini kimsə bilmirdi. Bunları bütün kəşfiyyat orqanlarından gizlədə bilmişdi. Bolqarların belə tarixi mənşəyinin qədim türklərdən gəldiyini bildiyi halda, heç vaxt dilə gətirməz, gətirənləri də qəbul etməzdi.

O, artıq özünün dərk etdiyi haqq naminə bu işə razılıq vermişdi. Dərin dövlət sirlərini bilmək üçün yeri gələndə türklərin də, yəhudilərin də, çinlilərin də verdiyi tapşırıqlara əməl edirdi. Ona görə də Dağlıq Qarabağda olmasının səbəbini erməni lobbisinin istəyi kimi göstərsə də, ora tamam başqa məqsədlə gəlirdi...

18

Boqomillanın gördüyü mənzərə dəhşətli idi. Verilən tapşırığa görə səhər sübhdən ona telefon zəngi olmalı idi. Və o, hadisə yerinə gedib çəkiliş aparmalı idi. Çəkdiyi video materialı lazımı ünvanə göndərməli, sonra isə onda olan Amerika vətəndaşı pasportlarını da götürüb birbaşa Gürcüstana getməli idilər. Pasportlar Altaya, Ayxana, Elçinə və Məhəmmədə aid idi. Amma heç bir zəng gəlməmişdi. Saat on olmasına baxmayaraq, telefon hələ də susurdu...

Amma o, qondarma Dağlıq Qarabağ Respublikasının rəsmi binasının ən uca nöqtəsində üçrəngli Azərbaycan

bayrağının dalğalandığını görürdü. Bu bayrağın rəngləri bütün səmaya meydan oxuyurdu. Elə bil qürurlu və məğrur şəkildə 20 ildən çox yad nəfəsi ilə qidalanan Qarabağ səmasına yeni bir nəfəs, ruh vermişdi. Aydın səmada, günəşin şüaları altında sanki cəngi havasına oynayırdı bu üçrəngli, ay-ulduzlu bayraq. İnsan bu gözəlliyə valeh olmaya bilmirdi. Boqomilla bayrağın bu yüksəkliyə OdƏrlərin ucaltıldığını yaxşı bilirdi, amma onlardan heç bir səs-soraq yox idi. Gizləndiyi binanın tinindən telefonu ilə bu mənzərəni çəkirdi. Gözlərini arada telefonun ekranından çəkərək bu möcüzəyə baxırdı. Qəfildən binanın qarşısında bir əlində silah, o bir əlində üçrəngli bayraq tutan hündür boylu bir hərbiçisi gördü.

Bu, Məhəmməd idi. O, axşam gizlincə binanın damına çıxmağı bacarmış, canı qədər sevdiyi Azərbaycan bayrağını ora sancmışdı. Sonra gizlin bir mövqe tutaraq nələrin baş verəcəyini gözləmişdi. Amma o bir neçə saat idi ki, gözlədiyi nəticəni almamışdı. Binaya gəlib-gedənlərdən heç kəs buna fikir verməmişdi. Hətta qondarma rejimin lideri belə bunun fərqi varmamışdı. Bu isə Məhəmmədə yaman pis təsir etmişdi. 10 günə yaxın idi ki, çəkdiqləri zəhmətə düşməninin bu cür laqeyd olacağını gözləmirdi. Camaat öz işində-gücündə idi. Bayrağın hansı bayraq olmasına baxmayaraq, sakit həyat təzi istəyən insan üçün bu, adi hal idi. Amma Məhəmməd bunu saymazlıq kimi qiymətləndirmişdi. Necə ola bilərdi ki, bu bayrağın altında yaşamağı qəbul etməyən insanlar indi buna məhəl qoymurdular. Bu, Azərbaycan bayrağına hörmətsizlik idi. İçində özü-özülə apardığı müzakirələrin çək-çevirin sonunda Məhəmməd rəsmi binanın qarşısına gəlib, əlində olan digər Azərbaycan bayrağını göyə qal-

dırmış, avtomatla da onu qoruyurcasına hayqırırdı. Bu hayqırtıda sanki tankların üstündə şəhəri ermənilərdən təmizləmiş Azərbaycan əsgərinin “uraaaa!..” – nidaları səslənirdi.

– Ey insanlığın, bəşəriyyətin düşmənləri, görürsünüz bu bayrağı, bu Azərbaycan bayrağıdır ki, başınız üstündə dalğalanır. Korsunuz bəyəm, niyə təzim etmirsiniz?! Niyə baş əymirsiniz?! Niyə qaçıb rədd olursunuz bu torpaqlardan?! Bir baxın, görün, necə də qürurla dalğalanır?! Görün, sizin murdar nəfəsinizə önəm vermədən səmanı necə aydınladı?! Gəlin, bu bayrağı öpün, qılıncımın altından keçin! Bəlkə, atalarım kimi yenə sizə rəhm etdim! Bəlkə, sizi bağışladım! Amma bu dəfə, sadəcə, canınızı bağışlayaram, qara niyyətlərinizi yox! Gəlin, gözünüzü döyməyin!

Artıq binanın qarşısından keçən bütün maşınlar dayanmışdı. Ermənilər yaxın gəlmədən ona baxırdılar. Məhəmməd isə üzünü binaya tərəf çevirmişdi. Amma ona tuşlanan silahları görəndə ucadan güldü. Bu qondarma rejimin prezident qvardiyasının əsgərlərinə qarşı olan alçaldıcı gülüş idi. Sanki onların bütün nəsil-nəcabətini söyürdü. Və bu söyüşlərin ardınca binaya tərəf güllələr şığırdı. Binanın qapısında duran iki əsgər artıq yerə yığılmışdı. Ya can verirdilər, ya da ki artıq gözlərini birdəfəlik yummuşdular. Buna səbəb, binadan ona doğru atılan atəş olmuşdu. O, güllə səsi eşidən kimi avtomatı işə saldı. Bütün binanı gülləyə verdi. İlk olaraq qapıdakıları yerə sərəndən sonra gülləri binanın yuxarı mərtəbələrinə doğru yağdırmağa başladı. Amma namərd düşmən gülləsi artıq Məhəmmədin bədənini dəlik-deşik etmişdi. Sol böyründən və sağ çiyindən dəyən güllələr onu geriyyə itələsə də,

Məhəmməd “Allahu Əkbər”, – deyib irəliyə atılırdı. Amma güllələr artıq öz işini görmüşdü. Əlindəki bayrağa güllə dəyməsin deyə, Məhəmməd onu birtəhər çiyinə atdı. Sinəsini qabağa verdi. Artıq avtomata gücü çatmırdı. Çiyindənən aldığı güllə qolunu aşağı salmışdı. Üçüncü OdƏr də beləcə yığılırdı. O, var gücü ilə namərd, mənfur düşmən qarşısında dizi üstə çökməməyə çalışdı. Bunu bacardı da. O artıq arxası üstə yığılmışdı, sadəcə səmanı görürdü. Son dəfə gücünü toplayıb üçrəngli bayrağı sinəsinin üstünə çəkdi. Al rəngə boyanmış bayraq daha bir şəhidi də qucaqlamışdı. Sanki bir ana kimi bəgırına basıb, halallıq verirdi. Onu üşüməyə qoymurdu... Ağrılarına məlhəm olurdu... “Yum gözlərini, rahat uyu!” – deyirdi, – qorxma, mən yanındaım, anan yanındaır!..

Sanki bu müqəddəs bayraq uğrunda canından keçmiş ərənlərin ruhları ilə görüşüb qucaqlaşmış kimi, Məhəmmədin dodaqlarına bir təbəssüm qondu...

O, bu cür ölümü – bayrağa bükülərək ölməyi çox arzulamış və bunu Allahından çox diləmişdi. Onun son nidası “Ana!” oldu. Bu söz o qədər pıçılıtlı ilə səslənmişdi ki, bunu yalnız özü eşitmişdi. Ovcunun içində sıxdığı bayrağın göy rəngi qana boyanmamışdı. O, son dəfə güc tapıb yumruğunu möhkəmcə sıxdı. Sanki göy rəngin timsalında bütün yaradılışı, bəşəriyyəti qorumağa çalışırdı. Bir də son kərə bayrağı öpmək istədi, amma əli qalxmadı. Ruhu artıq cismini tərkdirdi. Çox istədi, amma əli qalxmadı... Tanrıdan son arzusu bu idi: heç olmasa son dəfə, son dəfə dodaqlarını bayrağa toxundurub, qürur dolu gözyaşı axırdı. Artıq gözündən süzülən sonuncu damlalar yanaqlarından axdı. Sanki Tanrı buna dözmədi. Azacıq bir meh əsdi. Bayrağın ucu onun dodaqlarına toxundu. Və

üzünü örtdü. Şəhidlər ölməz olduğu üçün Məhəmməd də ölmədi. Bütün arzularına qovuşdu. Qələbə bayrağını düşmənin başı üstündə dalğalandırdı, bayrağa bükülərək canını tapşırırdı, son busəsini də bayrağından, millətindən, vətəmindən aldı. Öpdü, məst oldu, ruhu da bu öpüşlərə qarq olaraq səmalarda dalğalanan üçrəngli bayrağa sarıldı və ənginliklərə uçdu...

19

Ərtoğrul əslən bakılı idi. O, Sovetski məhəlləsinə yaxın olan 20 nömrəli orta məktəbdə təhsil almışdı. Doğulan gündən tale onun üzünə gülməmişdi. Atası, o hələ dünyaya gəlməmiş qəfildən, naməlum səbəbdən yoxa çıxmışdı. Onun gizləncə Qarabağa gedib, döyüşdə şəhid olduğunu belə bilmirdi. Anası isə dünyalar qədər sevdiyi ərini itirdiyi üçün havalanmış, hamilə ikən çöllərə düşmüşdü. Ağlını itirən 5 ayın gəlini kim olduğunu belə unutmuşdu. Qarışıq bir dövrdə qohumları nə qədər axtarsa da, onu tapıb bilməmişdi. Qadını küçədə sancı çəkərkən bir nəfər tapıb doğum evinə gətirmişdi. Ərtoğrulu dünyaya gətirəndə isə rəhmətə getmişdi. Ona görə də onu kimsəsiz uşaq evinə qoymuşdular. Ərtoğrulun nəslə Hüseyinqulu xanın qardaşı oğlunun Bakıda Sisiyanovun başını kəsib öldürəndən sonra qara günləri satın almışdı. Ulu babalarının bir qismi rusların Bakını işğal etməsi ilə ata yurdu olan Ərdəbilə köçmüş, digər bir qismi isə Bakıda gizlənərək qaçaqçılıqla məşğul olub çar Rusiyasının Bakıdan qovulub çıxarılmasına xidmət etmişlər. 1918-ci ildə Şərqdə ilk müstəqil demokratik respublika olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yarananda ilk ordu qurucularından olmuş-

dular. Amma onların bu xoş günləri sovet hökumətinin gəlişi ilə darmadağın oldu. Vətən, millət eşqi ilə yaşayan bu nəslin nümayəndələrinin bir çoxu isə sovet ideologiyasının planları ilə olan repressiyasının qurbanı olmuşdu. Nəslin sonuncu nümayəndələri təqiblərdən gizlədilərək bu şəcərəni qoruyub yaşada bilmişlər.

Sonralar onu ondan da acınacaqlı həyata məhkum olmuş Gülər xanım uşaqlığa götürmüşdü. Gülər xanım bu oğlanı uşaqlığa götürəndə onun bundan başqa iki oğul övladı da var idi. Amma həmin uşaqlar anadangəlmə kar və əqli qüsurlu uşaqlar idi. 20 il əri Elman uşaqlarının olacağı, evlərini ailə məhəbbətilə isindirəcəyi günü gözləsələr də, bu arzu gözlərində qaldı. Sonra ər-arvad razılışaraq uşaq evindən əkiz uşaq götürmüşdülər. Əri nə qədər istədi, 5-6 yaşlı uşaq götürsünlər, amma Gülər uşaqların onları ata-anaları kimi qəbul etməməsindən qorxaraq 7-8 aylıq əkiz uşaqları övladlığa götürmüşdü. Amma uşaqlar böyüdükcə məlum olmuşdu ki, onların əqli qüsurları var. Lakin buna baxmayaraq, Gülər xanım yenə Tanrısının ona olan münasibətinə səbirlə yanaşmış, uşaqları heç bir uşaq evinə verməmişdi. Əri ilə bu barədə olan söhbətlərinə birdəfəlik son qoyulmuşdur.

– Gülər, gəl inad etmə, bu uşaqları uşaq evinə geri verək. Artıq yaşımız da keçir. Kasıbçılıq bizi əldən salıb, sən deyən bir mal-mülkümüz də yoxdur. Bir gün bu uşaqlar bizdən sonra küçələrdə dilənçi mafiyalarının əlində qalacaq.

– Yox, Elman, mən səni ona görə sevirəm ki, sən insanları sevirsən. Belə danışdıqca gözümdən düşürsən. Allah bunu belə rəva görüb, bəlkə də bizim bu həyatda misiyamız elə budur. Əgər bu uşaqları sən əksəydin, mən də

doğsaydım, sən yenə belə deyəcəkdin? Yox, əlbəttə, deməzdin. Belə bir söz var: “yaradılanı sev Yaradandan ötürü”. Bu uşaqları Tanrı ona görə bizə qismət edib ki, biz onlara baxaq. Axı sənin də, mənim də səbrimizin həddini Tanrı bilir. 20 il uşaq gözləmişik, bircə dəfə də olsun buna görə səndən töhmət almamışam. Səncə, Tanrı bunu görmür? Görür, əlbəttə, görür.

– Ay qız, sən nə danışırsan? Məgər mən bunlara pislik etmək istəyirəm? Mən düşünürəm ki, bu gün-sabah biz ölüb gedəcəyik, bu uşaqlar qalacaq əllərdə. Nə sənin bir qeyrətli qohumun var, nə də mənim. Məncə, onların gələcəklərini biz bədbəxt edəcəyik. Nə qədər ki, yaşları çox deyil, ağılları kəsmir, gəl uşaq evinə verək.

– Elman, əgər sən, doğrudan da, bunu istəyisənsə, sənə bir təklif edirəm.

– Buyur!

– Gəl bir uşaq da övladlığa götürək!..

Bunu inamla səsləndirən Gülərin içində bir qorxu da var idi. Ərinin nə deyəcəyini, necə cavab verəcəyini düşünmədən fikrini belə izah etdi: – Əgər bir oğlan götürsək onu düzgün tərbiyə edib yetişdirsək, o, gələcəkdə qardaşlarına da, bizə də baxar. Hə, nə deyirsən? Ərinin susduğunu və fikrə getdiyini görən Gülər onu inandırmaq üçün tez-tez danışır, yola gətirmək istəyirdi. Amma düşünmürdü ki, onun kimi əri Elmandan hər dəfə evdən çıxanda, uşaqların məktəbə getməsini görəndə ürəyinin dərinliklərində necə ağlayır, özü də bilmədən, bu ürəyini boğan daxili gözyaşlarının içində metroya çatır, adəti üzrə qəzet köşkündən “Azərbaycan” qəzetini alıb metroya düşürdü. Məgər o istəmirdi ki, uşağını alıb dizi üstə oynatsın? Məgər o istəmirdi ki, evə qayıdanda qapını döyən zaman,

oğlu “kimdi?” – deyə səslənsin, o da “ata” – deyə cavab versin? Oğlu da boyu çatmasa da, “a – ta, a – ta!..” – deyib qapını açmağa cəhd etsin? İstəyirdi, özü də hamıdan çox. Övlad gülüşünə həsrət qalan, uşağı çimizdirəndən sonra sinəsinə basıb qoxulamaq hissi ilə alışıb yanan, döşünə heç vaxt süd gəlməyən, bu hissini nə olduğunu bilməyən Gülərdən daha çox istəyirdi Elman. Amma çox qorxurdu. Tanrının imtahanlarının bir-birindən çətin olmasına əmin olan insanlar kimi qorxurdu. Qorxurdu ki, bu dəfə də xoşagəlməz nəsə olar. Üstəlik bir də ondan qorxurdu ki, tez-tez yuxularında gördüyü 5 yaşlı oğlunun ölümü kimi, böyüdüb başa çatdırdığı uşaq da bir gün öl. Bax buna dözə bilməzdi 56 yaşlı Elman. Amma bu dəfə nədənsə, hansısa bir qüvvə ona güc verdi, “mən razı!” deyərək arvadının əlindən tutdu və dedi:

– Amma bir şərtim var: – bu dəfə mən dediyim olacaq.

Gülər azacıq düşünsə də, tez cavab verdi: – Qoy olsun!..

Onlar razılığa gəlib 6 yaşlı Ərtoğrulu övladlığa götürdülər. Əslində, uşağın doğum haqqında şəhadətnaməsində onun adı Məhəmməd idi. Amma Hüseyn Cavid pərəstişkarı olan Elman kişi uşağa Ərtoğrul adını verdi. Nakam taleyinə baxmayaraq, işıqlı bir həyat sürmüş Ərtoğrul Cavid nəslinin ən görkəmli nümayəndəsi idi. Köhnə evləri Üzeyr Hacıbəylinin ev muzeyinin yanında olanda babası ona Cavidlər nəslindən, Ərtoğrulun uşaqlığından və gəncliyindən çox danışmışdı. Cavidə Elman kişiylə elə babası da sevdirmişdi. Ərtoğrul sənətinə vurğun olan Elman kişi elə onun şərəfinə də musiqi sənətinə yiyələnmiş, yaxşı bir tarzən olmuşdu. Hərdən Cavidsevərlərin yanın-

da olanda Cavidin qızı Turan xanımı bərk-bərk qınayırdı. Deyirdi ki, rəhmətlik Turan xanım səhv etdi. Cavidin gənini yaşatmaq üçün gərək o evlənə, övlad sahibi olaydı. Hətta bunun üstündə bir də görürdün millətin dalınca danışıb: “Bir qeyrətli kişi çıxmadı ki, bu Turanla evlənsin, oğul-uşaq sahibi olsun?” – deyirdi. Nəsə sonsuz nəsil onu yaman düşündürürdü. Elə bil, öz sonsuzluğundan şikayət edirdi. İçdən yanırdı. Ona görə də uşağın adını Ərtoğrul qoydu.

“Sovetski” məhəlləsində böyüyən Ərtoğrul istər davranışlarında, istərsə də təhsilində məhəllə uşaqlarına oxşamırdı. Böyüdükcə sözbəxan, mədəni, savadlı bir gəncə çevrilirdi. Əzizbəyovun köhnə heykəlinin yanındakı musiqi gimnaziyasında təhsil alırdı. Atasını əsl bir Ərtoğrul kimi görmək istəyirdi. Amma Ərtoğrul böyüdükcə siyasətə meyil edir və atasının onu musiqişünas, ədəbiyyatşünas görmək arzusunu tərsinə çevirirdi. Beləcə, çətin və kasıbçılıq həyatı yaşayan Ərtoğrul BDU-nun Beynəlxalq əlaqələr fakültəsinə, sonra elə həmin universitetin eyni fakültəsində magistratura pilləsinə qəbul olub və bitirdikdən sonra hərbi xidmətə gedir.

Hərbi hissədə ictimai fəallığına görə dəfələrlə qoca anasına təşəkkürnamələr gəlmişdi. Amma gələnlər bu təşəkkürnamələri onun atası Elman kişi heç vaxt görmədi. Onu Biləcəridə yola salanda arxasınca baxaraq köhnə pencəyinin cibindən çıxardığı səliqəli dəsmalla gözyaşlarını silən, sildikcə də Cavidin Ərtoğrulun yadına salaraq yenidən çeşmə kimi çağlayan gözyaşlarının içində boğulan ata oğlunun taleyinin Ərtoğrulun taleyi ilə eyni olacağından qorxurdu.

Amma hər şey tərsinə oldu. Oğlunun andıçmə mərasimini belə görə bilmədi Elman kişi. Həyatın bütün əzablarına necə səbirlə dözmüşdüsə, eləcə sakitcə canını tapşırırdı. Heç kimi əziyyəyə salmadan, heç kimi narahat etmədən, gecə iki əlil övladının arasında uzanaraq onları qollarının üstünə aldı. Sonra da övladları kimi sakitcə gözlərini yumdu.... amma övladlarından fəqli olaraq bir daha gözlərini açmadı, əbədiyyətə əbədi olaraq qovuşdu...

20

Ata ocağının bütün üzvləri xüsusi nömrədən aldıqları ismarıca əsasən səhər saatlarında toplanmışdılar. Hər kəs Dədə Əfəndinin gəlişini səbirsizliklə gözləyirdi. Hər dəsə on gün olardı ki, OdƏrlərdən bir xəbər yox idi. Sabahın bu vaxtında nəşə ciddi bir şey olmuşdu ki, Dədənin adından birinci dərəcəli ismarıç gəlmişdi. Kamandar Heydərov yox idi təkçə... Bir neçə gün öncə hərbi hissədən qaçan gənclərin işinin araşdırılması ilə əlaqədar ona ev dustağı hökmü kəsilmişdi. Vəkil isə cinayət işinin birbaşa onun üçün açılmasını tələb etmişdi. Arqumenti də o idi ki, briqada komandiri xəzinədarın onunla sonuncu söhbəti haqqında düzgün məlumat vermir. Bir də ki, əsgərlərin xəzinədən pul və maaş kartları götürmələrinə baxmayaraq, hələ də plastik kartlar istifadə edilməyib. Bu isə bu hadisədə başqa nüansların olduğundan xəbər verir. Ehtimal edilirdi ki, briqada komandiri Kamandar Heydərovun fərariylərlə bağlantısı var.

Hər kəs çox narahat idi. Sadəcə Atilla Babayevin narahatlığı ilə bərabər bir az rahat görünüşü diqqət çəkirdi. Onun siması açılmış bir qönçənin mart soyuğunda şaxta

vurmuş halına bənzəyirdi. Ata kişi onun üzünə diqqətlə baxıb nəsə anlamağa çalışırdı. Amma buna ehtiyac qalmadı. Dədə Əfəndi öz ağır hərəkətləri ilə içəri girərək dəyirmi masanın yuxarı hissəsində oturdu. Masanın üzərindəki pultu götürərək böyük ekranlı televizoru işə saldı. Ekranı öncədən yerləşdirilmiş CD-nin görüntüləri canlandı. Hamısının ağzı açıq qalmışdı. Görünən mənzərə tükürpədicisi idi... Ekranı seyr etdikcə OdƏr ağsaqqalları qeyri-ixtiyari olaraq ayağa durdu. Dəmirçioğlu əlindəki su dolu stəkanı elə sıxmışdı ki, bir azdan bu stəkanın paramparça olmasını heç kim hiss etməyəcəkdi.

– Ey insanlığın, bəşəriyyətin düşmənləri, görürsünüz bu bayrağı, bu Azərbaycan bayrağıdır ki, başınız üstündə dalğalanır. Korsunuz bəyəm, niyə təzim etmirsiniz!? Niyə baş əymirsiniz!? Niyə qaçıb rədd olursunuz bu torpaqlardan!? Bir baxın, görün necə də qürurla dalğalanır?! Görün sizin murdar nəfəsinizə önəm vermədən, səmanı necə aydınladıb!? Gəlin, bu bayrağı öpün, qılıncımın altından keçin! Bəlkə, atalarım kimi yenə sizə rəhm etdim! Bəlkə, sizi bağışladım! Amma bu dəfə, sadəcə, canınızı bağışlayaram, qara niyyətlərinizi yox! Gəlin, gözünüzü döyməyin!

Bu sözləri tam olaraq başa düşməyən Ata ocağının üzvləri onun fonunda Xankəndindəki qondarma Dağlıq Qarabağ Respublikasının rəsmi binasının yuxarısında dalğalanan üç rəngli bayrağı seyr edirdilər. Sakit... Sükutla... Qürurla... Fəxarət hissi ilə... Heyrətlə...

Məhəmmədin güllələrin zərbəsindən yerə yıxıldığı an görüntü kəsildi. Kəsilən görüntü ilə bərabər təşkilat üzvlərinin gözləri də ilişib ekranda qaldı... Məhəmmədin dodaqlarına toxunan bayrağı seyr edə-edə...

Hamısı Dədə Əfəndiyə baxdılar... Otaqda sükut hökm sürürdü. Heç kim nə danışmağa, nə də sual etməyə cürət edirdi. Çünki Dədə Əfəndinin gözlərindən yaş axırdı. O gözlərini belə qırpmırdı... Nəhayət, – Millətimiz sağ olsun! – deyərək sözə başladı: – Bir neçə saat öncə Boqomillanın adından bu video Atilla bəyə göndərilmişdi. Bir də bizim gizli ünvana. Altaya verilən tapşırıq baş tutdu... Digər OdƏrlərin taleyi bizə məlum olmasa da, bayrağımızı Qarabağda dalğalandırdılar. Erməni kəşfiyyatında olan casuslarımızdan aldığımız məlumata görə Boqomilla ələ keçirilib. Hətta onların dediyinə görə o, artıq öldürülüb. Amma mütəxəssislərin dediyinə görə Boqomilla bu materialı üç ünvana göndərib. İki ünvan bizə məlumdur. Lakin üçüncü ünvan kimdir, onun haqqında heç nə əldə edə bilmirik. Çünki onun göndərdiyi elektron ünvan sındırılaraq yox edilmişdir. Bu isə o deməkdir ki, əməliyyat haqqında bizdən də başqa bilənlər və onu izləyənlər varmış. Buna isə cavabı Atilla bəy verə bilər, mənəcə. Əminəm ki, Arslan ələ keçməyib. Yoxsa ki, əsrlərdən bəri daşdığımız sirlər kiminsə əlinə keçsə, bu bizim yox olmağımız deməkdir. O, sual dolu baxışlarla Atilla Babayevə baxdı... Onun baxışlarının təzyiqi altında sanki Atillanın nitqi qurmuşdu.

– Dədə, Boqomilla neçə illərdir ki, ən bacarıqlı və sadıq casus kimi fəaliyyət göstərmişdir. Onun satıldığını heç cür qəbul edə bilmərəm. Amma məni narahat edən onun son zamanlar yaşadığı sevgi məsələsi idi. Dəfələrlə onu bununla bağlı xəbərdar etməyimizə baxmayaraq, bunun təşkilata heç bir ziyan gətirməyəcəyinə dair hesabat vermişdi. Onun sevgilisi Amerka əsilli rokçu Pol Harris idi. Onu araşdırmışam dəfələrlə, amma qaranlıq və şübhə doğura-

caq heç nə əldə etməmişdik. Buna baxmayaraq, onu izlətdirdim Ermənistanda. Hətta Boqomilla Ermənistana gələndə də onunla gəlmişdi. Məlumatında da deyirdi ki, mədəniyyət adamı olduğu üçün diqqət çəkməməsi üçün onu özü ilə götürüb. Amma onu Qarabağa gətirməmişdi özü ilə. Araşdırma davam edir. Bir neçə günə bu haqda təfsilatı ilə sizə məlumat verəcəyik. Boqomillanın öldüyünə əminəm. Çünki məlumat aldığımız mənbə etibarlıdır.

Dəmirçioğlu ironiyalı bir ifadə ilə dedi: – Əminəm ki, kitabın yeri və Arslan haqqında ona məlumat verilməmişdi.

– Dəmirçioğlu, Boqomilla sadəcə dörd OdƏrin ora gəldiyini bilirdi. Hazırlığı da elə buna görə etmişdi. Ona verilən pasportlarda Arslanın adı yox idi. Çünki Arslan özü qayıtmalı idi. Boqomilla isə kitab haqqında heç bir məlumata malik deyildi. Biz Arslanı riskə atmamaq üçün ona bu haqda heç bir məlumat verməmişdik.

Ata kişi əsəblərin gərginləşdiyini gördüyü üçün başqa bir mövzuya yönləndirdi iclası. – Məhəmmədin heç bir dil bilgisi yox idi. O, təkbaşına bu işi necə görüb, çox maraqlıdır. Axı o sadəcə bir əsgər idi. Necə olub ki, o bu işi təkbaşına həyata keçirə bilib. Ona yardım edən OdƏrlər hardadır, onlar haqqında nə bilirik? Bilmiriksə, bu niyə belədir?

Atilla Babayev sanki bu sualda itirilmiş nüfuzunu bərpa etməyə çalışdı: – Öncədən planlaşdırdığımız kimi, bina bir neçə gündür müşahidə edilirdi. Onlardan aldığımız bilgiyə görə Məhəmməd oraya tək gəlib. Binaya yaxınlaşdığını görəndə xakerlərimiz Türkiyə kəşfiyyatının da köməyi ilə binanın bütün təhlükəsizlik kameralarını zərərsizləşdiriblər. Bütün kameralar eyni görüntü ilə don-

durulub. Bu da Məhəmmədə rahat iş görməyə imkan yaradıb. Təbii ki, bundan Məhəmmədin xəbəri olmayıb. Digər bir tərəfdən də həmin bina çox zəif müdafiə olunur. Çünki qondarma prezident, adətən, öz məkanında oturmur. Ora sadəcə bir simvolik binadır.

Dədə Əfəndi əli ilə susmalarını bildirdi. – Hələ ki, gec deyil. Atila, lazım gələrsə, Arslanı qurtarmaq üçün (əgər o sağdırsa) vertolyotlar belə qaldırın, lap müharibə başlasa belə. Qısa müddətdə digər uşaqlar haqqında ciddi bir bilgi əldə edin. Artıq vəziyyət gərginləşib. Yəqin ki, bir neçə günə bütün orduda səfərbərlik elan ediləcək.

Bizi böyük bir müharibə gözləyir. Turan ideyasının reallaşmasının zamanıdır. Cənubi Azərbaycanın müqəddəratı demək olar ki, həll edilib. Qısa bir zamanda müstəqilliyini elan edəcək. Hələlik baş verməsi gözlənilən bu hadisə böyük güclərin marağına xidmət edir. Buna İrənin məhv edilməsi ideyasının səbəb olduğunu bilirsiniz. Amma hələ də Krımın taleyinin həllini istədiyimiz kimi hazırlaya bilməmişik. Amma Krım Respublikasının yaranması üçün bütün milli güclər hazırdır. Orta Asiyada olan türk respublikalarının Rusiyadan asılılığını kəssək, Başqırdıstan, Krım, Yakutiya da dədə-baba ərazilərində yaşayan türklərin müstəqilliyi danılmazdır. Bu başlanacaq müharibə bütün regionu qana boyayacaq. Cənubi Azərbaycanın müstəqil olması daima imkan verməyən Rusiya bu dəfə də mane olmağa çalışacaq. Burda isə Avropadan və ABŞ-dan güc alan Türkiyə və Azərbaycan Rusiyanın qarşısına çıxacaq. Qazaxıstan isə Xəzərdəki dəniz qüvvələrini Rusiyanın əleyhinə olaraq Azərbaycanla birləşdirəcək. Türkmənistan və Qırğızıstan da Uyğurların Çindən ayrılaraq birləşməsinə dəstək olacaqlar. Çinin bö-

yük və təkbaşına iqtisadi güc olmaq xülyasından qorxan Avropa və ABŞ bu dövəndə Türklərin yanında olacaq. Onların da burda öz planları var. Yeni qurulmuş hakimiyyətlərdə öz kadrlarını yerləşdirməklə yenə dünyanın idarəçiliyini əllərində saxlamağı planlaşdırıblar. Bunu da bölgəmizdə dini parçalanmalarla etməyi planlaşdırırlar. Türkiyənin daxilində bunu qismən də olsa, bacarıblar. Amma Türkiyənin dərin dövləti bu prosesi nəzarətdə saxlayıb. Bu ilin sonunda Ulu Şaman ocağı yığılacaq, regionun xəritəsini bir daha təsdiqləyəcək. Bütün Ulu Şamançılar bizim başlatdığımız bu əməliyyatın yeni dünya idarəçiliyinin türklərin əlinə aparıb çıxacağı ümidindədir. Hər kəs bir bəhanə gözləyir. Bizim Avropanı və ABŞ-ı, daha doğrusu, onların adı altında dünyanı idarə edən qüvvələri yayındırmağımız vacibdir. Günə bu gün Gürcüstana getməli, milli qüvvələrlə görüş, ordan da Kırmdakı toplantıya qatılıb partlayışın baş verdiyini müzakirə et.

Bu dəm Dədənin özəl telefonuna gələn zəng onun sözünü yarımçıq qoydu. – Birinci zəng edir, yəqin elə bu mövzudadır, – deyib digər bir otağa keçdi. Bir neçə dəqiqədən sonra içəri qayıtdı.

– Artıq birincinin də bundan xəbəri var. Türkiyə prezidenti zəng edib mətbuatda yayılan xəbərlər haqqında soruşub. O, çox əsəbi idi. İşimizi düzgün görə bilməməyimiz onu çox əsəbiləşdirmişdir. Bu dəqiqə baxdığımız video artıq “youtub”da yayımlanıb. Kimin etdiyindən isə biz hələ də məlumatsızıq. Digər tərəfdən Ermənistan prezidenti də zəng edib. Dediynə görə Qarabağda bir çox erməni əsgəri öldürülüb. Bunu isə Azərbaycan kəşfiyyatı edib. Bununla bağlı artıq təzyiqlər var. ABŞ tərəfi də bir

açıqlama gözləyir. Biz isə özümüz qurduğumuz planı idarə edə bilmirik. Bu qədər hazırlıqdan sonra OdƏrlərin taleyindən heç bir məlumatın olmaması qurumumuzun haradasa səhv etdiyini göstərir. Mən getməliyəm. Siz isə bütün imkanlarınızı işə salın və OdƏrlərin taleyini maraqlanın. Müharibənin elan edilməsinə az qalıb. Bu videonu yayanlar kimlədisə, bizə mesaj göndərmiş olurlar. Bizim planımızı bizdən öncə həyata keçirməklə, “bizdən icazəsiz heç nə edə bilməzsiniz” demək istəyirlər. Elə bu cür halların baş verəcəyini bildiyimiz üçün Arslanın əməliyyatını tam məxfi saxlanılmasını istəmişdik. Uca Tanrı ona yar olsun! Toplantı bitmişdir. Birinci ilə görüşdən sonra bəzi məqamlara aydınlıq gətirərik. Amma mən digər OdƏrlər haqqında məlumat gözləyirəm, Atilla bəy! Dədə Əfəndi bunu deyib ona xas olmayan bir cəldliklə ayağa qalxdı və otaqdan çıxdı.

21

Boqomilla Məhəmmədin bütün hərəkətlərini yerində donaraq çəkirdi. Artıq aləm bir-birinə dəymişdi. Hərbi maşınlar bütün binanı mühasirəyə almışdı. Ölmüş meyi-tə belə yaxın gedə bilmirdilər. Çünki bombaya sarılmış olduğunu düşünürdülər.

Birdən Boqomillaya çatdı ki, burdan uzaqlaşmaq lazımdır. O, telefonla çəkdiyi materialı təcili lazımı ünvana çatdırmalı idi. Onun üçün də tez hotelə yollandı. Geniş küçələrdən keçərək digər küçədə köhnə “06” markalı taksiyə mindi. Xankəndi stadionunun yanında şütüyən sınıq-salxaq taksi bir neçə dəqiqədən sonra qondarma respublikanın Təhsil Nazirliyi ilə üzübüz olan “Olimp” hote-

linə çatdı. Hotelin qarşısında maşından tələsik düşən Boqomilla arxadan bir "Jip" in də dayandığını sezmişdi. O, tələsməli idi. Müraciətdə oturan xanıma salam belə vermədən liftə mindi. Lift tərpendikdə onun pəncərəsindən iki nəfərin onun ardınca hotelə girdiyini gördü. Boqomilla Xankəndinə gələndən izlənildiyini hiss etmişdi. Amma bu qədər də ciddi olduğunu düşünmürdü. Yerli hökumətin turistləri nəzarətdə saxlaması təbii hal idi. Bu gün baş verən hadisə və onun orda olması, ardınca da bunların gəlməsi vəziyyətin ciddiliyindən xəbər verirdi. O, əvvəlcə beşinci mərtəbənin düyməsini bassa da, birdən fikrini dəyişdi. Cəld dördüncü mərtəbənin də düyməsini basdı. Lift dayanar-dayanmaz o, özünü koridora atdı. Hara gedəcəyini dəqiq müəyyənləşdirməmişdi, lakin öz otağına gəlməyəcəyini bilirdi. Çünki otağı 5-ci mərtəbədə idi. Yaxındakı otaqlardan birindən otağı təmizləyən xadimə çıxdı və koridorla üzü yuxarı getdi. Çıxdığı otağın qapısı isə hələ də açıq idi. Boqomilla özünü təcili həmin otağa atdı. Girən kimi də qapını içəridən bağlayıb WiFi-ya qoşuldu. Çəkdiyi videonu qeyd edərək Xankəndindəki internet klubların birində yaratdığı elektron ünvanını açdı. Üç elektron ünvan yazdı və "enter" sözünə toxundu. Video faylın həcmi böyük idi. Yükləmə çox çəkcəkdi. Bəlkə də 10-15 dəqiqə zaman tələb edəcəkdi. Telefonun əlindən düşəcəyindən qorxaraq taxtın yanındakı masanın üstünə qoydu və gözlədi. Artıq son 5% qalırdı. Koridorda isə ayaq səsləri eşidilirdi. Uzun illər xüsusi təlimlər keçməsinə baxmayaraq Boqomilla qorxurdu. Onun qorxusuna səbəb materialı çatdırma bilməyəcəyi idi. Axı bunun üçün nəçə igid qurban getmişdi. Artıq hər şey bitmişdi... Fayllar

yüklənmişdi. O, sanki bir rahatlıq keçirdi... Tez otağın tualetinə girərək telefonu unitaza atdı və suyu çəkdi.

Sonra isə çarpayıya uzandı. Bu zaman qapı yumruqla döyülürdü. Bu, onu heç maraqlandırmırdı. Qarıya vurulan zərbələrin get-gedə sürətləndiyini görənlər yaraşığı qız barmağındakı üzüyün qaşını çıxardaraq həbi uddu. Və sakitcə gülümsəyərək gözlərini yumdu.

Əlisilahlı bir neçə nəfər artıq qapını sındıraraq içəriyə girmişdilər. Onlar çarpayıda uzanmış gözəl bir qız gördülər. Onun çantasını, üstünü xeyli axtardılar. Bütün otağı bir-birinə vursalar da, axtardıqlarını tapmadılar. Boqomilla kimi onun əməlləri də susurdu. Sarsılmaz, yenilməz və alınmaz qalalar kimi... Bu susqunluq ən uca səslə düşmənin gücsüzlüyünü göstərirdi. Özünü dünyanın idarəçisi hesab edənlər bir türk qızının cəsarəti qarşısında acizləşmiş və çılığına çevrilmişdi.

Həmin günün sabahı bütün qəzetlərdə belə bir xəbər yayıldı: Əslən türk olan bolqar əsilli jurnalist Boqomilla Xankəndində istirahət edən iş adamı, azərbaycanlı maqnat Həsən İmamverdiyevin qayını Akber Sofiyanın otağında intihar etmiş vəziyyətdə tapıldı.

Amma heç kim bilməyəcəkdi ki, yəhudi mafiyası Boqomillanı sağ ələ keçirmək üçün çalışırdı. Çünki onlar kitab haqqında hardansa informasiya almış, bütün vasitələrdən istifadə edərək, kitabın türklərin əlinə keçməsinin qarşısını almaq üçün səy göstərirdilər. Elə mətbuata da məlumatı onlar sızdırmışdılar. Çünki bir neçə satqın azərbaycanlı ilə illərlə iş görənlərə sərəf etməirdi ki, bunu Azərbaycan ictimaiyyəti bilsin. Onlar digər maraqlara xidmət edirdi. Axı Azərbaycanın inkişafı, güclənməsi təhlükəyə çevrilirdi. Bu, Türkiyə və Azərbaycanın güclü bir-

liyi və bu birliyə qoşulmaq istəyən Orta Asiyadakı türk dövlətlərinin tərəddüdlərinin aradan götürülməsi demək idi.

Bütün bu proseslərin inkişafını izləyən Cənubi azərbaycanlılar, Krım tatarları, başqırdlar, qaraqalpaqlar, tuvalılar, yakutlar, uyğurlar və s. kimi türk xalqları müstəqilliklərini elan edəcək günü gözləyirlər. Milli təfəkkür artıq formalaşmışdı. Böyük bir Turan ideyası altında iqtisadi birlik yaranarsa, dünya bunun qarşısında dura bilməzdi. Son hadisələr dünyanı buna doğru aparırdı. Bunun üçün Azərbaycanın da Türkiyə kimi öz ayaqlarının üstündə durması dünyaya “əllərini göyə qaldır” demək idi. Azərbaycanda çaxnaşmalar salıb, dövlətçilik ənənələrinin sarsıtılması dünya idarəçilərinin ən böyük arzusu idi.

Boqomillanın kiminlə bir yerdə olması haqqında yazılan təxribat xarakterli məlumatlar isə bəzi məmurlara qarşı əsəbdən gərilməmiş Azərbaycan xalqını qıcıqlandıracaqdır. Bu qarışıqlıq isə, vətəndaş müharibəsinə aparacaq, Azərbaycanın 20 ildir ki, səbirsizliklə arzuladığı Qarabağ və Təbriz istəyi suya düşmüş olacaqdı. Bütün bu prosesləri isə siyasətçilərdən və analitiklərdən başqa heç kim bilməyəcək, kütlə öz rolunu oynayaraq, bir neçə məmura görə dövlətinə qarşı nifrət bəsləyən dar düşüncəli gənclər formalaşdıracaqdı.

Türk düşmənlərinin Boqomilladan istədiklərini ala bilməməsi və bunun üstünə daha iyrenc bir plan qurmalarının qarşısını alan yeganə vasitə, illərdən bəri hazırlanan uzunmüddətli plan idi. Düşmənlərin qurduğu siyasi oyunları anlamayan sadə xalq Azərbaycan əsgərinin hərbi hissəni özbaşına tərək edərək Xankəndinin mərkəzinə

Azərbaycan bayrağını sancması və qəhrəmancasına həlak olmasının səbəblərini dərinlən anlamayacaqdı...

22

Cıdır düzü meydanı Şuşa şəhərinin Daşaltı dərəsi yaxınlığında idi... Bu meydandan baxdıqda Şuşanın əzəməti bir başqa cür görünürdü. Ayaq altında qalan meşəli dağlar, yaylaqlar göz gördükcə uzanırdı. Cıdır düzünə heyran olmayan, orada yaşayıb onu sevməyən, oranı unudan kimsə tapmaq mümkün deyildi. Arslan da birinci dəfə idi ki, bu möhtəşəm şəhəri – qalanı görürdü. Qarabağ xanlığının döyünən ürəyi olan Şuşa komada olan xəstələr kimi zarıyırdı, canı ilə çəkişirdi. Arslanın gözləri önündə, bir zamanlar burda hökmranlıq etmiş xanların portretləri canlandı. Onların əzəmətli, mətin baxışlarını gördü. Ənginliklərə baxan o mərdanə gözlərdən sanki ona “nə durmusan, cəld ol!” tapşırığı verildi. Arslan yerindən tərpənmədən aşağıya boylandı. Meşənin içində olduğunu zənn etdiyi Xan evini görmək istədi, amma görə bilmədi. O, rahat idi. Artıq məqam yetişmişdi. Bir neçə dəqiqədən sonra kitabı əldə edəcəkdi. Tarixi öz qəlbinin dərinliklərində qoruyub yaşadan, o kitab nə vaxtsa mütləq öz sahibinin əlinə keçəcəkdi. Kim bilir, bu kitablara görə neçə min insan canından olmuşdu. Ölənlərin bir qismi isə bu kitabda olanları qəlblərində gəzdirənlər, bir qismi onun izinə düşənlər idi. Amma bütün təqiblərə, qırğınlara baxmayaraq, dünyanın yaradılışını, insanların doğuluşunu, türklərin bütün insanlığın ilki olduğunu, Tanrının onlara necə dəyər verdiyini özündə daşıyan üç kitabdan biri türklərin əlində idi. Digər ikisi isə müxtəlif dövrlərdə ələ keçirilmiş,

gizlədilmiş və təhrif edilərək türklərə və dünyaya təqdim edilmişdi. Bunlardan biri Şah İsmayılı hakimiyyətə gətirən ağsaqqallarının əlindən alınmış, dövləti isə darmadağın edilmişdi. Şah İsmayılı yetişdirib tərbiyə edən ağsaqqallardan biri əllərində olan iki kitabdan, sadəcə, birini – üçüncünü bu günə qədər gizlədə bilmişdilər. Çaldıran döyüşündən sonra darmadağın edilən türk tayfalarının ağsaqqallarından biri kitabla birgə Osmanlı əsgərlərinin əlinə keçmişdi. Paşalardan biri həmin kitabı Sultan Səlimə aparmasını düşündüyü halda, Osmanlı sultanlığında yüksək vəzifə tutmuş yəhudilərdən biri kitabı çox baha qiymətə həmin paşadan ala bilmişdir. Digər ikinci kitab isə çinlilərin əlində idi. Onun nə vaxt ələ keçirildiyi məlum deyildi.

Arslanın “Xəzinə qalası” mağarasından götürəcəyi nüsxə ardicıllıq baxımından üçüncü kitab idi. Bu kitabda əvvəlki üç kitab haqqında da məlumat vardı.

“Xəzinə qalası” mağarasına şuşalılar “Kaha” deyirdilər. Bu mağara çox sirli bir mağara idi. Deyilənlərə görə mağaranın bir ucu Cıdır düzünün altından keçərək o biri tərəfdən çıxırdı. Amma mağaranın içinə 10-15 metrədən artıq getmək mümkün deyildi. Çünki mağarada havasızlıq vardı. El arasında gəzən söhbətlərə görə bu mağarada böyük bir xəzinə yatırılmış. Amma sovet tədqiqatçıları araşdırma aparsalar da, bir şey tapılmamışdı. Deyilənlərə görə xəzinə elə gizlədilmişdi ki, yerini dəqiq bilməyən kimsə onu tapa bilməzdi. Hətta camaat arasında söhbət də gəzirdi ki, uşaqlardan biri pişiyi mağaranın bu başından ötürüb və çıxmağa qoymayıb. Pişik də qorxusundan içərilərə gedib və digər tərəfdən çıxıb. Amma çıxanda pi-

şiyin bütün tükləri tökülmüşdü. Bunun da səbəbini havasızlığın olmaması ilə əlaqələndirirdilər.

Arslan dərindən nəfəs alaraq mağaraya girdi. İri addımlarla soyuq və qaranlığın get-gedə artdığı mağaranın dərinliklərinə doğru irəlilədi. Onu nə soyuq, nə də qaranlıq qorxudurdu. Soyuq və qaranlıq anlayışı yoxdur. Amma amalındakı işıq, qəlbindəki istilik zil qaranlıqlara belə işıq salacaq, ən soyuq yerləri isidəcək qədər güclü idi. Axı həqiqət işıqlı olur. Işıqlı yer isə bütün soyuq qaranlıqların, zülmətlərin qənimidir. Həqiqətin işıqdan ibarət olması bütün şər və qaranlıqları yox edəcək qədər möcüzəli idi.

Arslan artıq mağaranın təxminən əlli metrlik dərinliyinə vara bilmişdi. Bundan sonrakı dəqiqələrdə isə qaranlıq və işıqsızlıq havasızlıqla qarışib ağır və vahiməli bir vəziyyət yaratmışdı. O, yaxasının düyməsini açdı, dərindən bir nəfəs aldı. Amma nəfəs almağa oksigen çatışmırdı... Adi halda bir dərilməş nəfəslə qidalanan ciyərlər indi bir neçə dəfə dərindən udulan hava ilə, doymurdu. Arslanın mağaraya girməsindən təqribən 7 dəqiqə keçmişdi. Hava artıq bitib-tükənməkdə idi. Arslan addımlarını istədiyi kimi ata bilmirdi. O, təşkilata götürüləndə 5 dəqiqəlik havasızlıq imtahanını asanlıqla keçmişdi. Amma burada şərait tamam başqa cür idi. Axı hərəkət edirdi. Həm də nabeləd və tanımadığı, qaranlıq daşlı-qayalı bir mağarada. Hətta bir neçə dəfə səndələyərək yıxılmışdı da. Amma buna baxmayaraq, Arslan bütün gücünü toplamağa çalışırdı. Əvvəlcədən hazırlaşdığı kimi, təqribən 220 metrlik zillətli bir yolu o, 9 dəqiqəyə ayaq üstə rahat yeriməli, son 10 metri isə sürünərək keçməli idi ki, Dədə Əfəndinin dediyi dar cığıra çatsın və sonra daşı itələyərək çəkib havası və işığı olan digər bir hissəyə çıxsın.

Təqribən 210 metr geridə qalmışdı. Əzaları sözüünə baxmırdı. Beynin idarəsindən çıxmağa başlayır və bir cansız əşyaya çevrilirdi. Qaranlığa alışmış gözlər kiçik fənərin işığında mağaranın sol tərəfindəki əbədilik işarəsinin həkk olunduğu iki qoşa daşı axtarırdı. Bu işarəni kitabı bura gizlədərkən vərəsənin nümayəndələri çəkmişdi. İki daş çıxıntısının üstündə işlənmişdilər. O daşları tapandan sonra arxasına baxıb dəqiqləşdirməli idi.

Təqribən iki metrlik hündürlüyü olan mağarada həyatdan heç bir əsər-ələmət yox idi. Elə bir qaranlıq, elə bir soyuqluq, elə bir səsizlik, elə bir havasızlıq hökm sürürdü ki, nə xeyallara dalmaq, nə düşünmək, nə də hərəkət etmək mümkün idi. O, tələsirdi. Demək olar ki, vaxtı bitirdi. Onsuz da ölümün qucağında layla dinləyəən, zülmətdə həyat nişanəsi axtaran Arslanı, sadəcə, ölüm qurtara bilərdi burdan. Dinlədiyi bu laylada çıxılmaz vəziyyətdə olan Qıyan türklərinin Ergene Konda (Ər Günə qonışlıq günə çıxmaq) dünyaya yeni açılış sədasını eşidirdi. Son dəfə nəfəs dərib, mübarizə və əzmlə yeni günə çıxmağın vaxtı idi.

Arslan başının üstündəki iki ucu da sivri olan daşı gördü. Ayağının altına bir daş qoyaraq onun arxasına boylandı. Bəli o, daşı tapmışdı. Tez üç addım sol tərəfə yeriyib cığırın yerini müəyyənləşdirdi. Sürünməyə başladı. Amma daşların üstünə uzanan kimi sanki ölümə “xoş gəldin” demişdi. Bir neçə saniyəlik başını daşa qoydu. “Oğul, cığıra çatdıqda son anın olduğuna inanacaqsan. Amma sən ölümünün millətinin, bəşəriyyətin ölümünü gətirəcəyini bilməlisən. O zaman özündə Tanrının gücünü hiss edəcəksən. Həqiqət işığının cisminə güc çilədiyini düşün, dayanma, beyninin sükunətinə imkan vermə, ona

təkan ver. Ürəyindəki sevgi işığından yapış və dünyanı hərəkətə gətirib mehvərindən çıxaracaq qədər silkələ". Bu, Dədə Əfəndinin ona söylədiyi son sözlər idi. Arslan gözlərini açdı. Sadəcə, ürəyinin gücü ilə sürünməyə başladı. Ona elə gəlirdi ki, sadəcə ürəyi sürünür daşların üstündə. Nə əlləri, nə də ayaqları yox kimi idi. Hətta göz qa-paqları belə açılmırdı. Sanki gözləri yanır, dərisi havasızlıqdan qıyma – qıyma olub tökülürdü. Heç vaxt can verməyin bu qədər çətin olduğunu düşünməmişdi. Ruh isə cana hökm edir, onu daşların üstündə sürüyürdü. Nəhayət... Nəhayət ki, o başının daşa dəydiyini hiss etdi. Barmaqlarının ucu ilə daşı itələdi. Daş tərpənmədi. Bir də cəhd etdi, amma yenə alınmadı. Ayağını dayayacaq bir yer axtardı. Ona söykənib bütün gücünü bir yerə topladı.

Daşın yerə düşməsi və yarımqaranlıq bir mağaranın işıqlanması günəşin şüaları kimi göz qamaşdırdı. Artıq, hava var idi. Dərindən nəfəs alıb, gələn havanı ciyərlərinə çəkdi. O, gözlərini yumdu, başını biixtiyar rahatca daşın üstünə qoydu. Dəqiqələrmə, saatlarmı keçdiyini bilmədi. Amma gözlərini açanda özünü yeni doğulmuş bir uşaq kimi hiss etdi. Əli də, ayağı da, ürəyi də yerində idi. Yavaşca bir metr yarımliq hündürlükdən aşağı endi. Sələfləri buranı elə hazırlamışdı ki, burda hava vardı. Hətta iynənin ucu boyda işıq da düşürdü. O, endiyi dəliklə üz-büz dayanıb üç qarış aşağıdakı qaya parçasını dırnaqları ilə tərpətməyə çalışdı. Mümkün olmadığını gördükdə bıçağını çıxarıb ətrafını təmizlədi. Öncə xüsusi şəkildə yonaraq bura yerləşdirilmiş daşın yanındakı balaca daşı çıxardı. Sonra da böyük daşı çıxardı. Orada kiçik bir sandıqça gördü. Qayanın içi elə oyulmuşdu ki, seyfi xatırladırdı. Üzünü Gök Tanrıya tutub təşəkkürlərini bildirdi.

Əlini qədim OdƏr dilində yazılmış bu kitaba vurmağa cürət etmirdi. Axı o kitaba neçə-neçə dədələrin, şamanların, ataların əli dəymişdi. Neçə min illərin ağırlığı vardı bu kitabda. Onun gözləri yaşardı. Bir anlıq kitabın bura hansı əzabla, hansı çətinliklə yerləşdirildiyini görmək istədi. Amma mümkün olmadı. Kitab qoyulmuş sandıqçanı əlinə götürdü. Üfürüb tozunu dağıtdı, sonra isə qolunun arxası ilə kitabın üzünü təmizlədi. Gümüş sandığın üzərinə çəkilməmiş əbədilik rəmzini əlinin içiylə sıgalladı. Nə öpdü, nə də alına qoydu, sadəcə bağrının başına qoydu. İndi onun yeganə istəyi sağ və salamat paytaxta çatmaq idi.

OdƏrlər bir-bir gözünün qarşısından keçirdi. Biri heyfslənir, biri narahatçılıq keçirir, biri gülümsəyir, biri qürur duyur. Birdən Arslan özünü yalnız hiss etdi. O, indi kimsəsiz idi. Tərk edilmiş torpaqlarda yalnız kimi tək-tənha idi. Əslində Arslan heç vaxt özünü tək hiss etməmişdi. Buna səbəb Dədə Əfəndinin tarixlərin dərinliklərindən xəbər verən sehrli səsinin qulaqlarında cingildəməsi olurdu. Bu dəfə də elə oldu. Amma bunu eşitməyi özü istədi. Dədə Əfəndi də onun qarşısında duraraq, fikirlərini izah etməyə başladı:

Dədə Əfəndinin altıncı söhbəti

Oğul, sənə qan təmizliyi haqqında demişdim, bax bizim məqsədimiz, qayəmiz, təmiz qanlı insanları qoruyub saxlamaq, dünyanın gələcəyini onların üzərində qurmaqdır. Elə bu gün dünyada xeyirlə şər mübarizəsi adı altında gedən mübarizə də bu qanla bağlıdır. Tanrının insanları insan olaraq yaratmasından yüz min illər keçib. İnsa-

nın insanlığı onun qanının kirlənməsindən sonra təhlükəyə çevrildi. Dünyanın sirrini bilən bütün təşkilatların mübarizəsi elə bu qan məsələsidir. Bir qisminin məqsədi qanına qan qarışmayan insanları araşdırmaq, qorumaq, təhlükədən uzaqlaşdırmaqdır, digər qismi isə bunları yox etmək, Tanrının yaratdıqlarına müdaxilə etmək, onu yönləndirməkdir.

Sən elə bilirsən ki, bütün millətlərdə olan qız alıb-vermə adəti təsadüfidir? Yox, bu, insanın yaddaşına yazılmış koddur. Bax indi də bəzi kəndlərimizdə başqa millətə qız vermir və ya onlardan qız almırlar. Elə bilirsən, bu, İslamla bağlıdır? Bu, ulularımızın təhtəşüurunuzə yazdığı ciddi tapşırıqdır. Amma fikir verirsənmi, bu əriməkdə, yox olmaqdadır. Bu qarışıqlıq çoxaldıqca dünyanın da sonu yaxınlaşır. Araşdırsan, görərsən ki, ədəb-ərkan, mərifət, əxlaq, dürüstlük, mərdlik ancaq əski adət-ənənələrimizi özündə yaşadan kəndlərimizdə qalıb. Dağ rayonlarımızda kişilərin boy-buxununa, cüssəsinə fikir versən görərsən ki, onlarda hələ də əzəmətlik sönməyib, oğul. Bunun səbəbi qanlarının təmiz qalmasıdır. Dünyanın alt qatlarında gedən savaş məhz bu qan məsələsidir. Buna adi söhbət kimi baxma.

Oğul, hər bir dövlətin bazis və üst qurum deyilən bir idarəçilik forması var. Bu, dövlətlərin elmi idarə olunma formasıdır. Bazisə ordu, iqtisadiyyat daxildir. Üst qurumda isə həmin dövlətin ideoloji şüuru, fəlsəfəsi, dini baxışları dayanır. Bax hər bir güclü dövlət öz siyasətini, siyasi manerasını bu üstqurum əsasında formalaşdırır. Üst qurum da özü özlüyündə dövlətin xüsusi bir qarantı rolunda olur.

“Dədə Qorqud”da “Təpəgöz” boyu təsadüfi olaraq yaranmayıb, oğul. Bax gördünmü, oğuzlara (Ağüzlərə) bəla hardan gəldi? İçindən. Öz içində olan düşmənin çöldə olan düşməndən nə qədər güclü olduğuna fikir verdinmi? Bunu Dədə Qorqud Bayandır xana çox söylədi. Təpəgöz türk belindən gələn, anası yad qızı olan bir məxluq idi. Ona görə bəla kəsildi oğuzlara – Ağüzlərə – təmiz insanlara. Həm də ən böyük bəla. Dastanda olan bu fikir kodla verilib. Kodla bizə gəlib çatıb. Əslində “Dədə Qorqud” dastanı bizim gördüyümüz dastan kimi olmayıb, oğul. Onu heyvan cinsindən yarananlar dəyişdirib, təhrif edərək bizə bu cür təqdim edib. Onun əsl hələ də Avropada – Vatikan arxivindədir. O kitabların üzə çıxması dünyanın əsl sahibinə tapşırılması deməkdir. Onlar o kitabları verməyəcək, amma biz almalıyıq. Kitab dəyişdiriləndə o kodları oxuyacaq adamların sağ qalmadığını zənn etdilər. Süjeti qırdılar, ideyanı qarışdırdılar. Mükəmməl bir tarixi qarmaqarışq bir şəkildə bizə təqdim etdilər, oğul. Onun əlyazmasında başqa mətləblərdən danışılır. Qan məsələsi qabardılır. Türkə işarə edilir ki, sənə gələn zərbə zatiqırıqlardan gələcək. Təpəgözün mələk kimi təqdim edilən anası, əslində heyvan cinsindən olan varlıq idi. Onlar kitabı dəyişdirərək bizə verdilər. Görürsənmi, Dədəm Qorqudun kitabı nə qədər qarma-qarışıqdır? Hələ də baş çıxarda bilmirik ki, dastandakı oğuzlar kimlərdir. Müsəlmandırlar, xristiandırlar, nədirilər, heç nə bilinmir. Çünki aradakı bəzi mətnləri ixtisar ediblər.

O tarixi gizlədirlər. Sən elə bilirsən ki, Əslilə Kərəmin qovuşa bilməməsinə səbəb din oldu? Yox, oğul, yox, din deyildi onlara qovuşmağa qoymayan, xalqın təfəkküründə yaşayan kod idi buna qarşı çıxan. Ən son anda isə

Kərəm od tutub yandı, oğul. Bunlar hamısı simvollar idi, simvollar. Bu rəmzi işarələr silsilə olduğu üçün onları oxumaq çətin olur. Bunların hamısını ardıcıl oxusan, öz tarixini, keçmişini bilərsən, oğul. Elə Aşiq Qərib də yarına qovuşa bilmədi, Nərimanov da Bahadurla Sonanı birləşdirmədi. Buna xalq razı ola bilməzdi. “Şeyx Sənan” pyesini yadına sal. Hüseyn Cavid də o mövzuya bilərəkdən toxundu. O da bizi qandırmaq istədi, oyandırmaq istədi. Gənclərimiz bilmir, anlamır, yad millətin qızlarına meyil salırlar, əylənirlər, amma düşünməzlər ki, onlardan törəyənlər sonradan elimizə bəla olur. Necə ki, Osmanlı imperiyasının yıxılmasına, zəifləməsinə səbəb oldu, eləcə də ucaltmaq istədiyimiz ideologiyanın çökməsinə, dağıdılmasına səbəb olur qarışıq qan məsələsi.

Diqqət etsən, görərsən ki, türk kişiləri öz qadınlarına tətbiq etmədiklərini, digər xalqların qadınına tətbiq edirlər. Cinsi əlaqənin formaları türklərdə bir cürdür. Digər formaları isə, başqa xalqlarda olan ənənədir. Bizim də ənənəmizə hücum etməkdədir. Kamasutra kimin kitabıdır, oğul? Kimin olursa-olsun amma bizim deyil. Sənin dədələrinə qalan kitablar tarixdir, döyüşkənlikdir, elmdir, fəlsəfədir. Heç xatırlayırsanmı türklərə aid olan kitablarda hansısa erotikadan danışsın? Görürsən, Kamasutradakı pozaları, sırf heyvani pozalardır. Hislər zövqə deyil, əzaba qarışıq yaranır. Saf türk ailəsində bunların heç birindən istifadə edilmir. O vəhşi xalqlara xas olan ənənədir. Bu məsələ ərəblərdə, bir çox Avropa dövlətlərində, Afrikada daha geniş yayılıb. İndi başa düşürsənmi, türk kişiləri digər xalqların qadınları ilə müxtəlif pozalara niyə maraq göstərir? Bu şəhvani hislər türkün bəlasıdır. Çünki insan həmişə qadağalara qarşı meyilli olub və belə də da-

vam edəcək. Ta ki qadağaların dərk edilməsinə qədər. Adəm övladı qaydaları pozmaqda maraqlı olur axı. Necə ki, Adəm Həvvanın təhriki ilə bunu bizə miras qoydu. Qadın və kişi bu dünyaya ona görə göndərilib ki, nəsil bitib tükənməsin. Lakin insanlar artıq bu vəzifəni iblisə nə hislərə qurban verib.

Amma şükür ki, türk ailəsində bu cür pozalara üstünlük verilmir və demək olar ki, yoxdur da. Amma ərəb xalqları bunlardan daha çox yararlanır, istər kişiləri, istərsə də qadınları. Amma bir məsələ sevindiricidir ki, saf millətin nümayəndələri Aruz kimi şəhvətinin qurbanı ol-salar da, başqa qadınlarla yaşadıkları hoqqaları öz ailəsinə gətirməyib, amma digər xalqların kişiləri öz qadınları ilə də, fahişələrlə də həmin pozalardan – heyvanlara məx-sus pozalardan istifadə edirlər. Türklər genetikasını saf saxlamağa çalışan yeganə xalqlardandır. Çünki kod hələ də öz təsirini itirməyib.

Səncə, Teymurun apardığı qırğınların səbəbi bu deyildimi? Öz oğlunu axtaltdırmağının səbəbi erməni qızı ilə əlaqədə olub, qanın korlanmasının səbəbi deyildimi? Məgər ermənilər daima qızlarını türk kişilərinin yatağına salmağa cəhd etmələrmi? Məqsəd təmiz qandan toxum götürmək idi. Bunu Teymur yaxşı bilirdi, oğul. Ona görə o qədər insanı qırdı. Çünki qan qarışıqlığı yaranırdı. Genin itməsi təhlükəsi vardı. Fikir vermişəmni, rəiyyət əsil-zadələrə, xan nəslinə necə hörmət edir? Çünki qanın saf qalmasına onlar daha çox əməl edirdilər. O zaman qırıldı ki bu şəcərə, xanlar, bəylər Dədəm Qorqudun dediyi yoldan yayındılar, başqa qadınlara meyil göstərdilər. Faciəmiz ondan başladı.

Hitlerin ali irq dediyi bilirsənmi nə idi? SafAğlar – Təmiz qanlılar ideologiyası idi onu yaşadan. O, ilk insan xromosomlarını tapmışdı. Onun əsasında ali irq qurmaq istəyirdi. O, mütəmadi olaraq Kəlbəcər dağlarında yaşayan insanlardan sorduğu qanla qanını təmizləyirdi, oğul. 30-cu illərdə almanların Qarabağ dağlarındakı ucqar kəndlərə göndərdiyi ekspedisiyanın məqsədi təmiz qana sahib olmaq idi. O, ətrafında olan insanların qanını dəyişdirmək, genini saflaşdırmaq arzusunda idi. Amma bunu dünya tez duydu. Yoxsa, savaş torpaq savaşı deyildi.

Xəbər var ki, çinlilər yeni bir maddə hazırlayıblar? Bilirsən o nə maddədir? O elə bir maddədir ki, bir qramını havaya buraxanda qısa bir zamanda yüz kilometrərlə əraziyə sürətlə yayılır və insanları öldürür. Bu maddə o, insanları öldürür ki, onun qanında qarışıq var. Sən elə bilmə ki, təmiz qan yalnız təkə türkələrdə var. Bir neçə başqa xalqlarda da o təmiz qanlı insanlar qorunub saxlanılır. Çinlilər 2012-ci ildə bu maddədən istifadə edib dünyanın sonunu yaradacaqdılar. Amma alınmadı, oğul, alınmadı. İlk dəfə Uyğur türklərinin üstündə sınaqdan keçirdilər, gördülər ki, 10 çinliyə 1 türk ölür. Hesabladılar ki, qanını təmiz saxlamağı bacaran xalq yalnız türklərdir. O maddə elə bir maddə idi ki, əgər çinlinin yeddi nəsil bundan öncə qanında qarışıq varsa, o ölməlidir. Gördülər ki, əgər bunu yaysalar, dünyada qalacaq insanların 70-80 faizi türk xalqlarından olacaq, ona görə də bunu dayandırdılar. Görürsənmi, bu saf qan məsələsi nə ciddi məsələdir?

Bu yaxınlarda monqollar Türkiyədən on min saf toxum, sperma istəmişdilər. Bilirsən niyə? Çünki onların qanı çinli qanı ilə qarışıb korlanıb, oğul. Onlara məlumdur ki, bu gün türk geni ən saf, ən təmiz gendir. Türklərin

geninə nə heyvan geni, nə də bu genə bulaşmış insan geni qarışmayıb. Bu gen indi bizim üstünlüyümüzdür. Bizi başqa xalqlardan üstün tutan amildir, heyvan nəsindən törəyənlər bunu bilir, onu əlimizdən almağa çalışır. Əgər bu, baş tutarsa xristianlığın dediyi şeytanın hakimiyyətə, atəşpərəstliyin dediyi Əhrimanın hakimiyyətə gəlməsidir. Bu gün laboratoriyalarda bu saf qanı necə əldə etməyin yolları haqqında xeyli xüsusi iş aparılır, amma bacarmırlar. Tanrının işinə müdaxilə etmək istəyirlər. İnsan heç nədən heç nə yarada bilməz, oğul. Sadəcə, kodları çözmək üçün mücadilə aparır heyvandan dönmələr. Bizim əlimizdə olan sirlər isə insanın yaradılış kodudur. Əgər bu kod onların əlinə keçsə, demək, insanlığın sonudur. Hüceyrələrə müdaxilə edib, insanın saf genlərini dəyişdirməyin yollarını öyrənmək istəyirlər.

Elə bilirsən, kəndlərimizdə, şəhərlərimizdə səfil vəziyyətdə dolanan çinlilərin məqsədi cır-cındır satmaqdı? Yox, oğul, yox. Onların məqsədi ən saf qanlı bölgələri müəyyənləşdirib, onu yox etməkdir. Dünyanın hər yerinə yayılıb, bu çinlilər. Amma saf qan hələ ki, Asiyadadır. Digər materiklərdə çox azdır. Dünyanın bu gün bir nömrəli təhlükəsi çinlilərdir. Bu mason – zad yalan şeydir onların yanında.

Bax, Türkiyə yenə də səhv edir. Xalqın xəbəri yoxdur ki, güclənməkdə olan türk dövlətlərini yenə müxtəlif yollarla ərəblərlə birləşdirmək istəyirlər. Onların əli ilə yenə qanımızı korlamağa çalışırlar. Ən böyüyümüz, güclümüz Türkiyədir, o da üzünü türklərdən yan çevirib, ərəblərə, zəncilərə tutub. Qanı qarışıqların Türkiyədə çoxalması başlayıb. Bu, əsrlərlə gedən prosesdir, oğul. Yenə qan-qarışıqlığı təhlükəsi yaranıb. Bu çox təhlükəlidir.

Bizim təşkilatın gücü, sirri məhz bu qan qarışıqlığının qorunmasıdır. Bu gün də dövlətimizin rəhbərliyində təmiz qanlılar var. Amma qanı qarışıqların da sayı az deyil, oğul. İlk işimiz bunu aradan qaldırmaqdır.

Kahadan çıxan Arslan ətrafa yaxşıca boylandı. Gizlətdiyi silahını və digər əşyalarını torpağın altından çıxardı. Azərbaycanın üçrəngli bayrağını xüsusi nəvazişlə açdı. O, cəld yaxınlıqdakı çinar ağacından möhkəm bir budaq qırdı. Bayrağı həmin budağa bağlayıb bir qayanın üstündəki yarığa keçirərək ətrafını daşlarla möhkəmləndirdi. Bu qaya bütün Cıdır düzünü müşahidə edirdi sanki. Sonra da onun qarşısında durub dostlarının ruhunun şad olmasını dilədi uca Tanrıdan. Külək vurduqca bayrağın dalğalandığını seyr edə-edə oradan uzaqlaşdı.

İki gün Kosalarda Məhəmmədi gözləsə də, ondan bir xəbər çıxmadı. Onun Boqomilla ilə görüşməsinə arzulaya-arzulaya Kosalardan uzaqlaşdı. Əsir düşmüş yurdundan, obasından, tarixindən bir qucaq salam və danlaq götürüb paytaxta qayıtdı.

23

Arslanın Dədə Əfəndinin bu fikirlərini xatırlamasına səbəb Elçin idi. Çünki əsil türk qanını damarlarında daşıyan Elçin Arslanı ölümdən qurtarmış, onu qaçıb qurtulmağa məcbur etmişdi.

Məhəmməd üsyan edərək onlardan ayrıldıqdan sonra Arslan Elçinə kitab haqqında danışmağa çox cəhd etsə də, alınmamışdı. Hər dəfəsində də bu kitaba görə Arslana ne-

çə illər təlim keçirildiyini yada salıb susmuşdu. Elçinin dərrakəsinə, dözümlülüyünə nə qədər əmin olsa idi də, düşmənin ondan daha qəvi olduğunu da düşünürdü. Hər şey ola bilərdi. Məsələn, onlar əsir düşə bilərdilər. Elçin işgəncələrə dözməyə və ya laboratoriyaların cihazları qarşısında dirənməyə aciz ola bilərdi və s. Axı məhz Arslan yaddaşında olan məlumatların heç bir yolla götürülə bilməməsi üçün Türkiyədə xüsusi cihazlardan 3 aylıq müalicə almışdı. Onun yaddaşında olan materialları ondan qeyri-ixtiyari heç kim götürə bilməzdi. Bunun üçün elə bir texnika yox idi axı. Türkiyədəki həmin tibbi cihazlar hələ dünyaya məlum deyildi. Beyin qatlarındakı məlumatın cihazlar və preparatlar vasitəsi ilə alınmasının qarşısını alırdı. Bunu Arslan istəsə, deyə bilərdi, istəməsə, o seanslardan sonra əldə edilməsi mümkün deyildi. Arslan da, sözsüz ki, bunu deməzdi. Heç bir işgəncə onun iradəsini sındıra bilməzdi.

Ona görə də Elçinə sırr açmaqdan vaz keçdi. Əgər bayrağı sağ və salamat sanca bilsə idilər, o zaman Elçini danışdıqları yerə yollayıb, özü kitab dalınca gedəcəkdə. Bu, ən son variant idi. Amma buna gərək olmadı. Onlar Qaybalılar tərəfdən gəlib Daşaltı istiqamətinə gedəndə erməni hərbi qüvvələrinin diqqətindən yayına bilmədilər. Bunun da səbəbi erməni əsgərlərin meyitlərinin meşəlikdə tapılması olmuşdu. Şuşa ətrafında axtarışı gücləndirən erməni hərbiçiləri bir neçə yerdə gizli post qurmuşdular.

Elçin bir neçə metr öndə getdiyindən erməni əsgərləri ilk olaraq onu görmüşdülər. Qəfildən sinəsində snayper şüasının saldıqı qırmızı nöqtəni görəndə Elçin "Arslan, uzan!" deyərək özünü nazik bir ağacın arxasında gizlətmişdi. Amma bu zaman silahlar işləmiş, meşəni oraq kimi

biçmişdi. Elçin də durmayıb cavab atəşi atmağa başlamışdı. Amma Arslana qaçmasını yalvarırdı. Çünki Elçin ağacın dalından çıxa bilmirdi. Onun gizləndiyi yer seyrək meşəlik idi, ağaclar isə çox cavan olduğundan arxalarında etibarlı mövqə tutmaq mümkün deyildi.

– Arslan, sən mühasirədən çıxmağa çalış!

– Narahat olma, Elçin, indi mən snayperi aradan götürərəm, – deyən Arslan gecəgörmə cihazını işə salmışdı. Lakin snayperin yerini müəyyənləşdirə bilməsə də, on-on beş erməninin ağacların arxasında gizlənərək addım-addım onlara tərəf gəldiyini görmüşdü. Onlardan bir neçəsini aradan götürsə də, get-gedə yaxınlaşan dəstənin bir azdan onları mühasirəyə alacaqlarını bilirdi. Həm Şuşanın bir neçə kilometrliyində olduqlarından, yəqin ki, onlar əlavə kömək də istəmişdilər. Tezliklə böyük bir ordu ilə üz-üzə gələcəklərinin fərqinə varırdı. O, Elçini ordan çıxarmalı idi, lakin bu, heç cür mümkün deyildi. Əgər Elçin başını qaldırsa idi, ağacların arasında hərlənərək nişan axtaran snayper onu vura bilərdi. Elçin isə qaranlıqda heç nə görmür, hara gəldi atırdı. Durmadan Arslana yalvarırdı ki, o, aradan çıxsın. Deyəsən, hələ heç ermənilər də Arslanın yerini müəyyənləşdirə bilməmişdilər. Konkret ona tərəf heç nə atılmırdı.

– Elçin, mən sağa tərəf gedirəm. Sən yavaş – yavaş arxaya sürün!

– Yox, Arslan, sən getməlisən, mən bunlarla bacaram, məndən narahat olma! Xahiş edirəm, sən get, sənin görəcəyin iş minlərlə mənim kimi oğul qurban gedə bilər.

Arslan bu cümləni tam dərk etmədi. Axı Elçin onun kimliyindən xəbərsiz idi. O, bunları düşünə-düşünə snay-

perin yerini müəyyənləşdirmişdi. Və tətii çəkmiş, onu susdurmuşdu. Amma arxadan gələn maşın işığı onun bu sevincini ürəyində qoymuşdu. Görünür, artıq yardım gəlirdi. Çünki bir neçə dəqiqənin içində bu iki qorxmaz gənc səkkiz-doqquz erməni əsgərini susdurmuşdu. Daha ermənilər irəliləmir, sadəcə, yerlərində duraraq ara-sıra atəş açırdılar. Pulemyot da susmaq bilmirdi. Xoşbəxtlikdən Elçinin gizləndiyi ağacın yanı çökəklik idi. Elçin Arslanın geri çəkilmədiyini gördükdə, artıq özünü saxlaya bilmədi. Çünki hər ikisinin ələ düşməsi və ya öldürülməsi faciə idi. Silahların qulaqbatırıcı səsinin arasında var gücü ilə bağırdı. Bu bağırtıda həm də pıçılı duylurdu. Axı o istəmirdi ki, burda iki nəfər olduqlarını ermənilər bilsin. Düzdür, ermənilər kömək istəyəndə böyük bir dəstənin olduğunu ehtimal etmişdilər. Amma Elçin özü onları bir müddət dayandıra bilərdi. Ona görə də bağırdı:

– Qoroğlu, Qoroğlu, axı sən burdan götürəcəyin xəzinə olmalıdır. Heç olmasa buna görə sən get! Axı sən tapacağın millətimizin nicatına yardımçı olmalıdır. Axı sən bura niyə və nə üçün gəldiyini unutmamalısan! Sənin ölməyə və ya əsir düşməyə haqqın yoxdur! Bu ifadələrdə böyük bir yalvarış sezilirdi...

Arslan bunları eşidəndə diksindi, özünü itirdi və nə edəcəyini bilmədi. Eşitdiklərinə inanmaq istəmirdi. Bilmirdi, Ata ocağının böyüklüyünə, gücünə sevinmiş, yoxsa özünün də xəbəri olmadığı məsələlərin açılmasına görə qəzəblənsin. Bütün bunların yaratdığı çaşqınlıq içində Elçinin qumbaralardan birini var gücü ilə qabağa atdığını gördü. Bir də bir neçə saniyədən sonra meşənin qaranlığında partlayışın alovları içində bağırtı səslərini eşitdi. Elçin artıq ayağa durmuş, pulemyotunun güllələrini düş-

mənin üstünə yağış kimi yağdırırdı. – Arslaan, sən getməlisəəən! – deyə hayqırıdı. Arslan artıq getməyə məcbur idi. Çünki Elçinin dönüşü yox idi. O, birbaşa ermənilərin üstünə gedirdi. Bu zaman Şuşanın üstündən projektorların birbaşa Elçinin olduğu nöqtəni işıqlandırdığını gördü. Işıqlar ona doğru istiqamətlənəndə Arslan yerə uzandı. Elçinin səsi hələ də gəlirdi. O dayanmırdı. Son dəfə qurdürəkli Elçinə baxıb, sürünərək geriye çəkildi. Və meşənin dərinliklərinə çəkilib Xəlfəli tərəfə qaçdı.

Elçin isə onlarla erməni əsgərini öldürəndən sonra arxadan dəyən güllədən sonra yerə yıxılmışdı. Çünki arxadan gələn kömək artıq Elçini görmüş və zərərsizləşdirməyə çalışmışdı. Ona dörd güllə dəysə də, Elçin özünü yıxılmamağa, vaxtı daha çox uzatmağa çalışırdı var gücü ilə. Həm də o, qəzəbindənmi, illərdir bəslədiyi nifrətindənmi, azərbaycanlı qızların başına gətirilənlərin qisasını almaq hissi ilə alışıb yanmasındanmı yaraların ağrısını hiss etmirdi. O artıq “PK”-nı yerə qoyub, tapançanı götürmüşdü. Ayaqlarının altında can verən və ya artıq ölmüş erməni əsgərlərini tapdalaya-tapdalaya gecənin qaranlığında yalnız işığı yanan maşına tərəf gedirdi. Onun istəyi son gücünü toplayıb heç olmasa bir ermənini tutub əlləri ilə boğmaq idi. Güllə ilə öldürdükləri onun yanğısını söndürmürdü. Birdən maşından işə düşən “PK” onun arzularını məhv etdi. O, bir neçə saniyəliyə havadan asılı qaldı. Qumbaranı sıxıb saxladığı barmaqları boşaldı, o əlindən yerə düşdü. Amma Elçin, hələ də ayaq üstə idi. Çünki onu havada saxlayan ona dəyən güllələr idi. Bir neçə saniyədən sonra partlayan qumbara onun bütün əzalarını vətən torpağının gül-çiçəyi kimi yerə səpələmişdi.

Torpaq üstünə düşən Elçinin bütün əzaları torpaqla qol-boyun olmuşdu. Artıq onlar dərdləşir və soraqlaşır-dılar.

Yurdu darda görən kimi,
Ərdi, gəldi ərən kimi.
Yar qoynuna girən kimi
Girdi torpağa bir igid...

24

1982-ci il. Naxçıvanın Ordubad rayonu. Düylündə Kalbalı xanın nəslindən olan Hüseyin xan Paşa xan oğlu Kalbalıxanovun kötücəsi dünyaya gəlir. Bütün nəsil bu uşağın adının Hüseyin olacağını gözləsə də, nənələri buna qəti etiraz edir. Ona görə yox ki, Hüseyin xan repressiya qurbanı olub. Ona görə yox ki, şəcərənin davam etdirilməsinə qarşı idi. Xan qızı ona görə qəti olaraq buna etiraz edir ki, uşaq evdə – onların şahidliyi ilə dünyaya gəlməyib. Xan qızı şəcərənin yaşaması üçün əsil qanın saflığını düşünür. Şumerlərdən süzülüb gələn Kəngərlilər nəslinin nümayəndələri olan Kalbalı xan sülaləsi Çin salnamələrində, Bizans tarixçilərinin mənbələrində həmişə döyüşkən, işgüzar, uzun müddət aclığa dözən, hərbiçi, qonaqpərvər, dostluğa sadıq olan, lakin heç vaxt təhqir və incidilməyə dözməyən, heç nəyi unutmayan məğrur və qürurlu insanlar yetişdirən bu geni həssaslıqla davam etdirməsi idi. Bunu vərəsənin bütün nümayəndələri bilir və bir-mənalı olaraq, dərk edirdilər. Ona görə də ailənin ağsaqqalı, qadın haqqını Tanrı haqqı kimi qəbul edən türk oğlu Adil kişi xan qızının bu fikrini başa düşür və amiranə şəkilə ilk ovlad sevgisi ilə alışıb yanan, nəslin davamçısı

olan bu uşağın adının Hüseyin olacağını artıq qəbul edən Həsən bəyə xan qızının haqlı olduğunu dedi. Əslində Həsən də söhbəti başa düşmüşdü, amma mükafatdan məhrum olduğu üçün bu fikri özündən uzaqlaşdırmağa çalışırdı. Amma xan nəslı oldunsa, ataların qoyduğu bütün adətlərə birmənalı boyun əyməli idin.

Xan qızı Həsənin gözündəki etirazı gördüyü üçün dedi:

– Oğul, bu gün bütün dünyada min illərlə tarixi olan Qanklardan – Kəngərlilərdən – Kalbalıxanlardan ağız dolusu danışılırsa, bu nəslin qanının ləkələnməməsi səbəbindəndir. Genimizi ləkələmək istəyən qüvvələr çoxdur. Biz bütün hadisələrə mərdcəsinə, soyuqqanlılıqla yanaşmalıyıq. Bu uşağın doğulanda dəyişdirilmədiyinə kim zəmanət verə bilər? Heç kim!

Bu açıq və iradəli şəkildə verilən suala heç kim cavab vermədi. Hamı xan qızının nəslı hər hansı bir şübhə olmadan yaşamasına qərar verdiyini anladı. Amma körpə Elçinin baxışlarındakı tarixlərin iştirakı qanın şərəfli daşıyıcısı olduğunu göstərirdi. Başı qarlı soylu dağlar kimi məğrur görünən bu 10 günlük uşaq yanağındakı xalı ilə vərəsənin nümayəndəsi olduğunu bar-bar bağırırdı. Bunu xan qızı da görmüş, içindəki şübhəyə qalib də gəlmişdi. Amma yenə də təsadüflərdən xali olmayan həyata şübhəsi ona qəti qərar verməyə imkan yaradırdı.

Sonralar Həsən bəyin yoldaşı hamilə olanda xan qızı qətiyyətlə tapşırırdı ki, bütün vasitələrdən istifadə edib qadını evdə azad etmək lazımdır. Belə də oldu. Fatma qarının köməyi ilə Həsən kişinin ikinci oğlu xan qızının şahidliyi ilə dünyaya gəlmişdi. Buna görə də heç nəyə şübhə etmədən o uşağın adını Hüseyin qoydular. Doğrudan

da bütün tayfa etiraf edirdi ki, Hüseyn sanki ulu babalarının özüdür, bir daha yenidən dünyaya gəlib.

Tumbul kəndi ətrafında yaşayan Hüseyn xan həmişə öz igidləri ilə Gilançay ətrafına ova gələrmişlər. Ordubadın əsrarəngiz gözəlliyi onları məftun etdiklərindən Hüseyn xan Ordubada köçüb öz ailəsini və nəslinin ona yaxın üzvlərini burada yerləşdirir. Həmişə ova gələndə və nənəndli dostu Məhərrəmin qonağı olan Hüseyn xan onun qızını gördükdə oğlu Adilə bu qızla evlənməyi təklif edir. Təklifi isə qısaca olaraq belə olur:

– Oğul, Nəsrəddin Tusinin nəslindən olan bu türk qızı soyu-soyumuzdan olan mərd bir qıza oxşayır. Gözlərindəki azadlıq eşqi, simasındakı nur mənə deyir ki, sizin izdivacınız işıqlı sabahlar vəd edir. Hüseyn xan mövhumat içində yaşayan Azərbaycan xalqının əksər nümayəndələrindən fərqli olaraq açıq fikir və düşüncə sahibi idi. O bilirdi ki, kişiyə həmişə güclü bir qadın lazımdır. Yeri gələndə onunla döyüşə getsin, yeri gələndə onu qorusun, masa başında kişisinə ağıllı məsləhətlər versin. Bu türk ənənəsindən gələn bir hal idi. At belində böyüyən türk qızlarının yerini indi bilgi sahibi olanlar əvəz etmişdi. Hələ o vaxt ərəb, fars, rus dillərini bilən xan qızı atası ilə birgə yeni qurulmuş sovet hökumətinin qurduğu hiyləgər planlardan danışır, məntiqli fikirləri ilə kişiləri belə heyran edərdi.

Atasının bu fikri, əslində gənc, cüssəli, yaraşığı Adilin ürəyindən idi. Sanki neçə vaxt idi atasından bu təklifi eşitmək istəyirdi. Heç nədən çəkinməyən Adil: – “mən qızla bu mövzuda danışib, fikrimi sənə deyərəm” – dedi. Sonra Adil qızla söhbət etmiş, atasına hər ikisinin razı olduğunu söyləmişdi. Hüseyn xan da növbəti səfəri tezləş-

dirib birbaşa elçiliyə gəlmiş, dostunun da bu işi sevinclə qarşılamasından sonra xan qızı ilə oğlu Adili evləndirmişdi.

Elçin uşaqlıqdan ondan iki yaş balaca qardaşı Hüseyndən fərqlənirdi. Daha çox oxumağa, öyrənməyə, araşdırmağa meyilli idi. Hələ uşaqlıqdan 19-cu əsrə aid evlərini, ermənilər tərəfindən 1905-ci ildə yandırılan, onlara aid olsa da, sovet hökumətinin xanların əlindən alıb baxımsız vəziyyətə saldığı babalarının yadigar məscidini, hamamını qoruyar, onun həyatində oturub saatlarla xəyallara dalar, sələflərinin burda yaşadıklarını gözlərinin önündən keçirməyə çalışardı. Amma hər dəfə də qardaşı Hüseynin uşaqları başına yığıb ordu yaratmaq arzusu ona mane olurdu. Kiçik qardaşı olsa da, həmişə məhəllədə qurulan bütün komandaların rəhbəri Hüseyin olardı. Bu yetirmiş kimi, Elçini də digər komandaya rəhbər təyin edərdi. Elçinin bu cür oyunlara həvəsi olmasa da, uşaqlara qoşulub oyanayar, ilk fürsət düşən kimi yerini kiməsə verib dərslərini oxumağa qaçardı.

Babasından tez-tez Hüseyin xan haqqında danışmasını istəyər, özü də həvəslə qulaq asardı. Uşaq vaxtı ən xoşuna gələn, böyüyəndən sonra isə ürək ağrısı ilə yada saldığı “qızıl xoruz” əhvalatı idi. Hətta bu “qızıl xoruz” məsələsini aydınlaşdırmaq üçün Peterburqdakı Ermitaja qədər getmişdi. Lakin tapa bilməmişdi. Son gəldiyi qənaət isə həmin qızıl xoruzun alman – sovet muharibəsində əridilməsi idi. Adil kişi danışdı ki, babaları Hüseyin xan repressiya qurbanı olarkən onların evlərində nələri varsa, sovet əsgərləri aparmışdılar. Nənələri Hüseyin xanı itihamlardan qurtarmaq üçün bütün var-dövlətlərini qurban verməyə belə hazır idi. Evdəki bütün qiymətli

aşyaları aparən rus əsgərlərinə: “Ay oğul, o xoruzu niyə götürmürsünüz? O da qızıldır, götürün!..” – deməsi uşağın gülüşünə səbəb olurdu. O zaman nənəsinin avamlığına gülən Elçin sonralar nənəsinin fədakarlığı qarşısında baş əyirdi.

Bəşəriyyətin xilasını həqiqi tarixin öyrənilməsində, elmin qələbəsində görən Elçin öz arzusuna uyğun olaraq tarix fakültəsinə girdi. Axırncı kursda elmi işini arxeologiyadan götürdü. Özünün də xəbəri olmadan izinə düşdüyü həqiqi tarix onu Ata ocağına gətirib çıxardı. Azərbaycanın ən qədim bölgələrində arxeoloji qazıntılarda iştirak etdi. Tapılan məlumatları zərrə-zərrə toplayıb lazımı yerlərə təqdim etdi. Ən böyük arzusu isə Şumeroloq olmaq idi. Dünyadakı 6 Şumeroloqdan heç birinin türk millətindən olmaması onu həmişə düşündürürdü. Üzv olduğu təşkilatın da məqsədi onu Şumeroloq kimi yetişdirmək idi. Təşkilatın istəyi gizli mətnlərin oxunmasında onun dünya tarixinə verəcəyi töhfələri görmək idi.

Elmi işini müdafiə etdikdən sonra da aldığı məxfi tapşırıqə görə öz ərizəsi ilə hərbi xidmətə getdi. Sonra gizir kimi xidmətini davam etdirdi. Lazımı yerə yerləşdirildi. Qəlbən inandığı və bu millətin xilasını üçün gizli mənbələrin üzə çıxmasını o, birmənalı olaraq qəbul etmişdi. Tenqriçilik dinini araşdıran, oxuyan bu gənc alim Tanrı elmini mənimsəmə yolunda idi. Həqiqətləri dərk etməkdə, gəldiyi qənaətlərdə əmin idi. Amma o, ölümü heç vaxt düşünməmişdi. Bu yolun sonunun ölümlə bitəcəyinə inanmazdı...

Oktyabr ayı... Hərbi prokurorluğun təcridxanalarından biri... Ciddi nəzarətdə saxlanılan keçmiş briqada komandiri Kamandar Heydərova azadlığa çıxması haqqında məlumat verilir.

Öz hücrəsində neçə gündü ki, kimsə ilə danışmayan və bu sükutu ilə fırtına gözləyən polkovnik həmin tapşırığı oxuyan kimi Ali Baş Komandanın bu əmrini balasını bağrına basan ana kimi bərk-bərk qucaqladı. Qəlbinin dərinliyində bir qürur hissi keçirdi. Dövlətinin gücü, iradəsi onu daha da ruhlandırdı. Bir il bundan öncə Birinci ilə görüşündə aldığı tapşırığı layiqincə yerinə yetirdiyinə görə əsl hərbi kimi fəxr edirdi. Rəhbərliyə inandığı və güvəndiyinə görə də böyük sevinc içində idi.

Heç kimə baş əyməyən, birinci Qarabağ müharibəsinin bütün ağrı-acılarını yaşayan, dəfələrlə mühasirələrdən çıxan, yaralı vəziyyətdə yüz metrlərlə daşların üstündə sürünən komandir uzun müddət bundan əvvəl Birincidən aldığı tapşırığı layiqincə yerinə yetirmişdi. O, Altay kimi bir OdƏr yetişdirmişdi, əməliyyat hazırlamışdı. Artıq zaman yetişmişdi. Deməli, plan baş tutmuş, Altay verilən tapşırığı uğurla yerinə yetirmişdi.

Bunu düşündükcə həbsxananın dörd divarı arasında əlində olan tapşırığı dəfələrlə oxuyan polkovnikin gözlərindən axan sevinc gözyaşları onun iradəsinə, zəhminə, mətanətinə güvənərək gilələnib kirpiklərindən asılı qalmışdı. Onlarla igidin polkovnikin qolları üzərində can verdiyini görən bu gözlər, bir vaxtlar polkovnikin iradəsinə heç bir zaman tabe olmayan gözyaşları, indi sanki əmrə hazır olan əsgər kimi, dünyanı öz gücü ilə boğmağa ha-

zır idi. Polkovnikin 20 ilə yaxın idi ki, gözlədiyi an gəlmişdi. Azərbaycanın işğal altında olan torpaqlarını azad etmək üçün güclənmiş, bütün dünyanı buna razı salmış, ordu səfərbər edilmişdi. İndi polkovnikə sərhəd bölgəsindəki korpuslardan birinə rəhbərlik etmək tapşırılmışdı. Bunun üçün də sevinc gözyaşları kədər gözyaşlarına dönənə qədər yerə düşmədi.

Komandirin yadına düşən ötən günlər, aylar, illər onu ağlamağa, hətta əlinin arxası ilə axan gözyaşlarını silməyə vadar etdi.

“Komandirim, əgər mən qayıtmasam, oğlum sizə və xalqa əmanətdir!...”, – bu sözləri Kamandar Heydərovdan tapşırıq alan kapitan Altay demişdi. Altaya verilən tapşırıq o idi ki, Azərbaycan bayrağı Xankəndinə sancılmalıdır. Bu tapşırığı hazırlayanlar hər şeyi düşünmüşdülər. Tapşırıq baş tutduğu an bir azərbaycanlıni öz torpağında, bayrağını göylərə qaldırarkən kameraya çəkməli, lentə alınmış video “youtube”a yerləşdirilməli idi. Bütün bu proseslər Azərbaycan kəşfiyyatının hazırladığı iş idi. Həlak olmuş Azərbaycan əsgərinin meyitinin qaytarılmasını ləngidən Ermənistanə Azərbaycan nota verməli, 3 saat ərzində meyitin Azərbaycana verilməyəcəyi təqdirdə müharibə başlayacağını ən yüksək kürsüdən səsləndirməli idilər.

Gözyaşının gilələnib gildir-gildir axmasına bir səbəb də vardı. Bu da xəzinədara etdiyi haqsız hərəkət idi. Belə ki, xəzinədar onunla əlaqə saxladıqdan sonra hamıdan birinci hadisə yerinə gələn, xəzinədarın yaşadığını görən və onun “Cənab komandir, onlar nəsə başqa plan qurmuşdular, məqsədləri pul götürmək deyildi. Bu təsadüfən məni gördükdən sonra baş verdi” – deməsi ona baha ba-

şa gəldi. Polkovnik bunu eşidəndə "Millət sağ olsun!" deyib zabiti öldürmüşdü. İndi həmin zabitin təcəbbüdən bərəlmiş gözlərini heç bir zaman unuda bilmirdi. İradəsinin güclü olması onun ürəyinə hökm edə bilmirdi.

İnsan bəzən günahı haqqın bərqərar olunması naminə edir. Bu isə günah hesab edilə bilməzdi. Komandir də bu vəziyyətdə idi. Əgər hər hansı bir qisas, öfkə hissi yoxdursa, bilərəkdən günahsız bir insanı öldürmək insana yad bir hisdir. Verilən bütün işgəncələrə baxmayaraq, komandir 5 hərbcinin ordudan qaçması haqqında heç bir məlumata malik olmadığını qeyd etdi. Amma özünü müdafiə edəcək çıxışlar da etmirdi. İstintaqı şübhəli tərəfə istiqamətləndirib, prosesi uzadan da elə bu idi.

Təəssüf doğuran odur ki, Azərbaycanın düşmənləri yüksək vəzifələrdə yerləşdirilmişdi. Azərbaycan üçün bu qədər dəyərli bir insana heç bir sübut olmadan ömürlük həbs cəzası istədilər. İcdiyi anda daima sadıq olan komandir bu cəzadan heç bir zaman qorxmayıb, hətta buna hazır idi də. Amma ona ağır gələn günahsız ola-ola haqsızcasına ləkələnməsi idi. Cinayət işinə vətənə xəyanət maddəsi və dövlət əmlakını mənimsəmə maddələrinin başçılıq etməsi ona əzab verirdi. Amma o susurdu. Artıq danışmağın, içindəki hirsini atom bombası kimi partlatmağın vaxtı idi.

Başlanmış müharibə ola bilsin ki, dünya müharibəsinə gətirib çıxardacaqdı. Amma bu müharibənin sonunda Şimali və Cənubi Azərbaycan torpaqları birləşəcək, Orta Asiya türkləri öz müqəddəratlarını rusların əlindən alıb müstəqil olacaqdılar. Ukraynadan ayrılan böyük bir Krım dövləti qurulacaqdı. Əlli milyonluq Uyğur xalqı öz dövlətini quracaqdı. Bu, əsrlərdir ürəklərdə gün işığı görmədən

yaşayan Böyük Turan arzusu idi. Dünyanı öz gücü ilə idarə edəcək Turan sevdası...

26

Mavi rəngli işıqlarla bəzədilmiş otaq. Beşguşəli ulduzu xatırladan bu otağın guşələrindən birində ağ geyimli, nurlu çöhrəsi ilə sanki ətrafı işıqlandıran ağ saçlı, ağ saqqallı bir Dədə öz bəyaz nuru ilə bu fondan ayrılırdı...

Bu, sanki Dədə Əfəndinin bir həqiqət işığı olduğunu, daha doğrusu, həqiqət işığının insan şəklində gözlərə görünməsi idi. Onun alnı dərin qırışlarla örtülmüşdü. Bu qırışlar böyük həyat təcrübəsi və dünya kədərini təsvir edirdi, çünki zamanın ayaq izləri idi. Gözləri kölgədən güclə seçilir. Buna baxmayaraq, baxışlarda böyük inam, qətiyyət aydın görünürdü. Gözlərdəki kölgə isə onları daha da sirli edirdi. Dodaqlarının kip yumulması gözlərdəki inamı, onlardakı qətiyyəti qüvvələndirirdi. Dədə Əfəndi mənən müdrik olduğu kimi, analitik baxımdan da çox doğru, kamil sifət cizgilərinə malik idi. Onun sifət quruluşuna uyğun düz burnu bu fikri bir daha təsdiqləyirdi. Dədə Əfəndi ulu bir şaman olduğundan, başında hündür şaman papağı vardı. Şaman papağının alnı örtən aşağı hissəsi ağ, qalan yuxarı hissəsi isə göy rəngdə idi.

Gözlərinin içinə diqqətlə baxan olsa idi, sanki dünyanın yaradıldığı günü görərdi. Tarixin lap qədim çağlarını özündə gəzdirən bu kişi OdƏrlərin ağsaqqalı idi. Dədə Qorqudun qoyub getdiklərini, tövsiyələrini əsrlərdən bu günə daşıyan əsil ruh adamı idi. Hərəkətlərində bir ağırlıq vardı. Sinəsində əbədiyyət rəmzi olan naxış vardı. Bu qədim türk naxışı ölümsüzlüyü əks etdirirdi özündə. Cis-

mani ölümsüzlüyü yox, ruhun, bilginin, ilahi nurun ölümsüzlüyünə işarə idi.

Dədələrin Əfəndisi idi bu ağsaqqal... OdƏr dilinin yeganə bilicisi... Açılmamış sirli sözlər üzrə dünyanın, yarıdılışın sirrini oxumağa çalışan müdrik qoca... Dünya dillərinin yaranmasını, şəxələnməsini, inkişafını araşdırırdı. Hər sözdə yeni bir məna tapıb, yeni bir gizlin təhrif edilmiş tarixi öyrənirdi. Sonra da hər il Ulu Şaman məclisində bütün türk dünyasında gizlin fəaliyyət göstərən Dədələrlə görüşərdi. Yeni əldə etdiyi faktları bölüşər, dünyada gedən prosesləri şərh edər, Dədələrə ölkələrinin quracağı siyasəti və mövqeyi izah edər, OdƏrlərə verəcəyi əmri söyləyərdi. Artıq Turan həqiqətlərinə yaxınlaşmışdılar. Hələ də Türkmənistan, Özbəkistan kimi böyük türk dövlətlərində istədiklərinə nail ola bilməsəydilər də, yetişdirdikləri OdƏrlərin yüksək vəzifələrdə yer almalarını təşkil edə bilmişdilər. Yeni qurulacaq dünyada planlar hazır idi. Amma bu dəfə kimlərinə dünyanın qurulmasında heqemonluğuna imkan verilməyəcəkdi. Çünki neçə yüz illik zəhmət bəhrə verməli idi. Onların ən böyük silahı elm olacaqdı, ilahi elm. Dünyanı lərzəyə gətirən məsələ onların əldə edəcəkləri əsrlərdir gizlədilmiş tarix olacaqdı. Bətnində ölü gəzdirən dünyaya onu ya atmağın, ya da diriltməyin yolunu göstərəcəkdilər. Bu isə bəşəriyyətin yanlış düşüncələrdən xilasını demək idi. Bu xilasa gedən yol, uydurulmuş dinlərin mahiyyətini açmaqdan keçirdi.

Onun qarşısında isə əlində kiçik, amma çox qədim sandıqca tutmuş Qoroğlu durmuşdu. Bu, beş OdƏrlə yaşam mücadiləsinə çıxan Qoroğlu kodlu Arslan idi. O, sağ idi. Bütün dostlarının şəhid olmasına baxmayaraq, o, və-

tənə qayıda bilmişdi. “Xəzinə qalası” mağarasına girərək havasız mağarada gizlədilmiş kitabı götürmüşdü.

İndi zərrə qədər ümid nişanəsi belə qalmayan Arslanın gözü qarşısında “millət!..”, – deyib, can verən OdƏrlərin qəbiristanlığı vardı. Amma bu qəbiristanlıq sadəcə onun ruhuna çökmüşdü. Neçə illərdir ki, yetişdirilməsinə baxmayaraq, artıq psixoloji vəziyyəti çatlamışdı bu OdƏrin. İnandığı bir yol vardı. Amma bu yolda o, qardaşlarını itirmişdi. O, farağatda durmuş əsgər kimi başı dik şəkildə gözlərini Dədəyə zilləyərək əlində tutduğu sandığı təqdim edəcəyinə işarə edən göz hərəkətlərini gözləyirdi. Artıq səbri tükənmişdi. Neçə gündür ki, qəlbini gəmirən şübhəni aradan qaldıracaq sualları yağıdırmaq üçün danışmaq istəyirdi. Beynini təmizləmək, saflaşdırmaq üçün Dədə Əfəndinin söhbətlərinə ehtiyacı vardı.

Dədə Əfəndi ona sandıqçanı masanın üstünə qoymağı işarə etdi. O, astaca və ağır bir hərəkətlə əbədiyyət naxışı ilə süslənmiş sandığı Dədənin qarşısına qoydu.

Dədə Əfəndi ona həyat dolu baxışlarla baxdı. Bir zamanlar əlini belə sandıqçaya vurmağa cürət etməyən Dədə indi sandıqçanı döyünən qəlbinin üstünə qoydu. Gözlərini yumdu. Bu sükut bir müddət çəkdi. Arslan bu mən-zərə qarşısında şəhidlərin ruhu ilə birgə səcdədə idi sanki. Beynində onu günlərdən bəri yeyib paraçalayan suallar nidaya çevrilmişdi. Bu nidalar Yer kürəsinin qəlbinə saplanan bir metal kimi onun qəlbinə saplanmışdı. Nəhayət, Dədənin gözlərini açması bu ağır metalın onun qəlbindən qəfil çıxması kimi oldu.

Amma uzaqgörən Dədə Əfəndi Arslanın əsəbi olduğunu hiss etmişdi. Keçirdiyi sarsıntılar, ağır psixoloji travmalar onu əldən salmışdı. O, hazırda Arslanın sağlığı dü-

şünmədiyini yaxşı bilirdi. Boqomilla Abadjiyevanın kimliyini, komandirin kimdən tapşırıq aldığını, Elçinin onun kod adını hardan bildiyini öyrənmək üçün bu dəqiqə canını verərdi. Ənənələri çeynəyib Dəli Qarcar kimi Dədənin yaxasından belə yapışa bilərdi. Ağsaqqala əl qaldırmanın daşa dönəcəyini bilə-bilə... Bunları yaxşı bilən Dədə ayağa qalxdı: – Yaxşıca dinlən, axşam “Ata ocağı” məclisi toplanacaq, mükafatını orda alacaqsan! Arslanın nəsə demək istədiyini gördükdə ona danışmağa imkan vermədi: – Suallarına cavabı da... – Dədə Əfəndi bunu deyib, arxa qapıdan çıxdı.

Bu nurani qoca on il bundan öncə Arslanın “Ata ocağı” məclisinə qəbul edildiyi zaman üzünü görə bilmədiyini Dədə Əfəndi idi. 10 il müddətində minlərlə OdƏr kimi Arslanı da hərtərəfli şəkildə hazırlamış, yetişdirmişdi. Onun söhbətlərinin ən fəal dinləyicisi idi Arslan. İki il bundan əvvəl isə, Arslana bu mühüm əməliyyatı həyata keçirməyi tapşırılmışdı. O da həmin tapşırığa əsasən orduya gizir kimi göndərilmişdi. Və hazırlanan çox mühüm bir tapşırığı qüsursuz yerinə yetirmişdi. İndi isə onun “Ata ocağı”nın üzvlərini belə sorğulamğa haqqı çatırdı. Arslan bütün bunları Dədə Əfəndinin arxasınca gözlərini qədim simvollarla bəzədilmiş qapıya dikərək düşündü...

– Hörmətli sərnəşinlər, Bakı-Pekin reysinə qeydiyyat davam edir. Xahiş edirik, qeydiyyatdan keçməyə tələsin!

Bunları öz düşüncələri ilə baş-başa qalaraq eşitməyən, eşitsə də, fərqi varmıyan Arslan Sultanbəyli idi. O, indi yeni bir tapşırıq dalınca gedirdi. Amma bu dəfə digər əməliyyatlara getdiyi kimi, həvəslə yox. O, bilirdi ki, getdiyi əməliyyat nəinki Azərbaycan, bütün Türk dünyası üçün tələyüklü məsələdir. O bilirdi ki, ondan başqa hər adama tapşırıla bilməzdi bu iş. Amma yenə də getmək istəmirdi. Düzdür, Dədə Əfəndiyə bu fikir haqda heç nə deməmişdi. Könülsüz olduğunu dilinə gətirməmişdi. Bu cür əməliyyatçı üçün dünyanı yerindən oynadacaq bir əməliyyat dalınca getməsi ona stimül olmalı idi, onu qürurlandırmalı idi, şərəfləndirməli idi. Şərəfləndirirdi də. Amma bu dəfə zaman və şərait fərqli idi. Artıq Azərbaycan öz torpaqlarını işğaldan azad etmək üçün müharibəyə başlamış, hər gün bir neçə evə üçrəngli bayrağa bükülmüş onlarla şəhid tabutu ilə bərabər, milyonlarla evə “bu gün Azərbaycan ordusu Ağdamı işğaldan azada etdi, bu gün Azərbaycan ordusu Xocalı və Qaradağlı qisasını ermənilərdən aldı” və s. kimi sevinc dolu şad xəbərlər də gedirdi. Bu şad xəbərlərin özü də sanki üçrəngli bayrağa bürünərək qürur duyurdu. Arslan məhz buna görə gedə bilmirdi. Axı o da indi əsgər dostları ilə bir yerdə olmalı, bütün gücünü və bacarığını vətən uğrunda xərcləməli idi.

Onu getməməyə vadar edən məsələlərdən biri də, anasını itirməsi idi. Axı hər dəfə harasa gedəndə onu kiminsə gözlədiyini düşünür, işini həvəslə bitirib evə qayı-

dardı. Amma bu dəfə onu gözləyəcək, onun üçün darıxa-
caq, onun üçün ağlayacaq, onun arxasınca su atacaq kim-
sə yox idi. Öz evinə niyə qayıtmalı idi o? Axı o evdə onu
daha kimsə gözləmirdi ki, o qayıtmaq üçün tələssin, ki-
min üçünsə yaşadığını hiss etsin!

Yeniyyəmə yaşlarında atasını itirən Arslana yalnız
anası baxmışdı, yeməmişdi-yedirmişdi, içməmişdi-içir-
mişdi. O qədər kasıb həyat yaşamışdılar ki, Arslan sonra-
lar pul qazananda da xərcləməyi bacarmırdı. Hər dəfə pul
xərcləmək üçün şərait yarananda həmin dəqiqə ağlından
keçən ilk o olurdu ki, görəsən, sabaha nə edəcəyik, birdən
sabaha çörək pulu qalmaz. Bu xüsusiyyətlər həmişə qə-
naətlə dolanan Ceyran anaya məxsus idi. Yetim böyütmə-
yin əzab-əziyyətini, bəlkə də, ondan başqa dünyada heç
kim bilməzdi. Arslanın atasının vaxtsız ölümü sovet hö-
kumətinin dağılması ərəfəsinə düşmüşdü. Həm ölkədəki
ağır vəziyyət, həm də ərsiz-başsız bir ailədə oğul böyüt-
mək çox çətin idi. Qadın kimi işləməyə yer də tapa bilmir-
di. Ceyran ananın onlara kömək edən bir qaynı var idi.
Arslan da o əmisini çox istəyərdi. Ata sevgisinə bərabər
idi ondakı əmi sevgisi. Buna baxmayaraq, Ceyrana ağır
gəlirdi ki, kimsə onun ailəsinə saxlasın. Elə bir ailənin qızı
idi ki, onlar həmişə çörəyi zəhmətlə qazanmışdılar. Cey-
ran həmişə atasının köməkçisi olmuşdu. Kənddə hamı
onun işgüzarlığından danışırmış. At belində əkin suva-
rar, bir-birindən hündür tayaları vurub sahədən çıxarardı.
Dəmirqaya anası Bəyim xanuma Ceyranı sevdiyini deyən-
də Bəyim xanım Ceyranın rəiyyət qızı olduğu üçün bu ev-
liliyə qarşı çıxmışdı. Hətta Dəmirqayanın atasından qor-
xub söhbəti açmamışdı da. Dəmirqayanın ısrarından son-
ra qorxudan əsə-əsə oğlunun istəyini Eldəniz bəyə çatdır-

mışdı. Qaşlarını çataraq xanımına çəpəki baxdıqda, Bəyim xanım tez-tələsik: – Mənə niyə elə baxırsan? Səndən əvvəl ona demişəm ki, biz hara, onlar hara? Nəsli nəslimizə, qanımıza tay bir adamın qızı ilə evlənmişəm. Nə edim, mənim sözümə baxmır. İki ayağını bir başmağa salıb ki, bəs Ceyrandan başqa heç kimlə evlənməyəm.” Eldəniz bəy ağayana şəkildə gülümsəyərək: – Onu mənim yanıma göndər görüm, dərdi nədir?, – demişdi. Eldəniz bəy Dəmirqayanın onun qarşısında bir qaya kimi məğrur, qürurlu duruşunu görəndə düz gözlərinə baxmışdı. Amma bu dəfə onun gözlərini qayanın bağrında bitən zərif bir kəklikotuna bənzətmişdi. Onun gözlərindəki bu incəliyin, zərifliyin, insansevərliyin arxasında sanki bir qaya dururdu. Saflığı, təravəti, mətanətinin mənbəyi sıldırım və sərt qayalıq dağ kimi insanı lərzəyə gətirən əsilli-nəcəbətli bir nəsil idi. – Oğul, axı sən adətlərimizi bilirsən, bu cür evlilik hökmən xan-bəy nəslə olan bir evlilik olmalıdır. Bu adət genimizi, qanımızı daşıyanların əbədi borcudur. Ceyran ağıllı qızıdır, elə ailəsi də öz şərəf və ləyaqətini həmişə qoruyan bir nəsiləndir. Amma yenə də rəiyyət övlədidir. Bizi niyə incidirsən? Sevgiyə gələndə isə deyim ki, sevgi həmişə ötəri hiss olub, səndə də keçib gedəcək. Kişi sözlərini bitirdikdə onun qətiyyətli gözlərinə baxdı. Sanki onun gözlərində cavabı görməyə çalışırdı. Amma Dəmirqayanın gözləri birdən-birə suyu qurumuş bulağa bənzədi:

– Ata, mən bütün adətlərimizi yaxşı bilirəm, amma unutma ki, arxasında eli, xalqı olmayan bir xan, bəy bünövrəsi oyulmuş palçıq divara bənzəyər. Əgər bir xan xalqdan qidalana bilmirsə, kökü o xalqla bağlı deyilsə, doldurulma və şoran torpaqda bitən söyüdə bənzər. Mə-

gər babalarımız heç xalq arasından olan biri ilə ailə qurmayıb? Sən məndən yaxşı bilirsən ki, bu cür hallar çox olub. Bir də mənə görə əsilli-nəcabətli, qanı təmiz insanlar yalnız xanlar olmayıb, ata. Mən özümə yoldaş, sırdaş istəyirəm. Ceyranla da danışmışam. Kənardan göründüyündən də mərd və əqidəli bir qızıdır. Sənin ocağına yaraşan, üzqaralığı gətirməyən, cəsəətli və ismətli bir qızıdır.

Atası oğlunun bu cavabından sonra onu bağrına basmış, elə həmin axşam elçiliyə getmişdi.

Ceyran belə Ceyran idi. Ailə qurduğu gündən ərinin sadıq dostu olmuş, ailəsini həmişə müqəddəs bilmişdi. Amma bu kasıbçılıq onun üçün yeni bir imtahan idi. O zaman onlar kənddə yaşadıklarından dolanısq şəhər camaatından daha rahat idi. Yay gələndə göy-göyörtlə, toyuqların yumurtası ilə, həyət-bacadan yığıqları meyvə-tərəvəzlə, qış gələndə isə yaydan qurutduğu tərəvəz və meyvələrlə, hazırladığı salatlarla günlərini birtəhər keçirirdilər. Elə günlər olurdu ki, onlar həftələrlə çörək görməzdilər. Amma heç vaxt Ceyran ağız açıb bunu Arslanın əmisinə deməzdi. Ceyran anadakı mətanət Arslanın qürurunu sərt qayaya çevirmişdi. Varsa var, yoxsa tap! Amma zəhmətlə işlə, haqqınla qazan. Buna görə də Arslan yoxluğu da, varlığı da yaxşı bilirdi. Hətta işlədiyi, pul qazandığı vaxtlarda anasının ona: – A bala, bu ayaqqabını niyə dəyişdirmirsən? – sualını verməsi onu yaman kövrəltmişdi. Çünki Arslana görə ayaqqabını o zaman dəyişərdilər ki, onun altı yeyilib əldən düşsün, üstünün dərisi tikilmək və mismarlanmaq üçün dəfələrlə pinəçiyə aparılsın. Axı bu ayaqqabının heç nəyi yox idi. Bu niyə dəyişməli idi. Halbuki, Arslan bu ayaqqabını 3 il idi ki, geyinirdi. Dostları ona tez-tez lağ edir, xəsislikdə tayı-bərabəri olmadığını

nı düşünürdülər. Əslində Arslan xəsis deyildi, sadəcə daşlaşmış psixologiyası ona imkan vermirdi ki, o rahat olsun. Bir sözlə, o düşünməyə bilmirdi. Hər addımında ayağının altına dəfələrlə baxır, hər getdiyi yolu dəqiq araşdırır, hər xərclədiyi pulu isə məqsədli xərcləyirdi. Özü də bilmədən, anası Ceyranın ona verdiyi “qənaətcillik” tərbiyəsi onu kəşfiyyatçı etmişdi. Axı o vaxtdan, pula, şəraitə, hətta aldığı nəfəsə belə qənaət etməyi bacarırdı. Cəsarətdə, qeyrətdə, mərdlikdə atasına nə qədər oxşasa da, qənaətcillikdə heç oxşamamışdı. Anası həmişə bunu onun dostlarına deyirdi. Sanki arvad sübut etməyə çalışırdı ki, bu xəsislik onun qanında deyil. Deyirdi ki, ay bala, bunun babası şura hökuməti gəlməmişdən özünün bütün var-dövlətini kənd camaatına bağışladı. Dedi ki, düşmənlərə qalınca qoy sizin olsun. O kişi elə bir ağsaqqal idi ki, bütün kənd camaatı onun səxavətindən danışarmış. Hətta sovet hökuməti dağılan kimi, xalq hərəkətinin tüğyan etdiyi bir vaxtda bir nəfər gəlib Arslanın atasını – Dəmirqayanı kəndin mərkəzinə çağırırdı. Dedi ki, a kişi, kəndin camaatı səni gözləyir. Dəmirqaya gedəndən sonra məlum olub ki, kənd camaatı qoyundan, keçidən, camışdan, inəkdən, nə bilim, kimin nəyə gücü çatır, yığıblar kəndin ortasına və deyiblər ki, bu sizin babanıza olan borcumuzdur. O vaxt sənin baban bütün kənd camaatına böyük bir yaxşılıq etmişdi. İndi isə həmin dövlət dağıldı. Və bizim yaşadığımız bu ərəzilər də sizin dədə-baba mülkünüzdür. Halal malınızdır. Dəmirqaya da öz elinin bu cömərd hərəkətinə mərdanə cavab verərək, heç nəyi istəməmiş, qardaşı ilə birgə evə qayıtmışdı. Həmin gecə qürur və sevincindən yata bilmədi. Bir də ayıldım ki, oturub evin qabağında babasından qalan qəməni də əlinə alıb

ona baxır. Məni görcək dedi ki, bu millətlə, bu ellə necə fəxr etməyəsən, bu millətin yolunda necə can fəda etməyəsən?! Bu cür mərd camaat dünyanın heç yerində yoxdur. Sən insanlardakı mərdliyə bax ha!

Dostları Ceyran ananın Dəmirqayanı sevdiyini, onların münasibətini bildirdilər. Gülüşüb demişdilər ki, Ay Ceyran ana, biz özümüz zarafat edirik, sən ürəyinə salma. Bilmirik bəyəm Arslanın kim olduğunu?

Sonra kəndin ağsaqqalı gəlib Dəmirqayaya dedi ki, bu kəndin deputatı sən olacaqsan. Bütün ətraf kəndlərin də ağsaqqalları bunu təklif edirlər. Biz istəyirik sən də yəni qurulacaq dövlətdə bir vəzifə tutasan, babaların kimi elə-obaya xidmət edəsən. Dəmirqaya da razılaşmışdı. Həm oxumuş, ali təhsilli bir adam, həm də genində bir idarəçilik, xalqın taleyini düşünmək vadi. Amma əcəl imkan vermədi. Dəmirqayanın rayonda adı eşidiləndə, onun haqqında insanlar arasında hörmətlə danışılan bir zamanda Dəmirqaya motosikletlə qəzaya düşdü. Bu qəza çox qəribə olmuşdu. Qəfildən bir PAZ markalı avtobuz motosikletiylə öz torpaq sahəsindən gələn Dəmirqayanın üstünə sürmüşdü. Dəmir-qaya da özünü itirərək, üçtəkərli, MK markalı motosikletini yolun kənarına, uçuruma sürmüşdü. Kəndin ortasından keçən əsas yol yerlərindən bir az hündürdə idi. Ona görə də yolla hasar arasında böyük bir dərə yaranmışdı. Divara çırpılan motosikletin rulu qatlanaraq onun qarnına girmişdi. Təcili sahə xəstəxanasına çatdırsalar da, həyatını xilas etmək mümkün olmamışdı.

Onu xəstəxanaya aparən camaat deyirdi ki, yolda Dəmirqaya zarıyaraq deyirdi ki, “iki uşaq..., o iki uşaq necə oldu? Heç olmasa onlar sağdır barı?” Əvvəl camaat onun

sayıqladığını düşünsə də, sonra məlum olmuşdu ki, Dəmirqayanın sahədən gələrkən kəndin kənarında götürdüüyü iki uşaq var imiş motosiklətdə. Qəza baş verən zaman həmin uşaqlar zərbənin təsirindən “kolyaskada” hasarın o tərəfinə düşüb. Özlərini itirən 9-10 yaşlı bu uşaqlar aləmin bir-birinə dəydiyini gördükdə elə həyətdən həyəət keçərək, qaçmışdılar. Evlərində bu hadisəni danışanda atası kəndə çıxmış, Dəmirqayanın qəzaya uğradığını eşitmişdi. Və hadisəni danışanda camaatın tükləri biz-biz olmuşdu.

Arslan belə atanın oğlu idi. Bu gün də onun boynuna babalarından, atalarından qalan bir yük düşmüşdü. Amma daha böyük yük idi. İndi bir kəndin, bir ölkənin yox, bütün türklüyün, bütün bəşəriyyətin gizlədilmiş tarixinin üzə çıxarılması idi bu yük. Belə görünürdü ki, müharibə də tez bitəcək. Çünki ordu qısa bir zamanda istədiyinə çatmışdı, qələbə yaxında idi. Erməni və onun havadarlarının hərbi birləşmələri getdikcə geri çəkilirdi. Sanki tapşırıq almışdılar. Amma yenə xalqa “Qarabağı vermək istəmirik, lakin gücümüz çatmır!” fikrini aşılamaq üçün döyüşür, elə hey itki verdirirdilər.

Dədə Əfəndinin dedikləri bir-bir baş verirdi. Artıq Cənubi Azərbaycanda yeni dövlət qurulmaq ərəfəsində idi. İran adlı bir dövlət Amerikanın və İsrailin gücü ilə parçalanmışdı. Suriyadan bətər bir vəziyyət yaranmışdı. Ermənistanla İran arasındakı sərhəd bağlanmışdı. Cənublu qardaşlar birinci müharibədə olduğu kimi, yenə Azərbaycana dəstəyə gəlmişdi. Ulu Şaman ocağının istədiyi kimi artıq “o tay-bu tay birləşsin!..” şuarları səsləndirilmirdi. Çünki dünyaya yeni bir güc olaraq çıxmalı idi Azərbaycan. Birləşmək ideyasını ortaya atanlar, Azərbaycan

canı daxildən parçalamaq və yenə sonu görünməmiş bir fəlakətə uğratmaq istəyirdilər. Çünki birləşmək məsələsi ortaya gəlsəydi, paytaxt problem olacaqdı ilk olaraq. Sonra bir neçə onillik cənub-şimal davası gedəcəkdi bu xalqlar arasında. Ona görə də Azərbaycan Cənuba dəstəyini əsirgəmirdi. Necə ki, Türkiyə bir zamanlar Kiprə münasibət bəsləmişdi, biz də elə. Dədə Əfəndinin bir vaxtlar dediyi “Türk dünyasını birləşdirmək missiyası Azərbaycana verilib” fikri öz təsdiqini tapmışdı. Prezidentin fərmanları ilə artıq bu sahəyə xeyli pul da ayrılmışdı, Orta Asiya xalqları iqtisadiyyatda Azərbaycan modelinə keçmişdilər. Bütün bunları gören Arslan Dədə Əfəndinin komandir Altay Cavadov, Boqomilla və Elçin Aliyev haqqında dediklərinə birmənalı olaraq inanmışdı. Dədə Əfəndi Arslana demişdi ki, təşkilatın qolları çox genişdi. Komandir sənənin kimliyini bilmədiyini kimi, sənənin də onu tanımamağın gərək idi. Sən öz işini bilirdin. Yadındadırmı, sənə son dəfə uğur diləyəndə demişdim ki, dostlarının ölümü belə olsa, sən yolundan qala bilməzsən. Sənənin daşdığı sənənin bu dünyada daşıyanların sayı barmaqların qədərdir. Ona görə də, səndən başqa, komandada kiminsə bilməsi mümkün deyildi. Arslanın uca səslə “bəs Elçin, Elçin kim idi? O, hardan bilirdi ki, mən Qoroğluyam, mən bura bayraq üçün yox, başqa bir məqsədlə gəlmişəm? Buna necə don geydirəcəksiniz?” –suallarına Dədə Əfəndi yenə aramla cavab vermişdi: Oğul, Elçin də bir Odər idi, amma onun bu əməliyyatdakı funksiyası sənəni qorumaq idi. O, sənənin fədain olacağını öncədən bilirdi. Əgər dəstədə hər hansı bir hadisə baş verərdisə, o sənəni qoruyacaqdı. Amma ona kitabla bağlı bilgi verilməyib. Çünki o, ocağın sirlərinə sə-

nin qədər bələd deyildi. Sadəcə, onun dürüstlüyü və bacarığı onu həmin komandaya apardı.

Arslan bundan sonra daha çox bağırmışdı: – Bəs hamımız sağ qalsaydıq, mən nə etməliydim, heç bunu düşündünüzmü? Mən nə deməli idim can dostlarıma?

– Qoroğlu, deyəsən, sən kim olduğunu unudursan! Axı sən ona görə bu məlumatı bilirsən ki, şəraitə uyğun qərar verməyə haqqın və hüququn var. Həm də bacarığın. Artıq o zaman nə qərar verməli olduğunu sən müəyyənləşdirəcəkdin. Hər iki məsələ önəmli olduğu üçün onu poza bilməzdik. Bir də ki, digər uşaqlara bələd olmadığımızı görə sirri yalnız iki nəfər daşılmalı idi. Belə də oldu. Sən burda hay-küy salacağına get ananın yanına. Sənin haqqında yayılan məlumatları eşidəndən sonra infarkt vurub, indi reanimasiyadadır. Uşaqlar səni aparacaqlar. Bizim klinikamızdadır.

Bunları eşidən Arslan Dədə Əfəndidən əl çəkərək, tələsik anasının yanına qaçmışdı. Amma onu bir də heç vaxt görməmişdi. Anasının yasını verəndən sonra komandirin

ailəsini tapmış, bir neçə həftə öncə komandirin ailəsini vətən xaini kimi damğalayanların indi dəstə-dəstə, maşın-maşın gəlib onun ailəsinin əlindən öpdüyünü görmüş, insanlığın anlaşılmaz halına acımışdı. Sonra onun yoldaşı ilə görüşüb, üzüyü Banuya vermiş, Ərturanın üzündən öpmüş, Xızır peyğəmbər kimi yox olmuşdu. Komandirin yoldaşı onu çox axtarsa da, bir daha görməmişdi. Arslan gizlin də olsa heç zaman onun ailəsinə qayğısını əskik etməmişdi.

– Bakı – Pekin reysi ilə uçan sərnəşin Arslan Sultanbəyli, xahiş olunur, qeydiyyat masasına yaxınlaşsınız. Bu çağırışı Arslan yenə də eşitmirdi. Bəlkə də, eşitmək istəməirdi. Amma ikinci dəfə adını eşidən Arslan cəld ayağa durub qeydiyyat masasına doğru irəlilədi. Birazdan bu igid göylərdə olacaqdı. Səmanın boşluqlarında o uçacaq, uçacaq, babalarının atla qət etdiyi kilometrərlə məsafəni bir neçə saata keçəcəkdi. Həmin yolları bir də atla fəth edərək qayıtsın deyə.

Romanın ikinci hissəsində siz Boqomillanın sonrakı taleyini, onun yazdığı gizlin kitabda nələrin olduğunu, üçüncü ünvanın hara olduğunu, Arslanın Şuşadan gətirdiyi kitabda nələrin yazıldığını, Onun Çin səfərində nələrin baş verdiyini Uyğur türklərinin dünyaya məlum olmayan sirlərini, Cənubi Azərbaycandakı azadlıq hərəkatında Arslanın fəaliyyətini, Ulu Şaman Məclisinin verdiyi son qərarları və Dədə Əfəndinin söhbətlərini oxuyacaqsınız.

Çapa imzalanıb: 24.02.2017
Format: 70x100 1/16. Ofset çapı
Həcmi: 7.75
Sifariş № 400